TELUGU-SAVARA DICTIONARY.

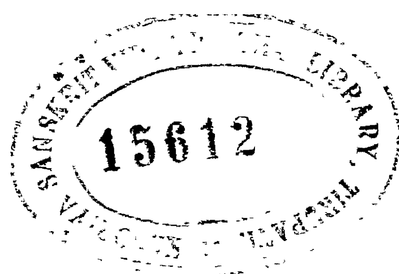
COMPILED BY

RAO SAHIB G. V. RAMAMURTI, B.A., M.R.A.S.
(Formerly Lecturer in History, Raja's College, Parlakimedi).

Published under the Authority of the Director of Public Instruction.

MADRAS.
PRINTED BY THE SUPERINTENDENT, GOVERNMENT PRESS.

1914

15612

PREFACE

ఇది తెనుగు మాటలకు సరి అయిన సవరమాటలు గల నిఘంటువు. చాలాచోట్ల సవర మాటలు వాక్యములలో ప్రయోగించి అవి యేలాగున వాడుక చేయడమో కనపర్చడమైనది. కొన్ని క్రియలకు వేరువేరుకాలములలో రూపములు ఎట్లా ఉంటవో కూడా తెలియచేయడమైనది. కొన్ని తెలుగు మాటలకు సరి అయిన సవరమాటలు దొరకనప్పుడు, తెలుగు మాటల అర్థము మాత్రం సవరమాటలలో చెప్పడమైనది.

"దేవత" అనేమాటకు సవరలు వాడుక చేసే మాటలు వ్రాసి, సవరలు కొల్చే దేవతల పేర్లు 72 చేర్చడమైనది. ఏ దేవత ఎట్టిదో వివరముగా తెలియదు ఉదయమునుంచి సాయం కాలము వరకు సూర్యుడిగమనము పట్టి వేళ తెలియజేసే మాటలు సవరలు వాడుకొంటారు; అవి అన్నీ "సూర్యుడు" అనే మాటకింద చేర్చడమైనది. ఆడవాళ్లూ, మొగవాళ్లూ చేసు కొనే ముస్తాబును గురించిన మాటలు "శృంగారించుకో" అనే మాటకింద చూచేది. ఈ లాగే "కూర", "బట్ట", "కుండ" మొదలైనమాటల కింద నేవాటి విశేషములు చూచుకో నేది. సమానార్థములుగల తెలుగుమాటలకు సవరమాటలు వ్రాసినప్పుడు ఒకమాట కింద వ్రాసి నవే ఇంకొకమాట కింద వ్రాయవలెను, గనుక, ఏదో ఒకదాని కింద వ్రాసి అవి చూచుకోవలెను అని లెక్కనవాటి కింద చెప్పడమైనది.

కొన్ని సవర వాక్యములకున్ను, సమాసములకున్నూ, ముక్కముక్కకు అవయవార్థము చెప్పి, భావముకూడా చెప్పడమైనది.

సాధ్యమైనంతవరకు సవరమాటలకు వ్యుత్పత్తి కనపర్చడమైనది. ఇది వ్యాకరణములో విపులముగా చెప్పడమవును.

సవర మాటలకు ఈ కిందనుచెప్పిన చొప్పున రూపాంతరములు కలుగుతవి. కొన్నిటికి మాత్రమే రూపాంతరములు ఈ నిఘంటువులో చెప్పిఉన్నా, తక్కినవి సులభముగా గ్రహిం చవచ్చును. సవరభాష మాతృభాషగా మాట్లాడేవారుతప్ప ఇతరులు రూపాంతరములు కల్పించి వాడుక చేయలేరు. ఈ కింద కనపర్చిన పట్టీలు వాడుకలో ఉన్న రూపాంతరములు గ్రహిం చడానికి పనికి వస్తవిగాని, వాడుకలో లేనివి కల్పించడానికి పనికిరావు. సవరవాళ్ల వాడుకే ప్రమాణము. కొన్ని గ్రామములలో ఒకవిధమైన రూపమున్నూ మరికొన్ని గ్రామములలో మరి ఒకవిధమైన రూపమున్నూ వినబడును. మాటలో ఉన్న వర్ణములలో కొందరు ఒక లాగున, మరికొందరు వేరే ఒకలాగున, ఊది పలకడముచేత ఉచ్చారణలో భేదము కలుగుతుంది.

రూపాంతరములు :—

(*a*) ఇ — ఎ : ఇరా — ఎరా.
ఉ — ఒ : జుమా — జొమా.
ఇర్ — ఉర్ . పిర్తాఇ — పుర్తాఇ.
ఉ — అ : ఉరుజ్ తాఇ — అరుజ్ తాఇ.
కు — తు : కుంపెడా — తుంపెడా.
గ — డ : ఇగ్-గోజ్ — ఇడ్-డోజ్.
డ — జ : డీమానా — జీమానా.
ఇ — జన్ : బొఇ — బోజన్.
ఇ — న . ఇన్ — న్యన్.
జ్ — న్ : డజెజ్ — డజెన్.
డ — ర : బిడా-బిరా ; తుడ్రు-తుర్రు.
న — ల నేబు — లేబు.
: తర్రోజల్ — త్రోజల్.
: అనిన్ — మొనిన్.
హ్రస్వ, దీర్ఘ : గొపారి — గోపారీ.

కొందరు పలికినప్పుడు కొన్ని మాటలకు అకారము పూర్వమందున్నట్లు ఉంటుంది. నిఘంటువులో ఒక రూపము కనబడకపోతే రూపాంతరముగల మాట గ్రహించుకోనేది.

(*b*) కొన్ని మాటలకు కొసను "అన్" స్వార్థమందే చేర్చడము కద్దు. అప్పుడు "బోఇ" అనే మాటవంటి ఇకారాంతముల "ఇ" వర్ణము "జ" అవును. ఉ॥ బోఇ - బోజన్, బంద్రాఇ - బంద్రాజన్; మరి కొన్నిటిలో "అన్"కు ముందుగా "క్" చేరును. ఉ॥ జా - జాడన్; ఒంతి - ఒంతీడన్.

(*c*) అనేక మాటలకు పదమధ్యమందే, అనగా మొదటి హల్లుకున్నూ దాని తర్వాత ఉండే అచ్చుకున్నూ మధ్యను "అన్", "అర్", అన్ + అర్ = అన్ర్ = అన్డర్, "అప్" చేరి రూపాంతరములు (ఒకప్పుడు అర్థములో భేదము కలిగేటట్టుకూడా) వాడుకలో కనబడతవి. ఉ॥ గా - గనా - గరా - గన్డ్రా; గొఇ - గరొఇ - గన్రొఇ - గన్డ్రొఇ. డేనా - డపేనా. మాటకు మొదటను అచ్చు ఉంటే, దానికి పూర్వమే "అన్" వస్తుంది. ఉ॥ ఇ - అని.

(*d*) సమాసములో మార్పులకు ఉ॥ కినా - సుడా - కిడ్.

ఇటువంటి మార్పుల తత్త్వము (Philology) "ఫిలోలజీ"ని అనుసరించి కనుక్కోవలసినది

సాధారణముగా లోకులు వాడుకొని తెలుగుమాటలు ఈ నిఘంటువులో వ్రాయలేదు. మామూల మాటలకుగాని సంస్కృత మాటలకుగాని వాటికి సరియైన మామూలు తెలుగుమాటను పట్టి సవరమాటలు గ్రహించేది.

ఈ నిఘంటువులో వాడుక చేసిన సంకేతములు :—

ఉ॥ ఉదాహరణము, ఉత్తమపురుష రూపము.

ఏ॥ ఏకవచనము

ఓ॥ ఓఢ్రభాషలోని మాట.

కా. స॥ కాప సవరమాట.

గు॥ గుణుపురం సవరమాట.

చూ॥ చూచుకోనేది.

తె॥ తెలుగు మాట.

ధా॥ ధాతువు.

ప్ర॥ ప్రథమపురుష రూపము.

ప్రా॥ ప్రార్థనార్థక రూపము.

బ॥ బహువచన రూపము.

భూ॥ భూతకాల రూపము.

భూ-వి॥ భూతార్థక విశేష్యము. ఉ॥ "జుమ్" అనే మాటనుంచివచ్చిన "జనుమ్" అనేరూపము "తిన్నది" అని భూతార్థకమైన విశేష్యరూపము.

మ॥ మధ్యమ పురుషరూపము.

మొ॥ మొదలైనవి.

వ॥ వర్తమానకాల రూపము.

రా॥ రామగిరి సవరమాట

రూ॥ రూపాంతరము.

(?) స్పష్టము కాదు; ఇంకా పరిశీలించి కనుక్కోవలెను; తెలియదు అని భావము.

( ) ఇటువంటి బ్రాకెట్ల మధ్యను వ్రాసినవి సవర మాటలయితే, కొన్ని చోట్ల రూపాంతరములనిన్నీ, మరికొన్ని చోట్ల అర్థము బోధపడడానికి ఉంచినవనిన్నీ గ్రహించేది; తెలుగు మాటలు అయితే అర్థము స్పష్టము కావడము కోసము చేర్చినవే

గ్రంథములు లేని సవర భాషవంటి భాషకు నిఘంటువు వ్రాయడము ఎంత కష్టమై ఉండునో, తెలిసినవారు, ఈ నిఘంటువు సంపూర్ణమైనది కాదనిన్నీ నిర్దుష్టమైనది కాదనిన్నీ ఆక్షేపించక, లోపములు పూర్తిచేసి, తప్పులు దిద్ది, మన్నించగలరని నమ్ముతున్నాను. దేహదార్ఢ్యము, ధనబలము, తీరుబడి, పెద్దల ఆదరణ, మిత్రుల తోడ్పాటు, చాలా కలిగి ఉంటేనే ఇట్టి కార్యములు చక్కగా కొనసాగుతవి. ఇవి నాకు లేకపోయినవి. తెలుగు భాషకయినా ఇది వరకూ సరి అయిన నిఘంటువు వ్యాకరణము ఎవరూ వ్రాయలేదు. నాలుగైదు సార్లు విసిగి, చేస్తూ ఉన్న పనిమాని, ఒకమూల పడవేసి, తిరిగితిరిగి పూనుకొని, ఎన్నో విఘ్నములు కలిగినా, ఆరంభించినది ఏదో ఒక లాగున యథాశక్తిగా కడతేర్చగలిగినాను. ఇది భగవంతుని ప్రేరణవల్లనే అని నా నమ్మకము.

ఈ గ్రంథము చిత్తుకాపీలు సవరించి మొదట మ॥ [illegible] కవిగారున్ను, తర్వాత మ॥ బలివాడ నారాయణప్పడు పట్నాయుడుగారున్ను సాఫు వ్రాసినారు. ఏమీ ప్రతిఫలం కోరకుండా నాకు సాహాయ్యంచేసిన ఈ ఇద్దరు స్నేహితులున్ను నాకు వందనీయులు. నా కుమారుడు వెంకటసీతాపతి, బి-ఏ, ఎల్-టి, వ్రాతప్రతులు ప్రూఫ్‌షీట్లు దిద్దిపెట్టి కొంతమట్టుకు నాకు శ్రమ తగ్గించినాడు.

విజయనగరము,
ది 15 వ జనవరి 1914 సం॥రం.

ఈశ్వరార్పణమస్తు !
గిడుగు వెంకటరామమూర్తి.

సవరా నిఘంటు.

అ.

అంకిలి. డరజ్, డనజ్. గనుర్ డరజ్ ఇరా ఇతె=వాన అడ్డు వచ్చినవి.

అంకిళ్లు. తనాలూ.

అంకుడు. కెరెనేబ్. (రూ) కెరేడానేబ్. కెరెడోల్ కొప్పుల్ పత్తేజి_అంకుడాకులు డొప్పలు కుట్టుతారు.

అంకురము. బుడజ్. అనెబ్=చెట్టు. బిసూతా=నారు.

అంకురించు. బుడజ్. అబఇ బుడజ్లై_గింజ మొలిచినది.

అంకె. అంకె అనిడ్.

అంకెము. గోనె. (తె)

అంకెవేసుకొను. యుమ్నా.

అంగ. తనోంప.

అంగడి బజారన్.

అంగమొల. ఉర్డీడన్ ; బడోజ్సు.

అంగిలి (అంగుడు) గనేల్తి. రంకి జీన్నైతె గనేల్తి=మెతుకు అంగుడుకు అంటుకొన్నది.

అంగీకరించు. ఒడేయా

అంగు. లజా. మంద్రా సింద్రీన్ అయోంగ్లైన్ తింద్రోఇలె ఇరేతె=మనిషి బట్ట వల్లెవాటుగా వేసుకొని అంగుగా (అందముగా) వెళ్లినాడు. తింద్రోఇ. తింపుగోఇ.

అంగుటము. అబొంబ్సీ.

అంగుళము. అంగుడం (తె)

అంచనా. అన్సనా (తె)

అంచు. డారా. కుండి డారా=కత్తి అంచు. అతోరా. సింద్రి అతోరా=పంచ అంచు. డంకి అతోరా=కుండ అంచు. అతోరా సేజ్ బాన్ పుత్రెరె=పంచ అంచు వద్ద చిరిగినది. కొక్కొజ్. కొక్తొజ్ రేజ్ గత్రెరె=రాతి అంచు తగిలినది. మనేజ్. తజోర్ మనేజ్ డకూతేనాఇ=దారి చివరను ఉంటాను. గనోడొజ్. అనేబన్ గనోడోజ్ తేజన్ ఓంతిగొజేతె=చెట్టు చివరపిట్ట కూర్చున్నది. డండి. కింతాల్ డండి అల్డుజ్లై=గోడ అంచు విరిగినది.

అంజ. అడమ్, తుయె.

అంజనము. కాకతె (కా. స.) ఏ సెలో! ఊనమ్ పాన్పాలె, కుయాన్ కుఇలె, మన్నమ్ కాకతేనా=ఓపడుచా! నీజుత్తు దువ్వుకొని, కొప్పుపెట్టుకొని, నీ కండ్లకు కాటుకపెట్టుకో.

అంజలి. అడోబన్. ఉంతా మంద్రా గర్గారింతెడో అడోబన్ జంద్రుమ్ తియా=ఆ మనుష్యుడు యాచించినాడు గనుక దోసెడు గింజలు ఇయ్యి. అడోబ్లై తియా=దోసిలితో ఇయ్యి. డనోబ్. బాగు డనోబ్=రెండు దోసిళ్లు. డంద్రోబ్. (రూ.)

అంజె. తనూజ్ప (ధాతు తుజ్ప భూ. వి. తనూజ్ప) మంద్రా తుంపాలే జిబ్జిబ్లాగ ఎర్నాఇతె=మనిషి (జాగరవేసి) అంజవేసి వేగము వేగము పరిగెత్తి వస్తున్నాడు.

అంట. కరజ్. ఞేన్ ఇర్తాఇగామ్లె అనిన్ అమన్నాత్రుల్లాఇ అపుజ్లైకరజ్, జాడీ ఒడెసుసుబ్?=నేను వస్తానని నీతో వాడు చెప్పినది నిజమా అబద్ధమా? కన్‌ద్రజ్.

అంటకట్టు. అజీలె తొబాడా ; బబత్తొబాడో. పడమోల్, ఉడాబిల్, కెరెడోల్ రుకూ_లె అజీలె తొబాడా=మోదుగాకు, మామిడాకు, అంకుడాకు కలిపి అంటకట్టు. ఎరండీబిల్ బబత్తొ బొల్లై సతాడి పడా=అన్ని ఆకులు అంటకట్టి విస్తరి కుట్టు.

అంటిచెట్లు. కింతెనేబ్. కింతెగల=అరటిగొల. కింతెపడి=అరటిపెడ. కింతె అత్తారా గుర్=అరటి పళ్ల గొల. చూ. అరటి.

అంటించు. అజీడా, అజీతాఇ (వ.ఉ.ఏ.) అజీడెతె. (భూ. ప్ర. ఏ.) అనజి (భూ. వి.) సింద్రిన్ యగా_సాయ అజీల్లై=బట్టకు నల్లరంగు అంటించినావు. బత్ (ధా. బడ్) బడా, బత్తాఇ, (వ.ఉ.ఏ.) బడేతె. (భూ. ప్ర. ఏ.) బనడ్ (భూ. వి.) అనిన్డోజ్_ఞేన్ జొబ్బాన్ బడింతె=వాడు నాకు బురద అంటించినాడు. గతర్ (ధా. గతర్) గతరా, గతర్తాఇ (వ. ఉ. ఏ.) గతరేతె.

(భూ. ప్ర. ఏ.) గనతర్ (భూ. వి.) ఆమ్ ఇజాబాతె తుఇతుఇలె,జంతుఅ అహోజన్ గత్రె=కోల వింటితో ఎగసినాడు, జంతువుకు తగిలినది. (జనిడ్, జరిడ్, జన్ రిడ్.)

అజాబ్ (ధా. జాబ్) అజాబా, అజాప్తాఇ, (వ. ఉ ఏ) అజాజేతె (భూ. ప్ర. ఏ), అన-జాబ్ సీజన్ రడేతోడన్ అజాబేతె= ఇంటికి నిప్పు అంటించినాడు.

అంటుకొని. జిఇస్లె.

అంటుచేను. అర్రెఈ.

అంటుపోగులు. కడుపి, కుడుపి కొసంపి.

అండి. గనాఇ, గఇ, గెనాఇ, గిగితోజన్ ఆఇబ్బా, గఇ=ఆట చూపుకు వెళ్తామండి. జాబా, గాఇ=రండి.

అంత. కుడుబ్. రనా, రుప్పా,తజ్ లి,బొజెల్ జంగ్రుమ్ కుడుబన్ తిత్తాఇ=బంగారు, వెండి, ఆవులు, గేదెలు, గింజలు, అన్నీ ఇస్తాను. 2.అల్లాఇ మంద్రాంజల్లాఇ=మనుషులు అందరూ. 3 ఎరండి ఎరండిమంద్రా ఎన్నెగొఇ అపుక్తెజి=మనుష్యులందరూ ఈ లాగు అంటారు కుడుప్ కడుప్. (నానా జనులు) 4. డిత్తె డిత్తె అలామ్ తిత్తమ్= అంత గడ్డిఇస్తాను. (పరిమాణము) 5.డిన్నె, ఇంత. డక్కెతె. డక్కెతె అతాజ్లే=ఎద్దు అంతది. డక్కెన్నె రబాల్ డక్కెతె మరజ్లె=ఇంత పిల్లవాడంత పిల్లవాడుగా పెరిగినాడు.

అల్లఇ. మంద్రాన్ జల్లాఇ ఎడాక్లె డకూనే తేజి=మనుష్యు లందరు సంతోషముగా ఉందురుగాక.

అంతట. తెతెసిత్లె. సిక్కొఇ. అతీకి (చూ.) అందుమీద. ఉంతాఅకీడి=అప్పుడు.

అంతము. నను (ధా. సూ). బరు శారా సూత్లె=కొండ పని అంతమైనది. మనేజ్, మనేజ్ సీజ్=కొస ఇల్లు. గుడి; గనాఇ గుడిత్లె=దుంపలు సరిపడినవి. గొడోజ్ డండి-(చూ) అంచు. (చూ. ముగియు-అయినది.)

అంతరించినది. మాయాలె. జంద్రుమ్ మాయాలె=గింజ లంతరించినవి.

అంతె=డిత్తె

అందక. గతరి-గతరాజి అపురాడా కల్ కల్ డేలె-వాడు ఊపిరి అందకగింజుకొన్నాడు.

అందము. (చూ. అంగు) బంగ్నా, లంగా, అంబసె.

అందరు. కుడుబంజి. కుడుబన్. ఎరండి అల్లాఇ

అందాకా. జరాఒఇ జరాఒఇ పబ=అందాకాపద. తెత్తెసిక్కొఇ డిత్తెసిక్కొఇ (కాలము).

అందికొను } అందుకొను } ఒఘ్ ఘరాబ్ ఉంతాతోడోరన్ ఒఘూబా=ఆగంప అందుకో. ఒఘూబ్తాఇ. (వ ఉ ఏ) ఒఘూబేతె. (భూ ప్ర. ఏ) అనొఘూప్ (భూ. వి). జా మాడా పత్లి జాఅ=అటకపై కుండ అందుకో జాతాఇ. (ప. ఉ. ఏ) జాయేతె. (భూ. ప్ర. ఏ) జన. జన్ద్రి. (భూ. వి) ఉఅఇ. బియోజి బరాబాన్ ఉఅఇనా=రేపు పనికి అందుకో. అజఅఇతాఇ=పనికందించుతాను. ఎర్ అనుఅఇ అందలేదు.

అందియ. అండిడొక్కా. (గు), అండిడుక్ ఆ. డగ్గర (కా. స). పరజడ్డా,

అందు. ఉఅఇనా. బారాన్ ఉఅఇనా=పనికి అందు లేజన్; లోజన్. ఉంతా మంద్రా సీజ్ లోజన్ డకు=ఆ మనుష్యుడు ఇంటిలో ఉన్నాడు. బా; బాన్. బరుబాన్ నారజా ఘన్ గిల్లాఇ=కొండవద్ద నారింజచెట్టు నేను చూచినాను. ఆమజన్ కుడామజన్ అజల్ ఎర్జనోంతో=పొయ్యిలో నిప్పు రాజ లేదు.

అందుకొను (చూ. అందికొను)

అందుమీద. 1 తీకి. గనుర్ గనుగ్రె,తీకి లొబొలుడుజ్లె; ఉలామ్లె పికు=వర్షము కురిసింది; అందుమీద భూమి నాని చల్లగా ఉన్నది. 2. కీకి. (కా. స) 3 తెతెసిత్లె కనిమంద్రా ఏంతె అమేఏతేడో ఉంతా సెలా తెతె-సిత్లె నొజ్ బాబా అమ్మెనొప్పె=ఈమనుష్యుడు ఏమి చేసినాడోగాని ఆచిన్నది అందుమీద మగనిమీద ఇష్టములేనిది అయినది. 4. బార్. బరుఅమజన్ తుజెప్తాఇ; బార్ లొలొతెనాఇ;తికెజంద్రుమన్ బిత్రెనాఇ=ముందుగాకొండ (లోని) చెట్టుచేమ సరిపెట్టుతాను. అందుమీద పోడుదువ్వ

తాను. పిదప విత్తనములు జల్లుతాను. 5. సి కొ్కాఇ.అమన్ ఖేన్ ఇర్రాఇజెన్ సికొ్కాఇ, అనిన్ ఇరాఇతె=నీవు నేను వచ్చినతర్వాత వాడు వచ్చినాడు. 6. అఇంతెన్ (రూ) ఆఇంతెన్. గొ్గాజ్ మంద్రాంజి అల్లాఇ అమజన్ బరూఖో అకుర్జెజి, అయింతెన్ బరూ బారా తుఫేజి=గ్రామస్థులు అందరూ ముందుగా కొండ దేవతలకు పండుగచే స్తారు, అందుమీద కొండపని చేస్తారు.

అందువలన 1. ఉంతెనమ్మేలె. గనుర్ తె; ఉంతె నమ్మేలె డాగా ఉంద్రూపయాల్లె=వాన లేదు; అందువలన ఎండ మిగులవేడిగా ఉన్నది. 2. ఉంతేనాసస్. అమన్ పుర్పు ర్జెజ్, ఉంతెనాసన్. కితుజంజి సిన్నెత మ్జి. నీవు కొలిచినావు గనుక దేవతలు నీ యెడల కనికరిస్తారు. 3. ఉంతేనప్పేలె. తల్లీ జుమ్లెసిల్లెజి; ఉంతానప్పేలె సరొ నెడెతె=పశువు మేసివేసినవి; అందుచేత పరి (చేను) పాడు-అయినది.

అంచె (చూ. అందియ)

అంధకారము. లొమొ.కాడుకా=అమావాస్య పెంపేజ్ సంకియోల్=అసురసంజ, అర పడ్డుకల్ (అరమడ్+డయల్) అసురసంజ కన్న కొద్దిగా గాఢమయిన చీకటి ఒజోల్ =దీపాలు ముట్టించువేళ. ససర్ గడోజ్= తెల్లవారగట్ల, మునుమును చీకటి. కన్నీ మోల్=కోడికూతవేళ. అమజోలన్ సుడో లీన్=తొలికోడి కూతవేళ. బనారోలిమన్ =మలికోడికూతివేళ జేయోజ్=అరుణో యము.

అండి. గలెజి, జి; బాజి, గౌరవము తెలియజే సే మాటలు. ఎర్బాగఇ, గలేజి=వెళ్లండి.

అంపకము. జుంబాన్. ఆఇ జుంజాఇజ్ బా =వచ్చి నన్ను అంపకము చేయండి. జుజ్. జుజ్-జుజ్ బొఇ=అంపకము అయిన స్త్రీ, (కోడలు) జనుజ్. కూఇన్ కుయుంరన్ జీ అసీజ్ జనుమ్ డేలె=కోడలిని మామగారి ఇంటికి అంపకము చేయడమయినది.

అంబలి సిత్రిపూడూ

అకట=1. అబసూయుమ్ డాగె. 2. అసూ యుమ్ డాగె తగిల్డాసిల్లె బారాతుబాన్- తుల్లె ఇయ్యేలె, ముఆఇలె, అసూయమ్ డాగె =ప్రొద్దుటనుండి పనిచేసి చేసి అకటా అల సినావు. అకటకట. ఇయ్యేలె. డారజన్ రబాలన్ అన్ తిడెతె ఇయ్యేలె మునముస అసూయుమ్ డాగె=పిల్లడు అన్నము జల్లి వేసి-నాడు, అయ్యయో. ముసముస=అ య్యయ్యో

అకస్మాత్తుగ అబో్బమూజ్. జూడా అబో్బ మూజ్ ఇరాఇతె=గెడ్డ అకస్మాత్తుగా వచ్చి నది కినా అబో్బమూజ్ ఇమే తే=పులి హఠాత్తుగా పట్టుకొన్నది. ముంజోజ్ బరు అబో్బముజ్ గలోలె=కొండశిఖరము అక స్మాత్తుగా పడిపోయినది

అక్క. కాకి.

అక్కడ. కొత్తె (అక్కడకు) తెత్తెన్, ఎడె త్తెన్, ఒడిత్తెన్, ఒత్తెన్.

అక్కర. అకారా (తె) లొడా (ఓ). ఖేన్ అసాయాఇ=నాకక్కర లేదు.

అక్కలించు. ఇల్లాఇ (ధా-ఇడ్+లాఇ) ఇ ల్లాజా (ప్రా) ఇల్లాఇతాఇ (వ ఉ. ప.) ఇల్లోజేతే.(భూ ప్రప) కింపోజ్నమ్ ఇల్లో ఇనేతె= నీ కడుపు అక్కలించుకు-పోయి నది ఇల్లాఇతీజ్ కింపోజ్=నాకు కడుపు అక్కలించుకు-పోయినది పెంతోఇపోజ్, పింతోఇపోజ్. [పెంతోఇ(=వెల్లి)+కింపో జ్(=కడుపు)]. పింతోఇపొజ్నా=కడుపు అక్కలించు పింతోఇపోజ్ లీజ్=నాకడుపు వెల్లి అయినది. పింతోఇపోజ్ తమ్. నీ కడు పు వెల్లి అవుతుంది. పిం ఇపోజమ్ తె. నీ కడుపు వెల్లి కానీ పింతోఇపోజ్ తీజ్ =నాకడుపు వెల్లి కానిమ్ము అకింతోఇపోజ్ తెనాఇ=నా కడుపు వెల్లి చేసుకుంటాను.

అక్రమము=ఎర్సి డోసా. ఎర్మజ్. పాపమ్.

అగత్యము 1. బయా, ఇడమ్. లియ్యేల్, రీజ్. 2. అక్కరా.

అగపడు (రబజ్ ధా.); రబజా రబజ్తాఇ (వ ఉ ఏ) రబజేతె (భూ. ప్ర ప.) ఎ ర్రనబజ్. బియోజి రబజా, అపుర్తాఇ= రేపు కనబడు, చెప్పుతాను. లజనా. లజేతెనాఇ=కనపడుతాను. లర్జెఇ ర్తె=నా కు కనపడినాడు. లజేలాఇ=నేను కనపడి

నాను. కినా లజెలాఇ=పులి మాకు కనపడినది మొజ్జా లనాజేతె=ఎవ్వరూ కనపడలేదు గిత్తానా (ధా గిఇ) మొయె గిత్తాలమ్ డో, బెర్నా అనవుజ్లమ్. ఖరమె గిత్తానా =మొన్న కనపడినావు;కబురు చెప్ప లేదు, ఎల్లుండి కనబడు. ఇత్తాఇడోజ్ అగిన్నాఎ =వస్తానుగాని కనపడవు. ముకానమ్ఖేన్ అగిత్తాఇజ్=నీ మొగము నాకు కనపడదు. మడ్ఖేన్ అగిత్తాఎ=నాకు కళ్లు కనపడవు. మన్నమ్ ఎజ్జా, ఉంతా నమ్మెలె అగిన్నె=నీకు కళ్లులేవు అందుచేత చూడలేవు

అగప.=కునర ; కొఒ

అగపరచు (ధా. అసూన్ఇ, అపూన్ఇ) అపూన్జా. అపూన్ఇతాఇ. అపూన్జేతె. అనప్ సూజె=కనపరచడు. ఎరనప్ సూఇ=ఇంకా కనపరచలేదు. అపూన్ఇగోజ్=కనపర్చకు

అగిసె.

ఆగు (ధా) డే. డేతె=అగును. డేలె=అయినది. ఎర్డ్సి=ఇంకాకాలేదు. బారాఖేన్ గడెల్లె. పగో గడెల్లె=ధాన్యమయినది. రబాలన్ మంద్రా గడెల్లె=పిల్లడు పెద్దవాడు అయినాడు. బారా గడెల్లె=పని అయినది.

అగును ఓ. గడెత్తె

అగౌరవము. (చూ. మర్యాద.)

అగ్గి. తొగె. బుఇ (పిల్లలముద్దుమాట). రడెతొ. కాలుతున్ననిప్పు. రడెతొ రగఇడమ్ డకు =కాలుతున్న నిప్పు యెర్రగా ఉన్నది.

అగ్గి-పుడక=అనార్-తొ.

అగ్గి-పెట్టె=అనార్-తొ-సేల్.

అచ్చంగా. సత్తిజ్

అచ్చు. పడి. పడిమార్=మొదటివాడు. మంచి మనిషి. పడిరుజ్=మంచి బియ్యము. సర్దా సోర్, బడూసోర్, కెన సెడ్సోర్=అచ్చు సవరలు.

అగ్చు. అనజ్ (ధా. అజ్) ఇదోల్ తజ్లేజ=ప్రాంతి ముద్దర వేసినారు.

అచ్చుకొను. డంగ్రుల్ తీఇ

అజాగ్రతగా. అపజ్ కొరెడాలె.

అజీర్తి.ఎర్గసేమ్ (ధా. లేమ్) గాలాఇసో కింపోజ్-లేజన్ ఎర్గ సేమ్=తిన్నానుగాని కడుపులో జీర్నముకాలేదు ఎక్ లేమన్

అజ్ఞానము. బుడ్డి-తె అనొగండి.

అటక. కుతరా మాడా. పత్తిలిన్ మాడా-లంకాన్ డకో్క ఆ.=కుండ అటకపైని ఉంచు.

అటిక. బెసాడి; సంద్రుబ్ పడజ్ (ఎంపుడుకుండ)

అటు. (చూ) కొత. ఒత్తె. ఒడిత్తె కొత్తె.

అటుకులు. 1. తడ్డారా (రూ) తడ్డా 2. తడ్డాడన్.

అటువలె. 1. ఎత్తెగొఇ. 2 అన్సోఇ అమన్ అపుత్తిజ్ అన్సోఇ డకుతిజ్=నీవునాతో చెప్పినట్లు ఉంటాను.

అటు మొగముచేయు (ధా. ఒసేజ్) ఒసెజ్జా. రజా గోగో కుర్రె ఎత్రె;ఒజ్లె గిబ్బా=రాజు గుర్రముపైని కూర్చుని వెళ్లుతున్నాడు, అటు మొగమయి చూడండి.

అటువంటి. ఎత్తేన్న. ఎత్తెన్న మంద్రా ఎజ్జా=అటువంటి మనిషి లేడు.

అటునైపు. 1 ఒండోలె. 2 ఒతత్తె తజ్లిజన్ ఒండోలె ఎర్నెతె, ఒతెత్తెగిజా=ఆవు అటువయిపు పరుగెత్తినది ఆవైపుచూడు 3. కొండోలె.

అట్ట 1. ఉసాల్=పండోఇజెజ్జా జఇతాఉసాల్. 2. జనిడన్. తిత్తిజ్ జనిడన్ తిత్తిజ్=చింతపండు అడనాకియ్యి. తిత్తిజ్ జీన్నెతె=చింతపండు అట్టకట్టుకుపోయినది. 3. జని (ధా. జీ.) కడూడాజని తజ్లీజన్ తియా: గంజిపై అట్ట అవుకుపెట్టు. రూ. జన్డి). కడూడాజి కిన్సోరన్ జుమ్ సెడేతె=గంజిమీది అట్ట కుక్క తినివేసినది 4. లల్లర్. అడుబ్ లల్లర్ రమేజన్ జుమ్సెడేతే=పొలపై అట్ట (మీగడ) పిల్లి తిని వేసినది. అడుబన్లల్లర్ మనాగామ్ డకు=పాల (మీగడ) అట్టరుచిగా ఉంటుంది.

అట్టు. పోపో. పిత్త. ససర్పి.

అట్టుకట్టెను. జీల్లె జీనెతె. సిత్రకూడూ జీనేతె=అంబలి అట్టుకట్టినది.

అడ. జని తిత్తిజని=చింతపండు అడ.

అడంగు (ధా. లడ్) లత్తాఇ. లడేతె. గోగో

మంద్రాంజినమజ్ లల్లె డకోనా=పెద్దలకు అడగి ఉండు.

అడకువ. లనడన్. (ధా ల=శ్) లనక్ మర్ =అడకువగలవాడు.

అడచు. ఉల్లడా

అడప- తడప 1 తెతెన్ తెతెన్. జాజాసుజా, తెతెన్ తెతెన్ తకుల్తాఇ = అప్పు అప్పు డప్పుడు తీర్చినాను. 2. అజానజాన్ గనుర్తె = అప్పుడప్పుడు వానకురుస్తున్నది.

అడరు బంతోజ్; బతోజ్

అడలగొట్టు. బంతోజా

అడవి = 1 తులబ్. ఎగ్గోజ్ తులబ్ లేజన్= అడవిలో వెళ్లకు. 2. కింద్రజ్. కింద్రేజ్ చిట్టడవి 3 అరాజాజన్. 4 బడోఞ్ (గు) కొండమీదనున్న అడవి.

అడవికుక్క = 1 ఒల్లా. 2 ఒల్లాసో.

అడవిమేక జడూమె జడోమె. అలెబ్.

అడుగు (ధా. గార్.) గారా గార్తాఇ.(వ ఉ. ఏ.) గారేతె. (భూ. ప్ర ఏ.) ఎర్గనార్. గగ్గర్ గగ్గరా. గగ్గర్తాఇ.గగ్గార్తె గోడోడా గగ్గ్రెపజ్తాఇ = మజ్జిగ అడిగి తెస్తాను. గగ్గర్ మార్ =ముష్టివాడు. జాజాసుజా గాగ్రా డో అనిన్ అతియె=అప్పు అడిగినాను గాని వాడు ఇవ్వలేదు.

అడుగు=1 ఒఆలా. ఒ ఆల్తాఇ. (వ ఉ. ఏ.) ఉ ఆలేతె. (భూ. ప్ర ఏ.) అనిన్ జాజా ఞాన్ డకు డోఒ ఆలా=వాడు నాకు బాకీఉన్నాడు, అడుగు. డేసాఠిన్ మూర్తమన్ ఒఆల్తాఇ =జన్నివాడిని ముహూర్త మడుగుతాను. మూర్తమన్ ఞాన్ ఎరనోఆల్ =మూర్తము నేను ఇంకా అడగలేదు. ఞాన్ మూర్తమన్ ఒఆలాఇ= నేను మూర్తి మడగను. మూర్తమన్ అబ్ ఒఆల్తాఇ= మూర్త మడిగించుతాను 2. ఆతల్ జేజ్. అతల్ జేజ్ లేజ్ ఞాన్ ఎబ్బాదేఇజ్ తె=నా అడుగులో (పాదములో) ముల్లుగుచ్చుకొన్నది 3. లోజన్. రబాలన్ తడాలేజన్ పతుల్లె, అలోజన్ ఇమ్మేతె= పిల్లవాడు చెరువులో మునిగి అడుగు పట్టినాడు సీండాలేజన్ జొబ్బాడకు= నూతిఅడుగున (లోపల) బురద ఉన్నది 4. జఇతాన్=కింద్రను.

అడుగులపాడ. అడిడి.

అణచు (ధా. యో). యోఅ. యోతా ఇ. (వ ఉ. ఏ) యోయేతె (భూ. ఏ.) ఎర్ యనో అనిన్నా కింక్ జ్ యోలేజి= వాడి గర్వము అడచివేసినాడు కెంతజ్నమ్ యోనానా=గర్వమడుచుకొ అనేన అకెంతజ్ యోనెతే=వాడు గర్వ మణచుకొన్నాడు. కెంతజ్ నమ్ అయోనాతేజి =నీగర్వము అడగించుతారు. కింతజ్ నమ్ యోనేతెపోజ్ ?= నీ గర్వ మడగినదా ? కింకజ్ అయోనాతమ్=నీగర్వమడగించుతాడు. రమెజన్ కెంబులన్ ఇమ్లె అయోనాయేతె=పిల్లిఎలుకను పట్టి నొక్కివేసినది బంద్రాబన్ అయోనాయెతె = కోపము అడచుకొన్నాడు. లణ్రడక్ = నొక్కుడు.

అడుసు=జొబ్బా. సొడ్డ

అడ్డ. పడి

అడ్డము.=1 డనజ్. ఞాన్ అఇ్రాఇన్ అకిడినఇ డజేతె= నేవచ్చేటప్పుడు ఏరు అడ్డినది. ముడ్డుకాలేజన్ రంకి డజ్నెతె=గొంతులో మెతుకు అడ్డుకొన్నది జతే డజ్తామ్= ఏమిటినిన్ను అడ్డుతుంది? రబ్డా ఎర్తా ఇడో అడజ్ జేన్ జిజ్జతె = వరద వస్తూ ఉన్నదిగాని అడ్డానికి ఏదీలేదు. బెర్నా ఞాన్ డక్లె అపుజ్ గోక్ = నామాటకు అడ్డు చెప్పకు మొజ్జాజాఞాన్ అడ్డజిన్ జి=నాకేమీ అడ్డక. 2. అరోజ్. రాజ్ (కాలువ మొ॥) అడ్డంగా 3 ఒంద్రజ్. జోడా ఒంద్రడ్లె డకు = గెడ్డ అడ్డముగా ఉన్నది మంద్రడ ఒంద్రడ్లె డీమానెతె = మనుష్యుడు అడ్డముగా పడుకొన్నాడు. మంద్రా, కినా, జాడన్, అనెఒన్, తడ్లజన్ కుడబ్ తజోరన్ ఒంద్రడ్లె డకూలెజి = మనుష్యులు, పులులు, పాములు చెట్లు ఆవులు, అన్నీ దారిలో అడ్డముగా ఉన్నది 3 లర్లజె తంగోరన్ కెనా లర్ లేన్ డకు= పులి దారిలో అడ్డముగా ఉన్నది. (గసర్ ఇడన్ ఇడమ్ గల్లె ల్రాెె ఇరాఇబ =పరికోతకోసీ వేగము అడ్డముగా రండి.)

అడ్డుకోను. తుడబ్నా

అడ్డుగడియ. అనాతోర్.

అడ్డుపడు. ససాఇలజ్

అణచు (చూ అడుచు.)

అణ. యాగిలేబు.

అతగాడు
అతడు } అనిన్. మొని (కా. స)
అతను

అతి. 1 అఇండమ్. 2. అమిడ్డప్. 3. బొఇ బొఇ. 4. అబ్బల. 5 అగ్గడ. 6 అఉర్. 7 గరు 8. అలా

అతికించు (ధా బొమ్) బొమా. బొరో బొమ్మా ఇ = బొరిగ అతుకుతాను. అతికెనక్ర= బొమ్ అర.

అతిక్రమించు. అఉర్

అతిశయము (చూ. అతి.) కిస్సా రూ. కిఇ్ సా. కిస్సా మార్ = గర్వపు మనుష్యుడు. కింతజ్. అమన్ డిస్సేకింతజ్గోజ్నె = నీకింత గర్వము కూడదు. లెజ్ గె: తిండికి లేకున్నాడాబు చేసేగుణము.

అతుకు=1 బనోమ్. పారా బనోమ్ డేలె. =పారకు అతుకు పడినది. రూ బన్డొోిమ్ 2. అక్కబా. సక్కబా

అత్త. 1 కినార్ (భార్యాతల్లి) 2. ఆవాజ్ మేనత్త, మేనమామభార్యా.

అత్తము.కెంతె అత్తారా-గుర్=అరటి పళ్లగొల.

అత్తెసరు. 1. అన్ఇడార్. అన్ఇడార్ కూడు ఉండ్రూతె డోజన్=అత్తెసరు కూడు ఒంటికి సెగ చేస్తుంది. 2. జక్కమ్-కూడు.

అత్యాశ. 1. ఆసాగరు. 2 సింగిడిగి- మడ్. చూచినదంతా అడగడం. 3 అర్రో; అలా మడ్.

అదనము (చూ అతి.)

అదను. అయమ్

అదలించు. 1.కఇా. తజ్లించి జుమాఇసెత్తెజి; కఇా = ఆవులు మేసివేస్తున్నవి; అదలించు. కఇ్లాఇండేన్ ఉంతా అఇర్జి = అదలించినాను, అవి వెళ్లలేదు. రబాలక్ బెజ్బొ ఎర్సె తుబెతె కరజ్, కఇా=మీ కుర్రవాడు తప్పు చేసినాడు గట్టిగా చీవాట్లు పెట్టు 2. ఒరోల్నా. ఒంతిడంజి జండ్రుమన్ జుమాఇసెత్తెజి ఒరోల్నా. ఒరోల్లాఇ, ఎరని = పిట్టలు గింజలు మేసివేస్తున్నవి అదలించు అదలించినాను, వెళ్లలేదు 3 గుఆల్నా. ఒంతిడంజి గుఆల్గుఆల్నా = పిట్టలను అదలింపు అదలించు. ఒంతిడంజి ఎర్గుఅలెంబె, ఇంజిడో అండీలెన్ ? = పిట్టలను అదలించకుండా యెందుకు ఆడుకొన్నావు ?

అది. ఉంతె. ఉంతా; కని, ఇంత్రె

అదిగో. కుండె. ఉంత్రె ఇంత్రే.

అదరిపడు ఉజా.

అదుము. కఇా.

అదివరకే. అండ్రేజ్. అదివరకే తెల్లవారినది= అండ్రేజ్ పలెల్లె.

అదే. 1 ఉంతెనా. ఉంతెనా ఓంతి ఇయా ఇతె=ఆ పిట్టే వచ్చినది. 2 ఉంతెమాఇ (కొళాకోట)

అద్దు. తన్నో. తనోడన్. అంబెకె ఎల్లెన్ ఓంతె తన్నోడ ? = మీకు మాకు సంధి యెక్కడ ?

అద్దము. తరాగిడ్డమ్ రనప్పడా అడ్డమజ్. (కా)

అద్దె. బడి.

అధికము. అతేజ్డమ్ (చూ. ఎక్కువ)

ఆధీనముచేసికొ. (ధా. కొబ్) కొబ్నా ఉంతె సెరోబా అనిన్కొబ్నెతె = ఆపొలము వాడు స్వాధీనముచేసి కొన్నాడు.

ఆతెమజన్డకు= ఆది అతని స్వాధీనము లోనే ఉన్నది.

అనిన్ జుప్తె=వాడే అనుభవిస్తున్నాడు

అధైర్యము 1. బంతోజ్. 2. పిరికి(కా. స.)

అనంతము. 1. గొడోజ్ ఎజ్జ. లొబోన్ గొడోజ్ ఎజ్జాతె = భూమి అనంతము. 2 ఎర్గుడి. కుని బారా ఎర్గుడిల్లె డకోతె ఆ పనికి అంతము లేదు. రు ఆజన్ అగు డి-తె =ఆకాశమునకు అంతంలేదు

అనగా 1. గామ్లొండన్. 2. గామ్లమన్ (కా. అనాకారి స) ఎర్గితిడ్-బొఇ.

అనాదరము. 1. అరోఇమడ్. ఇడ్డాసెజ్జెనాఇ డో అరొఇమల్లెజి = చుట్టము ఇంటికి వెళ్లినాను గాని మన్నించలేదు. 2. ఎర్సినా.

అపున్ ఇరాఎండేన్ ఎగ్ సిన్నేలబెపోజ్ ఆడకు ఆమ్? నీవు వస్తే నిన్ను మన్నించ కుండా ఉంటామా? అనిన్నె. ఎర్సిన్నెల జె డకోలెండేన్ ఎర్సి=మేము మన్నించ కుండా ఉంటే తప్పు

అనాయాసము. ఎర్సంగ. ఎర్సజ్గాలబె బారా లాఇ=అలియకుండా పనిచేసినాను.

అని. గామ్లె. బజ్నాగామ్లె జా ఎర్సిగామ్లె జా అనపుజె=మంచి అనిగాని చెడ్డ అనిగాని చెప్పవు.

అనుకూలము. కెుునొ్న (కో) మనసు (తె)

అనుగ్రహము. అబసుయేమ్.

అనిపించు అగ్గమ్గామా.

అను. 1. గామా. 2. బెరా. తమ్డి-బెర్నా-నమ్ =నీవు అన్నట్లు'.

అనుపు. (చూ. అంపకము)

అనుభవించు. జుమా.

అనుమతి. సెలుఆ. రాజీ బేర్.

అనుసరించు. 1 (ధా. మయ్) మఇనా. అని న్నాట్రుల్లాఇ ఎరా=వానితో కలియుము. మయాన్ మఇలె ఇరాఇ=కలిసిరా. అకె డోజ్ బాన్ ఎరా వాడివెనక వెళ్లు.

అనుకొన్నాను. 1. ఒగండీలాఇ. 2. షడేడుమ్ లాఇ.

అనుమానించకు. ఈమేల్ గోజ్ (=చూడకు.)

అనువు. తాఉ.

అనే. =గామ్లెనా.

అనేకము. అఇండం.బొఇబొఇ.అగ్గడా. (చూ. అతి.)

అన్న. కాకు.

అన్నదమ్ములు. కాకుబొబ్బాజ్ జి. కాకుఉబజ్ జి. బొబ్రెజ్ జి. (గు) గతాల్ జి - (సెరుజ్ ముఠా.)

అన్నము 1. డారఇ. డారఇకుల్లాతుమ్పోజ్? బడెబడె. అన్నముచాలునా? చాలును. డరాఇ గోకుంరా, సబీర్ యూతమ్=అన్నము బొరిగచేసుకో పులును పోస్తాను. 2. కూడు (గంజితోఉన్నది) కడూడాకూడు=గంజి అన్నము. అసూఇకూడు అసుఇ కడూడా తీయా=కొద్దిఅన్నము,కొద్దిగంజి ఇస్తు. 3. బాబా (పిల్లలకుపెట్టేది). ఆఇ,పసి! ఉఆఖాన్ డోజ్, నానాఖాన్ డోజ్, యంకూఖాన్ డోజ్, రాజీ-యోజ్ ఖాన్; బాబా తిత్తమ్; జుమా=రా, పిల్లడా, నాతండ్రీ, నానాయనా, నాబాబూ, చక్కనివాడా, బువ్వపెట్టాను, తిను. 4. పయూజ్ డారాఇ=పొడిఅన్నము (ఎండినఅన్నము) బక్కా తేనాఇం= మొదటి ఆరగింపుచేస్తాము. 5. ఒండ్రజ్ డార్ (వరిఅన్నము) గోగోమార్ ఇయా ఇతె ఒండ్రజ్ డార్ తియా=పెద్దలువచ్చినారు , వరిఅన్నము పెట్టు.

అన్ని. (చూ. అంత.) డిత్తె.

అన్నీ. కుడుబ్.

అన్యాయము. నాయమ్ త్రె, గమాజన్ లన్‌నమన్ పాజెడో నాయమన్ అతియె, నాయమ్రె= గొమాంగు లంచం పుచ్చుకొన్నాడు, గనక న్యాయము ఇవ్వడు-న్యాయములేదు.

అన్యోన్యము. 1. ఒన్‌సిర్ర ఒత్రెజి. ఒకరికొకరు సహాయముగా దున్నుతున్నారు. 2 అల్. బరూ బారా అల్‌తోడూ తేంజి=పోడు పని ఒకరికొకరు సహాయము చేసుకొంటున్నారు. అల్ బె త్రెజి=ఒకరితో నొకరు మాట్లాడుతున్నారు.

అపకారము. డోసా. ఎర్సి

అపనమ్మకము. ఎర్ డనేర్

అపనింద. అసింగెన్ డోసా

అపరాధము. పడో. ఎర్సి. డోసా (కో) నేరమ్(తే.)

అపానవాయువు. అతాఇ (ధ్వనిగలది). పసో ఇతాఇ (ధ్వనిలేనిది.)

అపాయము. అసు (=నొప్పి)

అపుడు. 1. సెలెతె సెలెతె బెర్నా కెరెడా లమ్=అప్పటి మాట మరచినావా? సెలెతె సిత్లెనమా సిక్కాఇ ఎత్తెగోఇ డకు=అప్పటి నుండి ఇప్పటిదాకా అలాగేఉన్నాడు. 2. అకిడి. లెత్తె యోజన్నాకిడి గేఇన్నా=అంత పొద్దప్పుడు కనపడు. ఇత్తాఇ గేఇన్నాఇ= వచ్చి కనపడుతాను. గెఇత్తాఇబీజ్ డకూతమ్ పోజ్, ఎజ్జా పోజ్ ?= కనపడుతాను గాని నీవు ఉంటావో ఉండవో. ఉంతాకెడి. (ఆసమయము).

అపుడపుడు. (అప్పుడప్పుడు) 1. అజ్జాజ్జా.

అజాజా గే-ఇన్నా=అప్పుడప్పుడు కన పడు. 2. తెత్తెన్ తెత్తెన్. తెత్తెన్ తెత్తెన్ గిత్తానా=అప్పుడప్పుడు కనపడు.
అపేక్ష. చూ. కోరిక
అప్ప=కాకి.
అప్పటిందము. తిల్లె-సెడా. పాడమ్‌కేనా
అప్పటికీ. డేలేజా. పిల్లవాడయినప్పటికీ = పకిడేలేజా.
అప్పు 1. జాజాసుజా. అప్పుఇచ్చుటపుచ్చుకొనట. జాజాలె తియా=రుణముచేసిఇచ్చు. లగితేంజినమ్మెలె జాజాసుజా పజ్తాఇ=మదుపులనిమిత్తము అప్పు తెస్తాను. గోజాలాఇ=అప్పులపాలైనాను (అప్పులలో కూరోచ్చపడ్డాను) 2. రయా (వెంటనే తీర్చేడు అప్పు) రయ పజ్లాఇ=అప్పు తెచ్చినాను. అవన్‌డిరియెన్‌రయమజ్లె=ఎంత అప్పుచేసినావు. డిత్తెరయు, ఎత్తెగామ్ తకుప్తె = ఇంతఅప్పు, యేలాగు తీర్చుతావు. అఇండం రయాలెనాఇ = చాలా అప్పుతెచ్చినాను. 3. కడి. (రయ=వడ్డీలేని అప్పు) అలా రయ డేలిజ్=చాలా అప్పు నాకైనది.
అప్పుడు సెలేతెన్.
అబద్ధము. 1. తల్లు. తల్లుమర్ అమన్=నీవు అబద్ధపు మనుష్యుడవు. 2. కజ్‌కుజ్ గో జిజ్=నావద్ద అబద్ధమాడకు. 3. సాస్నా (బ్).
అబ్బ. ఊఆజ్
అబ్బా! అగాఇ!
అబ్బాయి. 1. రబలన్. 2. రబారి. రబా-రిజన్. రబల్లోన్నా తో అజితిడజ్ డో, బడోర్ ఒడెర్తె=పిల్లవాడి నోరు చిన్నది గాని పెద్దకేకలు వేస్తున్నాడు.
అబ్బును. 1. ఇజ్జె కుని గొర్జాజ్ జంద్రుమన్ ఇజ్జెబె=ఊరిలో విత్తనములు దొరుకుతవి (అబ్బుతవి) ఉంతెనాతె లేబున్ ఖాజ్జెబె = దీనికి సొమ్ము దొరుకుతుంతి 2. ఉక్కా-లె. అనిన్నా కెంకెన్నా ఉక్కా-లె=వీనికి చదువు అబ్బెను(పాట అలవాటుఅయినది.)
అభ్యాసము. ఉక్కా-.
అభిలాష. మెనొా (ఓ)

అమర్చు (ధా. రుకు). 1. రుకు ఆ. ఇంద్రమన్ జి కుడుంటన్ రుకూన్ రుకూలె బరు బారా తుబా=పనిముట్లు అన్నీ కూర్చి పోడు పని చెయ్యి. ఉఊ ఒడే, రుకూతాఇ=సరే, మంచిది, కూర్చుతాను. 2. (ధా. తిర్+తుమ్) తిర్తుమా. తంకాబన్ తిర్తుమాలెండెన్. అవన్ గోగో ఆమ్మె=నీవు సొమ్ముకూర్చితే, గొప్పవాడవు అవుతావు. 3. కొబా, కుబా. సరోబానమ్ కొబీజ్ గాఇ=నీపొలము నా కమర్చు ఓయి. ఖాన్ అ ఒద్రాఇ నాసరోబా అసిన్‌అ కొబ్నాయేతె=నేను దున్నే పొలము వాడు అమరించుకొన్నాడు. అబ్‌బొమోఆ. పుర్వురమ్మెలె కొప్పాలంజి ఎరండి అబ్బొమోలేజి.
అమర్యాద. ఎర్‌సిన్నె.
అమావాస్య కడుక్కా-, కాడూకా పఖీ-గాఇ. నజానమ్ పఖీగాఇ; తురుబ్లెలుమోడన్ అబ్బల=నేడమావాస్య; మబ్బువేసింది. చీకటి అధికము.
అమ్మ. 1 ఇయాజ్. 2 ఇయోజ్. 3. మేమేజ్ (శా. స.)
అమ్మకము. తెమ్‌తెమ్. తెమ్తెజల్=అమ్మకపు క్రలు. తెమ్తెమ జాతి=అమ్మకపు వస్తువు. తనెమ్. తనెజల్‌నా జనాతి డిత్తె=అమ్మకపు క్రల ఖరీదు యింత. తనెమ్ జోజీ ఖోజ్? అమ్మేచీపుళ్లా? తెజ్జాతె మంబాఖాన్ ఎజ్జా=అమ్మకపు నువ్వులు నావద్ద లేవు. నీజ్ ఖాన్ డిత్తె జాతె డకోలాఇ=ఇంటిఖర్చుకు నువ్వులుంచినాను. తేమా=అమ్ము ఆతేమాఇ=అమ్మను. అతేమ్లెండెన్ అతేమ్‌తెమ్తాఇ=అమ్మకుంటే అమ్మించుతాను.
అమ్మవారు. 1. సోనుమ్ యోజ్ ఖోనజ్. పాపురీగడా యోజ్బోజానమ్మెలె కస్సిమన్ తిత్తాఇ=పాతపట్నపు అమ్మవారికి కోడి ఇస్తాను. 2. రోగాబోఇ (స్ఫోటకము) అనిన్ రోగాబోఇ డేలె అయింతెన్, బంతోజ్‌తె; మే' జ్జె=వీడికి అమ్మవారైనది, (స్ఫోటకము) దిగినది. భయములేదు. బ్రతుకుతాడు. కిరింగెబోజన్ (ఆటలమ్మ) అరికెరిజెబోజన్ డేలె ; అమిడ్డవ్‌అనూ డెలె

(కస్తమున్ డెలె)=గాలి జల్లినది; చాలా కష్టమైనది.

అమ్మో! అగాఇ!

అమ్ము (ధా. తేమ్) తేమా. తేమ్తాఇ తేమేతె. కిండ్రుమ్ తేమ్తాఇ. సస్తాలె తిత్తమ్. ఖీ తేపోష్? = జీణుగులు అమ్ముతాను. చవకగా ఇస్తాను కొంటావా?

అమ్ము (=కోల). ఆమ్. జంతుఅన్ ఆమ్‌బాతె తుష్ తాఇ; జంతువును బాణముతో కొట్టుతాను. డేజ్ డాజమ్మేలె ఇత్తెనాకెడి ఆ మంజి అగ్గడ పాజా=వేటకు వెళ్లేటప్పుడు అమ్ములు లావుగా తీసుకువెళ్లు.

అయితే కాదు=అగడేఎ

అయిను. మొల్లాఇ.

అయినప్పటికీ. 1. డేలెడోజ్. అనిన్ కుండ్రారి డేలెడోజ్ డరమమ్ అమ్మేతె=వాడు తల్లి తండ్రిలేని వాడైనా ధర్మము చేస్తాడు. 2. డేలెజానజ్. కినాలర్లజ్లె; డెజ్ డామర్ డేలెజానజ్, బంతో జేతె=పులి ఎదురుపడెను. రొప్పేకాడు అయినప్పటికీ భయపడ్డాడు. కినాన్ గిల్లాయెండెన్ బంతోజ్ డేతిజ్=పులినిచూస్తే భయపడుతాను. బంతోజ్ డేతేడేలె జానజ్=భయమునా్నె.

అయిపోయెను. 1 (ధా సూ) సూల్లె. అవిన్నా బరూ అంబ్బెజ్ సూల్లె=వాని కొండపని అయినది. 2. గడిల్లె. ఒర్రొగడిల్లె=దుక్కి అయినది. 3. గుడిల్లె. బారా గుడిల్లె=పనిపూర్తి అయినది. 4. రజ్లె. బారా అరెజ్లెనాఇ=పనిపూర్తి చేసినాము. 5. రఖిల్లె. కూడురఖిల్లె=కూడు అయిపోయినది. 6. ఒనుజ్‌లె ఒర్రొఒన్తుజ్లాఇ=దుక్కిపూర్తి చేసినాను.

అయ్యయో! అగాఇ! యోరీ! అబసూయుమ్ డాగె.

అయ్యోఅమ్మా! ఒక్కొయోజ్! (బాధ).

అర. అకుల్ అకుల్, పెత్తెరుబన్.

అరక 1. కపడా. కపడాలెజన్ అంబసుడేలె=బుజముపై పుండు పుట్టెను. 2. లగుజ్. తజ్లింజి లగుజ్లెజి=ఎడ్లకు అరకైనది. బిడారన్ తంబెలాఇ డ్డో లగుజ్ నమ్మేతె కపడా ఉసాల్ సానెతె=కావిడి మోసినాను; అరక చేత (బరువుచే) భుజము తొక్కి ఎక్కిపోయినది. లగ్గిన్.

అరగదీయు. (ధా. గోక్) గోడా. సజ్నజన్ గోడా=పసపు అరగదీయుము.

అరగిచెట్టు అరఇ నేబ్.

అరచెట్టు. ఒంబెత్త నేబ్. కాంతా నేబ్.

అరచేయి తల్సి.

అరటి కింతె. అపూడీతేజ్ రా'లె=అరటి కొసపువ్వు పూసెను రుబన్, డొఇన్నా-ఓల్ డేలె=నిన్ననే కోటాకు వేసినది. డుజ్గలన్ ఎండ్రజ్ ఉర్నె=మొగ్గ ఇంకా విడలేదు. కింతె అగరె బొలఇ=అరటి దవ్వ లేతది తుంటా లేజ్-ఖేన్ కంజీజి-తెజ్, కత్యా-తేజ్ పుఅ-తేజ్, తైపె-తేజ్ డకు=అరటితోటలో అమృతపాణీలు, బొంతు అనటులు, బత్తిసాలున్ను (పిలకలు పెట్టకగెలఎత్తినపైని చనిపోయే మరిఒక తరహా) అరటిచెట్లులున్ను ఉన్నవి. ఆఓన్-తేజంజి ఉంజి తిత్రిజ్ పోజ్? = నాలుగు అరటి పిలకలు నాకు ఇస్తావా? కింతెసేబ్ తవెల్లె; అబొబ్ తేజ్ గాయా-అరటి చెట్లు చచ్చినవి అరటిదుంపలు తవ్వు. కింతెసనోజ్ సోజ్లె=అరటిచెట్టు గెలవేసినది. సండ్రోజ్ తార్ కంజీజతెజ్=అమృతపాణి కత్తఆతెజ్=బొంతు. పుఆతేజ్=బతిసాలు. తైపేతేజ్ (పిలకలు పెట్టకగెల ఎత్తినపైని చచ్చేది) 1. డొఇనా ఓల్లె=కోటాకువేసి. 2. సనోజ్ సోజ్తె=గెలవేత్తెను (ఇదిఇంకా పొట్టలోనే ఉండును) 3. డుజ్‌గల్లె=గెలబైటకు వచ్చినది. 4. రా'లె=పూసెను. 5. ఉర్రె=విడినది. 6 పడోజ్తె (గెలలకుండే పెద్ద దొప్పలు రాల్చెను. 7. ఉంజిపడి అతారా పెడేతె=నాలుగు పెడలు వేసెను 8. జడజ్లె=ముదిరినది.

అరదండాలు సంకల్లి సీ. పర్నామంజి సంకల్లి సీలె, ఉరుజ్తెజి జంబురాంజి=బంట్రోతులు చేతికి అరదండాలు వేసి దొంగలను తీసుకు వెళ్లుతున్నారు. సంకెడీ.

అరతేగ=కొరింగాఇ; గొడుగాఇ.

అరతెగడచెట్టు. తంపతాడా.
అరప=1. రంతాల్. కంబారీ, రంతాల్ అసిల్లెండేన్ ఇమ్ బెర్తమ్=కంబారీ,అరప వేయకుంటే మాటపడుతావు. 2 జిర్రజ్.
అరమర. 1 గంర్డోఇ. గోగోమార్ గిల్లెనా అకిడి గంర్డోఇమల్లె బారా ఏంతెగామ్ గ[redacted]=పెద్దమనిషి చూచినపుడు (సిగ్గుపడితే) అరమరఅయితే పని యేలాగు అవుతుంది. 2. డనజ్.
అరవలు. కార్యావుర్జి అర్వా.
అరవై యాగికొడి.
అరికాలు=తల్జేజ్.
అరిగిపోయినది! (ధా. గోడా) గోల్లోలె. కతాడ గోల్లోలె=పావలు అరిగిపోయినది. డేరజ్-బోజ్ గొల్లోలె=గెదె కొమ్ములు అరిగిపోయినవి. 2 లేల్లే. కూడు లేల్లే.
అరిచేయి. అతల్సి.
అరిల్లు. లెల్లెజ్-బోజ్ (హరివిల్లు). కితుజ్ నాఇజా.
అరిసెలు. సక్కె పోపో.
అరుగు 1 పిండా(ఓ) సీజ్ బెజ్ పిండా-తె=మీయింటికి అరుగులేదు. అమజ్ పిండా ఎజ్జాలెండేన్ సీజన్ లంగ-తె=ముందుకుగు లేకుంటే ఇంటికి అందముండదు. 2 (ధా లేమ్) కూడూ లేల్లె=అన్న మరిగినది. ఎంర్డజ్ లనేమ్ కు డూ (అలేమడోజ్) అడోలెఇ-డాఇజ్=కూడు అరగలేదుగనుక నాకు ఆకలి లేదు.
అరుచి. అమన మన-తె. నాకు అరుచి=అమ నాతమిన్నే.
అరుపు. (ధా. బడుర్), బడోర్నా. పసిజంజి బడోర్తేంజి=పిల్లలు అరుస్తున్నారు. బడోర్రాఇ దో అమన్ అండజె= నేను కేకలు వేసినాను గాని నీకు వినపడలేదు 2. తుమూనేతె (పులిమొ) గూ'; గుగూ; (పక్షుమొ||). 4. రుగమ్ గాల్లె. (పులిమొ|| వలె) కాంర్ముమని. 5. బూకర్ బూకర్ గామ్ (ఎలకమొ|| వలె) కిచకిచమని.
అరుదు. అపుర్బాడాగె. అలామన్ అసిగ్గొజ్ అపుర్బాడాగె=గడ్డిపోగొట్టకు, అరుదు.
అరుపది (చూ. అరవై.)

అరువు. రయా.
అర్జీ. ఒర్జి (ఓ). ఒర్జీటీలా.
అర్ధరూపాయ. పప్వాల్, పాల్పాల్.
అర్థము. గరమ్-గామ్
అలంకరించు. (ధా. రు)రు ఆ. సింర్డింజి రూలె, రంర్డూాజి రుఅ. బట్టకట్టుకొని నగలు పెట్టుకో.
అలక 1 బంర్డాబ్. బర్రాబ్. పసిజన్ బర్రాబ్ నేతె=పిల్లడు అలిగినాడు.
అలయు. (ధా. మజ్గ) 1 మజ్గా. మజ్గాతాఇ. మజ్గాలె. బారా తుబ్తుల్లె మజ్గాలిజ్=పని చేసిచేసి అలసినాను 2 మొ ఆఇడాలిఇ్=అలసిపోయినాను.
అలవాటు. ఉక్కా. గరిగార్. డీతా తుల్లెన్ డెన్ ఉక్కాతమ్=ప్రతిదినమూ చేస్తే అలవాటు అవుతుంది.
అలము. 2. అజ్జిజ్. బరూలేజన్ అజ్జిజన్ నేల్లె జాబా! తబ్నాఇ=పోడులో గాబు పుట్టినది పదండి తీతాము. 3. అగబ్. సరోబాలెజన్ అగాబన్ నేల్లె జాబా ; తబ్నాఇ=పొలములో గాబుపుట్టినది పదండి తీతాము.
అలవి. రనప్తి (ధా. రప్) కనిబారా అతుల్బజ్ అరప్తియాఇ=ఈపని చేయుటకు అలవికాదు.
అలసట. మనస్గా, లులూనా=అలసట తీర్చుకో.
అలికిడి. సడ్డా.
అలిగి. ఏలఇలల్లె బంర్డాబ్లె.
అలిపిరి. సరూమర్ సరూడమ్మర్.
అల్లిచెట్టు=లయిడానేబ్.
అలుకు (ధా. జోడా) జోడా ఆ. సీజ్ జోడా తాఇ= ఇల్లు అలుకుతాను.
అలుగు. 1. ఆమ్. సరాకా త్రుల్లాఇ ఆమ్ గతర్రె,పాజీలాన్ పాజీల్లె, గోల్ లుఅడన్ బాతె తోబాడా = జాయకర్రతో అమ్ము గుచ్చి గోసన గాయనారతో ఆకర్ర చీల్చి కట్టు. ముంబాఇన్ ఉడాడజ్ (ఓడడన్) అడ్డిఆమ్, బలెఆమ్, పప్పాడాఆమ్, సరూఆమ్, డకు=నావద్ద గిట్ట కోల (జాయకర్ర కుతగిలించినవి.) అంపగరిబాణము; మూతి

వెడల్పు బాణము, సన్నపు బాణము ఉన్నవి సరాకా అగతర్బేజ్ నమ్మెలె బలేడన్ తియా=బాణమునకు (గాయకర్రకు) కట్టడమును గరి ఇమ్ము. లూ ఆమ్ గతర్రాయెం డేన్ ఒలఇడాన్ తోప్తోప్తె=చెవులుగల బాణము మనకు గుచ్చుకుంటే పేగులు తీసివేస్తుంది కాడాసిఆమ్ బాతె ఓంతి డేన్ తుఇలెబెన్, గబల్ గాళ్లె ఎరుల్ లోంబె డకూరేజై=మూతి గుండ్రముగల వెదురు గిట్టకోలతో పిట్టను మనను ఏసై తటాలున కదలకుండా ఉండిపోతుంది. ఆమ్ లుఆజ్ అల్ డజ్లె=బాణము ఇనప చెవి విరిగిపోయినది 2. బంర్డాబ్. బెర్రాఖాన్ అసండంజ్లెండెన్ బండ్రాబ్ ఒతిజ్ =నామాట వినకుంటే కోపమువస్తుంది. పసిజన్ బర్రాబ్నైతె= పిల్లడు అలిగినాడు అసానా. కూడూన్ రూలమంజి, అసానా=కూడు వడ్డించినట్లైతే వద్దనుమీ. (అనగా, అలుగుమీ అనిఅర్థము)

అల్పుడు సన్నామార్. గల్లూమర్. పుపామర్.

అల్లము సిజెగ్. కింపర్ కింపిల్లెడకు=(అల్లము) కొమ్ములు అల్లుకొనిఉన్నవి.

అల్లర. బిజారా.

అల్లాడు. (ధా డో) 1. డోండోనా. డండ్రో డోండోతేన్. 2 తెత్తె తెన ఒలాఓల్ = ఆకుతో ఆకు కొట్టుకొంటున్నది. కండారన్ డోఇలెన్ తెత్తెలెన్ = కొమ్మ పంగి కదులుతున్నది

అల్లు. (ధా. తాన్). 1. తాజా. తాగితాఇ, తాఇతె ఎర్రనాని. సీజ్ తని తేజి= ఇల్లు (లేక, బట్ట) నేస్తున్నారు. తఇ తఇ తేజి. సింర్డ ఇఇ తేజి. తోడోర్. సుంర్డు నతఇ తేజి. 2 లాజ్. లుఆడన్ లాఇా (తాడుపేను) 3 ల్యాజనో గలేతె తజ్లీజన్ గిలా.

అల్లుడు. 1. రయుమ్. 2. మొస్సి (మేనలుడు)

అల్లుకొని. 1. తెంపల్ కంపలె. మండ్రాంజికం పెల్ కిం పెల్లెంజి = వనుష్యులలుకొన్నారు. 2. గళ్లెజ్. లనామ్ జి గళ్లెజ్ డకు =తీగెలు ల్లుకొని ఉన్నవి.

అవకాశము. అయమ్. అయమ్తిజ్, ఎర్తె=నాకు ఆలస్యమవుతుంది ; వెళ్తాను. అగాయెజ్.

అవతల. మిత్తల్.

అవధి. 1. అయమ్ 2. కంతు. కనాంతు (వరకు)

అవమానము. గండ్రోఇ. గరోఇ.

అవసరము. అకార (తె).

అవి. ఉంతె. అసింజి.

అవియు. పతానా.

అవిభక్తలు. 1. అన్ రుక్కు కాకు బోయాజ్ జి 2. అబోరుక్కు డకో తెనా మండ్రాంజి. 3. అబోమిడ్డజ్ డకొ తెనా మార్జి. బోబిరిండాంజి.

అవును. ఒజ్; ఓ, ఒగె. ఒఓనడె, ఓడోజ్. ర్రి డేతె, గడెత్తె

అవ్వ. యోయొ.

అసడ్డె. ఎర్సు డెలెబెజ్ =తప్పిపోకుండా. కెరెడా.

అసలు. అబోబన్

అసహ్యము. ఎర్గితిడాగె.

అస్తమయము. 1. ఒరుబ్. 2. బుజ్ యోజన్. 3. అసంకా యోల్. 4. అరమ్మడ్ డయల్.

అహాహా! అగీ!

అక్షరము=ఇడోల్ సిత్తా.

ఆ. ఉంతె. చూ. అది.

ఆకలి డోలఇ డోలఇ డాతిజ్ =నాకు ఆకలి వేస్తున్నది, డోలఇనా మంద్రా గనాగా రూతెబె=ఆకలి గొన్న వానికి అన్నము పెట్టుదాము.

ఆకారము. డోజ్-రూపమన్ (కా. స). ఢం డ్రోజన్.

ఆకాశము. రుఆజన్.

ఆకు. ఓల. తంజియోల్ = ఎంకిలాకు. ఆనే బన్ రుయోల్లె=చెట్టుఆకు రాల్చినది, రుయోల్ నేబన్=ఆకు రాలిన చెట్టు. రుయోల్ ఈఒన్=ఆకు రాలు కాలము.

ఆకుచిలుక. కొంకడ ఇ-బు.

ఆకుపచ్చ.-1. పేదూడమ్. 2 కూలిఇ. 3 పాయిమే (2, 3, పలము, వమనము, నీరు మొదలయినవాటిని గురించి).

ఆకుమడి. ఓసూతా.

ఆ.

ఆకులము. అనుజ్ (ధా. ఉజ్.) కుడుబ్ మం(డా ఉజ్లె డకూజి=మనుష్యులందరూ **ఆకులముతో** (జడిసి) ఉన్నారు.

ఆక్రమించు. 1 రుఇనా (ధా. రుఇ) సెరో శా.-షాన్ రుఇనేతె=నా పొలము ఆక్ర మించుకున్నాడు.2 పన్నా(ధా.పక్) సే న్నమ్ ఖాన్ పత్తెనాఇ=నీ యిల్లు నేను ఆక్ర మించుకొంటాను. కరుజ్ సీజ్-ఖాన్ పడాన్ పల్లె యాగిమిన్నుమ్ డెలె=నా ఇంటి పెరడు ఆక్రమించుకుని మూడుఏండ్లు అయినది 3. కొబ్నా (ధా. కొబ్) లొబొనమ్ కుబ్తాఇ పో=నీ భూమి నేను ఆక్రమించు కుంటా నా?ఉంతా మం(డా కుబ్నె తె=ఆమనుష్య డు ఆక్రమించుకొన్నాడు. 4. డ్రేఆ.= ముందుగా చేరు; హాజరుఅగు.

ఆక్షేపించు. ఎన్ సెలజా.

ఆగాకర. సకూడా. సక్కోడ. తైకోడ

ఆగు. డెడేఆ. (ధా. డె) ఖాన్ ఇరాఇ పంత్తె కొఇ అమన్ డెడేఆ=నేను వచ్చేదాక నీవు **ఆగు.** అమన్అమ్మెలె డొయలంజి ఎర్రాజి; డెడేఆ. నీ కొఱకు చుట్టాలు వస్తున్నారు **ఆగుము.** డెడెతమ్ అమన్ఇరాఇతె పంతె క్కొఇ=నీవు వచ్చేవరకూ నీకోసము ఆగు తాను. అమన్అమ్మెలె డనే డేడేలమ్=నీ కొరకు నేను కాసినాను (ఆగినాను.)

ఆగ్రహము. బంద్రాబ్.

ఆచారము. ఉక్కా.

ఆము. డజా.

ఆచూకీ. సద్దా. బెర్నా.

ఆజ్ఞ-బెర్నా. సెలుఅన్.

ఆట. 1. ఆరండి (ధా.అండి) అండీడన్. అన్ డ్రన్‌డి. రొంద్రడ అరాలఇ అరండిడన్ లొబొ బజ్న సెబొ=ముందువాకిలి దిగువ ఆటకు జాగా బాగుచేయండి. పగెన్ అం డే తె=పిల్లవు ఆడుకొంటూఉన్నాడు.2.తొ జ్నెజన్. కెంకెజ్లె తొజ్నెజ్నా=పాడు ఆడు. కెంకెజ్నాన్,తొజ్ నేఁజన్,బ్రీజన్,బాయి లెనాంబ్డి తొఁజా, కెంకెనా=పాటకు ఆ టకు వాద్యమునకు కలిసేలాగు ఆడు,పాడు.

ఆటంకము. 1. డనజ్ 2. బంద్రజ్.

ఆటకత్తె. తొజ్నెజ్ బోఇ.

ఆటకాడు. తొజ్నెజ్ మార్.

ఆటు (చూ. చాలు).

ఆడంగి. ఇన్ సెలొ

ఆడది. ఇన్ సెలొ

ఆడంబరము అమెరె.

ఆడించు. 1. అతోజా. డొండొలోజన్ పసిజన్ ఆడకూతె డో, అతోజా=ఉయ్యాలలో పిల్ల ఉన్నదిగదా, ఆడించు. 2. తేడా= ఊపు. 3. అబండీడా. కరూ అబండీడా= కోతిని ఆడించు. డుండుజ్ తెల్లె, పసిజన్ అబండీలెన్ డెన్ అండీతెన్=ఉయ్యాల ఊపి పిల్లను ఆడించితే ఆడుకొంటుంది.

ఆడితప్పుట.పడోబెర్. తిత్తమ్‌గామ్లె, అతిల్లిజ్, పడోబెరమ్=నాకు ఇస్తానని ఇచ్చినావు కావు; మాటతప్పినావు.

ఆడు. (ధా. అండి) అండేనా. అండేతేనాఇ. అండేనేతె.

ఆడుది. ఇన్ సెలొ.

ఆడుపెయ్య. కల్లోడి. (శా. స.) కల్లోడి-బోజ్=గేదెపెయ్య; కల్లోడి-తాజ్= **ఆవుపెయ్య.** ఓన్-తాజ్=ఆవుపెయ్య. కల్లోడి-తాజ్ డుముల్-గామ్ ఎజ్జా=ఆవు పెయ్య పుష్టిగాలేదు. జెల్ జెల్-గామ్ ఎజ్జ =కండగాలేదు.

ఆతురపడు. అజసరొ ఇజాఇ!=ఎప్పుడు దొరుకుతుంది!

ఆదమరిచి. యగర్-గామ్లె.

ఆదాయము. 1. ఎనేరన్. డజిజ్ జంద్రుమ్ ఎనేరన్ ఎర్తాఇ సిజ్ బేజ్?=మీఇంటికి ఎంతపంట రాబడి వస్తుంది? ఎర్నా. డజిజ్ సరో ఎర్నానమ్?=నీకెన్ని ధాన్యము రాబడి?

ఆదరించు. పిన్నెయా.

ఆదరువు. మరెజా మరఇనా

ఆదివారము. అడ్డిమూరా. అద్యారా.

ఆదొండ-చెట్టు ?

ఆదోకగా. అడో-అడోలె సనన్నలె.

ఆధారము. డనెర్

ఆనందము. ఇడక. ఎడక. సర్దా. మనసు.

ఆనక. తీకి. కికి. (కా. స.) బారన్. నమోడే. బో కడి డేలె. సిక్కొఇ.

ఆనపకాయ. కొఇన్. కోజ్ (కా. స.) (సమాసమం'దుకు' లేక,'కొ,అవుతుంది. లనామ్కు (కొ)=ఆనపతీగ. కో-తుంబబాతె డా ఇమ =ఆనప తుంబతో నీళ్లు పట్టు. కుంతుబ్ పుతాౖరె=తుంబ కన్నము పడినది. కుంతుబ్ పడాౖరె, లమెబాతె బిబ్బిడా=తుంబ పగిలినది, మైనముతో అంటిచు. 2 రొంజం. కో, గరెండాకొ=పొడుగు ఆనపకాయ.

ఆనవాలు. సిత్త.

ఆనుకొను (ధా. ఇండేల్) ఇండెర్నా. ఇండేర్నా జిజ్జిజా ఎజ్జా=ఆనుకొనుటకు ఏమీ లేదు తుల్. కడుమర్ డంగు తుల్లె ఇాతె=గుడ్డివాడు కర్ర ఆనుకొని నడుస్తున్నాడు

ఆనెపుకర్ర. పతేక.

ఆపద. డుక్కా(ఓ).

ఆపు. 1 డజా. తజ్ లీన్ డజా. ఆవును ఆపు. 2 డుమా. తుంతా డుమ్తాలెజి=తోట ఆపు చేసినారు. 3 సంతబా (అడవినిగు॥)

ఆపోవని. అబెలజ్ గనాగా=ఆపోవనితిండి.

ఆబ. ఆస(ఓ).

ఆబాలగోపాలము. పసిగూలాఇ.

ఆబూరు. గొగోగొ

ఆంబోతు. 1. కుంగబ్ తాజ్. 2 కింగమ్ తాజ్. 3. గుంపబ్ తాజ్ (కా).

ఆమడ. గల్జిఅరేజ్. మిడ్డుప్ తజోర్.

ఆముదాలు. కింతెడా.

ఆముదము. కింతెడా-మిఖోల్. 2. పసిరితోల్ (చిట్టాముదాలు) కింతేడా-మె నాఇ=ఆముదము ఇయ్యి. పసిరితోల్-మె, పసిజన్నా అగాఅ=చిట్టాముదము పసిపిల్లలకు పట్టు. కింతెడా-మెబాతె ఇాడా పసిజన్=చిట్టాముదముతో పిల్లను కాచుము.

ఆమూలము. 1. కిన్నెబ్ సిల్లె. కుల్లుబెర్నా, అకిన్నెబ్ సిల్లె బారపుజాఎనక్క కథ తిరిగీ (మొదటినుండీ) అమూలముగ చెప్పు. 2. అజేడన్ బాతె పుయాపెయా=వేరుతో (అమూలముగా) లాగివేయుము.

ఆయత్తము. ఒస్కాఇ. సీజన్ ఒస్కాఇలె=ఇల్లు తయారైనది. బరు ఒస్కాఇలె=పోడు తయారైనది.

ఆయాసము. మనంగ. ముఆఇ.

ఆయాసము తీర్చుకో. లొలోనా.

ఆయుధము. ఇంౖడమ్. (ధా-ఇమ్).

ఆయువు. పురాడా. పుడారా (కా. స.) అర్గాలన్ గాలాఇ డో తుబ్ తుబ్ పురాడా లేనాఇ=దప్పిక పుచ్చుకున్నాను గదా, ౖపాణమునకు ౖతాణకలిగినది. పురాడా సతిత్తె=ౖపాణము వస్తున్నది అబలేజ్ పురాడా డకు=(చివరౖపాణము) కొద్ది ౖపాణమున్నది.

ఆరంభించు 1 మోండె (అవ్య). కెంకెవన్ మోండె=పాట ౖపారంభించు. మొజ్తాఇ =ౖపారంభించు తాను. డెబ్డిజన్ ఆనిన్ మొజెతె=వాద్యము వాడు ౖపారంభించినాడు. 2. కిన్నెబా. బరూబారా కిన్నెబా=ౖపారంభించండి. కిన్నెబ్తాఇ = ౖపారంభించు తాను. 3. ముజా. (కా. స.) రుబన్నా ఒౖరో ముజ్లాఇ, గనుర్ అగాసా=నిన్న నే దుక్కి ౖపారంభించినాను; వాన లేదు. ఒౖరో-ఇన్ మునుజ్ డేలె=నాదు క్కి ౖపారంభమైనది. 4 ఊనా. కెన్ కెవన్ ఊనా=పాట ఆరంభించు.

ఆరాధించు. 1. పుర్పుర్. డియెన్ పుర్పుర్ పుౖరెండెన్ ఆకిడిన్ కితుజంజి సిన్నా అగాసా=ఎంత పూజ చేసినప్పటికీ దేవుని దయ లేదు. పుర్పురా. కితుజ్ సోనుమన్ పుర్పుర్ తాఇ=దేవుని దేవతలను పూజ చేస్తాను. పురా,పిరా (జంతువులను బలియిచ్చి చేయు). 2 కొబా. (పాలు, పేలాలు, పళ్లు మొ॥ వాటితో ఆరాధించు).

ఆరికెలు. అడజ్ సర్.

ఆరు. తుౖడు. తుౖరు. తుర్.

ఆరు. పరో; పరు. లిజమ్ పరుజ్లె=చెమ్మ ఇగిరినది. తడా పరోజ్లె. డడా ఊ పరోజ్లె =తడిజుత్తు ఎండినది. సింౖడిన్ పరోజా=బట్ట ఆరవేయి. పరుజ్తాఇ=ఆరవేస్తాను. సింౖడిన్ ఉంతా మంౖడా పరోజతేపో=...ఆరవేయనీ. ఇన్ అపరోజాఇ=నేను ఆరవేయను.

ఆరుద్రపురుగు. జె-గనుర్-బొ. రుఆక్-బొ.

ఆరుపు. గుఆల్. గుఆల్ గోంగ్నె=అరవకు ఒంతిడంజి గుఆలా=పిట్టలను అదులు గు ఆరీతేనాఇ=ఫిర్యాదు చేస్తాను. (మొర్ర పెట్టుతాను).

ఆర్పు. 1 పఖీఆ. తొగిన్ పఖీడా=అగ్గి ఆర్పు. సీక్ జుంతూతె = ఇల్లు మండు తున్నది. ఎజీపఖీలెన్‌డే అపఖీడె=ఎంత ఆర్పినా ఆరలేదు. 2 సిరాఆ. తొగిన్ సిరాఆ=నిప్పు ఆర్పు.

ఆలచిప్ప. గోకుర్ (కా). గొల్లా=నత్తగుల్ల. గొంక్రు.

ఆలంకించు. అండజా. బెర్నా-ఖాన్ అండజా =నామాట విను. అఅండజె = వినడు. డా-లూడా=చెవిని పెట్టు. (డఇ+లూ).

ఆలస్యము. 1. అయమ్ అప్సేలె=ఆలస్యము చే సినావు 2. లీసిమ్‌అమ్మేలె 3. రగొడెలె. 4. ఈమేల్. ఎజె అయమ్లె=ఎలాగుననో ఆలస్య మయినది. రగోడోలమ్=నీవు ఆలస్యము చేసినావు. అమ్మేల్ గొక్‌నె. ఆలస్యము చేయకు.

ఆలాగు. ఎత్తెగోఇ. ఎత్తెన్‌గామ్. ఎత్తెన్‌గా మ్లె. ఎత్తేలె.

ఆలి. డుక్రి.

ఆలువ. ఆరబొ (కా. స.) అరబొ గరి=ఆలువ చిప్ప. అర్బొ.

ఆలుమగలు. సిమిలింజి.

ఆలోచించు. ఒగండీయా (—నా)

ఆవంత. 1. అజీతిమాఇ 2. డిత్తెడేలేజా. మి ఖోల్ గారాఇ డో డిత్తె డేలేజా అతియె= నూనె అడిగినానుగాని అంతైనా ఇవ్వలేదు.

ఆవగింజ. సర్సు. సర్సుంజి. (బ. వ.)

ఆవము. డంకి-సాఇసాఇ కుడా (కుండలు కా ల్చుబొయ్యి).

ఆవరణ. 1. తొత్తోర్ (కంగ) 2. కుత్రా (కా. స.) కంచె. 3. కింతోర్ (ఆకము పాతి కుండా వేసిన కంచె).

ఆవల. మిత్తల్

ఆవలెల్లుండి. కెన్-ఖారమే.

ఆవలింత. ఆక్గిడ్గా (కా. స.) ఆమ్.

ఆవహించు. మేరా. సోనుమ్ మేక్రే=దేవత ఆవహించినది మేర్‌బోఇ మేత్రె=వెజ్జురా లు శివాలు వేస్తున్నది.

ఆవి. 1. అఒమాక్ (కా). డా అఒమాంక్= నీటి ఆవిరి. 2. ఉముల్. 3 ఉఖోడా. ఉక్ ఇుల్ (కా.స)

ఆవు. తజ్లి. ఓన్ తాక్=చూలావు. తజ్లి ఇజో న్‌లె=ఆవు చూలున్నది. యాక్ తాక్; ఒంబ్రాత్తాక్=ఈనిన ఆవు. తజ్లి ఒంబ్రె అఓత్తాక్=ఆవు కోడిపెయ్య పెట్టినది. ఉంజి బెండా ఒంబ్రె=నాలుగు కోడిపె య్యలు పెట్టినది ఒంబర్ కల్లోడే; డుస్మె ల్ గామ్‌ఎజ్జా=(కా స.)—పుష్టిలేదు. బా గుజి సెజీనేతె=(కోడె) రెండు పళ్లుచేసి నది తజ్లి అర్నెమ్‌తే=ఆవు పొర్లుతున్నది. తజ్లి-మల్లిక్-తీ-లెజన్ అంబసు డెలె=ఆవు కరియందు పుండుపుట్టినది అఓన్ తాక్ అంబూయెతెడో పన్న ఉఆలె (కా. స.) =ఆవు పెయ్య కుడిచింది గనుక చేపువచ్చినది. తజ్‌లీ లర్‌గాత్తె=చేపుతుంది రల్లబెన్ ఇఁల్లోజేతె=పితికితే ఎగచేపింది అసాక్-తా క్, అనుమ్-తాక్,తబాన్‌తబ్‌లె, సోడా న్‌సోలె, లాల సెడ=పేడ, ఉచ్చతీసి, ఎత్తి జల్లివెయ్యి. సారూమెఇజ్జెబె పోక్=ఆవు నెయ్యి దొరుకుతుందా? తజ్లి అతర్బా ఎం ద్రక్ సెడే=ఆవు మావి ఇంకా వెయ్యి లేదు అఓన్ తాక్ డెక్కా (కా. స.). అమమ్మా డెక్క సిబ్-సిబ్లె తబ్ తబా=పె య్య డెక్కలు చిక్కివెయ్యి. గొల్ల. డెక్క అసర్ తాక్ బాతె గుంపమన్ తేరేడా= పిడకలో మూపురము ఎత్తు. కొప్పా. గుం పు. ఓన్ తాక్ అడుప్‌సోక్ సెడేతె=పె య్య రేణము వేసినది. ఆవు మొ॥ పశు యోని=మల్లిక్‌తీ.

ఆవేశము. పుసేర్-సోనుమ్. సోనోమన్ డొఇ నేతే=దేవత ఆవేశమైనది. సోనోమ్ డొ ఇనేతెడో మేర్బోఇ మేక్రె=దేవతావేశ మైనది గనుక శివాలు వెజ్జురాలు వేసినది.

ఆవైపు. 1 ఒడిత్తె. 2 ఒడి. ఒడిత్తే ఇయా= ఆ వైపు వెళ్లు ఒడత్తెన్నా మంద్రాజ ఎం ద్రక్ ఇరాజి=ఆ వైపు వెళ్లినవారు ఇంక రాలేదు.

ఆశ. ఆస. (ఓ).
ఆశ్చర్యార్థకము. అగాఇ. యాజ్‌డోజ్! అసె ఎస్లేన్ అజాతి ఇజ్జె; ఏతెయాజ్‌డోజ్! =పోయిన వస్తువు దొరికినది; ఏమి ఆశ్చర్యము.
ఆసక్తి. మొన్నొ (ఓ).
ఆసనము. గొరబ్‌గోబ్. (ధా. గోబ్).
ఆస్తి. జంద్రుమ్-గంద్రా. ఇంద్రమ్. బిత్తి.
ఆస్త్రలు. అనింజి సెలోంజి.
ఆహా. ఒక్కియోజ్, ఒగాఇ
ఆహారము. 1. కూడు. 2. గనాగా. 3 అగాబన్. 4. జుంజుమ్‌న. 5. జునుమ్‌జుమ్.
ఆక్షేపించు. డుసేయా. డోసా ఆ (ఓ). అగ్రోజా. అనిన్ అగ్రోజిన్తె=నన్ను సిగ్గుపర్చినాడు.

ఇ.

ఇంక. ఎంద్రక్ ఎంద్రక్ బారన్ అతుబె
ఇంకు. (దా. ఇడ్.) 1. అఖ్ ఇడా. అఖ్ ఇడార్=అత్తెసరు. కూడూలేజన్‌డా అఖిడాడె=అన్నములో నీరు ఇగరలేదు. అజాగా సుండా అఖిల్లె=అస్థలం చెమ్మ ఇగిరినది. అడోజ్-డా పరోజ్లె=ఒంటి తడి ఇగిరినది. తడాడా! ఇన్నా=చెరువు నీరా! ఇంకు. డారజన్ ఎజ్జానమ్మెలె అఖిత్తిక్=కూడు లేకపోవుటచేత నేను ఎండుతున్నాను. 2. పరోసా. ఉమానే తేడో ఉడు పరోజ్లె=స్నానము చేసి నాను గదా జుత్తు ఆరినది కూడు పరోజ్లె. సరోబా పరోజ్లె. తడా పరోజ్లె=చెరువు బొత్తిగా ఇరిగినది.
ఇంచుమించుగా. అసున్-అతెక్ ముల్లఇకొడి మంద్రాజి డకు=సుమారుగా నూరుమంది ఉన్నారు.
ఇంటి పైకప్పు(లేక పెణకలు) బలేజ్. ఉంతాసీక్ తంజాక్ బలెక్ లస్సోలె=ఆఇంటి పెన్ను పెణకలు కుంగినవి. బాగు ఆబలేక్ పేత్తె=(రెండు) పెణకలు కారుతున్నవి.
ఇంటిల్లిపాది. సిక్-లేన్-అమంద్రాంజి కుడు బంజి.
ఇందుగవిక్క. కడి-బఇ.

ఇంత. 1. డెన్నె. 2. జీన్నె (కా. స.). 3. డక్కెన్నె. 4. డి'జ్నా అయమ్=ఇంతకాలము.
ఇంతనుండి. నమిసిల్లె. నజానక్‌సిల్లె.
ఇంతే అడజిన్నె.
ఇంతేకాకుండా. 1. బార్ 2. మినన్.
ఇంద. నప్! జా!=ఇంద! అందుకో. ఇాన అజాఇ=నేనందుకోను. (నాకు అక్కర లేదు).
ఇందాకా. ఒసూన్నన్.
ఇందు తెన్నెన్. అడెన్నె.
ఇంపు. మన. బజ్‌సా.
ఇక్కడ. తెన్నెన్. అడెన్నె.
ఇకను. నజనమ్.
ఇగిలించు. సాసాజీనా, (పళ్లిగలించు.) కరు సాసాజీతె.
ఇగురు. 1. (ఇగుళ్లు) జీ-జేల్. అజీజేల్ పుజతె; అసూ డెలె=ఇగుళ్లు ఉబ్బినవి నొప్పిచేసినవి. 2 ఎలేడేక్ (ధా. లేడక్) ఆనేబన్ నమిన్నె రుయోల్లా లేడక్లె=చెట్లు ఇప్పుడే ఆకు రాల్చి చిగురుపెట్టుతున్నది. తిత్తిక్-లేడేక్ మొన్నొసు-తమ్‌పో?=చింత చిగురు నీకిష్టమా? ఎంద్రక్ అలెడేక్ ఒడె? ఎర్లెడతేక్ (లెడేజె)=ఇంకా చిగర్చలేదా? చిగర్చలేదు. 3. గాజిక్. 1. కా. స. (గాఇ-ఊఆప్) గాజిక్‌ఆప్. గజాక్=ఇగురుకూర. ఉఆబన్ గాజిడ్బా=కూర ఇగర్చండి. ఉఆబన్ గాజిడాన్ గాజిజ్జె, లజిల్లె, జుమా=కూర ఇగిర్చి తాలింపు చేసి తిను.
ఇచట. అడెన్నె, తెన్నెన్.
ఇచ్చకములు. ఒసాఇ-బెర్.
ఇటిక. పిడకల్లా.
ఇటీవల. కనియాలోజన్ కనీలేజన్.
ఇటు. కొన్నె. ఒడిన్నె. ఒన్నె. ఎన్నె. ఓతా, ఒండోత.
ఇటుఅటు. 1. కొడికొత (అటుఇటు). 2. కొత్తె-కొన్నె; 3. ఎత్తె-ఎన్నె (అటుఇటు).
ఇటువంటి. 1. ఎన్నెగామ్. (ఎన్నెగామ్‌మంద్రా=ఇటువంటి మనుష్యుడు. 2. ఎన్నె-గొఇ. ఎన్నె-గొఇ కినా=ఇంటువంటిపులి.

3. ఎత్తై-గాప్లె. 4. ఎత్తేలె. 5. ఎన్నే-డమ్.

ఇటువైపు. ఒంకోతా.

ఇడు (ధా తీ). 1. తియా. అఁన్ జునుమ్ జున్ తియా=వాడికి తిండి పెట్టు. 2. (ధా. డకు) డకఆ. అజల్-బిడారన్ డకుఆ= కర్రలకావిడి ఉంచు. 3. (ధా ఒసా) కొక్కొయాల్ ఒడిత్తె ఒసా. ఆకులకట్ట అక్కడ ఉంచు. ఒసాడా=ఉంచు.

ఇతడు. కని మంద్రా. కొమ్మొని (కా. స).

ఇతరము. బెగడా.

ఇత్తడి. రిడి.

ఇది. కవి.

ఇదివరకు. ఎంద్రజ్.

ఇదిగో. కండె ఇంత్రె కండె గిజా; ఆన్ పత్తాఇ=ఇదిగో చూడు; నేను తెస్తాను. నప్! జా! ఇదిగో! పుచ్చుకో.

ఇద్దరు. బాగు మంద్రా.

ఇద్దము. బాగుమాడి.

ఇనాము. అలీగా. ఇనామన్. (పాం)

ఇనుకుట (మా) ఇంకుట.

ఇనుమారు. బారె. బారె తియెతె=రెండు మార్లు యిచ్చినాడు. అదున్ అమ్మేలె బారె ఇయాఇతె=నీకోసము రెండు మార్లు వచ్చి నాడు. 2. బాగుతూర్.

ఇనుము. లుఅజ్.

ఇన్ని. డిన్నె. జిన్నె (కా. స.). అడజిన్నె

ఇన్నూరు. బాగు ఒండ. (తె).

ఇప్పచెట్టు. అబానేబ్ కనీలె=ఇప్పచెట్టు మొగ్గ దొడిగినది.

ఇప్పుడు. నమి. లమి, లమ్, నమ్; నమోడె. క నాకన్నె (కా. స.); కనాడెన్నన్=ఈ లాటి సమయములో.

ఇబ్బంది. కక్కుల్. కల్కల్. డుక్కా కస్తా (ఓ).

ఇముకుట. అట్ తె. అన్నబె. పుత్తిరుజ్ తో కోరన్ అన్నబె=గంప పుట్టెడు బియ్యము పట్టును. 2. అజున్నప్. గనాగా అన్ ఇమ్ నక్ ఉంబఇడుంబఇ డేతె అకెంపోజ్ లే జన్=తిండి ఇమడ లేదు; వాడి కడుపులో తిప్పుతున్నది.

ఇమ్ము. 1. తీ. తిత్తమ్=నీ కిస్తాను. 2. నాఇ. కని సింద్రడి నాఇ=ఆబట్టఇయ్యి; 3. కుబా. కొబా. బో జిజి అలామన్ అనిన్ కొబె తె= ఒకమోపు గడ్డి వాడికిచ్చివేసినాడు. డాన్ కుబా=నీళ్లుఇయ్యి. లేబు కొబా. డబ్బు లియ్యి; (కుబా అని కోపముతో వాడు తారు.) అబ్డీడా. సెరోబా అబ్డీలాఇ= పొలము తిరిగి ఇచ్చినాను. అబ్ యెత్రె తిల్లాఇ=తిరిగీ ఇచ్చినాను.

ఇయ్యడము. తరితి. తనిఇ. తనిజ.

ఇరుకు. 1. అగేగ. 2. అస్కుల్. కపడా-ఆన్ అస్కుల్ డేలె=నా జబ్బలో ఇరుకు పట్టి నది 3. బజ్బజ్, డియా బజ్బజ్ లె= నడుము ఇరుకు పట్టినది. 4. సకల్లె సక ల్గా అన్న బడ్=ఇరుకుతోవ పట్టవు.

ఇరుగుడుచెట్టు. కరిసెఅనెబ్.

ఇరుగుపొరుగు. 1. బారిసిజ్-యేరీసీజ్. 2. బొ ఆర్-సేజ్, పామజ్సేజ్. (కా. స.).

ఇరువది (ఇరవై). బొ-కొడి (ఓ).

ఇరుసు సగడా-ఒంద్రిజ్డా (కా). సగడా-ఒన్డిరిజ్.

ఇల్లరికపువాడు. కినార్-సిజ్-మర్. కినార్-సిజ్ రయామ్=ఇల్లరికల్లుడు. లో-తబ్-మ ర్. లో-డమ్-మర్ (గు).

ఇల్లాలు. 1. కొఇ. 2 డుక్రి. 3. ఆఇ (చెల్లీ అని ప్రేమతో పిలిచినప్పుడు). 4. బొఇ. 5. డుక్రి-బొఇ (ముసలిదయినప్పుడు).

ఇల్లు. సీజ్. సూజ్. (పుత్తా-సీజ్=ఒంటిఇల్లు.) మనేజ్-సీజ్=కొసఇల్లు. డియాసీజ్= నట్టిల్లు. ఒలూసీజ్=గొందిల్లు (మూలఇల్లు) కొండిల్సీజ్=రొక్కటపుఇల్లు. అకుల్సీ జ్=గది. కని కుడబన్ సిజ్-ఖేన్ డకు= ఇవన్నీ నా ఇంట్లో ఉన్నవి. గోజ్గు-సీజ్ బజ్నా అమ్మేఆ=సాల బాగుచేయుము.

ఇవతల. అగొడిన్నె.

ఇష్టపడు. ఒడెయా. బెర్నా-ఆన్ ఒడేయా= నామాట ఒప్పుకో. బకానా.

ఇష్టాగోష్టి. (సల్లాపము.) బెర్రెన్ రఇలెన్ బరె తె=ఇష్టాగోష్టి సల్లాపము చేసినాడు. మఇ లెన్ సోల్లెన్ బెర్రెన్ రఇలెన్ బత్రెంజి=క లిసిమెలసిఇష్టాగోష్టిగామాట్లాడుతున్నారు.

ఇసీ! తుత్. సీ.
ఇసుక. లక్కి. లక్కిజన్.

ఈ.

ఈ. 1 నాఇ 2. తియా. 3. కని సింద్రి నాఇ, తియా=ఈబట్టతే, ఇయ్యి.
ఈకె. 1. ఉప్పర్. తలఇబా అడోజన్ డ కూతెనా ఉపగంజి బాఓలె=ముసలివాడి వంటిమీదని ఉన్న వెంట్రుకలు తెల్లబడినవి. ఉప్పర్ మడ్=కనురెప్ప వెంట్రుకలు. 2. బలె. ఆమన్ ఓంతిడన్ ఆబలె-లేజ్ గత్రె=బాణము పిట్ట రెక్కలో తగులు కొన్నది సోరాంజి రూతెనా అతజ్గమ్ బలే లేజన్ కోడానాబలె తంగజ్ తైజి=సవరలు ధరించుకునే వెంట్రుకలకు కుచ్చులో కొంగ ఈకెలు ఉంచుతారు.
ఈగ. 1. అరోయన్ 2. బర్తాజ్=జోరీగ. 3. సుల్బజ్=కందిరీగ. 4. పరోఇూ=కళ్లకు ముసిరే దోమలవంటివి చాలాచిన్న ఈగలు. 5. అడజ్-బో=తెనెటీగ. 6 తేరమ్-బో=చిన్న తేనెగలు. 7. కణోడోపీజ్=తూరీగ.
ఈగి. 1. బనాఇ. అఇండం బనాఇ మిన్నేతే. చాలా (ధర్మము) త్యాగము చేసినాడు. బనేర పల్లాఇ=దానము తెచ్చుకొన్నాను. బనాగి-మర్ గగ్రెండెన్ బనాఇ తిత్తాఇ=దరిద్రుడు (లేక) యాచకుడు నన్నడిగితే ఉత్తినేఇస్తాను. 2. బనాంతె బితి-ఇూన్ బనాంతె తిత్తాఇ=నా ఆస్తి దానము చేస్తాను. 3. తని. తనిడేలె=ఇమ్చుట అయినది. 4. తిరితి, తరితి. (త్రె) సెనైలె. బఇడాగన్ ఉమానాబాణ కెరెడాలిఇూ; సేల్లా ఇ=సున్నపుకాయ స్నానము (చేసిన చోటు) వద్ద మరచినాను; పోగొట్టు కొన్నాను.
ఈగు చూ. ఓడు.
ఈడిగిలబడు. రడోనా (గట్టిగాఅగుము) తజ్జి గడ్డోలె=ఎద్దు ఈడిగల బడినది. 2. జెన్ జెజ్నా. (కాళ్లు ఊనుము). 3 ఇూజ్ ఇూజ్నా. పసిజన్ ఇూజ్ ఇూజ్ తె=పిల్లడు ఈడిగిల బడుతున్నాడు.
ఈడు. మరనన్. అనిన్ డియేమరనన్ డెలె=వాడికెంత వయస్సైనది. అనిన్ ఆమరన ఉంజి మిన్నుమ్=వాడి వయస్సు నాలుగు ఏండ్లు. మరనన్ పడేతె=వయస్సు దాటినది. 2 మిన్నుమ్. 3 సరిగోఇ. ఇూన్నాత్రుల్లాఇ సరిగొఇ ఎజ్జా అనిన్ నాతో వాడు సరి కాడు.
ఈడువచ్చిన. కిడా. కిడామర్. పడుచువాడు కిడాబోజన్, కిడాసెలా=పడుచుది.
ఈడుజోడు. జోజ్ జోజె. ఉంత బాగు పసిజంజి జోజ్-జోజ్లె డకు=ఆ ఇద్దరు పిల్లలు ఈడుజోడుగ ఉన్నారు
ఈడెపంపు. అరెజా-గుర్.
ఈడ్చు (ధా. డీజ్) డీజా.
ఈతచెట్టు. 1. సిండి (పెద్దఈత) 2. ఒండెక్. (చిట్టీత)
ఈదర. 1 రిజె 2. రజారిజ్ ; సరియోగోగ తిత్తె=చలిగాలి నింపాదిగా కొట్టుతున్నది.
ఈదు. ఏజా. తడాబాన్ మంద్రాంజి ఏజ్తెజి=చెరువులో మనుష్యులు ఈదుతున్నారు. అయో ఏజ్తెజి=చేపలు ఈదుతున్నవి
ఈనపుడక జసొరంపిడి.
ఈనుట. కనో. తజ్జి కనో డేలె=ఆవు ఈనడం అయినది కనా నైలో కోడేతె. ఒంబ్రె. కూయేతె. ఒంబక్ తాజ్=ఈనిన ఆవు.
ఈయన. కనామంద్ర.
ఈరిక. అజీమిడజ్.
ఈరు (చూ. పీరు) కొమ్మోన్జి (కా.స.) 2. (ధా. తీ) అతియూజి=ఇవ్వరు. 3. అఓన్ ఈ. (ఈరుపేను)
ఈల. 1. సిసింగోల్ (నోటితోచేయుధ్వని. 2. పెసి. (నోట వేలుంచి చేసే ధ్వని) పెసీనేతె=ఈలకొట్టినాడు.
ఈలాగు. ఎన్నెగొఇ. ఎన్నె. ఎన్నెన్-గొల్లె. ఎన్నె-గామ్.
ఈవి. బనాఇ. బనాగిమర్ బనాగిలెండెన్ బనాఇ తిత్తాఇ=అడుగుకునే వాడు అడుగుకొంటే ఈవి ఇస్తాను.
ఈవైపు. ఒడి, ఒన్నె; కొన్నె, అడెన్నె; కొండోతా.

ఈస (చూ ఈల.)

ఉ.

ఉంకించు. ఉర్సుకోజా. కినా ఉర్సుకోజ్జె ఏజెతె=పులి కుప్పించి దాటినది. మంద్రాజ్ ఆంజి సంతి ఉర్సుకోత్తె; అఢర్ అఉర్సుకోజె=మఃషి నాలుగు మూళ్లు దాటుతాను; అధికము దాటలేడు. అనుర్సుకోజ్ డేలె=కుప్పించుట అయినది.

ఉంకింపు. అనుర్సుకోజ్.

ఉంగరము. ఎన్ని.

ఉంగరములకొప్పు 1. ఎన్ని ఊ. 2 పపాఊ (పఇ+పఇ+ఊ.) పఇ=గిరివేయు, చుట్టుకొను) 3. సర్ సర్ ఊ.

ఉంచు. 1 డకుఆ, డకోఆ. పరుఆనమ్ అడకుయె=నీపరువుంచడు 2 ఒస్నా. ఒప్సాడా. (కా.స.) మాడ లంకాన్ పత్తిలి ఒసాశా=అటుకమీద కుండ ఉంచు. పరుఆనమ్ అడకోఆఇ=నీపరువుంచను. 3. తలా ఊ తల్లెజి=కొప్పు ఉంచినారు. పసిజన్ ఉఊతల్ సియా=పిల్లవానికి చుట్టు కొప్పు ఉంచు. బరూ-బారా అతక్లెండెన్ ఆతలమ్=పోడు-పని చేయకున్నట్లైతే నిన్నుంచను తనుబ్-ఇాన్ అర్గాల్ తలిజ్ బా=నావంతు తిండి నాకుంచండి 4. పిడా. రుంకూన్ పత్తి-తేజన్ పిడా=బియ్యము కుండలో వేయుము (ఉంచుము) 5. ఒరమ్నా. అర్గాల్ ఒరమ్నా=తిండి ముందుంచు అఒరమ్లెనా-కూడు తబ్ నేడా=ముందలి అన్నమును తీసివేయి. 6. గుమా. (నోటిలో ఉంచు)

ఉంచినది. డనకు. డనకు కూడు=ఉంచిన అన్నము. డరకు=కాపురము.

ఉండకట్టు. గుడే అమ్మేయా (కా.స.) రోడెవ్ అప్ నెయా. లోబా జీనెతె=మన్ను ఉండకట్టుకొని పోయినది

ఉండలు ఉండలు (మేకపెంట్రికలువంటివి.) డొడమ్మై-రొడమ్మై.

ఉండు. డకొనా. ఉండిపో=డకోరేజ్ నా.

ఉక్క. తగెగామ్-ఉసాఇ. అనుఉసాఇన్నమ్మెలె డోజ్-ఇాన్ తగెడమ్మై=ఉక్కచేతను నాదేహము (కాలుతున్నది,) మండుతున్నది.

ఉక్కిరిబిక్కిరి. 1. అతెజ్. 2. పతెపతె. బారా-ఇాన్ అతేజ్ డకు; ఎంద్రజ్ ఒంతుజాఇ=నా పని ఉక్కిరి-బిక్కిరిగా ఉన్నది; ఇంకా తెల్లలేదు. పతపతె గాలె డోజాడన్ కిండోడన్ మోయెతెన్ ఆమ్డిరిగా బోగా ఎర్తాఇ=ఉక్కిరిబిక్కిరిగా తిన్నాడు గదా పాము కప్పను (ఎర) మింగినట్లుగ (తిప్పుకొంటూ) ఈడుకొంటూ వస్తున్నాడు. (ఈమాట పరియాసకపుది). కొత్తిల్లా-ఇాన్ పజ్లాఇ=నాదుక్క తీసుకు వచ్చినావు (అనగా ఉక్కిరిబిక్కిరిగా తిన్నావు). మునూడాయెమ్లె=ఊపిరిరాకున్నది. 3 అప్పడెయెమ్. అసిన్ అప్పడేయేమ్ గాలె గోబెతె=ఉక్కిరిబిక్కిరిగా తిని కూర్చున్నాడు.

ఉక్కు. ఉక్కులాజ్.

ఉగ్గము. డనఇ-డోఇ ముఇనేతె డనఇడోఇ లుఆడన్=ఉగ్గముతాడు చిక్కువిడిపోయినది (అనగా జారినది.) 2. తెల్లాడి (మూతవేసి కట్టిన ఉగ్గము). తెల్లాడిలెండెన్, అతోర్నాఎ (అఒఇంశాయె) అడుబన్=మూతవేసి ఉగ్గము కట్టితే పాలు తొణకవు.

ఉచ్చ. అనుమ్. అనుమ్నా డేతె=ఉచ్చవస్తున్నది.

ఉచ్చరించు. గామ. ఉంతాబెర్నా అర ప్తి-అగామాఇ=ఆమాట నేను పలకలేను. ఉంతాబెర్నా అగామ్ బేక్ తో-ఇాన్ అడె=ఆమాట అనడమునకు నానోరు ఆడదు.

ఉచితము. ఒజ్ స. అంశెసె. బనేత్రి (డబ్బు పుచ్చుకోకుండా ఇచ్చినది)

ఉట్టి. 1. అనుజ్. అనుజన్ గిత్తాఇ. ఉట్టి వేస్తాను. 2. అనుజ్ డా. చిన్న ఉట్టి. 3. అనిజ్. 4. అనజ్. (రూ.)

ఉట్టిపడుట. 1. అబోమూ గేఏతె=ఉట్టిపడ్డాడు. అసిన్ అబ్ ఓమున్ గిల్లాఇ=వాణ్ని తుళ్లిపడి చూచినాను.

ఉడకపెట్టు 1. అన్ సీనా. కూడు అస్సీనెతె=అన్నము ఉడికించినాడు. ఉఆబ్ అసిన్ లె

కూర ఉడికినది. 2. ఉసాయా. సరో, గనాఇ ఉసాయా. ధాన్యము, దుంపలు, ఉడకబెట్టు. ఉసాయి-రుక్=ఉప్పుడు బియ్యము. బరడబజ్ ఉసాయ=బోతంటె ముకూర ఉడికించు. (ఉప్పు, కారము లేకుండా, అరటికాయలు మొ॥ ఉడక బెట్టుటకు వాడుతారు.) 3. డీఇా. ఉఆ బన్ డిఇ్తాఇ=కూర వండుతాను. డిఇ్ డిఇ్నా అన్లీనె పోజ్=వాట అయినదా ?

ఉడకబోసినఅంబలి=ఆడర్స.

ఉడుకు. సీనా. ఉడకదు=అనీనె.

ఉడుచు. గుఆ. ఉడానేబన్ గుంతె=మామిడి చెట్టు ఉడుస్తాడు. సరో గూతె=వరి ఉడు స్తాడు. గుసీనా=చోళ్లు ఉడుచు గుసర్నా =వరి ఉణుచు.

ఉడుత. గొండి. తుత్తోడ్.

ఉదుము. బసర్.

ఉతక. లూఅర. పడీసక్

ఉతుకు.1 తుడబ్నా. (బట్టలు మొ॥) 2.రీడనా (కా)సింద్రి డీక్లౌ రీడజెంజెన్ ఎరడిల్లె బెజ్ డకూతె=బట్టలు ఉడికించి ఉతికితే, మురికి లేకుండా ఉంటవి.అర్రీడజ్ లెబెన్ ఒన్ అడీ లన్ అన్ అడీలె=ఉతకకుంటే మురికిపోదు.

ఉత్త. అమడొఇ.

ఉత్తరది. 1. అరిక్క. బెర్నానమ్అరిక్కా= నీమాటఉత్తరది. అరిక్క అపుజేతె=ఉత్తరసే చెప్పినాడు. 3 సొసోబ్. గొపారిజన్ తేనా ఎరాఇలె గాల్లె సొసోబ్ గూయేతె.

ఉత్తనే. సొసోబ్ సుసుబ్. సుసుబ్-గామా= ఉత్తనేలను. అసింగేన్.

ఉత్తప్పుగు. 1. బారా ఎజ్జానకేడి. 2. రొయో జన్. అరొయోజ్ లె ఎర్రాఇ=(పని) తీరు బడి చేసుకుని వచ్చినావు.

ఉత్తమనుష్యులు. కజ్జామంద్రాజి. ఉత్తమ ఎము కలు. సత్తజ్ అజాక్.

ఉత్తరపు. కంబోల్.

ఉత్తరక్రియలు. గఅర్; తిగ్గోర్, కార్జా; అగమ్ (పెద్దగసాంలు, 3 దినములు చేసేది.) సింకొం డా=చనిపోయిన రెండవనాడు చేసేది. తిగ్గోర్-గుఅగ్=గ్రామస్తులంచుకూ కలసి తమతమ పెద్దలకు రెండు మూడు సంవత్సరములకొకమారు చేసేది.

ఉత్తరించు=చించు పేయా. రిడా. పాఆ.

ఉత్తరేణు. ఆడీజ్-జనిడ=(కా.స). రరాడ్ ఇమ్.

ఉత్సవము. అడుక్-అత్తాజ్.

ఉదయము. 1. తగల్డాన్. 2 రీల్ తగల్డన్. 3. రిజల్ తగల్డన్. 4. డుజ్ రొఙాలె (తెల్ల వారకమునుపు, అనగా ఉషఃకాలము). 5. కన్నిమోలన్. 6 ససర్ గడోక్. 7. పలె 8. డుజ్ యోజ్. 9. అర్రె-డీ-ఒయోజ్ (చిలు కలు లేచేవేళ) 10 సార్రె (చూ. అంధ కారము).

ఉద్దేశము. ఏమిఉద్దేశము?=జితెన్ అమ్మెలె ?

ఉద్యోగము. గోడన్. బిసిజ్-గోడన్, మే స్రీట్-గోడన్.

ఉనికి. డనకు. డరకు.

ఉపకారము ఇసోసమ్. (తె)

ఉపదేశము. బుద్ధి. ఇఇ్ ఇజన్. కంకేజ్నా అనిన్ ఇఇ్ ఇ త్తిక్ తె=చదువు వాడునాకు నేర్పినాడు.

ఉపద్రవము. కర్రా

ఉపవాసము 1. ఆనమ్. (ధా. ఆమ్)కనినా ఆడినా మంగడారా ఉమాలెన్ ఆమా=ఈ రోజు మంగళవారము స్నానముచేసి ఉప వాసము చేయుము. 2 అజ్ నా (మాంస ములేకుండాతిను). 3 అన్ సీనా.

ఉపాయము. అనొగండి.

ఉప్పని. 1. కారాబ్. ఉఆబన్ కారాబల్లె= కూర ఉప్పగాఉన్నది (విశేషక్షారము). కారా. కారాబద్దా=ఉప్పనీళ్లు. 2. లగ్ ర్ లగర్ గాలాఇ=ఉప్పుకలుపుకుతిన్నాను.

ఉప్పు. బసి, బసిడన్. బసిక్ (కా.స.). కారా బూల్లె=ఉప్పు ఎక్కువైనది.

ఉబ్బసము. కొకొ. అఇండేమ్కొకొ పురాడా అనీఆఇతె=మిక్కిలి దగ్గు, ఊపిరి రాదు.

ఉబ్బు. పుజన్. పుజ్ జెజ్=కాలు ఉబ్బు. తంపోజ్ పుజ్లె=కడుపు ఉబ్బినది.

ఉష్ణడి. మోన్ బెబారా (తె).

ఉష్ణి=బిజోల్.

ఉష్ణకపన్లు=తిరెగుక్ (గు).

ఉష్ణు. (త్రె). బిజోలా.

ఉమ్మెత్త.

ఉయ్యాల. 1. డోండోడ. 2 తనఇ (గు) డోండూడ=డోండూయెతె=ఉయ్యాల ఊపెను. తనఇ తేడేతె=ఉయ్యాల ఊపెను. తనఇ తెతేనాఇ=ఉయ్యాల ఊగుతాను.

ఉరి. 1. అనోడెక్. 2 డనోఇ. 3. సనురుఇ సరుజా=బిగించు. ఓడెల్లెసరూజా=ఉరి పోసి బిగించు. తోడమ్నెతె=ఉరిపోసికొన్నాడు. 4. సనరుఇ (సరుజా=బిగించు) 5. తోడమ్తెనాఇ ఉరిపోసికొంటాను. తోడమిడ్=నాకు ఉరిపోయి.

ఉరిదీయు. తోడంబ్బా. 2. డొఇలెసెడా. తోడుమ్నా=ఉరిపోసుకో.

ఉరియు. 1. పేఆ. సీజన్ పేయెతె=ఇల్లు ఉరిసినది. 2. జొరొఆ. డంకి జొరొయేతె=కుండ కారినది. సీజన్ జొరోయెతె=ఇల్లు కారినది. బోజా(ధారగా అంటికారు). అంబసుగుర్డా బొఇతె=పుండుచీము అంటికారుతున్నది. పత్తలిన్సిల్లె డాన్ బోజెతె=కుండనుంచి నీరు అంటికారినది.

ఉరుకు. 1. ఏజా. కింతాలన్సిల్లె ఏజా. 2. ఉరా. కింతాల్లంకాసిల్లె రమెజన్ ఉర్రె=గోడమీదనుండి పిల్లి ఉరికినది. ఇన్ ఉర్రాఇ=నేను ఉరికినాను.

ఉరుము. 1. తుత్తూఇనా. తరుబ్ తుత్తూఇనేతె=మేఘము ఉరిమినది. 2. తరుబ్ తుత్తూలె తర్రెడన్ గలోలె=ఉరిమి పిడుగు పడ్డది.

ఉలకన: 1. బుబ్బ్యారి-లో=ఉలకన మన్ను. 2. లియార్. అలామన్ బిడార్ లియార్=గడ్డికావిడి చులకన. ఓలా లియ్యార్రె డకు=ఆకు చులకనగా ఉన్నది. 3. లకుఇ. సరోబ లకుఇలె డకు=పాలుమెత్తగా ఉన్నది. ఒర్రో లకుఇ-గామ్ డేతె=దుక్కి మెత్తగా వస్తున్నది. లకుఇ-లకుఇ. 4. లమాలొబొ=మెత్తనిఎన్ను.

ఉలవలు. ఒడఇ, ఒలఇ, సపఇ.

ఉలి. సజన్. సజన్ బాతె సకెతె=ఉలితో చెక్కినాడు.

ఉలికిపడు. 1. లకుల్ (కొ స.) లకుల్ డేలెప్రాడా=ప్రాణము ఝల్లిపడెను. 2. పన్ సర్నా. కిరేలే డకూనేతె, అమన్ ఇర్రాఇ, పసిర్ నెతె=పరాకుగా ఉన్నాడు, నీవు వచ్చినావు, తుల్లిపడినాడు. పసర్ గోజ్నె=తుల్లిపడకు. అబోమోజ్ గిజెతె, పసర్రెగిజేతె; లకుర్రె గిజేతె=తుల్లిపడి చూచినాడు.

ఉల్లి. అన్ సూడా. పలూఅన్నూడా=తెల్ల ఉల్లి.

ఉష్ణము. తగెఅసు.

ఉసికొల్పుట. పుసేడ=(కొ. స.) పుసోయేతె డో దుహుదుడు ఎరేతె బెంతామర్ కి న్నోర్ పుసేయేతె=వేటకాడు కుక్కను ఉసికొలిపినాడు.

ఉసిరిక=ఏజెర్.

ఉసురు. 1. ఉసురు. డోజ్-ఇన్ కల్కల్లెడో ఉసురుఇన్ తజాత్తమ్=నన్ను అల్లర పెట్టినావు గదా; నా ఉసురు నీకు తగులుతుంది. 2. పురాడా.

ఉస్సురుమనుట. అగె-గాల్లె గోజ్నెతె=అమ్మా అని పడిపోయినాడు. అగె-గోబ్=ఉస్సురని కూర్చుండుట. మనజా-గోబ్=అలసట పొంది కూర్చుండుట.

ఊ.

ఊక. సుడా-కిమ్. అజడమ్-కిమ్ (=చిట్టు). కినమ్=తౌడు. అబొలె-కిమ్ (=మెత్తని తౌడు). కినమ్డా గతీలె తియా=కుడితి కలిపి పెట్టు.

ఊకొట్టు. ఓల్లె డకునా.

ఊగించు. 1. తేడా. అండారా తెత్తెల్లె డో అల్-డుక్లె=కొమ్మ ఊగించినాడు గనక విరిగిపోయినది. డోండు తేడా=ఉయ్యాల ఊగించు. డోండూ తెత్తెనాఇ=ఉయ్యాల ఊగుతాను. 2. అబ్ ఊనాఆ. కండాగాన్ అబ్బ్యానా-గోజ్; ఉడాగుర్ లఇతుఆఇ తెజి=కొమ్మ ఊగించకు, మామిడిపండ్లు రాలిపోవును. 3. అయ్యూ్యనా. అనేబన్ రింగ అయ్యూ్యనాతె=చెట్టును గాలి కదిలిస్తుంది. ఉత్తొత్తె=కదిలి ఎగురుతున్నది, లేక, గెంతుతున్నది. 4. మెమె మూ=కదిలించు.

ఊగు. 1 ఊనా. అనన్ ఊడోక్లె నె=నీవు కదలకు. 2. యునా. రజానమ్మెలె యూ

తెన్=చలి చేత వణుకుతున్నాడు. 3 తేనా. డొంగోడన్ తెత్తెనాఇ=ఉయ్యాల ఊగుతాను.

ఊట. 1. ఒఝూ-డా. అసి, అజెజ్ ఒఝూడాలె=చెయ్యి, కాలు ఊటకారుతున్నవి. ఒఝూ-డానమ్మెలె పాఇడా-జేజ్లె=ఊట చేత కాళ్లు ఒరిసినవి. 2. ఒలెజ్. అతోడన్ ఒతేశ్ డు జ్జెనాఇ=నోరు ఊరుతున్నది. 3. డా లెమ్మె=నీరు ఊరుతున్నది.

ఊడ. 1. ఆ . 2. తర్జి (కా స) తబార్ తర్జి=మర్రిఊడ. ఇలర్జి=జువ్విఊడ. 3 తొంజె. 4. లాజ్జి (ఊడకొనలు, లేక, చిగుళ్లు). తబార్ తర్జె అరా-రాజోజన్ సజ్జాతెబె=మర్రిఊడకర్ర పూజ చేస్తాము. 5. అజీడన్; 6. అజూడఁన్ (కా. స.)=వేళ్లు.

ఊడగొట్టు. తబ. సుండాజన్ తబ్సెడా=రాట ఎక్కుతియి.

ఊడపీకు. పుఇనా-పుజ్జేత్తనాఇ=వేళ్లు(మొయ్యా) తీసివేస్తాను. పుజ్జీ జ్జెనాఇ=గాబు తీస్తాను ఊ పుఇనా ఇ=జుట్టుపీకుతాను. బోబ్-ఖాన్ అసూ; ఉఊ-ఖాన్ పుయా; పుఇలెగడ్డోబ్లా ఇ; అసుడకు; బొ-కడితత్తె=నాతల నొప్పి; నా జుట్టు ఊడపే ఊడదీసి పేలించినాను; నొప్పిఉన్నది; ఒకగడియకు పోతుంది. పనోఇడేలె=ఊడతీయడమైనది. పేయా-పేకుఇ (బొరిగతీయి). ఇది ఒక సవర పండుగ (కుఇ=బొరిగ. పే=లీయు.) అజీతి-నేబ్ పేయా=చిన్న మొక్కలు ఊడదీయి.

ఊడికచెట్టు. అంకొఇలానబ్. కని అంకొ ఇలానేబన్ అంకొ ఇలా-జాడన్ డకు; అడమ్ ఇల్లెబెండెన్ అలాబా తిత్తె=ఈ ఊడిక చెట్టులో ఊడిక పాకున్నది. దగ్గరకు వెళ్లితే నోకగో కొట్టుతుంది. అంకొ ఇలా-రా తెంబర్ గడెత్తె=ఊడిక కర్ర నిట్ట అవుతుంది.

ఊడు (గా. ఊడపీయు) పుయినా. ఊపుయునేతె=జుట్టు ఊడదీసుకున్నాడు. అడుర్రె, అల్లుల్లె=ఊడిపోయెను. రపుఇలె (జుట్టుమొ.) పు నోకె సీలె=చేతులు ఊడిపోయినట్లు.

ఊడ్చు. 1. ఊాబోల జనోబాతె జొఝోల. చీపురుతో ఊడ్చు. బరో-జో. కొండ చీపురు. సీజ్ జొబాతె జొజోలెన్ డెన్ లకిజన్ జిజ్జితె=ఇల్లు చీపురుతో తుడిస్తే ఇసక ఏమీఉండదు. 2. అర్రామా (అర్+రమ). సీనమ్బాతె అర్రామా=చేతితో తుడువు. ఎర్ డకూలెబె సెయేతే జంద్రుమన్ అర్రమ్లెసాస్సెడా=ఉండిపోకుండా, చెడిపోతవి; గింజలు ఊడ్చి ఎత్తు. 6. అర్ జొఆ (అర్+జో.) జనోబా-బాతె తినలన్ బజ్జాలె అర్ జోలెంగెన్, లకిజన్ జితెన్నా డకూఎని=గిటి కంపతో కళ్లము బాగా నొక్కి తుడిస్తే, బుగ్గి ఎందుకుంటుంది? 4. అరా. కొరిజన్ పారాన్-బా'తె అర్రెసెడా=గరికపారతో ఊడ్చివేయి. జొబ్బాన్ అర్రె-సెడా=బురద ఊడ్చు

ఊత (చూ. ఆను) తనూడి డజ్ బాతె తుడీతె నాఇ=ఊత కర్రతో అనుకొంటాను.

ఊద. సాఆ.

ఊదు 1. పేడా పనేడన్ పేడా=పిలనకర్ర ఊదు. బజ్జా పేత్తఇ అండజా. బాగా ఊదు తాను విను. 2. ఉంపేడా (పొయ్యిమొ॥) తొగి ఉంపేడా=నిప్పు ఊదు. మల్లోజ్-ఖాన్ లకిజన్ పుల్నెతె; ఉంపేడా=నా కంట్లో బుగ్గి పడినది; ఊదు.

ఊపిరి. పురాడా (ఓ). పుడారా (కా స.) కుడుబ్ మంద్రా అపురాడా ఒయ్యెమ్తెజి అందరుమనుషులూ ఊపిరి తీస్తారు. పురాడా-ఖాన్ అన్ ఒయేమిఞ్=నాకు ఊపిరి తిరగదు. ము మూడాయేమ్లె=ఊపిరిరాక.

ఊపు. తేడా.

ఊబ. లెగని-బొగిని. లకుర్ లకెర్.

ఊబి. జొబ్బ.

ఊరక. అసిజెన్, సాస్బాబ్.

ఊరకంద. గనూడ్.

ఊరకుండు. కడీజ్ గామ్ కడమ్నా. కడబ్.

ఊరగాయ=సోయోఊల్.

ఊరట. లులూనా. లులూతేనాఇ=విశ్రమించుతాను. ఊరడించు 1 బయ్యోఆ. పసిగాన్ ఎతే; జనుమ్జుమ్ తిల్లె బయ్యోఆ=పిల్లడు ఏడుస్తున్నాడు; తిండిచ్చి ఓదార్చుము. బయ్యోలాఇ=ఓదార్చినాను

ఊరపిచిక. 1 జంద్రుమ్ డా తి. 2 సరిజ్-తి (తి=ఒంతి)బంగారు పిచిక. లేక గిజిగాడు. సరియోజ్-తి డోండోర్ పిల్లాన్ బజ్నాలె లాఖింతే=బంగారుపిచిక గూడు బాగా అల్లుతుంది.

ఊరించు. 1 సోడా. అబా సొల్లాఇ డో గూర్రె=విప్పపువ్వు ఊరబెట్టినాను, ఊరినది. సాబ్బాతెనాఇ=(విప్పపువ్వు) ఊర వేస్తాను. సాబ్బాలేజ్ పోజ్?=(విప్పమొగ్గ) నానవేసినారా? 2 తిల్డా ఉరుజన్ తిల్డా=వెదురు ఊరబెట్టు.

ఊరు. 1 ఒలేజన్ డుత్తెనాఇ. నోరు ఊరుతున్నది. 2 ఒలేజన్-ఖాన్ మోతెనాఇ. నాఉమ్మి మింగుతున్నాను. 3 లేక్ లెక్.జునుమ్-జుమ్గిల్లాఇడో ఆలోడన్ లెజ్ లేత్తె=తినుబడి వస్తువు చూచినాను గనక నోరుఊరుతున్నది. 4.గొర్జాజ్;డా; సిజ్; సూజ్. ఊరు అనుఅర్థముగల ప్రత్యయములు. ఉ॥ తోరగడా, పుత్తాసిజ్. 5 డయరి=మెరకపైనున్న ఊరు. పొరుగూరు 6. పర్డా-గొర్జాజ్=జేచిరాకు గ్రామము.

ఊహ. ఒగండి, బుడ్డి, గలమ్.

ఋ.

ఋతువు=ఈజన్. డాగా-ఈజన్-ఎండకాలము.

షిషక్షి=కింతోర్.

ఎ.

ఎలి. తంగె. తంగా, (కూడు). ఎంగిలాకు=తంగెయోల్.

ఎంచుకొను. సెయా; సెసెయా. అండారాజన్ సెసెలె, ఖీనా=వంకాయలు ఎంచికొను.

ఎంచుట. సంద్రబ్. ఊడా సంద్రబ్లె సిమా=మామిడికాయలు ఎంచి లెక్కపెట్టు. సింద్రి సంద్రబ్-గామ్ పజాఇ=బట్ట ఎంచితే

ఎండ. డాగా (డా+గా) డాగా ఉంద్రుపియాల్లె డకు=ఎండ మిక్కిలి వేడాగా ఉన్నది. పప్పర్లోగె డాగా (కాలుకాలే ఎండ). పప్పర్లోగెడాగా-లేజన్ ఎర్రాఎండెన్,డోజన్ బూతే=గాఢమైన యెండలో వెళ్లినయెడల ఒళ్లుకాలుకుంది.

ఎండబెట్టు. జేరా.సనోన్ డాగా-లెజన్ జేరా=ధాన్యము ఎండలో ఎండబెట్టు. సింద్రి అసరా. బట్ట ఆరవేయి. అసస్తాఇ=ఎండవేస్తాను.అయో అసరా=చేపలు ఎండబెట్టు.

ఎండిన. అసర్. రస్సాడోల్=ఎండిన ఆకులు.

ఎండు. అసర్. తడా అసర్రె=చెరువు ఎండినది. సీర్రె అంబసు గుర్ధా సీర్రె=పుంకుచీము ఎండినది.

ఎండ్రిక, కినాడా; డాకిన.

ఎంత 1. డజిజ్. కని జనాతి డజిజ్?=దానివెల ఎంత? 2. డియె.

ఎంతెంత=ఏంతేంతె. ఎజేజా. ఎజేఇ.

ఎందరు. డజిజ్మంద్రాంజి. డియెమంద్రాంజి

ఎందాక. డియెన జాఇ డజిజ్సజాఇ డజ్జ్ పంతిక్కొఇ ఎర్తె అమన్?=ఎందాకా వెళ్లుతున్నావు నీవు?

ఎందుకు 1. ఏతెనాసన్. 2. జితెనాసన్ 3 ఏత్తాసెలె 4. జితెనమ్మెలె. 5. ఇంజిడోజ్ 6. జితెనప్పెలె.

ఎందుచేత. ఏతెనమ్మెలె. ఏతెనప్పెలె. జితెనమ్మెలె.

ఎకసెక్కము. సొసొఇ సొనాఇజా=వెక్కిరించు. తోక్లా. తోక్లానా=నవ్వించు. మనా-జెర్ నవ్వుమాట.

ఎకావెకి. అర్రొజేల్.

ఎక్కడ 1. ఉఆన్. 2. ఓఆత్తె. 3. ఓజా. 4. ఓజాసేబన్. 5. ఒఆన్డెన్.

ఎక్కించు 1. అన్డాజా 2. అడాజా. 3. అడేయా. ఇజన్ పనరే అడెయా=వింటికి నారి ఎక్కించు. ఇజన్ పనర్ బె. ఏ-గామ్ డకు=వింటికి నారి బిగిసి ఉన్నది.

ఎక్కరించు (చూ) ఎక్కసెక్కము.

ఎక్కలి. సగ్గిడ్డా.

ఎక్కుటు. డనాజ=. (ధా. డ ఇ.) అసేబ్ డజాన్డఇలెజో అడజా=చెట్టు ఎక్కకాయలు కోయు. డాలూబెర్నె (డా+లూ+బెర్) మాట చెవి ఎక్కించు. కర్రిల్లా

లనామ్ సమ్‌డాన్ డఇవె లామ్తె=కాకర తీగ పందిరి ఎక్కి పాకుతున్నది.

ఎక్కుదించు 1. అలస్నాఆ. పనారన్ అలస్నాఆ=నారి ఎక్కుదించు. లత్తారా. పనారన్ అలత్తూర్లెండెన్ అల్‌డిజ్తె=నారి ఎక్కు దించకుంటే విరుగుతుంది.

ఎక్కువ. అఇండమ్. అడుర్. అలా అగ్గడ అబ్బల. అమిడ్డప్; బడియార్. బొఇబొఇ. ఆంబసు అడుర్రె=పుండు ఎక్కువైనది.

ఎగతాళి తోక్లా.

ఎగదీయు. అజసుఆ సింద్రి అజసూడమ్నె తె=(జారిన)బట్ట ఎగదీసికొన్నాడు. అనిన్ గుండా మ్నెతె. డొల్లకచ్చకట్టుకొన్నాడు.

ఎగయు. తుఇా. డేజన్ గిల్లె తుఇాన్ తుఇ్ లెండెన్, ఓంతి కివత్తె=గురిచూచి ఎగిచితే పిట్ట చస్తుంది.

ఎగరగొట్టు 1. పుయ్యేజా(కా). సరో పుయేజ్జెన్, పొల్లన్ ఉల్లె-సెడ=ధాన్యముగాలికి పోసి పొల్లు ఎగరగొట్టు. 2. ఎల్లె-సెడా. తినలన్ డకొతెన్ అ జీజ్ ఉల్లె-సెడా=కళ్లెపులోని తొక్కు ఎగరగొట్టు 3. పుయ్యేజా.

ఎగరవేయు అంగురా. అంగుర్తెనాఇ=పండు ఎగరవేసి పట్టుకొంటాను.

ఎగరవేసి పట్టుకొనుట. అనజుర్.

ఎగసనతోయు 1. ఏరిజా (పొయ్యి కర్రలు మొ॥) అనోడే ఎరిజా. 2. అన్‌డాజా. అనోడే అన్‌డాజా=వత్తివెగదోయు.

ఎగిరి. ఏలాఇలె, డీమా తేనా-మంద్రాన్ ఏలాఇగోజ్=పడుకున్న మనిషిని దాటకు. ఏలాయా (ప్రా)

ఎగుచు. తుఇా ఎర్తనుఇ్=ఎగయలేదు. తనుఇన్=ఎగిచేది.

ఎగుడుదిగుడు. జైతా-లంక. లంకా-జరూజ్. గల్లుజ్-గల్పజ్ (కా. స.)

ఎగురుము. అప్‌ఎజా.

ఎచ్చు. (చూ. ఎక్కువ.) అఇండమ్. అడుర్.

ఎటు. ఓన్తె (నేజ్‌తమ్)=ఎటు (వెళ్లుతావు నీవు). ఓన్తె నేజ్జమ్=ఎటువెళ్లినావు.

ఎటువంటి. 1. ఎత్తెమర్=ఏలాటివాడు జితెమర్=ఏమిమనిషి(అనగా ఏజాతివాడు మొ॥)

ఎట్లా. ఏంతె. ఏంతె-గామ్ తియేతె=ఏలాగు ఇచ్చినాడు? ఉంతె కబాడా ఏంతె ఆమేయాఇ=ఆపని యేలాగు చేస్తాను?

ఎడముగా. సజాఇ. ఒడిఒడిత్తె. కొడికొడిత్తె. తంపడా. బిన్న. జెగడ.

ఎడతెగకుండా. 1. తోడ్డోజ్. జితెనమ్మెలె అమన్ తోడ్డోజ్ ఇత్తాఇ=ఎందు నిమిత్తం నీవు సదా వస్తావు? 2. డీతా. బఠి డీతా తిల్లెండెన్ ఒర్తాఇ=సదా కూలి యిస్తూ ఉంటే దున్నుతాను. 3. జడూర్‌గామ్. గనురన్ జడూర్-గమ్ గూర్తె=వాన ఎడ తెగకుండా కురుస్తున్నది.

ఎడబాపెను. సజాఇలెజి(దూరముచేసినారు) తంప్డాలేజి.

ఎడమ (చేయి). కర్రబ్డి (సీ), కంద్రాబ్డి (సీ). కంద్రాబ్‌డి సడిల్లె డీమానా=ఎడమపక్క ఒత్తిగిలి పడుకో.

ఎడ్లు తజ్లెజన్. ఒర్రొతాంగ్‌జి.

ఎత్తిపొడుచు ఒడోలా. అనిన్-అ-బెర్నా ఒడోల్తాఇ=వాని మాట ముదలగించుతాను.

ఎత్తు 1. డపేనా అబొబ్-తేజన్ డకూతేనా-పత్తిలి డపేలె ఇజ్జెల్లె పేనా=బుర్రమీద ఉన్న కుండ ఎత్తి కాలు ఆని దించుకో. అబొబ్-లేజన్ డకూతేనా సుంద్రుజన్ లగిన్; బొబ్-ఖన్ ఉంద్రాల్లె డపేతాఇ=నా బుర్రమీద గంప బలువు; నాబుర్ర మండుతున్నది. (బుర్రమీదనే, దించుకో కుండా మీదికి) ఎత్తుతాను. 2. సుసూడా. సరోన్ సుంద్రుఇ-లెజన్ సుసుల్లె, కొక్కొర్-లేజన్ రుమా=ధాన్యము గంపలోకి ఎత్తి గాదెలో పోయి. 3. రుమా. జంద్రుమన్ కొక్కొర్-లేజన్ రుమా. 4. తేరేడా. సరోబాన్ ఈడి తేరాడా=పొలముగట్టు ఎత్తు సీజన్ తేరెడా=ఇల్లెత్తు. బిడారన్ తేరెతాఇ=కావడి యెత్తుతాను. అరెజన్ తెరలె, తేస్తాఇ=రాయి ఎత్తి (బుర్రమీద) మోస్తాను. 5. తమ్డాజా. పసిజన్ తమ్డాల్లె, కుక్కుర్‌తమ, సుంబొఆ=పిల్లను చేతులతో ఎత్తి ముద్దుపెట్టుకో. (చుచ్చు అని ముద్దపెట్టు.) ఆలామ్ బిడార్ తమ్డాల్లాఇ, లియార్‌గామ్ డకు=గడ్డికావడి

(చేతులతో) ఎత్తినాను, చులకగా ఉన్నది. 6. సోడా. కూడు సోడాన్ సాలె రుఆ=ఎత్తుకొని నడ్డించు. 7. మినా=అరికాన్ మాడాలంకాన్ మినా=అటకమీద గంపలు ఉంచు.

ఎత్తు. 1. లగ్గిన్. కని అరా అగ్గడ లగ్గిన్=ఈ కర్ర చాలా బరువు. 2. డెంకా. కంబా-సేబ్ డెంకాలె డక=తాటిచెట్టు ఎత్తుగా ఉన్నది 3. జెలు. కింజర్ జెలూలె, అజి ఎడా=నిట్ట ఎత్తైనది, కొంచెము నరుకు. 4. క్రి. గోడా. ఉంతా తొడోర్-లేజన్ డకూతెనా జంద్రుమ్ అగ్గడాలె; బెగడా సుంద్రుఇ-లేజన్ గొడాన్ గొల్లె సెడా=ఆగంపలోని గింజలు లావైనవి, వేగొకగంపను ఎత్తుకొని పోయి. లోజన్ సిల్లె లొంబా గోడా=గోతినుండి మన్నెత్తు. కుఆ-లో గోడా=నూతిమన్ను తియ్యి. 5. అన్ బకోజ (ఊడ్చి౦చు). మిఖోలన్ లాలె; అన్ బకోజా=నూనె ఒలికినది; ఊడ్చి ఎత్తు.

ఎత్తుకపో. 1. సోలే పజా (కనబడకుండా) 2. తంబేలె పజా (బుజముపై) 3. తేజ్జె పజా (నెత్తిపై) 4. తమ్డామ్లెపజా (చేతులపై) 5. జిక్కూలెవజా (చంకలో). పసిన్ జిక్కూల్లె పజా=పిల్లను చంకనెత్తుకు పో. 6. జిడోజ్జె పజా (మూటకట్టి). పసిజన్ లనామ్బన్-బాతె జిజ్జె పజా=పిల్లను పైటతో కట్టి ఎత్తుకో. 7. లకూడా. పసిజన్ లక్కూలాఇ జలోలె; అంగసూతాఇ=పిల్లను చంకనెత్తుకొన్నాను; జారిపోయినాడు. పైకి ఎగ తీస్తాను.

ఎత్తుకో. 1. లక్కూడా (పిల్లను) 2 జిక్కూడా. 3. కిక్కూడా. 4. డాడూడా (ముద్దుమాట) 5. జిడోజ్నా. 6. లొలోర్నా బట్ట ఒళ్లెవాటుగా కట్టపిల్లనెత్తుకొమ్ము.

ఎత్తురి చెట్టు=కురడ్డిబొంగా-సేబ్.

ఎదిరించు 1 రాత్తె. కన్నిమన్ అడాజన్ రాల్లె, డయ్రె=కోడి గద్దను తన్ని ఎదిరించినది. 2 మొడేఆ జుంబురన్ జి ఖానామరన్ మొడేలె రుజూలెజి=దొంగలు బాటసారిని నిలిపి దోచుకొన్నారు. సడుల్ డేనా. కిన సడుల్ డేలీకె=పులినాకు ఎదురుపడినది. అమన్ ఖాన్ సడుల్ డేలాఇ=నాకు నీ ఎదురు పడ్డావు. 3. తుమాకుబ్నా. సాయల్ తుమాకుబ్లెడో బంతోజ్జాఇ=కారు పోతు ఎదురు పడ్డది గనుక, భయపడినాను. అమన్ ఖాన్ తంజోరన్ తుమాకుత్తాఇ=నీవూ నేనూ దారిలో కలుసుకొందాము. 3. డయరా. (డయరాఇ తిరిగిపో; తిరిగిరా) ఇఇక్ బెరెక్ తె=ఎదురు జవాబు చెప్పినాడు (అనగా మెడ్డి చేసినాడు).

ఎదుగు. 1. బడానా (కలుము అగుము) అనెబన్ బడాలె మరంగ్లె=చెట్టు వలమై యెదిగినది 2. మరజ్నా. పసిజి మరజ్జెజి=పిల్లలు ఎదిగినారు. డకెన్నాతె డకెతె మరజ్జె=ఇంతది అంతదైనది. 3 బడ్డెనా. కితుజ్జి బడ్డలేజి=దేవతలు వృద్ధిపొందినారు 4. గిరజ్నా, 5. ఉరజ్నా, 6. అఉర్నా.

ఎదుట. 1. అమజన్. తెమజన్. అఖామోన్. మూంబాబాన్. 2. తుమాకుబ్ (గు) తుమాకుబ్నెతె=ఎదుట పడ్డాడు.

ఎదురుగ. ముకమిల్లాలె అమజన్; తెమజన్; ఆతాగై. కునా తుత్తుఇ అతాగై డకు=ఆ నక్షత్రము నీకెదురుగా ఉన్నది. అంబెన్ అతాగై కొఇతొఇలెన్ డకూనబ=మీరు ఎదురుగా వరసగా ఉండండి.

ఎదురుపడు. తుమాకుబ ఖాన్ ఎర్తాఇడో, కినా తుమాకుజ్జె=నేను వస్తూవుండగా పులి ఎదురు పడినది.

ఎదురువరసగా. అల్-తాగై-తాగై. గాఇలోన్నా అబొబ్బాఇ పఇడానెన్ ఆల్-తాగై-తాగై గూతేజి=రోడ్డు పక్కలను కొబ్బరిచెట్లు ఎదురు వరుసగా ఉడిచినారు తుమాకుబ్లె ఆనేబంజి డకు=వరసగా చెట్లు ఉన్నవి.

ఎద్దు. తజ్జెజన్. ఒర్రొతాజ్.

ఎద్దుముట్టెతేగ=ఓమోడిజ్-గాఇ.

ఎనుబది=ఉంజికొడి.

ఎనిమిది. తజ్జి.

ఎనుపు. గతియ. ఉఆబన్ గతీలె తబా=కూర (కలిపి) ఎనివి తియ్యి.

ఎనుబోతు. బొత్తెల్.

ఎన్నుపట్టె. అడోజన్

ఎన్నడు. అశాన్. అజేజా.
ఎన్ని. డజిజ్. డియెన్.
ఎప్పుడు. అశాన్. ఆశాతె. అశోజా. అజె జా. అజాకిన్నె
ఎప్పుడెప్పుడు. అజాజా.
ఎముక అజాక్. మెడఎముక=పగోడా జాజ్ వెన్నెముక=కింజాజ్.
ఎర. అగాబన్.
ఎరుగు. గలమ్మా.
ఎరువు. గస్తమన్.
ఎర్రని. జే. జెడమ్. బొర్రెజ్. జబక్ (తా జ్)=లక్క (ఎద్దు)
ఎర్రగులిపెంద=గుజ్జీ-నేబ్. గుంజి-నేబ్.
ఎర్రగోగు. సున్ సున్ వాబ్.
ఎలక 1 కుంబుల్ 2. తెంబేర్. (విప్పపూవు తినేది). తడుమ్కుమ్. (తోడలూ రక్తార్ధము ఉంచుకొనేదట) 4. కుక్కుమస్. పిల్లల ముద్దుమాట. 5. సంతుఇ. (చుంచు) 6. పడే లాకుమ్ (పెద్దెలుక. 7. గుంతూర్ (పెంటల పైనుండే ఎలుక). 8. ఒంర్రెజ్ కుమ్ (చి ట్టెలుక) 9. ఒంబోజ్ తి (పందికొక్కు) 10. కొకొర్రా తేల్ (అడవిలోనుండే పెద్ద ఎలుక) 11 పిరోఇకుమ్ (తెల్ల ఎలు క) 12. గతోకుమ్ (అడవి ఎలుక) 13 రిడి కుమ్ (కారు ఎలుక).
ఎలుగు 1. కంబూజన్. కంబూడన్. కంబూ ఇ. 2. కరోల్ (రా స) ముర్దీ కాఖేన్ కరోజ్ లె=నా గొంతుక ఎలుగు రాసినది. ముర్దీ కానమ్ కరోలమ్=నీ గొంతుకు ఎలుగు రాసినది. 3. కరొల్లె. అర్గో లె ముర్దీ కా ఖేన్ అర్గోతిష్=నాగొంతుక ఎలుగు రా సినది.
ఎలుగెత్తి. బడూర్. బడూర్రోతె గూతె=ఎ లుగెత్తి అర్చెను
ఎల్ల. 1. సండి 2. తన్నో (డన్) 3. తిఖబ్. 4. కుడుబ్ మంర్రాజి=అందరూ.
ఎల్లప్పుడు. అర్గో (గు). తోడోక్. డీతా
ఎల్లుండి. అన్ బియో. ఖేరమె. కిన్ ఖేరమె=అ వలఎల్లుండి.
ఎవడు. 1 బోతె 2. అయేజా మంర్రా=ఏ మనుష్యుడు. 3. అనామర్ (రా. స.)
ఎవతె. బోతెసెలా. ఆమేశా సెలా=ఏ ఆడుది.
ఎవ్వరైనా. బోతెశోక్. అనింజె బోతె-షో క్=వారెవరు. బోతె డేలె=ఎవరైనా.
ఎసరు. తనెక్డా. తనేక్డా అబ్బలా; తప్నె డా=ఎసరు అధికము, తీసివేయి. తక్డా ఎసరుపెట్టు.

ఏ.

ఏ. అయేజ్. ఆయేజా (ఆశజా) కినా=ఏ పులి? సుడాకిక్ (—డ్)=పెద్దపులి. ఆఇ యా. ఆడే, (ఏవార్థక ప్రత్యయము.)
ఏకము. అబొఇ. అనింజి రుక్కూలేజి=వారు (కూడిరి) ఒక్కటైనారు. అనింజి రక్లేజి= వారితోకలిసి ఏకమైనారు. అబ్బొఇ నా మైలేంజి=ఒక్కటిగా కూడిపోయినారు. బారిసిజ్జి యేరిసిజ్జి అబ్బన్ సొఇలేజి=ఇరు గు పొరుగులవారు కలిసి వాణ్ని ఒంటి గా చేసినారు. (కా. స.)అతజ్ సొఇలేజి.
ఏకు. రఆల్ డి; (కా). లఆర్ డి.
ఏగాణి=మూడేకాలు.
ఏగిస=అమేనేబ్
ఏటవాలుగ. 1 ఇండెర్రె. అనూనమేలె కింతాల్ ఇండేర్నెతె=సంకటముచేతగోడకు చేరబడినాడు. 2. గోంగొర్గామ్. మం ర్రాంజి గోజ్గోర్గామ్ గొర్లెంజి=మను ష్యులు ఒరిగి కూర్చున్నారు నేజన్ గోం గొర్గామ్ దకు=ఇల్లు ఒరిగి ఉన్నది. 3 లేక్ లేక్గామ్. మంర్రాంజి లేక్ లేక్ గామ్ గొర్లె జుమ్జుమ్తేంజి=మనుషులు ఒరిగి కూ ర్చుని తింటున్నారు. అనేబంజి లేక్ లెక్ గామ్ దకూ తేంజి=చెట్లు ఒరిగిఉన్నవి. 4 రేన్ర్రెజ్-రేన్ర్రెజ్-గామ్ జుమ్తేజి=పక్క కు ఒరిగి(ఎడంగా)తింటున్నారు. ఖాన్ అపు జ్ లమన్, రేన్ర్రేజ్ గామ్లె ముంకాలె; అగన్ లూలమ్ బెర్నా ఖాన్=నీకు నేను చెప్పితే మొగము తిప్పివేసి నామాట చెవిని పెట్టినావు కావు. 5. పెంకడార్ గొర్లె జుమేతె=కాళ్లు పంగచాచితిన్నాడు.
ఏటికర్ర. ఇన్సా. ఎర్తుబన్ ఇన్సా గతర్రె,

ఇన్నా జయిత్తాన్ దకూలె, రాజోజన్ అలం కాన్ రాక్లె, తోబాడా=నాగలికి ఏటికర్ర తగిలించి, ఏటికర్ర కిందను, పూజు మీదను, వేసి కట్టు.

ఏటు తనక్ మండ్రాకీ బాతె తుజ్జె=మనుష్యుడు చేతితో గుద్దుకున్నాడు. డంగు-బాతె తుక్సరేతె=కర్రతో (కొంచెము దూరే లాగు) పోటు పొడిచినాడు. డంగూ-బాతె తుజ్ రాజతె=కర్రతో (దూసికొనిపోయే లాగు) పోటుపొడిచినాడు.

ఏకేట డీమిన్నమ్

ఏడిపించు 1. అయ్యో ఆ. ఉంతా పసిన్ అయ్యోగోజ్=ఆపిల్లను ఏడిపించకు (కా. స.). అజేయా. అజేగోజ్=ఏడిపించకు

ఏడు. 1 మిన్నమ్.(కాలము) 2 గుల్జి(సంఖ్య).

ఏడుపు. ఏయా. యనె. ఏగోజ్=ఏడవవద్దు. ఏతెగూలె గుఆకీనేతె=ఏడ్చి మొర్రపెట్టి ఫిర్యాదు చేసికొన్నాడు

ఏతాము. కికడన్. తెండా. రికడన్-బాతె. సిండా డాన్ గెండాఆ=ఏతాముతో నూతి నీళ్లు తోడు.

ఏది. ఒజా. సీతేక్నమ్ అతిల్లె-బెన్ అజాతి ఓజా;=నీ చేతికిచ్చిన వస్తువు ఏది. 2. ఏతేఇఆఇతే=ఏదివచ్చినది. 3 జితె. కని బాగులెన్ జితె బజ్నా? జితె బజ్నాతె=ఈ రెంటిలో ఏదిమంచిది? ఏదిమంచిదికాదు? 4. ఆయేజ్ ఆయేజ్ బజ్నా, ఆయేక్ బజ్నాతె=ఏదిమంచిది, యేదిచెడ్డది?

ఏదుపంది. కంజీజ్.

ఏదుపందికోల. కంజీజ్ బెడ్

ఏదైనా. జిజ్జాజా. ఎతెజా, ఏతెడేల.

ఏదైనా ఒకటి. అఖాజ్ డోజ్ అబోఇ

ఏదోఒకలాగున. 1. ఇఇజా. 2 ఎంగిజ్జానజ్ డేలెజా. (కా).

ఏనుగు. రఆ. రఆంజి, (రాజి) బాతె, సనారంజి, సండింజి, పేలాంజి, ఎరండింజి సజ్జాతేజి=ఏనుగు దంతముతో పన్నెలు మంచాలు పెట్టెలు మొదలైనవన్నీ చేస్తారు.

ఏపు. బడా. మరజ్. బడ్డె.

ఏబది. శాగు-కొడి-గజ్జి.

ఏమంటే. జితేగాప్లె. ఏతేగాప్లె.

ఏమి. 1 ఏతే లుప్తె=ఏమి చేస్తున్నావు. 2. ఇన్ జిడో, ఇన్ జియ. జిడో. ఎలక్కిన్! జిడోగాఇ ఏతెఅమెతె?=ఓ లక్కియ! ఏమండి! (ఎందుకండి?) ఏమిచేస్తున్నావు? నీజన్ లుమ్తాఇ=ఇంటివద్ద ఉన్నాను. బరూ బారా ఏతే డేలె=కొండపని ఏమైనది?

ఏమిటి. జితె ఏతెడోజ్.

ఏమీలేదు జిజ్జితె. అత్తడ్ అగాస.

ఏరు 1 ఖీడా. ఉడా ఉయోల్జె; ఖీడా మామిడి కాయలు రాలినవి; ఏరు సరో గలోల; ఖీడా=ధాన్యము ఒలికినవి; ఏరు అలామ్; ఖీడా=గడ్డి ఏరు 2. సెసెఆ. రుంకూలె-జన్ గొడిన్డకు సెసెఆ=ఆబియ్యములో రాళ్లున్నవి, ఏరు.

ఏరు 1 నఇ. 2 గోయా. గోయాగలా. ఆయెన్ ఆగోయగలాఇ?=ఏరుపూయుము. ఏయేరు పూతును?

ఏరుపిడక. అసర్ అసోజ్జా.

ఏర్పడుట. తనుబ్. అనింజి అనింజి తనుబంజి తనుబ్ డేలె=వారికీ వారికీవంతులు ఏర్పాటైనది.

ఏల. జితేనాసన్, ఏతేనాసన్.

ఏలాగైనా 1 ఉంతా బారా ఏంతె డేలె?=ఆపని ఏలాగైనది? 2. ఏజా డేలెజా=ఏలాగైనా.

ఏలు. 1 లోనా. రాజాన్ డేసా లోతె=రాజు రాజ్యము చేస్తున్నాడు. 2. లూనా. ఓంతి డన్ లుఅ=పిట్టను పెంచు.

ఏవి. ఓజా. ఏతే

ఏవార్థకప్రత్యయములు. ఆఖాజా. ఆడె. ఆ.

ఏవేళ. అజా. ఆఇజా ఒయోజ్.

ఐ.

ఐ 1. తేల 2. గడేల్ల.

ఐక్యము మినఇ.

ఐతే. బిండో.

ఐదు. మొల్లోఇ.

ఒ.

ఒంటరిగ. అన్ సోన్. ఇన్ సాఇ (ఖాన్).

ఒంటి. 1. పుత్త. పుత్తా సీజ్=ఒంటిగా ఉండే ఇల్లు. 2 మిల్లి. మిల్లిసీజ్=ఒంటిఇల్లు.

ఒంటె. సిసలాఇ.

ఒండుమన్ను. గత్తమ్ లాబొ. అతిరీసోల్.

ఒక. అబొఇ. బొఇ. మిసీ=ఒంటిచేయి. మిజ్జెక్=ఒంటికాలు. సమాసములో 'మి.'

ఒకగడియ. బొర్గామో (చుట్ట కాల్చినంత సేపు) గొర్గామో శెర్తెనాఇ=ఒకగడియ మాట్లాడుతాను. బొపడ్. బొకడికా.

ఒకటికి కూర్చుంటే. లడాలేనాఇన్ డేన్. అనుమ్లెండెన్.

ఒకటికి వెళుతున్నాడు. అనుమ్తె.

ఒకటిగ. అబొఇలె

ఒకతట్టు. పపోక్ తెయాఇ, ఇయెతె; తెయా పోక్ సపోక్ లె (కా.స) (ఎక్కడికో ఒకతట్టు పోయినాడు. (నిశ్చయముచేయ జాలనివైపు); సమకోక్ ఎరెతే=మాటవిన కుండా పోయినాడు. అనిన్ అబెర్నా సమ కోక్. వాడిమాట నిరర్థకము.

ఒకింత. అజీతి. అరీతి.

ఒకొక్క. లిజ్ బొఇ-తక్ బొఇ. ఒకొక్క ఇల్లు=మిల్లిసూజ్.

ఒక్కమారు (అనగా కలిసి ఏకసమయమున). అబొఇరొఇత్తాడన్, అటొ ఇరొజోల్. నిశ్చయముగా. తొయ్యేమ్ తొయ్యేమ్మిజ్ =నాకు వగర్పు వస్తున్నది. తొయ్యేమ్గోజ్ =వగర్చుకు. లొకెలొకె. సజెఇ; సజొఇ సజొఇ (ఎగ ఊపిరితీయుట). అలపు.

ఒగరు, పిసజ్ (చిరిచేదు). కనా జొ బొల ఇనాతె, పిసజ్-గామ్ డకు=ఆకాయ లేతది; ఒగరుగా ఉంటుంది.

ఒగ్గు. పడా జాలాపత్తేజి=వల ఒగ్గుతున్నారు. తుల్బాతల్కాబాతుల్కాడా=దన్ను పెట్టు.

ఒట్టు. 1 పరమాడా. 2 ఆ ఓలా. కిత్తుజన్ లేమ్లె అపుజా. 3 జెమ్నా, జెమ్నా, 4 అడా జి-డ్రోక్ గొడాజిడొక్-5 సిడ్డజా.

ఒడంబడిక. 1 అబ్యొరే ఇడోల్ (తిరిగిరాని నది) 2 అనొడె-ఇడోల్.

ఒడలు. డోజన్.

ఒడి. గొప్పక్. సింగ్డిలొజన్ జాయేతే గొపక్నా తె=బట్టలోఅందుకొని ఒడకట్టుకొన్నాడు.

ఒడిస. అనజ్ తిల్లూడన్. అనజ్ తిల్లూడన్-బాతె తిడేతె=ఒడిసతో కొట్టినాడు. (అనజ్ తిడ్+లూఆడ్+అన్).

ఒడిసతాడు. అనజ్ తిల్-లు ఆడన్.

ఒడిసికర్ర. కరడ.

ఒడుపు. డనోల్. డోల్లె ఇమ్తాఇ. (కాచి) ఒడుపుగా పట్టుతాను (సమయము చూచి పట్టుతాను).

ఒడ్డు 1. మనేజ్. తడా-మనేక్=చెరువుఒడ్డు. జొడా మనేజ్=గడ్డఒడ్డు. 2 ఈడి (చూ. అంచు.)

ఒత్తిగిలు. ఒస్సెక్ నా. ఒస్సెజ్జె ఉంబుజ్నె తె= ఒత్తిగిలి పడుకొన్నాడు.

ఒత్తుకొను. 1. లల్లన్నా (ధా. లడ్) అరేజన్ ఒంగ్డొఇజాంగన్ లత్తె=రాయి పక్క ఎముకకు ఒత్తుకుంటున్నది. అరేజన్ లల్ల గ్గరు=రాళ్లు ఒత్తుకొంటున్నవి. అడా-డా-ర్రోజ్ లల్లా తేజి=ఒంటి తడి ఒత్తుకొంటున్నారు. 2. జజ్జడ (కా.స.) పనిజన్ అబ్ ఉమాలాఇ, అడొజన్ జజ్జడ=పిల్లకు నీళ్లుపోసినాను; ఒళ్లుఒత్తు (లేక,తుడువు), 3 జబ్జుబ్నా; 4 గొసోనా.

ఒదుగు. 1 ఒంగ్నా. ఒజ్నాలె బారాన్ తుబ= ఒళ్లి వంచి పని చేయి. ఒస్సెజ్నా=ఒత్తిగిలు మండ్రా అమాతాఇ, ఒసెజ్నా=మను ష్యుడు వస్తున్నాడు, ఒత్తిగిలు.

ఒద్ద. అమజన్. తెమజన్. మజ్ బా. మజ్ బా-ఇన్=నావద్ద.

ఒప్పందము. అనొడె.

ఒప్పుకొను. ఒడేనా. ఒడేదమ్నా.

ఒర (చూ.)వర. తొడి. తుడి. ఒర-కాప్.

ఒరుగు. గోజ్నా. అనేబన్ గోంగ్నె తె= చెట్టు ఒరిగినది.

ఒరియు. 1. పుఇడా. పుఇడా-జేజ్=కాలు ఒరియుట.

ఒర్ర. సొయొ. సొయొ-నమ్మెలె సొయొ-తిమ్తె కారముచేత నోరు మండుతున్నది.

ఒలుకు. లా. సతేజన్-సిల్లె డా లాలె=కుండ నుండి నీళ్లు ఒలికినది.

ఒలువు. 1. లూబా. (తొక్క ఒలుచు) ముగ్గా-జొ లూజా= పెసరకాయ ఒలువు, అరా-కు

క్రెజ్ బాజా=కఱ్ఱ తొక్క ఒలువుము. 2 సాఅ. ఉసాల్ సాఅ=చర్మము ఒలువు. కుఱ్రజ్ సాఅ=తొక్క ఒలువుము. ఉబడన్ సాలె సీజన్ తోబాబా=నార తొక్క ఒలిచి ఇల్లు కట్టండి. నీచర్మము ఒలిచి పద్దిలపరుస్తాను=ఉసాల్-నమ్ సాల్లె కండింజన్ జిజ్జ్తాఇ 3 సాడుజా (సా+డుజ్) (నార ఒలువు. కొక్కొరె-లూడన్ సాడుజా=చావలినార ఒలువు.

ఒత్తి ఒత్తియా.

ఒత్తు. ోజన్.

ఓ.

ఓ. ాన్. కనిబో (జ్) కునాబోజ్=ఆదో ఇదో

ఓడ్రదేశ్ము. తేపఇ గూత్తె=గాడిదె అరుస్తు న్ది

ఓటు పలజ్. పలాజ్-డాజ్=ఓటికఱ్ర, ఓటి కుండ. మాట నిరఘు తేనివాడు.

ఓడ. పడుఆ(తె) బుపక్.

ఓడు. కోకోనా. అండేడన్ కోకోలె నాఇ= ఆట ఓడిపోయినాను. అండినా కోకో లిక్=ఆట ఈగినాను ఆల్సూల్లె కోకో లమ్=దెబ్బలాడి ఈగిపోయినావు. 2. ఇ డేపా. కిన్సేమ్ అక్ బాడి ఇజెలాఇ= కొడి ఒంటెము ఈగినాను ఏర్ అఱ్రెలెం డె దజేలాఇ=పరిగెత్తలేక ఓడిపోయినాను. ఓడగొట్టు=అక్కోకోఅ.

ఓఢ్రుడు ఒడియా-మర్రి.

ఓఢ్రదేశము ఒడియాదేస, పర్లాదేస.

ఓపిక. ఇరజ. కనిబారా అఈరజెజ్=నాకి పని ఓపిక లేదు. తలఇబామర్ డేలెన్ అంత్ర ఇరత్తె బారాన్=ముసలివాడైనా పని ఓపిక ఉన్నది.

ఓపు. రత్తేనా. ఉంతాబారా రత్తిత్తాఇ=ఆ పని ఓపతాను. బెర్నానమ్ ఇాన్ అరప్తి బాఇ=నీమాటలకు చాలలేను.

ఓయి. అక్. గాఇ. గెఇ. ఎమంఱ్రా. ఏ! ఓ! జాఇ! జాఇ! =రా! రా!)

ఓ ాక్. 1 కైతా-గి.2. సేజ్గిగ్గిజన్.

ఓర్చు. కడ్డమ్నా. బోకడి కడ్డమ్నా, ఇోన్ గిత్తాఇ=ఒకగడియ ఓర్చు, చూస్తాను.

ఓసే ఏ సెలో! (ఏ).

ఓహోయి. ఉన్. ఉంఱ్రతే. ఇంఱ్రతే

ఔ. (ఔను.) ఓ. ఒడె.

ఔనండి. ఏర్బాజి.

ఔనే! ఏ సెలో!

ఔరా! ఏగఇ రబ!

క.

కంకణము. కడు. కనాడు.

కంకర. గొడియర్.

కంకి (సెరో) పుల్లా. కిల్లాపో (తా)

కంచము రప్పాల్

కంచరగాడిద ?

కంచరవాడు. కిస్సరామర్.లుఆరామర్ (ఓ).

కంచె. తొర్గోర్. తొర్రర్. కింతోర్ (పాత కుండావేసేది. చెవుల పిల్లి వేటయందున్న ఇది ఉపయోగిస్తారు.)

కంటబడచెట్టు. కొంతబాడా.

కంటె. 1. పగోడా. 2. (సిల్తె ప్రత్యయము, పంచమి). సిజ్-ఇాన్-సిల్తె సిజ్-నమ్ గోగో=నాయింటికంటె నీయిల్లు పెద్దది.

కంఠము. 1 సంకాన్. 2. గుంగుమ్.

కంఠనాళము. ముర్డుకా. ముర్డెక్కా.

కండ. కుంగడ్-జెలు.

కండచీమ. తూకమ్.

కండె జని. (పిట్టలు పట్టేటప్పుడు ఉంచేది).

కంతి. బూతో; జూ; అబూ డొజ్జూ.

కంద. 1. గనఇ. 2. అడబ్ (పందిముక్కు తేగ. తెల్లనిది పొడుగుది.)గడోగాఇ (ఆరి కతేగ, తెల్లనిది.)4. గనడ్గొడన్) (కంచమూలము) తుమాజన్ (నారితేగ)(రూ.) గనో.* నల్లని సన్నమయినది. 6. పరోగాఇ (శ్యామలవర్ణముది) 7 పెతక-గో.(తినరానికంద) 8. బొఱ్రెజ్-గో=ఎఱ్ఱ కందమూలము. 9 పలూ-గో (తెల్ల కందమూలము) 10. గతు-గో (దూలకంద) 11. సారు-గో (రూ) సారూ-గాఇ.(చేమ-సారకంద)12. తుల్బా-గాఇ (తెల్లని అడవిదుంప) 13.

జాతి-గాఇ (చేదుదుంప) **14** పుగ్గోడి-గాఇ (మురుకుంటితీగ) **15.** మర్సా-గాఇ (నేతి దొండదుంప.)

కంది. రోగో. సుడా సాఙ్ (పెద్ద కందులు). సడాఇ (విత్తనముకందులు). సడాజన్ (గు). గోగో=ఉడికిన కందులు. సోఙాల్-సాఙ్ (నల్లకందులు). గుడి-సాఙ్ (చుక్క-చుక్క కందులు) తెప్పా-సాఙ్ (కందికట్ట డబ్లీ కట్టలవంటిది) రోగో గొడ్డోజాఇ**లె**=కంది మొగ్గెత్తినది. పుర్రేంకాలె=పువ్వు విడిచినది. రోగోన్ పోజేతె=పిందెతొడిగినది. క సీతె=**పిం**దెలైనది. కుంబుల్ జీజాఇతె=ఎలుకతోకమోస్తరుగా పెట్టినది. గూ-సఙ్ =విత్తేకందులు; రుఇ-సజ్ =దూసినకందులు; **రి**-సజ్ =విసిరిన కందులు, గఇ-సజ్ =వేచిన కందులు, అసర్-సజ్= ఎండు కందులు, (అ) రా-సఙ్ =కందిపూత; అబయి-సఙ్ = కందిగింజ, అనేబ్-సఙ్ =కంది మొక్క, అమేజ్-సజ్ =పచ్చికందులు, అసొతఇ-సఙ్ =పుప్పికందులు.

కందు. అసినా. అస్సినై (భూ). డోజన్ అసీనై=ఒళ్లు ఉడికిపోయినది.

కందెన. ఒంద్రెజ్-డాఙ్-మిఙోల్ (ఇరుసుచమురు.)

కంప. రంజాల్.

కంపు. సో-సో; అనుగ్

కంబచెట్టు. కడంబినేబ్.

కంబలి. ముకుర్ ఉప్పూర్-సీజ్.

కంసాలి. కంసాలామర్.

కక్కు. ఖాజా (ధా. బఇ.) పసిజన్ అడుబన్ ఖాజేతె=పిల్లపాలుకక్కినది. బబ్బజన్ డజ్నితెపోడ్ =వాంతికట్టినదా?

కక్కురితి.

కచేరీ. కసేరీ-సీజ్.

కచ్చ. గుండాడప్. గుండా డప్తైనాఇ=కచ్చ కట్టుకొంటాను. అమన్ గుండా డప్లెన్ జా, డొండొజ్ నేతె=నీవు కచ్చ కట్టుకొన్నావు గాని విడిపోయినది. గుండాడప్ అడుగ్రె=కచ్చ విడిపోయినది.

కచ్చిక. అసోజ్-త-సాంతో-ర సొఇ.

కటకట. ఉఙిపఙి. అనిన్ బారాన్ తుబాగాన్లై బెన్ ఉఙి పఙ్యేతే=వానిని పని చేయమంటే కటకట లాడుతాడు.

కటకటా. ఒగాఇ. అవ్ అసూయుమ్!

కటిక వాడు. గగ్గడ్ జేల్-మార్ (గడ్+గడ్+జెలు+మార్).

కటుక్కునకరిచినాడు=ఇ-కెర్-గామ్రమేతె.

కట్ట. 1. జిజి. అజలన్ జిజి=కర్రలమోపు. **2** ముత్తె (తె). అలామన్నా ముత్తె (కా) గడ్డి మోపు. 3 ముడియా. సరో-ముడియా=ధాన్యము కట్ట రోగో ముడియా=కందుల కట్ట. **4** కొయోల్ (రూ) కొక్కొ యోల్ =ఆకుల కట్ట. కొయోల్ లజన్=దబ్బగడ్డి కట్ట.

కట్టకడ. మనేజ్. మనెజ్ సీజ్ =కట్ట కడ ఇల్లు. ఉంతా మంద్రా మనేజ్ గోబతె=ఆ మనిషి కట్టకడ కూర్చున్నాడు.

కట్టు. 1 జీ **ఆ.** ఆజల్ జిజిఆ=కర్రలు కట్టు. సింద్రి జిజీనా=బట్ట కట్టుకో. **2.** గు ఆ. గుసుజ్నా (గుఆ+సూఙ్)=ఇల్లుకట్టుకో **3.** తొబాడా. అజలన్ తొబాడా=కర్రలు కట్టు. సీజన్ తొబాడా.=ఇల్లుకట్టు. తనోల్ జా-లూడన్ తొబాడా=కన్నెకట్టు. తనోబా=కట్టినది. తజ్లిజన్ అతనోబా ముఇబొబ్నెతె=ఆవు కట్టు బుక్క దూర్చుకొన్నది.

కట్టు. 1. జని. అజల్ జని=కర్రలమోపు. సీజన్ జఆ, ఉరుజన్ తొబాడా=ఇల్లు కట్టు, పెండెలు, (వెదుళ్లు) కట్టు **2.** డబా. మూరే డబ్నెతె=చీము కట్టినది. మిఙామన్ డబ్నెతె=నెత్తురు కట్టినది. **3** జనా రబ్బా జీనా=పాగా కట్టు **4** రె రేయా. రెర్రేడు రెరెయా=జుత్తు-ముడి కట్టు **5** రుఆ. సింద్రి రూనా=బట్ట కట్టుకో.

కట్టె. అజల్. అరా. కుక్కతె-బా'తె సాబతె. అన్ సనీబన్ గలోతె=బాడిదెతో చెక్కినాడు. పేళ్లు పడ్డవి. అజలన్ పొల్లెండన్ పనాల్ డేతె=కర్రలు కొట్టితే పేళ్లు వస్తవి (అవుతవి).

కట్నము. అరీగా. ఇనామగ్. లుఅడి.

కట్లపురుగు. బావాటా (పెగ్గాప ము).

[illegible]. [illegible].

[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible]. [illegible]-తి (రక్తము+ [illegible]) [illegible]-తి [illegible]. ఒడిత్తె [illegible]. [illegible], పత్తిలి అజాఇ=ము [illegible] ఆయికని. కుండ ముట్టదు. సీజ్-క [illegible]-మే [illegible]=ఇంటి పెరడు పట్టినది.(అ [illegible] [illegible]డినది

[illegible]. అప్పా [illegible] పెఙ్గె ఎరా=కడ తేరాచేసి [illegible]

కడకట్టు. అర [illegible]

[illegible] 1. [illegible]=తక్కినవాళ్లు. [illegible]=మిగిలినవాడు. తీకిమండ్రా.

కడవ 1. [illegible]. పెద్దకడవ 2. బండి-పడజ్ ([illegible]) 3 [illegible]-పడజ్ (చిన్నకడవ) 4. [illegible] (చిన్నమూతికుండ) 5. సం[illegible]-[illegible]. ([illegible]త్తిడించతగినది) 6. పత్తిలి-[illegible] (పెద్దకుండ) 7. గుండి-పడజ్. ([illegible]కుండ) 8. పడజ్ చిన్నకుండ) 9. [illegible]-పడజ్ (బిడ్డికుండ) 10. గూన-పడజ్ ([illegible]) 11. కుంపి-పడజ్ (కల్లుకుండ) 12. [illegible] ([illegible]) 13 [illegible]-పడజ్ (చిన్న [illegible]) 14. జరీసూల్ (మూతిసన్నపు [illegible] 15. [illegible]-సూల్ ([illegible] లేదునీళ్లు [illegible]) 16. [illegible]-సూల్ ([illegible]నెకలశ) 17. [illegible] దాక) 18 మం[illegible]రు-పడజ్ ([illegible]) 19. [illegible]-పా(దేవతలకె త్తికట్టే [illegible]).

[illegible] అ[illegible] (వెనుక). అతేరెపుప్, అతనే [illegible] ([illegible]).

[illegible] 1. [illegible]. [illegible]-గాజ్ డారాఇ [illegible]=[illegible]సన్నగు [illegible]డచచేస్తాను. 2. [illegible] ఉఅఒన్ స్రిరుప్తా [illegible] [illegible]ర తెస్తాను. 3. తనిపర్. బొ[illegible] ఉఒఒన్ [illegible]= పట్టెడు కూర [illegible] తెస్తాను.

క[illegible]యము. క[illegible]. [illegible].

క[illegible] [illegible]అ, [illegible] (కొవ్వువలె పెగిననీ[illegible]) [illegible] (కడుగునీరు). గిడ్డారు[illegible] [illegible]ము [illegible]కొన్నాడు. గిడానా, ([illegible], [illegible] రుజ్నఒ=బియ్యము

కడగండి. గిడ్డా-పన్నఒ (గిడ్+డా+పడ్+న+బా)=కుండలు కడగుక్కోండి. గిడ్డా-జేజ్నా=కాళ్లు కడుగుకో. మగిమతజ్ గిడ్డా-జేజ్నఒ=శుభ్రముగా కాళ్లు కడుగుకొండి. గిడ్డా-సేజ్ తెనాఇ=బట్ట పులుము కొంటాను. గిడ్డా-సీ-తెనాఇ = చెయ్యి కడుగుకొంటాను. అంబోయా=పాని తుడుం.

కడుపు. కింపోజ్. జైతాపోజ్ అసూ డేలె=పొత్తికడుపు నొప్పిగా ఉన్నది. సెలో కింపోజ్జె. ఉంతా సెలో తుఇకూలె (తుక్కూలె), ఉంజి అజాఇ డేలె=ఆ ఆడుది కడుపుతో ఉండి నాలుగు నెలలైనది. తోల్కోలె. ఉంతాసెలో పంగుర్రె. పఙుర్ అమన్ గల మైపోజ్=ఆఆడదికడుపు (తోఉండడము) నీవు ఎరుగుదువా.

కడుపునొప్పి. అసు-పోజ్.

కణకణ. రగఇ. రగఇ తో=కణకణలాడేనిప్పు.

కణత. తనా-లూ.

కణపచెట్టు. తెరానేబ్.

కణము. ఆజిమిడజ్.

కణిక. కణుజు (గోకర్ణమ్యగము)వర్గడప్; కిన్నర్(?) కణుపు. అమమ. అమడన్=గుంపు, కన్ను.

కతుకు. తకాప్ కిన్ సోర్ తకాప్లె గాతె=కుక్క కతికి తింటున్నది.

కత్తి 1. కుండి (చిన్నకత్తి) 2. కండాతుర్ (కండాకత్తి) 3. కోకోరా (కల్లుకోసే వంకకత్తి) 4. కడి (తరవాలు) 5. సుడాలజ్ (పెద్దకత్తి)6. కనుజ్(మంగలికత్తి)7. సరఇమొఇకోజన్ (చాకు)8. సీ-సత్తి (చెట్టునరికేచేతికత్తి)9. సుగల్ల(రెండువైపులాదారుగలది)10.సకత్తి, సకఇతిజ్(చెట్టుకత్తి)11. సురీకోజ్ .(నూరకత్తి.) సిసమల్లాకోడ్.

కత్తిమందు. సరే, కఇతి.

కత్తిరించు. రాల్లెసెడా.

కత్తెర. సిప్పాలాజ్.

కథ. కత. బెర్నా.

కదా. 1. పనజ్. ఇర్బెజ్ పనజ్ తిత్తమ్=వెళ్లి తేగదా నీకిస్తాను. (2) బిజ్=(ఏని, ఐతే)లక్కీ అపుజ్ లెబిజ్ అమన్ అండజా=లక్కీగాడు చెప్పి తే విను. (3)పడే (=కా

బోలు) అనిన్ అపుజ్లెపడె ; ఎజ్జాలెన్ అమన్ ఎన్నెగోఇ ఇంజిడో అపు త్తే=వాడు చెప్పినాడు కాబోలు లేకుంటే ఎందుకు ఈ లాగంటావు(4)పరేజ్ (=కాబోలు) 5. పరజ్ (=కాబోలు) 6 రేతరోజ్ (=కాబోలు)ఊఊ రేతరోజ్. అవును కాబోలు.

దలడు అఊన్నె. సీ-ఇాన్ అఊన్నె. నా చేయికదలదు. ఒలా అఊన్నె.ఆకుకదలదు

దుముకట్టుట 1 కుంబులజ్ (ఎలుకవలెఉండేది) (కా). కుంబులన్ డుజ్ నాఇతె=కదుము బయలు వెడలినది 2. జీలె మమ్మానెతే (భూ) 3. ఒజ్ బాలాఇలె (క్రరతోకొట్టి నప్పుడు) కదుముకట్టినది.

దురు. 1 తొాజ్ డిజ్ రా(కా)2. తొాజ్ డిజ్ లూఆజ్ (గు). ఒంద్రజ్-డాజ్.

దులు 1 ఉన్నా. ఉత్తొాజ్, ఇంజిడొా=ఎందుకు కదులుతావు? ఇాన్ అబున్నాగోజెజ్=నన్ను కదపకు. అనిన్ అబున్నాలె గిజ ; అనిన్ జితె గామ్తె=వానిని కదిపిచూడు, వాడేమంటాడో. 2. మేమే. ఉ॥ జీ-ఇాన్ జిమెమెఆఇత్తేన్ నాపండ్లు=కదులుతున్నవి.

దుపు 1 గతెయ. కింపోజ్ ఇాన్ గతితేజ్=నాకడుపులో తివ్వుతున్నది(రూ.గతియూ). 2. అబున్నాఆ.అనేబన్ అబున్నాలెన్ డెన్ అగూరజ్ గలోతె=చెట్టు కదిపితే పళ్లు రాలుతవి 3 అజజా,అఇ+అఇ+ఆ 4 అఊన్నాతొాగిన్ అజాజా=నిప్పుకదుపు. ఆరిగ ఖైజన్ తొాగిన్ అబూనాలెండెన్ అపఇీతె=(కుంపటిలో నిప్పు కదిపితే,ఆరిపోదు.) 5. మెమె యూ.

నవడు 1. రబజ్నా. 2. గెలజ్నా. గిల్లజ్నా. (గు). 3. గిత్తా నా. 4. గెయెన్నా.

నరు. పిసాజ్. ఎర్ తనబ్బఇ-జా తెపిసాజ్=చేనువ్వులు కనరు.

నిపించు. (చూ. కనపడు).

నిపెట్టిఉండు 1. లాాఇ-లాాఇలె డకూనా. కని గిడ్రా లాాఇ లాాఇలె డకూనా=ఈ మాట కనిపెట్టి ఉండు. 2. డెడెనా. 3. ఒరమ్లె డకూనా. 4. డుమ్మాలె డకూనా.5. లాాలోనా. 6. రజ్లె డకూనా. 7 డొాల్ డొాల్లెడకూనా.

కనికారము సూచించుట. అబసూయుమ్ డాగె. అసూయుమ్ డాగె.

కనుక. ఉంతేనాసన్. ఉంతేనమ్మెలె. ఉంతే నప్పేలె.

కనుగొను. (కనుకొ్కను.) 1 గిజా 2 ఒగండీయా. 3 గలమ్నా, 4 మెత్మెలా.

కనుగీటు. ఇమ్మడా. ఇాన్ సింద్రిన్ తిఇగోజ్ ఇఇ్ గామ్లె ఇమ్మల్లెపోజ్?=బట్ట నాకు ఇవ్వవద్దని కన్నుగీటినావా? అఇమ్మల్లా ఇ=కన్ను గీటి నాము. డిమ్మల్లెపోజ్, ఇమ్మల్లెపోజ్?కన్నుమూసినాడా,కన్నుగీటినాడా?

కనుచాటు. డాల్ మడ్. డాల్ మల్లె కంబారి సింద్రిన్ పాజేతె=కనుచాటుచేసి కంబారి బట్ట పట్టుకపోయినాడు.

కనుట (ప్రసూతి) ఒంబరన్ (కా స.) కొాడేతె=పురిటాలైకన్నది. ఊమానేతే=(స్నానము చేసినది.) ఒజేర్-పసీన్ ఉమాయేతెన్. (మగపిల్లకు నిళ్లుపోసినది;అనగా,కన్నదిఅని అర్థము.)

కను-చీకటి. అసంకోయెాల్

కనుపరుచు. 1. అసోఇజా 2 అప్పూఇజా 3. అతుఇజా.

కనుబొామ. 1-ఈడ్డెర్-మడ్ 2. కండిడీ-మడ్.

కనురెప్ప. ఉసాల్-మడ్.

కనువిచ్చు. మల్లాఇమడా. పఇమల్లె గిజా=కళ్లు విప్పిచూడు.

కనెను 1. కోడేతె 2. కొాయేతె 3. ఒంబ్రె (కా. స.)

కన్నము. 1. ఫుతర్ 2. పతు (చిన్నది) 3, లుజర్. లోజన్. (ఒండ). వతు-పతూడేలె=కన్నము పడ్డది.

కన్నీరు. అమడ్-డా.

కన్ను. అమడ్. అమడన్. గొాతెమన్నా=కన్నునలుపు. ఇమ్మడా=కన్నుగీటు. పమ్మడా=కన్నుమూయు పఇ-మల్లెన్ గిజా=కన్నువిప్పి చూడు. ముల్లఇ-మడ్=కన్ను చిగిలించు. రిజా. రిజాజా-మడ్=కన్నుచిగిలించు.

కన్నె. తనొాల్ జాలూ 2. తనొాలమ్(గు) 3 డురా-లుఆడన్. తనొాలమ్ తొాల్ బల్లెసెడ=కన్నెకట్టి వేయి.తనొాల్ జా-లూ-బాతె తజ్ లీ తొాబాడా=కన్నెతో ఎద్దును

కట్టివేయుము.

కన్య. కిడా-బోఇ.

కపటము. ఇసంగ. తల్లూ. సుబ్-సుబ్.

కపాలము. తనీశాఇ, అజాజ్‌బొబ్. గరీబొబ్.

కప్ప. కిండోడన్. కండోడన్ (కా).

కప్పతాళము. పనడన్.

కప్పు 1 సేలా-రుబ్ (పెట్టె-కప్పు). రనుబ్. 2. తనకిడ్ 3. అయోమ్ (గుండి) పడ్లేజన్ రనుబ్ తకీడా=కూటి కుండపైని మూతచేయుము. తనకేడ్ డేలే=మూత వేయడము అయినది.

కప్పు. క్రి.1 రుబ మాడీపా-లేజన్ అరమోడన్ గలోతె, రుబ=నీటికుండలో చల్లపడుతుంది, మూతవేయి. తొనమ్ రుబా=నూరు మియ్యి. అకుప్ తమ్‌నా. నో రుమూసికో 2. డబ. పత్తిలిన్ పేత్తె; లమేడన్ బా’తె డబ=కుండ కారుతున్నది. మైనముతో కప్పు. పుతార్ తూడబా=కన్నమునకు బిరడా పెట్టు. 3. ఇజర్నా. సనజన్ ఇజుప్ రుహ్నా=తలుపు మూసుకో 4. తిల్బా. లూంగర్ తిల్బా=గొయ్యి కప్పు. లోజన్-సరో తిల్బా=ధాన్యము పాతిర కప్పు.

కప్పుకొను. గుసఇనా. గుసఇసీజ్నెతె (మెడమీదినుండి బట్టకప్పుకొన్నాడు.) 2 ఇంకుబ్నా. ఇంకుప్సీజ్నెతె=తలపైని బట్ట ముసుగు వేసికొన్నాదు. 3. ముమ్మెనా (పిల్లలతో అనే ముద్దుమాట). గిజా పసిజన్ ముమ్మోతె నాఇ=చూడు బాబూ కప్పుకొంటాను. 4 ఇంకొబ్ ఇమేర్నా=కాళ్లు, చేతులు ముణుచుకొని తల మొదలు పాదమువరకు కనపడకుండా ముసుగు పెట్టుకోమ్ము.

కమరు. ఉర్పెజ్ (నీచువాసన). ఉర్పెజ్ లత్తె=నీచుకంపుకొట్టుతున్నది.

కమలాఫలము=కమలాగుర్.

కములు. ఖాపీర్. పసిజన్ తొగి జబ్లెండెన్ అవోజన్ ఖాపీత్రె

కమ్మ. కంబా-ఓక్.

కమ్మని. మనా. లగర్.

కమ్మరవాడు. కమ్మర-మర్ (తె). లుఆరమర్ (ఓ).

కమ్మి. 1. కడువి. 2. కాడుప్పి. లంకా-కుప్=చెరమకమ్మి. 3. జైతా-కుప్_కింది (అడ్డు) కమ్మి.

కష్ము. సోఅ. అనిన్ అతుశ్ తేనా బారా సోయేతె=వాడు చేసినపని కష్మినాడు. జుంబుర్-బిత్తిసోయేతె. దొంగ-ఆస్తి దాచినాడు.

కరక్కాయ. తోసా.

కరకర. జబ్‌జబ్. యగోర్-యగోర్. ఇకోర్-ఇకోర్.

కరిగించు. అల్లెమేరా. లమేడన్ అల్లెమెరా=మైనము కరగించు.

కరుగు 1. తుల్‌నా. 2. లేమా. లేమ్నా. బసి లేమెత్తె=ఉప్పు కరిగినది. లేమేర్‌బిల్లె=ఉప్పు కరిగినది. బనిడ్-బసె. చమ్మగాఉన్న ఉప్పు. పురాడా-ఖాన్ లేమ్లే=నా గుండె కరిగినది. 3. లేమేరా. లేమేర్-లోలె=మన్ను కరిగిపోయినది. ఉగ్గర్ ఖాన్ లెమెర్రె=నాగుండెలు కరిగిపోయినవి (భయము చేతను).

కరుచు. 1. కోరా. కిన్‌సోర్ కొర్రె, కుంగల్ జేల్ డజ్జె కుర్రె జుమ్‌తె=కుక్క కరిచి మాంసపు కండ లాగి పళ్లతోగిరి తింటున్నది. 2. రమా. రమేజన్ కుంబలన్ ఇమ్లె రమ్తె=పిల్లి ఎలుకను పట్టుకొని కొరుకుతున్నది. 3. డోలా. జాడన్ డోలెతె=పాము కరిచెను (లేక పొడిచెను) డలా. డల్‌జీనేతె=పళ్లిగరగరుచుకొన్నాడు. బరు-సిల్లె మంద్రా గలోలె డో అరేజన్ డల్‌జీలె, జెల్లాజ్‌లె; డనాంకి తమ్నెతే = కొండనుండి మనిషిపడ్డాడు రాయి గడ్డమునకు తగిలి కరుచుకొన్నాడు. 5. కిక్కబో. అబఇ రిడిరిడి-గామ్ కికిట్లె జుమ్తె=గింజ పటపటమని (ముందుపళ్లతో) కొరికి తింటున్నాడు.

కరణము? కరడామర్. కరడమ్-మర్.

కరదూపము. అరమొ.

కరువు. కంతారా.

కర్షము. కరమా. కరష్మా.

కఱ్ఱ. 1, అర. 2. డజు (సాధారణపు కర్ర) 3. అజల్. 4. సొఇసొఇ అజల్; సనెజల్ (వంటచెరుకు). లెమ్‌లెమ్-అజల్ అప్మే

కర్రలు. 5. పరుఇడాక్ = చుట్టపు కర్ర. వీరకాడియింటికి వెళ్లినప్పుడు పట్టుకొనే కర్ర. ఇదివీరకాడు తాను తన వీరకాని చేతినుండి పుచ్చుకొని తన ఇంటదాచి కల్లు మొదలగునవియిచ్చి, సత్కారము చేస్తాడు. 6. కొంతిడాక్ (కొంటికర్ర) 7. సుజర్ డాజ్ (మునకాల కర్ర.)

కల. 1. గనుమ్తె. 2. గినుమ్తె (కా). గను మ్తా. గనుమ్తె డున్నె తె=కలగన్నాడు.

కలక. అసూ-మడ్. అమన్ అసూమల్లమ్=నీకళ్లు కలిగినవి. అసూమల్లె జోతె-మల్లమ్=కన్ను కలిగి నీకు పుసి కట్టినది. అసుజ్ మల్లం= నీకన్ను పుసికట్టినది. జీనేతె=అంటుకొంటు న్నది.

కలకలపెట్టు. 1. ఉ[రూ]ఆ. అసింజి-బా'లె డాన్ ఉరూతేజి=నీళ్లు చేతితో కలకల పెట్టుతున్నారు. 2. పుప్పాడా. పసింజి ఏజ్లె డాన్ పుప్పాడాతెంజి=పిల్లలు ఈది నీళ్లుకలకల పెట్టుతున్నారు. 3. ఉంద్రు గొడోడా ఉంద్రూతేజి = మజ్జిగ చిలుకు తున్నారు. డా ఉంద్రూతేజి=నీళ్లు కల కలచేస్తున్నారు.

కలగొట్టుచెట్టు. తర్గనొ-నేబ్.

కలచు. (దూ) కలకలపెట్టు.

కలబంద. కలబంద (కా).

కలము. ఇడోల్ కప్పా

కలువపువ్వు. 1. కుంపేడా-తార్. (కా. స.) తుంపేడా-తార్

కలసికొను. 1. మఇనా 2. మడ్డానా. 3. మన్నా (మత్తేనాఇ). 4. ఉఆఇనా (అందుకో). రబ లన్ బారాన్ ఉఆఇలె=పిల్లడుపనికి అందు కున్నాడు (అనగా అంతవయస్సు గలవాడైనాడని తాత్పర్యము.) ఉఆఇలోగా గుఆ త్లెజి=అందేలాగు కేకవేసినాడు. బడోర్ గామ్ ఉలఇగామ్ గూయేతె=గట్టిగా అం దేలాగు పిలిచెను.

కలసిన. మఇడమ్ మఇనేతెన్నా.

కలిమి. 1. జజ్జజ్. జంద్రడజ్. 2. సపత్తి 3. జంద్రడుమ్. 4. మరేజ్. 5. మంద్రడేజ్.

కలియబడు. సుకాబా, రూ. సుకాఆ. అన్ ఎతేలే ఇరేలె; కిన్సోడన్ సుకాబేతె= వాడు ఇలాగు వెళ్లేవాడు, కుక్క కలియబ డ్డది. అన్ అసిజన్ సుకాబీతై=వాడు ఉత్తనే నాపైనికలియబడ్డాడు (కుక్క లాగున, - ఈ క్రియ పులులకుక్కలనుగురిం వాడుక చేస్తారు.

కలియజెట్టు. గతియా. తున్డా.

కలియుట. జత. మిడ్డానా. మిడ్డా... ఏరాఇ= కలిసి రా.

కలిసి రుఆన్, రుఆలె 1. రుఆనా. (ప్రా.) 2. గల్నా (ప్రా.) 3. గల్లోజ్నా. రుఆన్ (గ్లై, గల్లోజ్లై,) ఏరాఇ=కలసి జట్టుగా రా. 4. తుమాకుల్లె. తజోరన్ ఏల్లెన్ తుమాకుల్లె అప్రాఇ=తోవలో మేము ఎదురుపడి వచ్చినాము.

కల్పించినమాట. గొఇజర్. సనజ్జాకెంకెనన్. గొఇకెంకెనన్=నవ్వుతాలుగా కల్పించిన పాట.

కలుపు. 1. మయా కుడూన్ మాకలె జుమా= అన్నము కలిపి తిను. కలమ్ లోంజేజ్ మా ముజ్బా=నన్ను మీకులములో కలపండి. ఏఅమరఇనా=ఏమిటి కలుపుకునేది? 2. సోస్సోనా. అసరిమ్-డా-లెజన్ బసిక్ సోస్సోనా=తరవాణిలో ఉప్పుకలుపుకో 3. మిడ్డాఆ కూడుమిడ్డాగా=కూడు కలి పి తిన.

కలువపువ్వు. 1 కుంపేడాతార్ (కా). 2. తుం పేడాతార్

కల్ల. కల్లు. కజ్కజ్గొకిజ్=వావద్ద అర్థ మాడకు.

కల్లము. తనజ్ (కా. స.) తిరలన్ గు. తనె ల్-తేతేజి=కల్లము అటుర్చుతున్నారు.

కల్లు. 1. అలి 2 డిక్బా-సాల్ (వండినవిప్ప కల్లు) 3 ఆరా-సాల్ (జీలుగకల్లు) 4. సల్పం అలి (జీలుగ కల్లు) 5. ఆబడోం (తొలి పొంగు కల్లు.) 6. సింజీ-సాల్=ఈత కల్లు 7 డీసరా-సక్. కొసా-సాల్ సర్కారు అమ్మించే కల్లు 8. బ్రాండీసాల్=బ్రాంది. 9. రుంకూ-సాల్=నూకలు లాగు కాచేకల్లు.

కవలు. జొడాకొజ్జి. జొడ్రొకోడంజి?

కవ్వము. గొడో-డాజ్. గొడోడా-బా'తె గొ డోడాఉంద్రూ=కవ్వముతో చిలుకు.

కషాయము. సాఓక్-డా (సలసలమరిగిననీరు) ఆసోఒరాన్ అసొఓ్రె తిన్లాన్, అసూత్రె=కషాయము పెట్టి ఇస్తే నొప్పి పోతుంది.

కష్టము. 1 దుక్కు. 2. కల్ కల్. పురాడా కల్ కల్ డేతిక్=నా ప్రాణము కొట్టుకొంటున్నది. 3 కయితమ్‌లె. బడ్డిమరంజి కయితమ్లె బారాలేజి=కూలివాళ్లు కష్టపడి పని చేసినారు.

కస్తూరిపసపు. 1. సుల్లి. 2. సాజో. (చేదుగా ఉండే ఒకజాతి అడవిపసుపు పసుపువలెనే ఉంటుంది.)

కా.

కాంగ్రుమని. రుగమ్-గామ్.

కాంతి. పలెబన్-పెప్పర్. తనాక్. (ఒయోజన్-ఆతనాక్) తర్తర్. తంగ్రడర్.

కాకర కరెల్ల.

కాకి. 1. కాక. 2. లంకమాల (మాలకాకి) 3. గంతులుకు. (చెముడుకాకి).

కాకెతము. ఇడోల్. కాయితమ్.

కాగు 1. తలిగ్గా-పడ్ (నీళ్లుకాగు). 2. క్రి. బుఆ.డా బుపోలె=నీళ్లు కాగినవి. అబ్బూ-డాలాఇ=నీళ్లు కాచినాను

కాగుచెట్టు. కరంజనేబ్.

కాచు. 1. గోపానా. 2 గోపా. ఏ గోపండారి! తక్లిన్ అడోల్లా గోపా=ఓపసులకాపరీ! ఆవులు తోలికాయుము. అమన్ గోపాలె డో అన్ అజుమక్=నీవు కాసినావుగాని మేపలేదు. తక్లిన్ అడెతె అడేతె అబ్ ఎండుక్లె గోపాలె, అత్లె పక్లాఇ; అన్ అజుమక్ = ఆవులను అందందు తిప్పికాసి తోలుకువచ్చినావు, మేపలేదు. 3. ఇడా. పనిజన్ అకింపోజన్ ఇడాన్ ఇత్లె రేగమన్ అగ్గాతేజి=పిల్ల కడుపు కాచి (ఉగ్గు) మందు పట్టుతారు. తోగి ఇన్ ఇన్ నేలె=అగ్గి కాచుకొన్నాడు. మొడో ఇఇతేజి=కీనుగు కాల్చుతారు.

కాటక కాకతె. (కా. స.)

కాడ, (కడ్డీ.) తుంతి. అజాక్.

కాని. జా అనిన్ జా కనిన్ జా=వాడు గాని వీడు గాని. 2 (బిండో, బడిక్‌డో,) బియోంజి ఇయాఇ, ఒఓబిక్ డోక్, బారా ఇలేన్ డకు=రేపు రా, కాని గాని రేపు నాకు పనివున్నది. 3. ఓడోజ్. లక్కియారి! కనా బారా తుబ, ఒఓడోక్, తుప్తాఇ=లచ్చిగా యీపని చేయి; కానీ చేస్తాను, 4. ఒడె. అమన్ తిత్లిక్ డోజ్; ఒడెఒడె. డకుడకు బారా-నమ్ అఇమ్-ఇమ్తమ్=నీవు కొట్టినావుగదా కానీకానీ. ఉండుండు నీ పని పట్టించుతాను. 5. అడుబర్. 6 ఒడే ఆప్. కని బారా తుబ్లె డోక్ ఒడేఆప్, డకుడకు, బారానమ్ అఇమ్ఇమ్తమ్=ఈ పని చేసినావు, కదా, కానీ, ఉండుండు, నీపని పట్టించుతాను.

కాపాడు లోఅ. లోతమ్=నిన్ను రక్షించుతాను. పోసెనా (ఓ)

కాపు. 1 కాపుమర్. 2 అరక్ (తోట మొ॥)

కాపురము. డరకునా-బేక్ అమేజ్ అ గొర్జాజ్=మీ ఉనికి యేవూరు?

కాబట్టి. ఉంతేనాసన్, డో

కాబోలు. పడె (చూ-కదా).

కామచెట్టు=కడంజనేబ్.

కాయ. అజో, ఆయజ్, కసి(=పిందె), అబోలఇ (లేతది).

కాయలగుత్తి. అతపా. రుంబ.

కాయు. 1 జోఅ. అనేవిబన్ జోఓలె=చెట్టు కాచినది 2 రజా. సరోబాన్ గుర్రెర జాఇ=పొలము పండినది కాస్తాను. 3. ఒరోలా. తోంతా-లేజన్ ఉడా-గురన్ ఒరొత్లెనాఇ=తోటలో మామిడిపళ్లకు కాపు వుంటాను.

కారణము. 1. జితెనమ్మెలె (ఏందును గూర్చి) జితానిప్పెలె. 2 కని అనప్పె బజ్ సా-తె.

కారము. సోయు. సోయో. మరిసా సాయో-గామ్ డకు=మిరపకాయ వగ్రగా ఉన్నది.

కారిజము. అగరె.

కారు. 1 పేయా.సీజన్ పేత్తె=ఇల్లు కారుతుంది. డంకి పేత్తె= కుండ కారుతుంది. గిగ్రడా పేత్తె=మూట కారుతుంది. 2. లాఅ.

డంకి-సిల్లాత్తే డా లాతె=కుండనుండి నీళ్లుకారుతున్నవి 3. డుజ్జె. అంబసు పుతుల్గా, గుర్డా డుంజ్జె=పుండు చితికి చీము కారుతున్నది. అజరు (ముక్కు వెంబడికారు).

కారుచెంబు. చెంబ.

కారుపసుపు. సుల్లీనేబ్. సాజొడార్

కాలము 1 అయమ్. నజె అఅయాఇ (కా. స) అయమ్ డే తే=ఈరోజు రాను, ఆలస్యమవుతుంది. (వేళపట్టును). 2. ఈజన్. గనుర్ ఈజన్ =వర్ష ఋతువు. రయోల్ ఈజన్= ఆకు రాలు కాలము. 3. గాఇజుమ్=తిండి వేళ. 4. గరీగాఇ. సడీగాఇ=నడిపొద్దు వేళ 5. తంబ=మధ్యాహ్నము 6. జజొఇ=మూడవ జాము వేళ. జజొఇనేతె=ప్రొద్దుతిరిగినది. 7. తిత్తోయాజన్=సాయంకాలము. 8. బెడన్. సార్బేడన్=ఉదయము. ఒరుబ్బేడన్=సంజ. బియొజెన్నె బెడజ్=రేపిపాటివేళకు బెడన్ (ఓ) 9 ఊల్. గంద్రూఊకల్=పంటకాలము. సెరొఊల్=వరిపంటకాలము.

కాలితోవ. ఈడీ-తజోర్. పాడీ-తజోర్.

కాలిమడమ. అన్డొడొకా-జేజ్.

కాలువ. అలో (తూముకాలువ) మదుజ్ (కా).

కాలు. జేజ్. పుతా జేజ్జె=కాళ్లు పుండుపడినవి. పుడా-జెజ్జె (కా) (కాళ్లు పీకినవి). పుఇడా జేజ్జె=కాళ్లు ఒరిసినవి. మొత్తా జెజ్జె= కాళ్లు వాచినవి.

కాలు. 1 జగా. సరోబ జగాలె=పొలము మాడిపోయినది.(ఎండిపోయినది)2. గయాలె. అయో గయాలె. జెలు గయాలె=చేపలు మాడినవి. మాంసము మాడినది. 3. పొరోడా (మండు).అజలన్ సాఇతె అపోరోత్తె =కర్రలు రాజబెట్టి పొగ చేస్తున్నాడు. కింపోజ్ గయాలె పొరొలె=కడుపు కాలి మండుతున్నది. 4. జొంతూనా (పనికిరాకుండా కాలుట). బరూ జొంతూలె పోజ్? గయల్లె=పోడు కాలిపోయినదా? మాడిపోయినది. సిండ్రి జొంతూలె= బట్ట కాలినది. 5. తగెనా. పడుగూలామ్ తగెలె=గడ్డిపడుగు కాలిపోయినది. 6 ఎఖేధా (దుముకులో). తుల్లామ్ తగెలె= గడ్డికుప్ప కాలినది. సీజన్ తగెలె=ఇల్లు కాలినది. 7. సర్ సనర్పొపా= (పెనముమీద) కాల్చిన రొట్టె 8. బుడా బోక్తిక్= నాతల కాలుతున్నది. (వేడి అంబలి నెత్తిమీద మోయుటచేత).

కాల్చు. (1) సోయా. కింద్రేజ్, బరు, నేఏ బంజి; అలామంజి కుడుబన్, సోయాన్ సొలె, జమ్మోల్ సెడా=అడవి, పోడు, చెట్లు, గడ్డి, అంతా కాల్చి, విత్తనములు వేయి. (2). బాలా (జంతువును కాల్చడము గురించి వాడుక) కిన్సీమన్, కిమ్మెడన్, పండేరన్ బాల్గె, గల్గె, అజెలూన్ జుమా=కోడిని, మేకను, చెవులపిల్లిని కాల్చి కోసి ఆ మాంసము తిను అయోంజి బాలా=చేపలు కాల్చు. మడో బాల్బా=శవము దహనము చేయండి. (3). పడ్డోఆ. 1. ఉరుజ్ యో, 2. కండోయో, 3 అసజ్ యో, 4. రెయ్యాల్ యో, 5. మాగురీయో, 6. సవడయో కని పడ్డాల్గె జుమా=ఈ (ఆరు జాతుల) చేపలు కాల్చి తిను. (4) రూగాబా (నిప్పుపోసి తిరగబోర్లవేసి కాల్చు) అయో రుగాల్గె జుమ్మాఇ=చేపలు కాల్చి తింటాను. కింపోజ్ ఖాన్ రుగాల్గెజి=(వారు నా కడుపు కాల్చినారు) నా అన్నము తీసివేసినారు. (5) తింగబా. (పొట్లముకట్టి కాల్చు) అయో, జెలు తింగబా=చేపలు మాంసము పొట్లము కట్టి కాల్చు. 6. అఖారా (దుముకులో) కాల్చు. అర్గడి=కాలే పోడు.

కాలేజము. (చూ) కారిజము.

కావడి. బిడారన్.(బిడ్+అర-బిడ్ బిడ్ గాల్మె?)

కావలె. 1. అక్కరా. 2. డేఇజె. గనాగా డే ఇజ్ తజ్, సింద్రి డే ఇజ్ తిజ్, తల్జె డే ఇజ్ తిజ్=నాకు తిండి కావలెను, గుడ్డ కావలెను. ఎద్దు కావలెను. సాఇతెపో? నీకు కావలెనా? డేతిమ్పో? నీకు కావలెనా? జితెసాఇతె అమన్?=నీకు ఏమి కావలెను?

కావిరి. మొమ్మోరీ మెమ్మోరీ మోరితె=కావిరి కప్పెను. కావి=బొరెజ్. జే ఒయొజన్, గిల్లాఇ ఖాన్, మన్ ఖాన్ బరీజ్ బరాజ్జె= నేను సూర్యుని చూస్తే నాకళ్లు మిరిమిట్లు కమ్ముతవి.

కావు. రహా. కంబూటెన్ రజ్జె డకూతెనాఇ=జొన్నలు కాచుకొని ఉంటాను.
కావురనెను. ఇూఇగామేతె. పసిజన్ ఇూఇ గాన్లె ఏతె=పిల్లడు కావురనె ఏడుస్తున్నాడు.
కాసు. కాసు (తె.)
కాసెకోక. ఒల్లియా.
కాస్త. అజ. అరితి.

కి.

కింక. 1. [illegible]. అరాలి గోడ-గోడ ఏతె=[illegible] కింక చేసి చేసి కిందపడి ఏడుస్తున్నది. 2. [illegible]
కింద. 1. జఇతాన్. 2 అరాలఇ ఉంతా అరాలఇ [illegible] డకూతేనాఇ=ఆక్రింద ఊరు ఉన్నది.
కిందటి. ఒన్నన్; ఉన్నన్ (గు) బరుబాన్ ఒనూన్నన్ ఒనూన్నన్ ఇరేతె=పోడువద్దకు ఇందాకా ఇందాకా వెళ్లినాడు. మోయె అంగాఇ=కిందటి నెల. మిన్నమన్=కిందటి ఏడు బాగు సరంత [illegible] లె=రెండు వారాల కిందట
కిక్కిరిసి. కుడ్రప్- గాన్లె (కప్+కుప్.) మంద్రాంజె కుక్కప్-గాన్లె డకూజె=మనుషులు గుమికూడి ఉన్నారు. సకోన్నే బంజి కన్దానేతె=ధాన్యపుమొక్కలు కలిసి పోవలాగు అయి-పోయినవి
కిటికి. గారిగి.
కిలుకు. తోంత్రక్ ఓ
కిచకిచలాడుతెూ. సకితే. బూకర్-బూకర్.
కితికిలి. గొతుర్. [illegible] త్తె=నాకు కితకితలు పెట్టినాడు [illegible] తుక్పిక్కి = కితకితలుపెట్టి నవ్వడము. గొతుక్కిక్కి ఇన్ కిడ్ మాజ్జా ఇ. కిడ్డేఅ=వేలితో పొడు.
కిరాతుడు. [illegible] మూ-మక్.
కిర్రుకిర్రుమని కిర-కిర.

కీ.

కీడు. ఎర్సి; ఎర్సి పాపమన్; డోసా (ఓ.)

కీనీడ. ఉఇుల్.
కీర్తి. పెమెక్.

కు.

కుంకపుచెట్టు. గొసా-నేబ్.
కుంకుడు. కరోక్కె-నేబ్.
కుంచము. మాడి.
కుంటివాడు. కుంతిమార్. సోత్తామర్ (తె).
కుంటుతూ. తిత్తిడొఇలె ఇూనేతే=కుంటుతూనడిచినాడు.
కుండ. డంకి (సమాసమందు డాక్.) పడక్. (సమాసమందు ప.పా)ప త్రిలి-ప; గుండి-ప; బండి-ప; కర్సి-ప; గూన-ప; కుండి-ప. సీడాకా-ప; పండో రా-ప, మిఇూోల్ నూ-ప; సోనుమ్ప (దేవతలకుమీదుకట్టిన కుండ)
కుంజెలు. పండేర్.
కుంపటి. ఆంగమ్.
కుంపా (పెద్దది.) కంతె
కుంబిచెట్టు. కుంబీ-నెబ్ (కా.), కుంబిరి-నేబ్.
కుక్క. కినోసోర్.
కుక్కగొడుగు. జా'ఫుడన్ (చెడుది). బతి-నేబ్.
కుక్కి. సండీ లసోన్నెలె=మంచము కుక్కిఅయినది (దిగబడ్డది).
కుక్కు. యోఆ. (ప్రా.) యోయెతె. డంకీలే జన్ రుంకు యోజ్ గోజ్. కుండలో బియ్యము కుక్కుకు. సుంద్రుతేజన్ ఉడా యెయోఆ=బుట్టలో మామిడికాయలు కుక్కు.
కుక్కురోకో. కొక్రొజో.
కుచ్చు 1. బలెక్. బలేడన్ (సవరలు తలనుంచుకొనేవెంట్రుకలకుచ్చు). జేక్. మారా జేక్=నెమలిపించము. 2. పిక్. తింపడో-అలా-పి=పిగిలిపిట్టతోకకుచ్చు).
కుటుంబము. 1. బిరిండ. 2. కంత.
కుట్టు. 1. పడ. సతాడి. కొప్పల్ పత్తాఇ=విస్తళ్లు, దొన్నెలు కుట్టుతాను. 2. బోజా. బొనఇబాతె సింద్రీన్ బోజా=సూదితో

బట్ట కుట్టు. 3. సితరా. సిం(డి ఫుత(రె, సితరా=బట్ట చినిగినది, కుట్టు.

కుట్టూపిరి. బలేక్ ఫురాడా. 2 జల్లాపురాడా 3. సలియేమ్.

కు(టి. తం(త్రమ్; పీసకత్తి; అల్లార.

కుడిచేయి. జం(డుమ్-సీ. జం(డుమ్-సే కం (డాక్డి అజగండియే=కుడి యెడమ ఆలోచించుడు.

కుడితి. తెనామ్-డా.

కుడుచుట. గన. అర్గల్ గన డెలె=కూడు తినుట అయినది. మెమెడన్. వసిజన్ మెమేరె=బిడ్డ నన్ను కుడుస్తున్నది.

కుడుపు 1. అజూమా. పిపసి! బాబా అజుమ్తున్ ఓ బాబూ నకు బువ్వ తినిపిస్తాను. 2. మేమేగూ నన్ను గుడుపు. అయోన్ తాక్ అయోన్ తాసన్ అమెమె=ఆవు మెయ్యను కుడుపుడు. పసిజన్ అయోన్ మెమేయే=బిడ్డ తల్లి నన్ను కుడిచినది

కుడుము. పొన్సో.

కుడుపు. యను. అసుల స్మైలె, వారి వాజ్ఞలె, యను జెలె=ఉన్నముచేత విసిరి గడుపు

కుదురు. 1. ఒ సారా ( ) అసిస్ట కం డస్ డ నారా వారాలపిస్తు పం గారిగా (ఉంచు) కుదురు. 2. బటూర (తిన్నె). బటూరా లెగస్ రంగస్ పహ్లోఆ=కుదురు పెద్ద దా ఉంది. 3. గరిగాం. వట్టిగస్ గరిగాంగె పుల్లె=పుండ కుదురుగా ఉంచు. 1. అసిపాల. (మట్టు.) వలెగస్ అసి పాక్ తెలె అస్సిసాలెండేస్ గ కుం మట్టు కుదుర్చి ఉండి ఉం పోండ. 5. అసి తెలి. (బుస్తు=ముస్తు పట్టుకుడుడు.) 6 అత్తో బా. సుం తొం, ఉంగిం అ నంబాలు కుడలు నిదురుగా ఉంచు

కునసాల్లు సునుగు, సు సు. సు సు నె నొను నిమ్ముస్నది.

కుసుం. సుగ్గు. సుస్థాన. (ఒక కుసుకు.)

కుప్ప. 1 గుంబుక్; రసుక్కు; రుక్కు కుప్పా. అలా సుస్ గుంబుగా = గడ్డి కుప్పగా పెట్టు. అరెబంజె తుంబుక్లెన్ డకు= రాళ్లు కుప్పగా ఉన్నవి. గొడియార్ నా తనుంబుక్ జలోలె=గొడియాల కుప్పజారి నది.

కుప్పవెట్టు. (చేయు) తుమా. ఉడా తుమా గామ్ గలోలె=మామిడికాయలు కుప్ప రాలినవి (ఒత్తుగా). సె తుమా= ధాన్యము కుప్ప తోయుము. కుప్పా అ. (రూ.) సుచుర్, జొన్న, గ్రకాడా, కూడూ, అలి, కుద్దట్ సో అస్మేలె కుప్పాలె కొబ్బాలెజి=పళ్లు, కాయలు పానకము, అన్నము, కల్లు అన్నీ దేవుని కొసము కూడబెట్టినారు జం(డుమన్ కొటె తేజీ, అసుక్కా ఇ=విత్తనములు కూడ బెట్టి పూజచేయనీ, పెసుకు వస్తాము.

కుప్పించు. ఉర్సుకొఞా. ఉర్సుకొజ్జేఉరా. కుప్పించి గంతు. ఉర్సుకొన్తా ఇ=కుప్పించు తాను. అఉర్సుకొనా=కుప్పించను

కుమారుడు. ఒఓన్. ఒకేర్-ఓన్.

కుమార్తె. సెలోన్; సెలోపసి; ఓన్-సెలో- కుమ్మరివాడు. కుంబి-మన్.

కుమ్మరించు. రుమం. సమెడ-లెజన్ కూడూన్ రుమం=విస్తరంటలలో అన్నము కుమ్మరించు.

కుమ్ము. పుగా; పునాడాల్ గూ పుడాలెన్, కంతాలస్ అసుబ్బు=మన్ను కుమ్ము, గోడ పెట్టుదాము.

కుయ్యోమొఱ్ఱో. అగాఇ; ఒక్కొ-ఇ.

కురిపించు. అగుగ్గురా. కిరుజన్జి గగూరన్ అగుగ్గూరాబ=దేవుళ్లారా! వర్షం కురిపిం చండి.

కురియు. గురా. గనుక్ గూర్(ర=వాన కురిసి నది.

కురుచ. జకాల్; గిస్సి; కుజ్జ (ఓ.)

కురుపు 1 ముం; మురి. సులి సిర(తె). అం బను. (పుండు.)

కుర్రవాడు. రిబలస్. రబారి; రబ; సకి; పసిరిగాస్. కులము; కులమన్; జాతి.

కుళ్లుడి. అసొఒ. అసుక్ అసొఒ=కాయ కుళ్లువి.

కుసి.అలా. సండె అలా=మంచము కుసితు బన్ అలా=కొమరు కుసి.

కుష్టము. ఇనపరా=బొల్లి. తత్తారక్

కుక్కిపిట్ట. అల్ సూనా. ఎడికా అల్ మొడే.

కుసుంబచెట్టు. బంగ్రోఇజన్-నెబన్.

కూ.

కుకటి. తలకీ.

కూతలుపెట్టు. కాకా. పసెజన్ అల్లారా అమేతే కాకా=పిల్లడుఅల్లరి చేస్తున్నాడు, గదుము

కూడా. 1. అంద్రా. 2. జా,అమన్ జా. అనన్ అత్రుల్లాఇ ఇయూయి=నీవు కూడా నీతో రా. కని జా బారా కుని జా బారా ఇన్నాపక్తాఇ=కుపనిన్నీ ఆపనిన్నీ నేనే చేసాను. సంగ్రా(కా.స.) రుఆన్ తుమ్. సుఇలెన్.

కూడబెట్టు 1 రుకూఇ తంకాబన్ రుకూన్ రు కూలెండెన్ పబాలె డప్పాలె గాతెబె. సొమ్ము (బాగా, కూడబెట్టితే తీరుబడిగా ఉంటే తిందాము అగోగో ఆ సన్న రుకూ లెం=చిన్నాపెద్దా సభ కూడినారు

2. అరబా. అసోజ్-తాజ్ రుకూలె డో ఇలోలె, అరబా=పేడ కూడబెట్టినదిగాని జారిపోయినది; (పైకి) కూడ తియ్యుము

కూడిక. రుక్కు.

కూడు. 1. నాగా. 2 కూడు. 3. అర్గల్. 4. డారాఇ. 5. జుమ్ జుమ్ను 6. జునుమ్ జుమ్. 7. సజ్ సజ్ డాక్=(సన్నఅన్నము) 8. ఒంగ్రజ్-డాక్ (ముతక అన్నము) 9. తంభూక్-డాక్ (జొన్న అన్నము.) 10. కొరాఇ-డాక్=(గంటె అన్నము) 11. బురోఇ-డాక్ (కొర్ర అన్నము) 12 సావాడాక్ (చామన్నము) 13. ఇల్బా-డాక్ (జొన్నల లాగుంటే ఒకదినుసు అన్నము) 14. సిజాడా కూడు, సిడడా (చల్లంది) 15. అఇడాక్. జక్కం కూడు (ఆత్తెసరన్నము). 16 మేతజ్-డాక్ (నూ) మేతమ్ కూడు (జావ).

కూతురు. సెలోన్. ఒన్ సెలా.

కూతురు జోడుచెట్టు. జమ్మి-నేబ్.

కూనలు. ఓనంజి. ఓక-బోజంజి = పంది కూనలు.

కూనీ. కూనీ, నపరు; కనిడ్.

కూయు 1 గుఆ. మంద్రాంజి గూతేజి=మనుషులు పిలుస్తున్నారు. కినా, పేకక్, కినోర్, తజ్లె, బొంకేల్, కింబోజ్ కింపోడన్, గూతేజి=పులి, గాడిదె, కుక్క, ఆవు, గేదె, పంది కప్ప కూస్తున్నవి. తజ్లీ ఉంద్రోతె. 2. ఓల్. కన్నిమోల్=కోడి కూత. సడోలీమన్ జా, బనారోలీమన్ జా, లేత్తెనాఇ=తొలికోడి కూతకుగాని మలికోడి కూతకుగాని నిద్రలేస్తాను. జె యోజన్నా అకెడి ఓంతిడంజి ఒ లేజి=అరుణోదయము వేళను పిట్టలు కూస్తవి. (పుంజతప్ప తక్కినపిట్టలు పగటిపూట అరిచిన పుడు 'గూ' ధాతువు వాడుతారు. రాత్రి అన్నిపిట్టలకు 'ఓల్' అని ప్రయోగిస్తారు.)

కూర. ఉఆబ్

సవరలు తినేకూరలు:—

1. బరడాప్=బోదంటెముకూర,
2 అరజ్ డా=పుల్లేరుకూర,
3. పుంపుజ్ తూరప్=?
4. సున్ సూనాప్=తెల్లజనపకూర;
5 మాడుసుజాప్=ఎర్రజనపకూర,
6. గరోడీఆప్=గురుముకూర.
7. బొర్రెజ్ సూజాప్=మరిఒకజాతి ఎర్ర జనపకూర,
8. తి త్తిజాప్=చింతకూర;
9 ఉడాఆప్=మామిడికాయకూర,
10. తాబజాప్=వెదురుకంజి,
11. సతిడాఆప్=అసిరిపిత్తకూర.
12. కెన్లాఇఅప్=గుమ్మడి;
13 గనాఇఆప్=కందలకూర;
14. మర్గోడిఆప్=మురివంటితీగలకూర,
15. తుమజాప్=నారితేగలకూర,
16. గాడోఆప్=ఆరికతేగలకూర;
17. పనోఆప్=ముళ్లతేగలకూర;
18. ఆడాఆప్=పందిముక్కుతేగలకూర,
19. రోగాఆప్=కందులకూర;
20. అండారాఇఆప్=వంకాయకూర;
21. గనోఆప్=కందమూలముకూర;
22. ఎన్నెయాప్=తోటకూర,
23. సాత్తియాప్=సాత్తిదుంపలకూర;

24. మర్నాఆప్ = నేతిబొండకూర ;
25. అరాగోఆప్ = కర్రపెండలముకూర ;
26. కంద్రూమాప్ = జీలుగులకూర
27 సర్కాడాప్ = ఆగాకరకూర
28. కింతెఆప్ = అరటికూర ,
29. సెన్నరాసిఆప్ = చేదరాసికూర.
1 తనుజాల్ (యూ)తనోజాల్. ఉఆబన్ డీఙ్ లే తొజాల్ తెజి=కూర వండి నంజు కొంటారు పరోక్ష్ రాంకి,తనోజాల్ ఎజ్జా, జజ్జాజా మర ఇనా ఎజ్జా; ఎంతెగామ్ గా ఆఇ=పొడి మెతుకులు, కూర లేదు; కలుపు కొనేది యేదీలేదు, ఏలాగు తిందును? 2 గా జిజ్; గజిజ్ = ఇగురు కూర. జితే డిఙ్ లె= ఏమివండినావు ? గజిజ్లాఇ=ఇగురు కూర వండినాను
కూరుకొని పోయెను. **1.** గన్ స్లా **2.** యో యోలె. పుతార్ లెజన్ అరెజన్ అన్ గన్ లె యోయోఆ=కన్నములో రాళ్లుపోసి కూరు.
కూర్చుండు. 1 గోబా తత్తిలోజన్ గోబా. గోమర్నా=గుర్రముమీద ఎక్కు. గోగోమా ర్జిగోబ్ గోబ్ లేజి= పెద్దమనుష్యులు కూర్చు న్నారు. **2.** తంకుమా. (కా స.)
కూర్చుండేచి గొరిబ్ గోబ్.
కూలి. బడి బడి తాతె= కూలి ఎక్కువ దొరు కుతుంది బడి తిత్తాఇ=కూలి ఇస్తాను. గసి బడి తుంకుఇతాఇ=చోడి కోత కూలి అధి కము దొరుకుతుంది బడి అత్తాఅక్ = కూలిలావు లేదు.
కూలు లసున్నా. నేబన్ లసూన్నా= చెట్టుదిగు. సండి లస్సోలె=మంచము కుక్కి అయినది. కుఇలాగోఇలె, లస్సోలె; అరజ్లై=నుయ్యి మన్ను కూలి (దిగిపోయెను) పడిపోయి కలి సిపోయింది.
కూల్చు. అలసూన్నాఆ (దింపు)
కృత్తిక. రుక్కు-ఇ-తుఇ. రుంకు కుత్తామ్-తుఇ.

కె.

కెరటము. తొంద్రాడాడా.
కెరడు. కిమ్-డార్ =అన్నపు కెరడు.
కెలకరించు-ఉద్రూఆ. డాన్ ఉద్రూ తేజి= నీళ్లు కెలకరిస్తున్నారు అరుమానాగో ఉద్రూ-గోఙ్ = నీళ్లరేవు కలకల చేయకు.
కెలగించు. కోడి పెంటకుప్ప కెలగించి పురుగులు తింటుంది=కన్నీమన్ అసోఙ్ తా-కుప్పా అకర్ జేజ్ బా' తెఅజాఇలె బుబూ జుమ్తె.

కే.

కేక. 1 ఏ. ఎపాత్తి ! ఓపొట్టిగా ! 2 గు. ఆల్. 3. ఉఆఇగు (పిట్టలను అదుల్చుట;) ఉఅఇగుఅల్నా (ప్రా) 4 బడోర్నా. తూనా. మంద్రా బదోర్నె తె=మనుష్యుడు కేకలు వేస్తున్నాడు. కంబూడన్ బదోర్గా మ్ గూ తె=ఎలుగు కేకలువేసి అరుస్తున్నది. కిన తూత్తూలె గూఏ తె=పులి గర్జించి అరి చింది.
కేగంటిచూపు. జైతాగి.
కేసరము. 1. జుంజూరా. 2. ఉపుర్.
కైపు. తడాఇ అలి గాలె ఏో తడాఇలె=. కల్లుతాగెను గనుక నిషా చేసినది మసల్లై.

కొ.

కొకు ఒట్ల చెట్లు సెక్రఇ
కొంగ. కోడా.
కొంగు గోపఙ్. గనో కోక్-కీఙ్.
కొంచెము. అజి. అజితి (తిత్) అసూఇ అసుఇ కొకొమిర్దఙ్ =మిక్కిలి కొంచెము కొంచెము రుచిచూచినాడు = తిమఇ తిమ జెతె.
కొంటికర్ర కుంతిడాఙ్ (కర్రగు॥ ఉప యోగిస్తారు). 2 తలెజ తలేజినేబ్ (కొండతామర చెట్టు ద్వారబంధము మొ॥ పనులకు ఉపయోగిస్తుంది.)
కొండకొబ్బరి. బరోపయిడి.
కొండచిలువ. తునఙ్-జాడన్.
కొండతామర. తలెజ. రాతూనేబ్. (దీని పుల్లలతో పళ్లుతోముకొంటారు.)
కొండతుమ్మిక కెందూనేబ్.
కొండదూలకంద. గతగఇ.

కొండపత్తి. ఒకుమ్
కొండపావిట చెట్టు. రగడ సేప్.
కొండపిండిచెట్టు. జన్ జన్ సేబ్.
కొండపెసర. బిరి
కొండమర్రి కంజోక్లూ
కొండముచ్చు. ఆర్సి,
కొండరేవడిచెట్టు గరసేప్.
కొండవంకాయ. బమూన్ డారాఇ
కొండవాక చెట్టు కొర్రొండ
కొండెముచెప్పు 1. సుబా. అనిన్ అసుబమ్ తె=వాడు నీతో కొండెము చెప్పినాడు. 2. అగాఇజర్.
కొంత. అసుఇ
కొక్కు 1. కడేర్ అజర కడేర్రె=కోడి పెట్ట కొక్కు పెట్టినది. 2. బుకర్ బుకర్ (ఎలుకకొక్కు)
కొట్టకొన. గర్జ్. మనెజ్. మనేజ్.
కొట్టించు. అతిత్తిడా
కొట్టివేయు. తిక్లా-సెడా పఖీడా.
కొట్టు. 1. తిడా. 2. అసెజాజా (గుద్దుట పొడుచుట, చేయుట) 3 లబ్బొబా (బుర్ర బద్దలకొట్టు) 4. తుడా (లెంప కాయకొట్టు). 5 తుజా (మోచేతితో) 6 రుప్ రుప్. అపురాడా రప్ రుప్ గామ్ దమ=వాడిప్రాణము కొట్టుకొం టున్నది.
కొడవలి. 1 కడెత్తి (గిజ్జ) పేడేమ్ 2 పేడే మూ 3 పొడా-ఇము (కొడవలి.)
కొడుకు. ఓన్; ఓంగేర్ ఓన్.
కొణుసు తింక.
కొత్త తమె.
కొదమపెయ్య. జెండా-బాక్ (ఎనుముజాతి-మగపెయ్య.) జెండె-తాక్.
కొదువ. 1. అలగ్స. అలగ్ర మండ్రాంజి గుఅ =మిగిలిన మనుషులను పిలువు. 2 అసూఇ. అరక్ (సబీక్)లేజన్ బసి అసుఇ=పులు సులో ఉప్పు తక్కువ. 3 అసూన్.
కొద్ది. అసుఇ అజీతి.
కొన (చూ. అంతము.) కొట్టకొన.
కొనచెవి. లంకాలూ.
కొనియాడు. నీస్సైఆ (మెచ్చు). గలమా.

కొను. ఇశీ. అండారాఇ ఇశీలాఇ=పంటా యలు కొన్నాను డడజ్ తంకాబన్ జుమేతె బొక్ తేల్=ఎన్ని రూపాయిలు తిన్నది పోతు ? (ఎంతకుకొన్నావు?)
కొన్నాళ్లు. అసుఇడిన్నా.
కొన్ని. అసుఇ. అసుఇ జాకీజ=కొన్ని వస్తువులు.
కొప్పు 1 ఉడూ. కొక్కు-ఇ-ఊ(ఆడుదాం మెట్ట) కుఇ=మెట్ట. రెరేడూ (పగవాడి ముడి)
కొబ్బరి. పఇడ.
కొమరు. తులుక్కా.
కొమారుడు. ఒంగెర్-ఓన్.
కొమార్తె. ఇన్ సెలూ-ఓన్.
కొమ్ము. అండారా. కండారా. కంతా(జంట).
కొమ్మ. డేరజ్. డేరేజ్
కొయ్య. డాక్, కుబ్బ(తా. స.). డంగు.
కొరడా. అర్జొఇ-లూడన్.
కొరత. తింపోక్.
కొరకంచు. జొంతూజక్.
కొరకు. అమ్మేలె. అసన్. అప్పేలె (ప్రత్యయములు).
కొరవి. జొంతూజజ్; సోడంగి; కొత్తిల్లా-తొ (బుగ్గిలోపాల్గించినది).
కొరుకు 1 కొరా. అకీ కొరా=చేయి కరువు. పర్కుర్. కొర్కుర్. 2. కుప్ కుపా. రోగొ-బఇ అపజ్-జ-బాతె కుప్కుత్తె=కంది గింజ ముంచు పళ్లతో కొరుకుతున్నాడు. 3. రమ్గాజీ (పళ్లతోకొరుకు). సెరుకూన్ రమ్లె జుమ్తె=చెరుకు కొరకుకొని తింటాడు.
కొర్పు. కెడా. లాబొ కిడాలె డక=భూమి కొర్పుఅయి ఉన్నది. సిత్రి జన్నొక్ కిడాలె దేలెజా,గుర్తె=చోడి గుడ్డ కొర్పు గాఉన్నా పండుతుంది (కా.)సిత్రిగు (సిత్రిగుడ్డాజన్) బజ్స-తె;కిడాలె డనక్కు చోడిగుడ్డె కొర్పుగా ఉంచడము మంచిది కాదు.
కొల్లలు. బుగొఇ. అబుర్. కొండాబూక్ (జబ్బుకొల్లలు). డుక్ బుర్ సేతె=కొల్ల వెన్న బయలుదేరినది.
కొలత. తనరేడన్ (భూ.వి) తరేమల్-బాతె

స్త్రీ తరేదా=కంచములతో చోళ్లు కొలువు. తరేదన్ తింపొల్లి దకు=శూము(కొలిచినది) వెస్తుగు ఉన్నది. గ నర్.
కొలది. తనోడస్. తనోడస్ ఎలా అగం. ప్రుమ్=మితిలేని భాగ్యము.
కొలుచు. లరేతా (ల్. ధా. =ఎల్ల) కొలువుటకు. సరో లరేతాఇ=ధాన్యము కొలుస్తాను. 2. సంతీయా=మూరలతో కొలువు. సింద్రే సంతియా=గామంచు మూరి వేయుండి. 3 కోగా. సోనుమన్ కోగా=బేటిను కొలువుటకు.
కొల్లపెట్టు. రుజూ గనాగాం ఎల్లా, ఉంగా గోజ్జ్ అరుజూతాఇ=పింపితకేము; ఆ ఊరు దోచుకొంటాము.
కొవ్వు. 1 కొ. 2. జు గా. (గు). కిమ్మెడస్ కరీతె=మేక కొవ్వినది. తల్లిన్ ఎద్దు కొవ్వినది (బలిసినది).
కొస. గడోక్. మసెక్. ఎసిక్. అగుపి. కొసవాడు=ఉసుఆపిక్.
కొసరు. కొసరు. సం. (ఉ.)

కో.

కోక. జూంరా; జూంగాటు.
కోట. గడా. (ఓ.)
కోడలు 1. కోఇ. కుఇ. 2. మేనల్లుని (మేనకోడలు) 3. గుట్ (కో. స.) (కోడుకుపెళ్లము). మీ బెటి బరు, రయుగ బెడే ... ఎలా అల్లు ...?
కోడి. 1. కస్ట్. 2. ... (...) 3. కోర్గా (పెంటా) 4. ... (పట్టి). గ్రాడా.
కోడి కాలుపెట్టు. ...
కోడికూత. ఓకీ... (..., ఓట్.)
కోడజాతు. అతుంకి జ్. ...-తపిస.
కోడిపిల్ల. అబీసు సాబస్; ...
కోడిపెట్ట. 1. అంగ్ర. 2. ... -ఈమస్ 3. కన్నిమీస్. ...
కోడు తుల్కాట్. సంటి తుల్కాట్-జెక్=మంచము కోడు.
కోడ. పెండ (కా). పెండి. పెండి-తాక్=కోడె అలదూడ. పెండి-బోక్.
కోత. గగ్గడన్, గనడ్. ఉంజి గనడ్ గత్తాఇ=నాలుగు కోతలు కోస్తాను. సరో గగ్గడన్ గడ్డెల్లా=పరికోత అయినది.
కోతి. కరుఇ. అర్ని.
కోదులు. కోడు. కండ-మార్గి.
కోనేరు. లెడా.
కోపము 1. బంద్రాబ్. 2. కోపావేశముతో పకుక్-పకెక్ గె.
కోమటి=కుప్పమర్.
కోవిల. గంతులుకూడన్.
కోయు 1. గడా. స్త్రీ గత్తాఇ. (రూ) గతాఇ=చోడి కోస్తాను. జెలు గత్తాఇ=మాసము కోస్తాను. జెలు కుబక్ కుబక్ గత్తాఇ=మాంసము ముక్కలు ముక్కలుగా కోస్తుతాను. 2. రుఆ. అజో బనంద్రీబాటరూతాఇ=కాయలు దానితరితో కోస్తాను 3. గోఆ. 4 బఇ-బఇతాఇ-(కాయలు మొ॥)
కోరపళ్లు. పాంగ-ల.
కోరంపు (తె). గాగాఇ-జుల్=కోరింపు కర్ర
కోరిక. అకార. ... సాఇతే=ఏమిటి కావలెను?
కోరు 1. కోరా (తె) 2. గారా. సింద్రీ గనే=బట్ట కోసెను. తోడూ గారేతె=సహాయము కోరెను. 3. సఇనేతె. 4 (గడ్డ మొ॥) గాసోరా. గట్టా గాసోరేతె=ప్రవాహముకోరి వేసింది.
కోల. ఆకు. (చూ. అలుగు.)
కోలంద్ర. 1. సరాంగ. 2. సరాకడ్.
కోలాహపన్న. ఖిల్లండా.
కోల్పోవు. సనగ్గపడి. సమగ్రపడి.
కోసుగా. కొడగాము. సింద్రిన్ రఇలాఇడో బాయొవ్యాసే కోడేగామ్ ఎరేతె=బట్ట చించి నానుగదం ఒకతట్టుపంకగా వెళ్లిపోయినది.
కోసంగిచెట్టు. బన్ను-సేబ్.

కౌ.

కౌగిలి. కుండూలు. కొండోలు. అబినన్ కొండోలె, జికూల్లె, కొక్కర్ తమేతె=కొడుకును కౌగలించి ఎత్తుకొని ముద్దుపెట్టుకొన్నాడు.

క్షాలు. కఉలు-ఇకోల్

క్షమించు. మన్నా (ఓ).

క్రూరుడు. అసర్ మర్ రాఉ-మర్. అసర్ =

క్రూరము. ఊరాల్ మర్.

క్షీణము. ఎరెంజేమ్.

క్షౌరము చేయు కుజా. కొజా.

ఖండించు. కసా.

ఖడ్గము. కడీఎన్. కుండీ.

ఖనిజము. జనాతి.

ఖైదీ. బందీపర్.

గ

గంగడోలు అండజమ్. తక్లిన్ అండజమ్-లెజన్ బుద్యారె=ఆవు గంగడోలు పురుగు పట్టి నది.

గంగాళము. గంగలమ్. మలాఉ.

గంజాయి. గంజాయి.

గంట. కామూడా. తని కామూడా తియా= ఉడుకు గంట యిచ్చె.

గంటు. గొజ్జ. (ఎద్దుకు కట్టేది.)

గంటు 1 పన్పఇ. కెల్లాయన్ సఇ సఇ తేజె=కర్రకాయకు గంట్లు పెట్టినారు. 2. గ్రద్దన్.

గంప. 1. కొంగ. 2 గంపంద్రజ్జోర్ (పెట్టె గంపలు) 2. పర్తు పర్తుఅరాతె కూడూ తియా=గంపతో కూడు కలుపు

గండము ...

గండమాల. తకొక్కి గండమాల. (తె).

గండము గండమ్ (తె.)

గండుల తకిక్. తాలా (చాపరాయి)

గంధర్వాలి అంగి.

గంప. గంప (తె).

గంపు 1. పన్నా 2. పట్టన్నా రూ. ఉప్పు కొన్నా (కల్పించు)

గవర్నోళము. అల్ బెబాబ్. అల్ బెబాబ్రా తేజె=గోలు పడుతున్నారు.

గంప. సుంద్రాఇ. తొం కె్. (చూ. బుట్టి)

గగ్గోలు. బర్రేర్. అల్లాట (తె.)

గచ్చ పొద. గొకి-పఇ-యంకుడ-కెబ్.

గజగజ. కర్-కర్.

గజనిమ్మపండు. నారిజ నీ సుడాలింబా (ఓ).

గజ్జలు. దనెక్కుడ్-జెక్క్.

గజ్జి. గత్తు. జెరిజ్ (చెమటపొక్కులు).

గట్టి 1. కర్రజ్. అకర్రజ్ గూయేతెడో లూ దన్ తిజ్-తిజ్ తజ్-తజ్ తె=గట్టిగా పిలిచినాడు, చెవులు గింగురుమన్నవి. 2 దడ. డఇు దడాలె డకు=కర్ర గట్టిగాఉన్నది. అరెజన్ డప=రాయి గట్టి. 3. రఖో. రఖోర్ గామ్ గూయేతె=గట్టిగా పిలిచి నాడు. అరా రఖోగామ్ డకు=మూలము గట్టిగాఉన్నది. అసిన్ అక్కోడన్ రడు=వాని పళ్లు గట్టి. 4 అరితబ్ డమ్ అతోగిలె జన్ గనఇ బాలాఇడో ఎంద్రడ్జ్ ర ఎదె=కుమ్మరివాములో దుంప కాల్చినాను ఇంకా కాలలేదు అడొజన్ రఎగామ్ డకు =వాడిశరీరము గట్టిగా ఉన్నది.5. ఉఆఇ-లోగె. ఉఆఇలోగె గూఏతె=గట్టిగా పిలిచి నాడు. 6. జడీర్ గామ్. జడీర్ గామ్ బెర్తె =గట్టిగా మాట్లాడుతున్నాడు. 7. బరోర్. బరోర్ గామ్ బెర్తె =గట్టిగ మాట్లాడు తున్నాడు.

గట్టు. ఈడి. ఈడీ ఇర్లేజి=గట్టు వేసినారు. ఈడీ తెకెలెజి=గట్టె త్తినారు.

గడ. బంద్రి మండ్రీ (వాస)

గడగడలాడు బతోజా.

గడన. 1 అసర్. అసిన్ జంద్రుమ్ అసజేతె= వానికి వి త్తనాలు గడించినాడు 2. తురుమ్. అసిన్ తుర్తుమేతెడో రెవన్ = వాడు గడించినాడు గాని పోయింది.

గడప. అనోనోజ్. గడప (తాస.)

గడబిడ బిజార్.

గండించు (చూ). గడన.

గడియ. కడిక.

గడియ. 1 పనాదన్. 2. దరక్ అరా. (అర్ధ కర్రి). అసక్కు (తిరుగుడు) పాక్ సనజన్ (మీదిగడియ) అనాతోర్ (అడ్డగడియ).

గడియవేయు. పడా. సనజన్ పడా=తలుపు వేయి.

గడుచు. 1. డేనా. ఉంజి డినా డేలె= నాలుగు దినము లైనది. 2. పడేరె (భూ). అసిన్ కంపోజ్ అత్తుల్లాఇ ఉంజిఅజాఇ

పడేతే=అది కడుపులోనుండి నాలుగు నెల లైనది. 3. గడెల్లె (భూం)బాంగా గడేల్లె= పది అయినది. ఉంజి మిన్నుమ్ నేలె అపన్ గెవల్లె=నీవు కనపడి నాలుగు ఏళ్లు అయినది.

గడుపు-కీల (ఒడ). గడుపుకో = అంతుంకు ఇనా.

గడుసరి. కింతజ్-మాన్.

గడ. జాడా. డజ్ జోల్=గడ్డకు అడ్డముగ కట్టిన గట్టు; అనగా వూను.

గడ్డపూంతికచెట్టు. జొడర్ సొన నెబ్.

గడ్డపూతికబడ్డు రోసన్-గుర్రంబి.

గడ్డము. 1. కుమాతమ్. కారూతమ్. 2. గొల్లూతమ్. 3. లూంమె=నాలుగు వెం డ్రుకలు గలగడ్డము. గులూమి-గులూమి (వెంట్రుకలులేని గడ్డము). టొనుంటం-తమ్ (మీదిప. డ, వెంట్రుకలు గాని) దసాం కితమ్=వ. డ.

గడ్డి. అలాసె. అలాన్ రి మూడి. లియాడి (చెత్త) కజాలా (గుగడ్డి).

గడ్డిపరక. వోల్లాసొ.

గతసంవత్సరము. మున్నుసున్.

గతి. కరమ్మా. (ఓ).

గత్తర. అసోగన్.

గత్తెమ్. గత్తెమ్. (గొ) అగోక్ తాల్లో.

గద. 1. కరక్, 2. పజ్ (కరజ). 3. పడే- 4. డో. (1) అసన్ ఇర్రాఇలెన్ కరజ్, ఫెన్ తిత్తాఇ కరన్=వాడు వస్తాడట, నేనిస్తానట అమన్ అండెన్ల కరజ్; జితె నాసన్ అనపుక = నీవు విన్నావట, ఎల చెప్పవు. తెన్నేగజ్ ఏతేన్ పోక్ తమ్మె బెర్ గడెల్ల కరక్=అక్కడట ఏదో కొత్త మాట (విం) పుట్టిందట (2) అమన్ అపుర్లైనా అబెర్మా ఒపరజ్=నీవు చెప్పిన మాట నిజమువును సుమా. అన్ ఇర్రాఇతె పరజ్ =వాడు వచ్చినాడుగాబోలు. బెర్నా-ఫాన్ అపుక్ తేజి పనన్=నామాట చెప్ప తారు కావాలు. (3) అన్ ఇర్రాఇ పం జ్ =వాడు వస్తాడు రాబోలు అమన్ జూమ్మాఇ పడే=తింటావు కాబోలు. పజ్జాజె పడ్డేజ్=నారు తెస్తావు కాబోలు. తల్లెడో= తీసినావుకదా. అపుర్తాఇ డో=చెప్ప తాను గదా.

గది లో-కీజన్-అన్ లూ-కీజ్. అకుల్-సిజ్.

గదుము. కాఇూ.

గద్ద అడాజన్.

గని. గని (కా.స)

గనుక డో. అనిన్ గా మేతేడో అన్నెగోఇతు న్తాఇ=వాడు అన్నాడు గనుక యీలాగు చేస్తాను

గన్నెరు. గన్నెరు పర్బా నేబ్.

గబ్బిలము. కింగోటన్.

గయ్యాళి. ఒంటర్ కింబోఇ (=మగవాడిలాగు మాట్లాడే ఆడుది). రాడెతి గోఇ. (దెబ్బ లాడేది.)

గరగర. సొసొన్నెక్. యగోర్-యగోర్.

గరళము ఇసమజె. ఇసమ్.

గరికె. కోరీజన్. అగాబ్ (పచ్చగడ్డి)

గరిటె. సత్తు. కునర.

గరిసె తంగార్. సెరొ ంబార్ తియా= గరిసె ధాన్య మిమ్ము.

గరుకు. సొసొన్నెర్. బల్లాజె గసొన్నెర్రె డకు= బల్ల గరుకుగా ఉన్నది ఒజన్ సొసొన్రె డకు=ఒళ్లు గరుకుగా ఉన్నది.

గరుగుచెట్టు. ముడె కొర్రా; గండ(రూ).

గరుపాడిచెను. జారకాఇలె. ఓజ్ ఖాన్ జా రకాఇలె.

గర్జన. పడుమగుమ్. పడుమ్ గుమ్ తుత్తు. (కా.)

గర్భము. కింపోక్. కింపోజ్ ఏలె=కడుపుతో ఉన్నది

గర్వము. కెసాన. కింతజ్.

గవుదు. గోడుమర్.

గనరుచెట్టు=బిరాజ్.

గలగడ్డి. సల్కా. సల్కానాఇబా = గాబు తియండే.

గలగల లాడును. 1. యగోర్-యగోర్ యేతేజి. 2. బజ్-బజ్ జేతె.

గల్లంట్లు. బెగాద.

గల్లుగల్లుమన్నది. బరితె. పింపిజన్ బరితె= మువ్వలు ఘ్వని ఇస్తూఉన్నవి.

గవ్వ. కఊసి.

గా

గాజులు. గాజుల్.
గాడిదె పేకుర్. పేకుఇ.
గాఢము యగర్ (గామ్) డేమూల్తిఖ్=గాఢముగా నిద్రపోయినాను.
గాడె. కొకోర్ లంబిడి. (పది పేనుపుట్లది).
గాబు. జేబన్. పుజేక్నా=గాబుతీయుము. పుఇడా జిక్నెతె=గాబు తీసినాను.
గాయము కేపేజన్ కనేజన్. వారా అంబుసు
గారవించు సిన్నాఅ
గాలి. రింగె. సరియె రింగ్-బా ఇత్తె=చల్లగాలి వద్దకు వెళ్లుతాను
గాలికిపోయుము పుయేకా
గాలివాన. రింగ్-గుమ్.

గి

గింజ. అబాఇ
గింజుకొను. 1. గతరి గతి రాంగె అపురాడా కర్ కర్ వేలె=వాడికిడొకిరి అందరి కొట్టుకొంటున్నాడు. 2 సఇడమ్మెతె. (చేపలు మొ॥ దెబ్బ తగిలినపుడు వాడుతారు) 3 తిరింగాఇ లోగ.
గిట్ట. ఆమ్. (చూ. అలుగు.)
గిడుగు. పనూర్.
గిడుగురు. (నల్లది) పరోర్ (తెల్లది.) బొంతొన్న.
గిద్ద. అద్రెకడ్ బొక్తెలన్నా అద్రెకడ్.
గిద్ది. (బొ) మల్లీక్ బకి తియెతె=ఒకగిద్దెడు ఉప్పు ఇచ్చినాడు. బొ మల్లీక్ మిఖోల్ తియా=ఒకగిద్దెడు చమురు ఇవ్వు. (మల్లీక్=గ్రమిదె).
గిన్నె. డుమాఐన్ (బోడిగిన్నె). తపేలా (చిన్నగిన్నె). మండి(కంచము)
గిరవేసి. (చుట్టూ కామకొని) లార్లె, రార్లె (వేటయందు వాడుక).
గిల్లు. సిబ్బా అజడజ్ పోక్తె అబోలఇ పొక్తె సిల్లె గిజా ఉఆబన్=ముదరో లేతో కూర గిల్లిచూడు.

గీ.

గీటు (కర్రమొ॥) ఒజా, (పొరకో) సాబా, ఇడా. ఒఇ లాక్నా=నాలుక గీకో. ఆరా.
గీత ఈఃడి. ఈఃడి ఇత్తాజి=గీతలు గీసినారు సీగుసాగు
గీతకంపచెట్టు. జనోబర్
గీయు 1 ఏలా. ఉడా ఎత్తె అరర్ లెజన్ నెడా, సకీ డేతె=మామిడి కాయ గీసి పులుసులో వేయి. సరి పడుతుంది 2. ఒజా. ఉరజన్ అమస్మడ్ ఒఇతెసెడా=వెనుక గుంపు చెక్కి-వెయ్య. 3 కుజా. ఎల్లాడన్ కుజా, కోకుజా=దోసకాయ ఆనపకాయ గీయుము బోబన్ కుజా=బుర్ర గీయుము నేబన్ కుజో=చెట్టు బోడిగా చేయుము. 4 సరెలా అజోక్ సరెలా=కాయలు గీయుము 5. సొర్బాలె. ఒసు జక్ డో గరీజన్ గత్రె అడోజన్ సొర్బాలె=జారిపడితిని గనుక పెంకు తగిలి ఒళ్లు చీరుకుపోయినది. 6. పరాఇ. డోక్-ఖాన్ పరాలిక్=నా ఒళ్లు గీసుకుపోయినది. 7. అర్రక్ నా. పాపాబా తెఅలా-ఖాన్ అర్రక్ తెనాఇ=బద్దతో నాలుక గీసుకొంటూను. 8. అరరా ఇ. (చెవులపిల్లిని కాల్చి) గీస్తాము. 9 సెమజా (జీలుగ) కల్లుగీయి

గు

గుంజ. సుండాజ్.
గుంట లోఓజన్.
గుంట కలకర?
గుండ. 1. రిడిడా. 2. రయుబ్ (కుండలు, అకులు మొ॥ వా॥) 3. ప్రత్యయము. అమ్మెలె. అసిన్ అమ్మెలె కనాబారా డేతమ్=వాళ్ళిగుండా ఈపని నీకవుతుంది.
గుండు. కుడజ్-రేజ్. కుడబ్ లుఆజ్ (ఇనపది)
గుండె. పుడారా (కా.స.) మయోజ్. పురాడా.
గుండ్రని. కుడబ్, (రాయి, బుర్ర మొ॥) తె

డేర్. (తలకట్టు, ఆకు మొ॥ వాటివంటిది), బొండిజ్ (మొద్దులాటిది). రొడేబ్ డమ్

గుంపు 1. మమ్మక్ మసూ-డజ్ ఎజ్జాలె డకు= కర్రగుంపు లేకుండా ఉన్నది. అమడన్. వెదురుగుంపు=ఉరుజన్ అమడన్ 2 రుక్కు. మంద్రా రుక్కూలే డకు=మను ష్యులు గుంపుగా ఉన్నారు 3 ఎమేర్ అయోజి ఎమేర్ గామ్‌డకు=చేపలు గుంపు గా ఉన్నవి

గుంపులు గుంపులుగా. బడొఇ-బడఇ

గుంపెనచెట్టు. ముడెక్క

గుక్క. ఖొడి-ఖొడి. అమన్ ఖొడి-ఖొడి బెర్తె=నీవు గుక్క విడవకుండా మాట్లా డుతున్నావు

గుక్కెడు. బోగనుమ్ బోగనుమ్ డా త్రిజ్ =ఒక గుక్కెడు నీళ్లు నాకు యిమ్ము.

గుగ్గిలము సర్జఆ. (సర్జ్యా).

గుచ్చు. రొఆ కేంద్రజ్ డేజ్ రొఆ=అడవి పందిని పొడువు. కంతజ్ రొఆ=గోడ పొడువు. మంద్రాన్ రుఆ = మనిషిని పొడువు. రనో. గుచ్చుట అయినది. అడ్డెమా ఎక్కంచు ఎబ్బా డేఇంతె = ముల్లునాకు గుచ్చుకొన్నది. జుజ్జాలా. జుజ్జుల్ తజ్జా=పూసలు గుచ్చు

గుజురు అగరె.

గుజ్జు. తులక.

గుటకలు. ఓలేజన్ ఓలెజన్ మోతె=గుట కలు మింగుతున్నది.

గుడిసె. ఓన్-సీజన్.

గుడ్డి. కడు-మర్.

గుడ్డు. అర్రె.

గుడ్డె. గుడ్డజ్.

గుడ్లగూబ. బుడుల్తి. (బండిగూబ).

గుణము. తరుజ్జు (ధాతుజ్) రేగమన్ తరు జ్జు డేలె=మందు గుణమిచ్చినది. తుర్లె= పూర్తి అయినది.

గుత్త. గుత్తి. (తె).

గుత్తి. మమ్మా-జెజ్=కాలిగుత్తి. 1. రుత్త. ఉడా రుత్త=మామిడికాయల గొల(గుత్తి) 2. రుంబ. నారజా రుంబ=నిమ్మకాయల గుత్తి. రుంబా-ఊల్ = మామిడికాయల గుత్తి. 3 గలె. గలెసెర్.

గుదికట్టు. గల్‌డాన్

గుద్ద అసంబి పిలి

గుద్దు. కమ్మిఆ తుజా. బొ ప్రనజ్ తుజా= ఒకగుద్దు గుద్దు

గునపము లుఆజ్-డజ్.

గుప్పిలి. కిండుప్.

గుబగుబ. జక్కుమ్-జక్కుమ్-గామ్లె తుజేతె= గుబగుబ గుద్దినాడు.

గుబ్బున. అబొమా. అబొబమా ఇరాఇతె= గుబ్బున వచ్చినాడు.

గుమ్మడికాయ. కెల్లాఇ. అతుజ్ (కా).

గుమ్మము. ముఆద.

గురి. దేజ-డేజ్ లె ఎవా=గురి చూచి ఎగురు. డకెజ్. డెర్నాఇన్ డేజ్ లె అండజా =నాంపూట గురించి (శ్రద్ధగా)విను బజ్జా డకెజ్-మర్=మంచి గురిగల వాడు

గురించి. ఆసన్ అమ్మేలె అప్పెలె.

గురుకు 1. కడోక్ (టోకురు). కడోర్‌లోగా డీమానేతె = గుర్రుపెట్టి నిద్రపోతు న్నాడు. 2. లడూర్. కోకోనమ్మెలె లడూర్‌లోతె = దగ్గుచేత గురుకు అవు తున్నది. 3 జబ్బాగ్ జబ్బాబ్ లె తుఇా ఏడా(గుచ్చుకొనేటట్టు)

గురుగుచెట్టు. మొర్‌డెకా-సెబ్.

గురుతు సిత్త. మరన్న. డసియ్యార్.

గుల్లము. కుర్ర (శా.స). కుడత.

గుల్లపుతంటెము కుర్తాసా; కొండకరెత్తా. సెబ్.

గుల్లు (చూ. గురుకు.)

గులగుల. గమేర్-గమేక్‌గతా డేతె=గుల గులమని దురదపుట్టుతున్నది.

గులిమి. అసోజ్-లూ.

గుల్ల. అరిక్క. గొలు.

గుల్లిచెట్టు. ఆడేఇమ్‌జిక్-సెబ్.

గువ్వపిట్ట. కుక్కుర్. గగోతుమ్ (పెద్దగువ్వ) రగాఇ-కుర్ (కొరెండముగువ్వ)

గుసగుస. ఖొసెజెర్. వనోసెజేర్. ఖొఖొ ఖొసె అల్‌బెర్తెజి = గుసగుసలాడుతు న్నారు.

గుహ. లుజర్. లోజర్.

గూ.

గూడ. గు డ (తె.)
గూడు. పఘత ఒ౯ం-రెజ్ సీజ్-తి(పిట్టల).
గూబ. అకుర్-లూడన్.

గె

గెంటు. అమ్మష్మాబా. అపంకా ఇమ్మె అమ్మ మ్మా-బా=మెడపట్టి గెంటండి.
గెంటెపట్టు. జీపల్కా (వేటుకట్టు). రజావ మ్మెలె జీవ-త్నే=చలిచే వేట-కట్టు కట్టుకొన్నాడు.
గెంతు 1. ఉర్నుకోజా. రూ. ఇర్నకోజా. ఖాన్ ఉంజిసంతి ఉర్రె ఉర్నుకోత్తాఇ= నాలుగుమూళ్లు కుప్పించి గెంతుతాను 2. ఏలాపూ. ఉంతామంద్రా ఒంద్రడత్తె డీపూ నేతెన్, ఖాన్ ఏలాఇతె ఇర్రాఇ= వాడు అడ్డముగా పడుకొన్నాడుగాని (వాణ్ని) దాటివచ్చినాను. 3. ఏజా. అ యోంజ ఏత్తజ=చేపలు గెంతుతున్నవి. రుఆజన్ అడాజంజి అబే త్తజ=ఆకాశము మీద గ్గలు ఎగురుతున్నవి.
గెల. రుంబ. రుత్త, గలె.
గేదె. జొక్టె-తేల్. యాక్జె-బోక్జె.

గొ.

గొంగడి. గంగడికాప్.
గొంగడిపురుగు కొడో-బా.
గొంతుక. ముడ్డు
గొంతుపిక. 1. ముడ్డికా. (రూ. మురడూకా.) అగమ్గమ్; అగమ్గిమ్ (కా.స); అగుజ్ గుమ్.
గొంతు కూర్చుండు. తింద్రుఇ-గోబా.
గొంది. ఒలాఇ-కీక్జె. అన్ లాఇ-కీక్జె.
గొగ్గిపళ్లు. తుక్జె డేన్ జీ.
గొట్టము. పత్తూ-పతూడుర్. ఉరుజ్ పత్తూ. ఉరుజన్నా పత్తుబా'తే రేగమన్ తంగ్లీం బన్ ఇంబా=వెదురు గొట్టములో పశువుకు మందు పట్టండి.

గొడగలవాడు. గొడగల్లా-మర్.
గొడియరాళ్లు. రగడి.
గొడుగు. ంతుక్ సాతా=తాటి-ఆకు గొడుగు. కంబాసూల్. వెదురు గొడుగు=ఉరుజ్ సూల్.
గొడ్డలి. ఎంజుమ్. తంగి, లేక చిన్న గొడ్డలి
గొడ్డువాడు. అంజా-మూర్.
గొద్రాలు. అంజీ-బోఇ.
గొప్ప. గోగో. సుడా. గోగో-మూర్=గొప్ప వాడు. సుడా-మర్=పెద్ద వాడు. మజ్-మర్=నాయుడు, భాగ్యవంతుడు.
గొప్పవాడు గమాక్జె. గోగా-మర్.
గొప్పు. పఇడా. పనఇపో=గొప్పుపెట్టిన పొగాకు. పఇడాయే తే.
గొయ్యి. పడోర్. లుంగర్
గొరక. గనోడజ్=గొరక చీపురు. జనోర్ గుడిల్లె=చీపురు గొరక అయినది.
గొరుకు. గోడా.
గొరుగు. కుజా. కనుజా. కనుజె-కూజన్ బంగ్ని-తే=క్షౌరము బాగులేదు కుజ్-కుజ్ గోజ్-ఇక్జె=నావద్ద అబద్ధమాడకు కుజ్ కుజ్ ఒబ్బగఇ బెర్నా=అబద్ధము ఆడకండి.
గొర్రె. మురొక్కోండిడి. ముకుర్. ముకుర్రె. ముకురన్. ముక్కుడ. (చిన్నరకము కొండ గొర్రె.) పేకత్ (చిన్నది,) అలెప్(పెద్దది)
గొలుసు. సింకిడి.
గొల్లవాడు. గొల్లా-మగ్. గోపారిజన్. గొపండా.
గొల్లెచెట్టు. జాఇపాడో.
గొళ్లెము. సింకెడి. సనజన్ సింకిడి పడా= తలుపు గొలుసు పెట్టు.

గో.

గోంగూర. సున్ సూనాప్.
గోకు. గిడా. గాడా. గోడా. గుర్రాబా. కెం డోక్-ఖాన్ గీడా=నా వీపు గోకు.
గోగునార. సునూనజ్-లూడన్.
గోచి. పాకీ-కాప్. పాపీ-సీజ్(కా.)పాపే జా త్తెనాఇ=గోచి కట్టు కొంటాను.
గోటుగలవాడు. లంగా-మర్.

గోడ. కింతల్. జోడజ్-తల్=పూజచేసే బొమ్మలురాసినగోడ.
గోనె. గోనె. (తె).
గోరువంకపిట్ట. రామి-తి.
గోరు. కర్సి. కాలిగోరు=కర్జెజ్.
గోరువెచ్చన. పఞుమ్
గోళ్లు. కర్సి. (చేతివి.)
గోళ్లుతీయు కర్సి తబా.

గౌ.

గౌరవించు సగల్నా. సిన్నానా.
గ్రహణము. మొ-గాఇ. మొ-యోజ్=సూర్యగ్రహణము.
గ్రామము. గోర్జాజ్ డా'ఆ, ఊల్, సీజ్ మొ॥ అంతమందు ఉంటవి. తుల్లిండా ము సీజ్
గ్రుంకెను. (సూర్యుడు) బుబ్ యోల్జె. ఆరుజ్లె ఒరుజ్లె.

చ.

చంక. లోపడ్.
చంటిపిల్ల అర్రెసా-ఓన్. అరా-ఓన్.
చంద్రుడు. అజాఇ అజాఇ డెలె=చంద్రోదయము అయినది.
చంపించు. అకీయెడా. అక్కియ్యేడా.
చంపు. కివడా. కేవడా పఇల్లె కీయెడా=మొత్తి చంపు.(కియొ-డమ్లె) కె-డమ్లె డకూనా=చచ్చినట్టు ఉండు.
చక్రగ. బజ్నాలె. బజ్స-గామ్. తింర్డోఇ. తింకుడోఇ. అన్నురెలె లంగా-డమ్
చచ్చు. కివడ్. కివలె=చచ్చినాడు రడుజ్ తిజ్=చస్తాను
చచ్చెను. 1 కరియె అన్ కిర(?)=వాడు చచ్చినాడు. క్రియె బెర్నా పగ్గాజీ=చావు కబురు తెచ్చినారు. 2. కివ్లా. కెవ్లా
చట్ట. సాపా. సాపా-జేల్. చట్ట మాంసము సాపా-లేజన్ అసూ డెలె=చట్టలో నొప్పి కలిగినది సాపా-జేజ్-ఇన్ అలి కిన్నె తె=నాచట్టలో ఇరుకు పట్టినది.
చట్టి. బెసాడి.
చదువు. కెంకేనా. సదువు. (కా. స. తె.)
చన్ను. మెమె.
చన్మోన. అజో-మె.
చప్పని. జబేజ్. జబె. జబోజ్.
చప్పట్లు తర్జా. తర్జబ్ లేజి.
చప్పరించుట 1. సబుఇ. సబుఇ-సబుఇ-గామ్లె జబ్డాతోడె?=నోరు చప్పరిస్తున్నావా. 2. జబ్డాఆ (ప్రా.)
చప్పుడు సడ్డా. జాకి. రికె (కిజ్జు మనేది)
చప్పన. తిజప్. తిజప్ గామ్లె ఇర్రాఇతె.
చమురు మిఞోల్.
చమ్మగిల్లుట. ఒఞోడా. డంకి ఒఞోడాలె=కుండ చెమ్మగిల్లినది
చరిచెను తాడేతె అకిండోజన్ బీజ్-బీజ్ బాజ్బెజ్-గామ్ తాడెతె=వీపుపైని జుమాఇంచే లాగు చరిచినాడు.
చర్మము. ఉసాల్. ఉసాల్ సాలా=చర్మము ఒలువుము
చల జల్లా.
చలి. రజా.
చలిచీమ. ఇలామ్, ఇలమ్.
చల్ది. తంబ. తంబాలె డజ్ ఇడ్డా మరంజి ఎంద్రజ్ అన్ ఇర్రాజి=చల్దివేళ అయినది చుట్టాలు ఇంకా రాలేదు. చల్దికూడు=తంబాడోల్.
చల్లగా -ఉలా-మాతా. సయూలె.
చల్లగుమ్మడిచెట్టు.
చల్లన. ఉలమ్ ఉలామ్. సయూ. సయో.
చల్లారు.సయూన .డోజ్-ఇన్ సయూనెతె. కోపముచల్లారినది=బంద్ డాబ్ సయూనేతె.
చల్లార్చు 1. లియ్యోరా కూడన్ తగ; లియ్యోరా=అన్నము వేడిగా (ఉన్నది). చల్లార్చు 2 పఞిడా. తోన్ పఞిడా=అగ్గి చల్లార్చు. మతీన్ పఞీడా=దీపము ఆర్పు. కుడా పఞిలె=పొయ్యి చల్లారినది
చల్లు. బిరా (కా స) రూ. బిడా బిబ్బిరా జంద్రుమన్ బిరా=విత్తనములు చల్లు.
చవక. సస్త. సవక. (కా. స.)
చవడచేప. తండేనల్-యో.
చవుడు. కారిలో.
చవి. మాజా. మనా. సటీర్ మాజా=పులుసు రుచిచూడు.

చా.

చాకలి. డుబ్బ్యామార్. (ఓ).

చాచు. ఒఝూబా. అజెజ్, అసీ ఒఝూబా= చేయి కాలు చాచ జేజ్నమ్ రొంద్రోజ్ ఝెలె, అసూ డే తె, ఒఝ్యూబా=కాలు ముడుచుకొన్నావు; నొప్పిపెట్టుతుంది, చాచుకో. (ధా ఒఝూజ్)

చాప. బసేల్. తత్తి. సాపా. అరపాతీ=చాప పరువుము (గా.)

చాపరాఇ తాల (గండశిల) తకోజ్.

చాపుట. 1. ఝాఝ్ ఝోజ్ ఝాఝోజ్సినా=చేయి చాపుము. ఝాఝోజ్-జేజ్నా=కాలు చాపు

2. ఒఝోజా (అందుకో) ఝాఝోజ్-డోజ్నా=ఒళ్లువిరుచుకో.

చాపులు. గంగా

చాయ. లుస్కు.

చాకింప. సారూగాఇ

చాలదు. అతుల్ల-తె, అతుల్లవ.

చాలా. అఇండమ్. అయన్. గంద్రాజ్ అబ్బలా. అగ్గడా. బొఇబొఇ బొబొఇ. అమిడ్డప్ అడుర్. (చూ ఎక్కువ) తుల్లాలెబె (చాలినంత), బడోక్ గామ్.

చాలించు. 1 బడెఇ. బయా బారా బడేయా= కొండపని చాలించు. 2. కడ్డమ్నా. కెంకేనన్ కడ్డమ్నా=పాట చాలించు.

చాలు. 1. బడె బాగు సత్తుఆ ఆకూడూ బడె=రెండు తెడ్డుల అన్నము చాలును. 2. తుల్లానా. కూడూ తుల్లానా=అన్నము సరిపుచ్చుకో. కూడూ తూల్లాలె=అన్నము సమృద్ధిఅయినది 3. రస్తి. అనిన్ రస్తి తాఇ=వానికి నేను చాలుతాను. అఇన్నా అరస్తియె=వాడు చాలలేదు.

చావు కేయేడమ్. కీయెడమ్.

చి.

పేయా. సింద్రి పేయా=బట్ట
౨ కేనా కెమ్మెడన్నా ఆపూ డిజ్
చించివేయుము.

చింత. సినింత.

చింతపండు. తిత్తిజ్.

చికాకుపడేవాడు. ముంజి-మర్

చిక్కనగ. జక్కమ్లె. జకోక్కజ్ గామ్. జకర్ గామ్

చిక్కము సిక్కపన్. జిక్కడన్.

చిక్కిన. 1 అసర్. అసూడేతేడో అనిన్ అసర్రె=రోగము వచ్చినది గనుక చిక్కినాడు. 2 అక్కానెతె. ముర్దికా-లోజన్ రంపిడి అక్కానెతె=గొంతుకలో పుల్ల చిక్కుకొన్నది.- 3. రాజె. కండారా-లెజన్ అసరజలన్ రాజ్నెతె=కొమ్ములలో ఎందుకర్ర చిక్కుకొన్నది. ముర్దాక్కలెజన్ రాజ్తె=గొంతులో చిక్కుకొన్నది. 4 అల్ జీక్లె. 5. అల్ జూలె.

చిట్టిఅంకుడు కెర్రొఇ.

చిక్కు. (చూ. చిక్కిన) 1 (నీరసించు), 2 చిక్కుకొన్నది అక్కానెతె

చితారుతీగె. అంతనారి.

చితికినది. పతాఇలె. పతాజఇలె (గుజ్జుమొ॥)

చితుకగొట్టు. తుత్తుఆ.

చిలుక అర్రేడన్ కేతాపురా-తీడన్.

చిల్లర. అరడి.

చిల్లి. 1 పుత్తర్. 2. పతు.

చివర. 1 గడజ్. 2 గడోజ్. 3. గోడోజ్ 4 మజజ్ 5. మనేజ్ 6 మనజ్ 7 గనోడోజ్. 8 గుడి 9. గనోడి. చివర వాడు=డుఆమర్.

చివుకు. 1. లపఝి. లు ఆడన్ లపఝిలె=నార చివికినది. 2. సోలె.

చివురు లేడేజోల్

చిన్న. సన్నా. అరితి. అందరికన్న చిన్నవాడు=డుఆమర్.

చిన్నఅరచెట్టు. తాండోకె-నేబ్.

చీ.

చీకటి. 1. ఒజల్. 2 కాడూకా 3. లుమో 4 పర్జెడా 5. పెంపెం-కాముక్కా. (మిక్కిలి చీకటి) చూ. అంధకారము.

చీకాకు. బంద్రాబ్. కోరా. పిస్కాత్తి.

చీకు. (క్రి)బుజా ఉడాగూర్ బుఇతే=మామిడి పండు చీకుతున్నాడు

చీటి. కంబోల్.

చీటికిమాటికి అరితాఅరిజ్ గోఇ బంద్రాబ్ దేతమ్=చీటికి మాటికి కోపము వడతావు.

చీడ. జూంబా. (ఒంటికి, చేనుకు, పసువుకు.)

చీదర. ఎర్రుమ్. నీఇన్నమ్ ఎర్రుమ్-ఎర్రుమ్ డకు=నీయిల్లు చీదరగా ఉన్నది.

చీదు. సెమూనా. సెమూ సెయునా=చీమిడి చీదు

చీపురు. 1 జనొ. 2. జనోబురన్ 3. జనాతి (రామగిరి)=చీపురుపుల్ల. జనోబర్.

చీపురుతీగె=ఉసల్ డ-నేబ్.

చీమ. ఇులక్ (చలిచీమ). అబూఇ. (పుల్లె చీమ). ముఇడా. ముడ్డా(గు). తూకిమ్=కండచీమ. జెయమూజన్, బొద్రెజ్ ముఇడా=ఎర్రచీమ.

చీము. గుడ్డా. అజీమర్=పుండుపలుకు.

చీముపట్టు. లడప్ లడప్-అంబుసు లడప్-లడప్ తే=పుండుచీము పట్టినది

చీర జాంకాప్, గతూకాప్, తుజ్ సిబ్ (గుండారుపోసికొనేది)

చీరిక పనాల్ పన్ని (చీర్రుబద్ద.)

చిరు 1. లూఇ. లూజా. మేక్మెడన్నాపూడి లూజా=మేకపొట్టు చీరండి. అతునన్ లూలూజా=గుర్ర్డ కొంయు చీరండి. లూలూ జేతె (భూ 3 పు.) 2. గొరా. గొర్గొర్యా. పూడి గొర్గొర్బా. అడలన్ గొర్గొర్బా. ఎన్లూడన్ గొర్గొర్బా=పొట్టు చీరండి. కర్రలు చీరండి. దోసకాయ చీరండి. గొర్గొరేతె (భూ.3 పు)3. పాలా. ఎంగుమన్ బాతె అనేబన్ పాలా=గొడ్డలితో చెట్టు చీరండి. 4. పాఅ. జనోబార్ పాఅ=ఈనకర్ర చీరు.

చీలమండ. మమ్మ-జేజ్.

చీల్చు. చూ చీరు.

చీవాట్లు. ఉగ్గ; ఇనా .

చు.

చుంచు. సంతుఇ.

చుండు. ఉగ్గసా.

చుక్క. తుతుఇ, సిత్త; జత్తడా (నీటిబొట్టు). జనతత్; జనతనడ్.

చుక్. (అనుకరణము) సర్. కాలిన పెనము మీద నూనె వేసినప్పుడు కలిగే శబ్దము.

చుట్టు 1. రేడా బొయా-సింద్రీ రేడా. జన్ని చీర చుట్టు. అనగా జన్నిహోదా యిమ్ము. 2. రేనా. పొగా రేనా=పొగాకు చుట్టుకో. 3. ఎడా. అనీతేలన్ ఎడాన్ ఎల్లె తేజా=చుట్ట చుట్టి, నెత్తిమీద మోయి. 4. సుత్తబో=పొగచుట్ట. 5 బొలోనా. డియానమ్ బొలానా=నీ నడ్డికి బట్టచుట్టుకో.

చుట్టములు. ఇద్దాలంజి, డఇలంజి, పొరూయంజి.

చుట్టు. 1. యయ్యార్. యర్యర్ (పాము చుట్టలు) 2. ఉంజిసేజన్. 3. లాల్లెన్ (వేట జంతువుగు॥) 4 రాగ్దెన్ (వేట జంతువుగు॥).

చుట్టుకొని. సాయెల్లె. కింపోజ్-ఇాన్ సాయెల్లె సెత్తె=నాకడపు చుట్టుకొని పోతున్నది.

చుంఇచుంఇమను. అనుకరణధ్వని. సరబెజ్ సొంఅర్-లోతె. సుఏక్-సుఏక్.

చురుకు. 1. తర్కా (ఉపాయము) 2 ఒ మేక్ ; ఎగిర్గామ్ ; సుఎర్. తొగె ఉబ్ లెండెన్ సుఎర్రమ్, బొంతూతమ్=నిప్పుముట్టితే కాలుతుంది. అతరుజ్ నా-మర్

చురుకలు. గగడన్, గగ్గర్; డోల్ డోల్ గా. బ్. (మనుష్యులగు॥) అరొర్రొలాఇ్ బా, తెగల్లాలన్ గాత్తేజి.

చులకని. ల్యార్, ల్యార్లె.

చుల్ల. కూతి

చూ.

చూడు. గిజా. అగిజాయె=చూడలేదు.

చూపించు. అప్పూనిబా. అతూజా.(కా.) అనిన్ మల్గిడ్డాలిక్=వాణ్ణి చూడవలెనని అభిలాష నాకు ఉన్నది. కుడేజన్ ఇరాఇతే : సీనకుఅగాఇనా=వైద్యుడువచ్చినాడ చేయి చూపించు. రొసిఅ (వేలితో

చూపు. గిగీడన్ ; గిగ్గిమడ్ , గిమ.
చూలాలు. కింపోక్-బోఇ.
చూలావు. ఇఞ్-ఓన్-తాఞ్. పఞ్ గుర్-తాఞ్.
చూలు. ఇజోన్ (ఇజా+ఓన్.)
చూరు. అజియార్

చె.

చెంగున తిఞాగామ్ ఎర్తె=చెంగునపరిగెత్తుచున్నది. సిర్ గాప్లె.
చెంత. బాన్, అమజన్ , అడమ్ ; తుయె.
చెంప. తనాలూ.
చెంపకాయ. తన. బో తనా తాడేతె=ఒక చెంపకాయ కొట్టినాడు.
చెంబు. ముంతె. ముంతా. డండీ=చెంబు అంమ. సీముంతా.
చెక్క. సనఇ, పనల్.
చెక్కు. 1. సజా (గోలపాడువు.) రాజోజన్ సజా=పూజు దోలువుము. అరెజన్ సజా=రాఇ చెక్కు 2 ఒజా (గీయి). ఉరుజన్ వప్పాల్లె ఒజా=వెదురు చీరి గియ్యి.3. సఞా. (ముక్కలుగా చితకగొట్టుట.) కిమ్మెజాజన్ సజా=మేక యెముక చిదగగొట్టు. (లేక. గుండకొట్టు.) 4. సబ్ సబా. (దంచు) సరోసబ్ సబా=ధాన్యము దంచు. రియాడీగాబ్ సజ్లె పంజాఇ=గరిక చెక్కి తీసుక రా. 5. సాబా. (చెక్కు.) అరా సాబా=మూలము చెక్కు. 6. లోబా అపెల్లా. లోబా అపెల్లా ఈడీ తోబాడా=గట్టుకు చెక్కు కట్టు.
చెట్టు. అనేబ్. అనేబన్. అరా.
చెడ్డది. అంబెస్తె, అంబెసె-తె; అనర్, బంగ్నా-తె; సెడ్డా.
చెడ్డవాడు. అసేడన్, అనర్ మర్.
చెడ్డవాడయినాడు. అనర్రె.
చెదపురుగులు. తెర్మాల్, తరోల్.
చెదగుడ్లగూడు. తకా.
చెప్పు. 1. అప్పుజా, గామా (=అను.); బెరా. (పరోక్షమందుపలుకుట) ; ఉల్లెమా (గతించినది లేక మరచినది పలుకుట). 2. పండేయాన్. అజేజన్ తగెతె, పండేయాన్ రుఆ=కాళ్లు కాలును, చెప్పులు తొడుగు.
చెప్పడుమాట. అన్ అపుఞ్-బేర్. ఇనఞ్. ఇనఞ్-బేర్. సనుబ్-బేర్. అన సుబ్బెర్.
చెమట, ఇఖోల్ (కా. స. ఒఇఖల్. ఒఖోల్=చెమటపొక్కులు.
చెమటకాయ బేరిఞ్.
చెమ్మ డడా, ఒఖోడా.
చెమ్మగిలు. డడాఅ.
చెముడుకాకి. గంతులూతూ
చెయ్యి. సీ.
చెరమ. లంకా-మూ.
చెరుకు. ఆకు. (ఓ.)
చెఱుగు. గుమా. ఒయ్యేర్ బాతె రుంకూ గుమాన్ గుమ్లె, గతేలె, తత్తఇలె, పుప్పుల్లె, అరేజంజి సెస్సెజా=చేటతో బియ్యముచెరిగి, మలిచి, మలిచి, అడ్డం పట్టి, కోడి, రాళ్లు ఏరు. గతేఅ, తత్తజ (మలచుము); సెస్సెజ్లె, పుప్పుడా (అడ్డంపట్టు). సెస్సెజా (కోడు.) సెస్సెఅ (రాళ్లతీయుము.)
చెరువు తడా ; బండ (ఓ) ; చెరువు (తె).
చెల్లించు 1 తకొక్కడా(జాజ) ; 2 డూలా (రయన్).
చెల్లెను. 1. అంతుల్లె, (రూ.) ఒంతుల్లె. బరూబారా అంతుల్లె=కొండపని చెల్లనది. 2. రేల్లె. స్రిరుఞ్-అబోజి అరెల్లె పోఞ్=పెళ్లిభోజి చెల్లెనదా. 3. అఞిల్లె. బారా అఞిల్లె. రుంకు అఞిలె. 4. కుఇలె. (అమ్మకమునకు తెచ్చిన సరకు చెల్లిపోయినది.
చెల్లెలు. ఆఇఞ్, అఞిఞ్.
చెవి. లూ. లూడన్. సీ లూడేతె=చెవి నులిపినాడు. లూ-ఞన్ తాడ్డాఇనెతె=నా చెవులు గడియలు పడినవి. కడుపి. డోడోఇలూ, అమాజోఞ్, పప్పాకోఎజ్జా=బావిలీలు, కుట్టు కమ్మలు ఉంచుకొనుటకు పట్లులేవు.
చెవిలో మందమయిన శబ్దము. డడిఞ్-డేఞ్.
చెవిటివాడు. కల్లామర్ (ఓ).
చెవుడు. కల్ల (ఓ).
చెవులపిల్లి. వండేరన్ ; పండేర్.

చే.

చేట. ఒయేర్. ఒయార్
చేటకట్టుతివ్వ. రాడు.
చేటు. అసూ ; బెంబెమ్. అనుర్
చేతికట్టు అసక్-జేల్.
చేతికర్ర. ఇండ్రమ్-డక్.
చేతులతో పయికిఎగరవేయు. అహ్టా౦గా.
చేదు. అసక్.
చేదుదంప. బుతి-గఇ.
చేను. జంద్రుమ్.
చేప. అయో. ఉరుక్-యో=వెగురుచేప. కండో-యో, అసక్-యో, రెయ్యేల్-యో, మాగురీ-యో, సవడ-గా, జలూంబాన్-గా.
చేపు పన్నఉఅలా ఒంగ్లిజన్ పన్నఉఆతె
చేబియ్యము. ససబ్కూతి-రుక్ రుంహాససబ్ కూతీతేజ=బియ్యము పైపైని దంచినారు.
చేమ. సారూగాఇ ; బుత్తి.
చేయు 1. అమేయా. ఏతేఅమెతె=ఏమి చేస్తున్నావు. బారా అమేతాఇ=పని చేస్తున్నాను. 2. మినా బరోమినా. సరోబామిన్నె=నీవు పల్లము చేసినావు. మనిక్. 3. తుబా. డిక్ డిన్నా, కెకెనా బోరా తుస్తాఇ=వంట గింట పని చేస్తున్నాను. 4. లియా (ఇది తరుచుగావాడుతారు) జికె లిస్తోగి=ఏమి చేస్తున్నావు?
చేరబడు. ఇండేర్నా.
చేరు. అదుఅ. అహుఆఇ. గోపారి! అసుఅఇ; ఒజ్జీ అదూతాఇ=పశువుల కాపరీ! రా, ఆవు వస్తున్నది.
చేరుపు.(=చేరబెట్టు) అబిండేరా, కింతాలన్నా అబబ్బా అబిండేరా=గోడకు లిలగడ చేర్పు చేయి
చేరెడు. లుక్. లూక్-సి.
చేర్చు. మయా ; సెరా.
చేవ. సేవ(తె.), సవా. అసేయా అరా.
చేవలి. కొకొర్కె.
చేవలినార. కోకోర్కె-లూడక్.
చేసైగచేయు 1. అఇగ్గోలా. అనిన్ అఇగ్గోల్లాఇ. (ఆఇ+గూ+లా) 2. సీడుమ్నా.
చేష్ట. బారా.

చొ.

చొంగ. అబూబు, బిజోల్.
చొచ్చు. గనా.
చొప్ప. కోయల్.
చొప్పన. గాఇ. డియెన్ డరా. ఎంబిచొప్పన (ధర) ఎన్నె-గాఇ=ఈ చొప్పన బూతం కాన్ ఉంజి మాడి బాతె తియా=నూపాయికి నాలుగు కుంచముల చొ॥ ఇయ్యి.
చొరబడు. గనా.

చో.

చోటు. జాగ (తె) ; నేజన్.
చోద్యము. తమ్మెడన్
చోడి. సిత్రి. కొండచోడి=బరో-సి. గసినా=చోడికోయి. గడ-సీ=చోడిపిండి. అడా-సి=చోడి అంబలి
చోరీ. జుంబురన్.

జ.

జంకవాడు. (తె). జంకా-మార్ (తె). బయామార్(తె). జడా-మర్ (ఓ). (చూ. జడ్డి.)
జంపు రసా. అగజా డామ్ పోక్?=నీకు జంకు లేదా? బతోక్
జంట. అకంట. కంత-తెక్-గుర్=జంట అరటి పళ్లు.
జంతువు జెలూ ; జనోంతర్, జంతుఆ (తె.); జాఆతి
జగడమాడు. అల్ రోడేనా, ఆల్ మొడేనా.
జగ్గిలివాడు. జగ్గిలి.
జట. లాఇూ. లనాయన్ లనాఇూ. గల. గలేతె=జట వేసినాడు. (అల్లినాడు).
జట్టుగా. జతాలె (తె.) రుక్కూలె. గల్లె. రుఆన్, మఇలె
జడియు. డెర్నా; బంగోజ్నా ; అగజాడా.
జడ్డి. జడ్డి. జంక. బయా. కేకా. తోకా.
జతపడు. పాండేనా. తెంగిజ్జా అపాండేయర్=ఎక్కడా జతపడలేదు.
జనపనార. సున్సునబన్=జనపకూర. సున్సూనబ్-లూ=జనపనార.

జన్నివాడు. కుడాగన్, డేసారీ ; జన్ని-మర్ ; బాయా.
జన్నిది. కుడాక్-బోఇ
జబ్బు. డండే-కీ.
జబ్బుగా. అసూ ల్లె-జల్లా లె, రాఉల్లె. అసూ యుమ్‌డాగె,(పా), అబసూయుమ్‌డాగె= పోనీ, పాపము! కష్టపడ్డాడు, అని కనికరించినాడు.
జమ. తనిఇ.
జమచేయు. రుకుఅ(మనుషులు,వస్తువులు మొ॥).
జమిలి. సిమిలి. గల్‌గల్.
జమ్మిచెట్టు.
జయుల్, జఇల్-కీక్. బొండి-కీక్. లుముడీ-కీక్.
జరుగు. డేనా. అనిన్ డేనేతె=వాడు జరిగినాడు. డనేన్. డనెజన్. డనెడన్. 2. గల్లె. జరిగినది. (కార్యము) 3. డేఅ జతె డేలె?=ఏమి జరిగినది?
జరుపు. డేడా.
జలగ. షేలెబ్. షేలెబ్-కుఇ=జలగవంటి కొప్పుగలది షేలోమన్ కా. స.) జలో బాజ్.
జలజల. బడోఇ-బడాఇ.
జలుబు. వడీసు ఆ. (తె).
జల్లించు. సల్లాయా; సల్లాఇలె=జల్లించినాడు. (నీరు, విత్తనాలు మొ॥)
జల్లుమనుట. రిక్కేల్. రిక్కేల్ డేలిక్ పురాడా-షేన్. జొరజాఇలిజ్=నాప్రాణము జల్లుమన్నది, గనుపాడిచినది.
జల్లు. 1. అజెజ్-గుమ్. (వానజల్లు) 2. లిగ్గుమ్లె (ఎదురుజల్లు కొట్టినది.) 3. బిరా. జంద్రుమన్ బిరా=విత్తనాలుజల్లు. 4. బిడా. 5. పులా. రేగమ్‌పులేతె డో అనిన్ గోజ్ నేతె= మందు జల్లినాడు గనక వాడు పడిపోయినాడు.
జల్లెడ. సనల్, సానిడి (కా.)

జా.

[illegible] డీమానా.
[illegible] గోబన్=కూర్చోడానికి (జా[illegible]
[illegible] అగాస=ఇల్లుకట్ట[illegible]
[illegible]

జాగుచేసినావు. అయమ్లె. [illegible]గుడోలమ్. అలి[illegible] మ్లె (తె.) ఈమెల్‌గొక్. ఈమేల్లమ్.
జాగ్రత. జాగరత. ఎర్-అమొఇసాలజే. గిగ్లె. బఇసాలె ఎరా.
జాజి.
జాడ. సిత్త.
జాడించు తమ్డాఆ.
జాతి. జాతి.
జాత్ర. జాత్ర. (ఓ.)
జారు. 1 గలోఆ. లేబు గలోలె=డబ్బులు జారినవి. 2 జలోఆ, జలోపా. జొబ్బానమ్లె జలోపాలిజ్=బురదచేత(కాలు) జారిపడ్డాను. [పరాలె (గేసుకుపోయినది)].
జారుకర్ర. కంతోర్ జాన్.
జాలము అయ్యామ్ అయమ్‌గోక్నె=ఆలస్యము చేయకు. ఈ మేల్‌గోజ్ రగుడోగోక్నె. అబడోయిలె=జాలము చేసినావు.
జాలారివాడు జాలారి-మాన్.
జాలి. సిక్క-మన్ (తె).
జావ. మేతమ్-కూడు ర్రడబ్-కూడు.

జి.

జింకమన్ను జగిడ్-లో.
జిగటమన్ను. జిగగ్-లో. జిగిడ్-లో.
జిగి. జగి-గామ్. డడా.
జిగురు. బంక (డె.) తూలెర్ (తె) చెట్టుది.
జిడ్డు. జక్కోజ్.
జినుములు. కింద్రోమ్, కింద్రోమన్.

జీ.

జీడి. ఒలజన్ లంకజీడి=గనుజ్ లోఇ.
జీడిగింజ ఒలజన్-అబాఇ.
జీతము. జీతమన్.
జీర్ణకోశము. అఏనన్ (పక్షులకడుపులోనిది).
జీలకట్ట. జిలకరా. (తె.)
జీవనము. జంగాడా. పురాడా. మరెజ్‌నా.
జీవించెను మేఏక్లె.

జు.

జుట్టు. (పిలక.) ముడా-ఊ.
జువ్విచెట్టు. రిజోఇ-సెబ్.

జొట్టు సరూడా. సబీరన్ సరూడేతె=పులుసు జార్చినాడు.

జె.

జెట్టి. మమ్మార్; కుక్కు-సాలా=అగ్గిజెర్రి.
జెట్టిపోతు. పోడర్-జా.
జెలగ. జలోబాన్. ఖీలోమన్ ఖీలెబ్.
జెల్లలు. ఊరజ్-రో.

జే.

జేగురు. బొర్రజ్-లొ, జె-లో.
జేన. పఖి-సి.
జొన్నలు. కంబూర్ జొన్న (కా.)

జో.

జోకొట్టు. తత్తాడా తత్తాలె ఆడ్డీమా డో పసి జన్=పిల్లను జోకొట్టి నిద్రపుచ్చు
జోడించు. మాయా రబా. అబొబ్బడా అబొబ్బల్లె తోబాడా=జోడించి కట్టు.
జ్ఞాపకము. మత్తెజ్. ఖాన్ మత్తెనాఇ=నాకు జ్ఞాపకము ఉన్నది.
జ్వరము అసూ.
జ్వాల. డిమ్‌డిమ్. తొగి పుయోజ్-పోయోజ్లె డుమ్‌డుమ్‌లోతె=నిప్పు గబగబమండి జ్వాల వెళ్లుతున్నది. ఖిమజ్-తో

ట.

టక్కరి. తొంత్రొ-మార్ (ఓ)
టక్కు. తంత్రో (జ్), తరక్కా. తరక్కా-డిమ్=టక్కునిద్ర.
టపాకీ. వతాకింజి. ఒడడ్ డాజ్-తో

టి.

టిక్కికొన్నది. గగలె. (తె.)
టీక. తీకాలు (తె)
టెంక తంక.
టేకిచెట్టు. తేకి-నేబ్.

డ.

డంకా. సుడా కడిజన్.

డంబము. లయర్‌లూపె. సింద్రి కాప్రి గుండాడాలె, లయర్ లూపె తోజ్‌సీజ్జ=బట్టగిట్ట కట్టుకొని డంబముగా నాట్యము చేస్తున్నాడు. లడుఇ-మర్=డాబుగాడు.
డగ్గుత్తిక. కర్కర్ స్రాజ్ (గద్గదస్వరము. కెరోజన్.
డప్పు కడిజన్.
డబ్బి. పేలా.
డబ్బులు. రడి; లేబు; నేబు (కా. స.)
డాలు.

డీ.

డీకొలుపు. అబ్బల్‌నూఆ. బాగు మెుక్కడా అబ్బల్-నూఆ=రెండు పొట్టేళ్లను డీకొల్పు. సన్నూఆ. అస్పన్నూఅ.
డీలుపడు. బంబానా (క్రి)
డుల్లు. (=దులుపు.) గోజా, ఒసెజా. ఉడాయుఆ=మామిడిచెట్టు దులుప. తత్తి తమాడా=చాప దులువు.

డె.

డెక్క. కుర (ఓ). డెక్క (కా.)
డెప్పె గుడ్డజ్. జిర్రజ్. జన్నోజ్.

డే.

డేగ. అన్నసేబ; ఇమ్మార్; జమ్మా.(కా) తుర్ డేజార్ (భైరిడేగ). సర్ డెడాఇ.

డొ.

డొంక. కుర్రమ్నెబ్ (కా); జీజజ్. రంకుడి. జింపు. కొర్రబన్=గాబు.
డొంకచెవుడుచెట్టు?
డొక్క 1. డాపూజ్. కంద్రాబ్ డి డాపూజ్-ఖాన్ అసూడేలె=నాయెడమ డొక్కలో నొప్పిపుట్టినది. డాపుజ్ (డా=నీరు; కింపుజ్=కడుపు) 2. కుర్రజ్. పఇడీ-కుర్రాజ్‌లూసెడా=కొబ్బరిడొక్క ఒలువు. 3. డోజన్. డోజ్ ఖ్యాన్ బంగాస-తె=నా దేహాలోము బాగులేదు. 4. ఉగ్గర్.
డొల్ల. పీక.

డో.

డోకి. డుష్కి, డుంబిడి.
డోకు. బబ్బాఇ
డోలు. డోండూ, రామడోలి.

త.

తంగేడు.
తంటా. కల్ కల్, అల్లార. (తె.)
తంటెపుచెట్టు. కెరెతా-నెబ్
తండ్రి. ఉఆజ్, పెత్తండ్రి=తాతాజ్. పిన్న తండ్రి=డాడి. తండ్రితల్లి ఉఆ-యాజ్
తంత్రము. తంత్రమన్.
తంపి. తుంపోఆ=తంపి చేయి.
తక్కిన. లగ్గోతెనా తీకి.
తక్కువ-అయినది తెంప్లజె, అసోలె.
తక్షణము. తాడో.
తగరము తర్వ (గు).
తగలబడిన. జోంతూలె జుంతూలె
తగవు రోడె (జగడము). తగుఆ. (తె.) షెడీయూ, గుఆరి ఇూయమన్
తగిన. సరి-గొఇ, జొజె, జొజ్-జొజ్.
తగిలించు. 1. సెరా. బిడాకన్ అనజన్ సెరా=కావడికి చిట్లు తగిలించు. ఫుతర్-లేజన్ డంగు సెరా=కన్నములో కర్ర పెట్టు. 2. గతరా. ఒంతీడన్ ఆమ్-బా, తె గతిరా=పిట్టను బాణముతో తగిలించు. (కొట్టు.)
తగ్గుచున్నది. అఇూత్తె. తడా-డా అఇూత్తె=చెరువునీరు తగ్గుతున్నది. తింపోజ్ తె. (నొప్పు, నీరు మొ॥ వాటినిగు॥ అఇూత్తె వాడుతారు.)
తగులుకొను. తగులు 1. గతర్నా((ప్రా.)మండి డి గతర్రె=మణుకు తగిలినది. 2. పబ్బాలె (పాదమునుకు). కుడ్డగన్ అతల్-జెబ్లెజన్ పబ్బాలె, తుమ్మూలె=మొరడు అడుగుకుతగిలి బొరగిల పడినది. 3 తజిల్లె. (నుదురు, బుర్ర గురించి). ఖేన్ ఇర్రాఇడోన్ ఉరజ్జా తజల్లాఇ=నేను వస్తూఉండగా వాసము తగిలినది. అనినే తజడ్ ఇఖ్ ... ఎదురుగా వచ్చి వెళ్లేట ... తగలడము గురించి). అనిన్ తుమాకుల్లె ఇర్రాఇడోన్ తమోజ్లె డోజ్-ఖాన్=వాడు ఎదురుగా వచ్చినాడు గనుక నావంటికి తగులుకొన్నాడు అకొల్నె తె=తగులుకొన్నది. అల్తమోజ్లె=ఒకరి ఒళ్లు ఒకరికి తగులుకొన్నది. 5 రజ్లె కండారాలేజన్ సింద్రి రజ్లె=కొమ్మలలో బట్ట చిక్కుకొన్నది 6. సమ్ సమ్లిజ్. కింతల్ సమ్సమ్లిజ్=గోడ నా మీద పడ్డది. 7. లత్తిజ్ లిక్ (గోడగాని, చెట్టుగాని,) నా-మీద పడ్డది. 8. అకాక్నేతే (ఫుల్లమొ॥ వా॥) 9. తిస్నేతె. అజల్-డజ్ డోజ్-ఖాన్ తిస్నేతె=కర్ర నా వంటికి తగిలిది
తగ్గించు. 1. అడోఇనా. అసీజన్ అరా అడోఇనా=ఇంటి దూలము తగ్గించు. అనగా దించు. 2 డిజ్లోజా మలీన్ డిజ్లోజా=దీపము తగ్గించు నేబు-కచుచు జా, జంద్రుమ్-కర్చు జా డిజ్లోజా=డబ్బులు ఖర్చు గింజలు ఖర్చు తగ్గించు. 3 తాఉజా. తోగిన్ తాఉజా=నిప్పు తగ్గించు. 4. అత్తడా. నరోబా అడా అత్తడా=పొలమునకు నీరు తగ్గించు. బుడూన్ అత్తడా=వేడి తగ్గించు 5. తాసోజా 6 తాలోజా అసీజన్ అనేబు-కచుచు తాసోజా=ఇంటి ఖర్చు తగ్గించు.7. డుజ్లోజా అర్గెమన్-ఆ బుడూ డుజ్లోజా=కుంపటిసెగ తగ్గించు.
తగ్గను. అఇూల్లే. బిరిండా అఇూల్లెజి, జంద్రుమ్ అఇూల్లె=కుటుంబము తగ్గినది;గింజలు తగ్గినవి
తటతట. రుప్ రుప్. పురాడా ఖేన్ రుప్ రుబ్ డేతె=నాగుండె తటతట మంటున్నది
తటస్థించినది 1 లజేలె కినా లజేలె=పులి ఎదురుపడినది 2. డేలె.
తటాలున అబోంబూ ఎరాఇతె=తటాలున వచ్చినాడు.
తట్ట. తాతేజ్.
తట్టు. ఒడిత్తె, ఆరట్టు, ఒడిస్నె; కొడిత్తె, కొడిస్నె.
తడక తోర్సు. సనజన్ (కా.స.) తోర్సు తోబాడా=తడక కట్టు.
తడకర్ర. ఉకర్ డాజ్. సిమ్ సిమ్.
తడబడు 1. కెర్సు కర్సా (కా. స.) రూ. ఎ

ర్పుకుర్సు 2. అరోజెర్, అరోతమ్ తె. పగిడ్ లాంఙ్ తె.

తడవ. 1 సబ్బు (తె.) 2 తజోర్. బాగు తజోరి అప్పజ్లెజి. 3 తూగ్.

తడవు సుమ్ సుమా. సిమ్ సిమ్; సిమ్ సిమ్లె ఎర్రాఇ= తడవి తడవి వచ్చినావు. డోజ్-ఞ్యేన్ సుమ్లె గిజూ=నావళ్లు తడవి చూడు.

తడి. డడ. బాగు డడా డాన్ సరోబాన్ తీజ్= రెండు తడులు నీరు పొలమునకు నాకు ఇయ్యి. డడా-సీన్. లజెమ్-సిన్ తడిబట్ట.

తడియు. డడానా. డడాలె=తడిసినది. జమ్ తిర్ జిమాలె=బొత్తిగా తడిసినాడు.

తడుపు 1. అడాడాఆ. సండి, తత్తి బారన్ సింద్రి, అడాడా= మంచము, చాప, మరిన్ని బట్ట తడుపు.

తడుముకొను 1 సిమ్నా. కడుమర్ సిమ్ సిమ్ లె ఎర్తె= గుడ్డివాడు తడుముకొంటూ వెళుతున్నాడు. 2. సఇడన్నా (దెబ్బతగిలినప్పుడు వాడుతారు)

తన. అ ఉంతామంద్రా అ సీజన్ ఎరేతే= ఆమనిషి తన ఇంటికి వెళ్లినాడు

తనఖా. తికుర్–ఇ. తింకుఇ (గు) తికుర్–ఇనా= తనఖా పెట్టు.

తనిఖీ. మెల్ మెల్ తనికి.

తనివి. బెబె.

తన్ను. తఇయ్యాఆ. పాడా తజ్లీ బెబె. బిసెపాడతె.

తప్పక. ఎక్-పడోలెబె.

తప్పించుకొను. తజిర్రే ఎరేతె. సిల్లె ఎరేతె. సాడా. సమజ్లె ఎరా, సిడా, తజిరా, సాడా, సమజా.

తప్పిపోయినది. పడోలె.

తప్పు. ఎర్సు; ఎర్సె; ఎర్సి, ఎర్సుఅడ్డ, రంక ఎర్సుఅడ్డా గతర్రె = దోషము. తగులుకొన్నది.

తప్పట. పడో.

తమకము 1. గీమడ్డా. కిసి సెలోగి మడ్డాలిజ్= ఈ ఆడదానిమీద తమకము నాకుకలిగినది.

2. బంద్రాబ్.

తమలపాకు. పన్నా-ఓల్.

తమాషా. గిగ్గిడన్. గనిడ్

తమ్మి=జఇతా-లూ

తమ్మిచెట్టు=ఒన్ డోఇమల్లి-సేబ్

తమ్ముడు 1. ఉబ్బజ్. 2. తోనా 3 బొఇాజ్. 4 బద్రెజ్. 5 గతల్.

తరి. గడసీ. గగ్గల్-బో గరేతె రడసి=తిరిపురుగు తిరిగుండ రాల్చినది.

తరుగు 1. రాడా ఉఆబన్ రాడా=కూర తరుగు. 2 (చూ. కోయు)

తరుచు 1. కబుజ్. జంద్రూమన్ కబుజ్లె= విత్తనములు ఒత్తు అయినవి కబుజ్-కాప్ =దళసరి గుడ్డ 2 తడ్రెజా (కా. స.). తడజా తోగన్ తడ్రెజా=నిప్పు తరిచి తియ్యి 3. అప్పెజా. అడుప్ అప్పెజా. 4 బొబ్బాజా. 5 పుడాఆ.

తరుము గోజా. పండేరన్ ఇత్రె, గోజా=చెవులపిల్లి వెళ్లుతున్నది, వెంటబెట్టు.

తరువాత 1 అఇంతెన్ 2. అఖితెన్. 3. తెతెసిల్లె 4, సికోర్–ఇ. అమన్ ఇరాఇతెనా సికోర్–ఇ=నీవు వచ్చిన తరువాత. 5 అతీకి. 6. అకీకి (కా స.)

తర్పణము. సనిర్ జతస్తెజి, జతస్తేజి=తర్పణముచేస్తున్నారు.

తల. బోబ్.

తలనొప్పి. అసూ-బోగ్.

తలపెట్టు=ఒగండియా.

తలంపు. సగల్. ఒగండి.

తలక్రిందుగ. తుంసుబ్-బొబ్లె.

తలితండ్రులు. ఉఆ-యొఒజ్ జి. ఉఆ-యాజ్ జి.

తళుకు. కడిర్ గామ్. కసిడా మడిర్-గామ్ గత్తె డాగాన్ అమ్మెలె=మంచు ఎండచేత జిగజిగలాడుతున్నది.

తలుపు. సనజ్. సనజ్ ఇజన్న (లోపునుండి) తలుపు వేసికో. సనల్ ఇజ్డా=తడక (పైనుండి) వెయ్యి. అనకార్– పసడన్ పడా= తిరుగుడు గడియ వెయ్యి. అరాసన్.

తల్లడించు. బంతోజ్నా.

తల్లి యోజ్ (రూ) యాజ్. మేజ్ (కా). అ. యోజన్. బారోష్ఞెన్ సెలా=ఇద్దరు బి

డ్డల తల్లి ఎర్కో్స్యెన్ సెలాా=ముగ్గురు బిడ్డల తల్లి. ఒటేన్-బోఇ (రూ.) అయోాజ్-బోఇ= పిల్లతల్లి.

తళతళ. కఝుగ్. తనర్.

తవుడు. కినమ్ అగరె-కిమ్ = మెత్తనితౌడు బుడమ్పమ్=ఊక.

తవ్వ. డి.

తవ్వు. గాయా బాగు లూటిజ్ గాయా=రెండు గోతులు తవ్వు.

తా.

తాండ్ర. తాండ్ర. అంబసోడా. (ఓ.)

తాగు గా. ఈగా=వెళ్లి తాగు. ఆ గా=వచ్చి తాగు. పీకే-గా గావోాడా=దొల్ల తాగు గేమ్నా=వెలిగించు. గయాల్. గాఉల్ (కా)=సారాతాగు. గా-డానా=నీళ్లుతాగు బకాతమ్పా = తాగుతావా ?= నీకు ఇష్టమా?).

తాచుపాము పోడడ్ జా.

తాటిఆకు. కంబాటిల్.

తాటించు (గర్వముచేత) ఓడోల్నా. మెమె-బోబ్నా మెమెతెనా.

తాడిచెట్టు. తుబర్-నేబ్.

తాడు. లుఆడన్. అల్లే తాడు డిక్డేక్ డెన్. డెక్డేక్ (చితారుకు వేసేది).

తాత. జోజో బనార్ జోజో=తాతతండ్రి

తాపము. బుఊ తగెతగె.

తాపి. లేస డీగ్గాఇ (కా). లేస-గామ్=మెల్లగా తాగు. డీగ్గఇ అంజేజా=తాపిగా నడువుము.

తాపు. తనఝా తఙ్లె తఝ్యాతె=ఆవు తంతుంది. సుడా తనఝా గతె్రె=పెద్ద తాపు తగిలినది. తఝ్యాఅ.

తాబేలు. కూలున్.

తామర 1. పడోడె-ఓల్ (కా). తుంపేడ; కుంపేడ. 2. బానాల్. అఃన్ ఓజన్ అల్లాఇ బానాల్లె=వానికి ఒళ్లల్లా తామర అయినది.

తారుమారు ఒలఇబల్. సింద్రినమ్ సింద్రి-ఞేన్ ఒలఇబల్లె=నీబట్ట నాబట్ట తారుమారు చెసినావు. అబారా ఒలఇబల్లేజి. వారి పనులు మార్చుకొన్నారు.

తారు. ఎండుజా.

తార్చు. ఉరుజా.

తాలింపు 1. సనర్గాఇ. సనర్గా ఇ మనుస్గాఇ (ముర్గు) సెల్లాఇడ్రోన్, మనా=తాలింపు గిలింపు వేసినానుగదా, రుచి

తాళము. పనడన్.

తాలింపువేయు. సర్గాజా.

తి.

తిండి 1. అగాబన్ (పశువుల). 2. అలామజ్ (కా.) 3. గనాగా. 4 జునుమ్. 5. జుమ్జుమ్. 6. జుమ్ జుమ్ సజ్ (మేత, తిండి). గాఇ జుమ్. గాజామజ్=తిండి వేళ.

తిక్క. బయ (ఓ)-(చూ. జంక.)

తిట్టు 1. కాఝా 1 అసేడన్. 2. అడోసాడమ్ 3. అడోమజ్ తమ్=చావుమనితిట్టడము. 4. కోప్పాలమ్ గాతాఇ=నీకొప్ప తింటాను. (ఎవరయినా చనిపోయిన పిమ్మట దినాలప్పుడు వచ్చే చుట్టములకు దొప్పతో దొప్పెడు అన్నము యిచ్చుట ఆచారము) 2 ఉగ్గానా=చాలాసేపుతిట్టుతు నేఉండు. త్రోప్రోక్ ఉగ్గాల్ ఉగ్గాల్ డకూతమ్= ఎల్లప్పుడు తిట్టుతు నే ఉంటావు

తిత్తి బూబె (కొలిమి సంబంధమైనది).

తినిపించు. అజ్జుమా. అగ్గాఅ

తిను 1. జుమా 2. గా. 3. బక్కానా. దేవుణ్ని పూజించి కొత్తపంట తిను. తిమఇ-తిమజేతె. కొంచెమురుచి చూచినాడు (బాగా తినలేదు).

తినువస్తువు జనుమ్జుమ్.

తినుకు. అఝా ఆ. ఞేన్ ఆడేజ్ ఆబోము అఝా సెత్తాఇ బడేఇ=నేనైతే తటాలున తినికి వేస్తానుగదా (మరుగులోనికి వెళ్లునప్పుడు)

తిన్నగ 1 బజోలె 2. రజోలె. సరీలె 4. సరీగోఇ. 5 తండ్రామ్ గామ్ 6. గుడిల్లె. (చూ. నిలువుగా)

తిన్నె. బలూతు.

తిప్పతీగె. తమేలక్.

తిప్ప 1. పియ్యూ్యరా. తఙ్లిజన్ పియ్యూ్యర్రె

పజా౯ఇ=అవును తిప్పి తీసుకురా. గర్రొఇ ఉంతా సేజన్-సిల్లై పియ్యార్రె పజాఇ= (చేను)కోతఆవారనుండి తిప్పి తెమ్ము 2.అబే జ్ దుజా పసిన్ ఒత్తైకొన్నె అబెజ్ దుజా= పిల్లను అటు ఇటు తిప్పు 3. గొర్మ్యాయా. గొర్మ్ఇతేజ్=నాకు వళ్లు తిప్పుతున్నది 4. మాడెంగొఇనా. ఉంతాబెర్నా అబకాయె మాడెంగోఇనేతె=అమాట ఇష్టములేక మొగము తిప్పివేసికొన్నాడు. 5. తడఇనా గాలె డో తడాఇలెగోజతె = తాగినాడు గదా మొగము తిరిగిపడ్డాడు. 6 సాయెన్నా. కింపాజ్-ఇాన్ సాయేనేతె, ఒంబఇ ఒంబఇడెతె. నాకు కడుపులో తిప్పింది; డోకుడోకుగా ఉన్నది.

తిమ్మిరి. కుకుడా కుంకుమ్సలా (కా.స.)సయో కుంకుమ్సలాలిజ్. నాకు తిమ్మిరెక్కినది.

తియ్యని. గగాల్.

తియ్యగుమ్మడి. అతుజ్.

తిరిగి. 1.బారెబారె. 2. తెత్తెజ్ తెత్తెజ్ 3. అబ్రెర్రె, అర్ యెర్రె. 3 బారా.

తిరుగబడు. డయరా తంకమ్.ఇాన్ గార్రాఇ డోన్ డకుర్రె,కాఇతేంజి=నాసొమ్ము అడిగితే తిరగబడి తిట్టినారు.

తిరుగలి గొనిడి. గరోనేడ్డాజ్పిడి (విసరు చేపిడి). గనిడ్డజ్. "గొనిడిబెజ్ తిఇజ్". "ఏతెనమ్మెలె ?" "సిత్రిగ రోసి అమ్మెలె" "ఒడె, గొడా." "గోతాఇ "=మీ తిరగలి నాకు ఇయ్యి. ఎందుకు? చోళ్లు విసిరే నిమిత్తము. కానిమ్ము, విసురు. విసురుకొంటాను.

తిరగవేయు. పసల్లాఆ.

తిరుగు. ఎండుజన్నె. పర్పర్ డాగా-లెజన్ ఎండుజ్జె డోన్, ముంకాసి యొర్మల్లె, గోజేతె=గట్టి యెండలో తిరిగినాడు గనుక మొగము తిరిగి ఒక్క మారుగా పడిపోయినాడు. బుడుబుడుగాప్లె గయ్య త్రేజి గయ్యర్రెతో జ్తెజి. గిరగిర తిరుగుతున్నారు. పియ్యుర్తెంజి. యెర్యెర్ తనోజ్, గయ్యెర్ తనోజ్, పియ్యుర్ తనోజ్(నాట్యములు)

తిరుగుడుగడియ. అక్కా.

తిర్రి. తిర్రి. (మేకలను, ఎడ్లను) తోలుట.

తీ.

తీగె. 1 లనామ్. పడమోల్లనామ్ తల్లె సిడా=మోదుగ తీగ తుంచివెయ్యి. లుఆమన్లనామ్ పియ్యారా=చిక్కుడు తీగ మళ్లించు లనామ్లామ్త్రె=తీగె సాగుతున్నది. 2. అన్తనారి. (చితారుతీగె) డెండేజ్. అంతనారిజా=చితారు తీగ వాయించు.

తీసె. బలూతూ అనేగుల్.

తీతుపువిట్ట-బుడోర్తొఇ(?)

తీపు. లగార్, రగాల్(గు), ఏలేజ్.

తీయుము. 1. తబా. బోతె తబ్లెంజి తజ్లీనమ్ =నీ ఎద్దు ఎవరు తీసుకొన్నారు. 5 సఉర్ సెడా తీసి పారవేయి 2 తిసర్నా (వరిఆకు తియ్యి) 3. పెసర్నా (ఆకు తియ్యి)(కా.) 4 సెడా

తీరిక. 1. రొయోజ్. 2 రనోయోజ్. రొయోజ్జె=తీరుబడిగా.అర్రొయోజ్=తీరుబడిలేదు 3 సబా. బియో సబాతిజ్, ఎరాఇ=రేపు తిరుబడి, రా

తీరు. నీకోపముతీరినదా? నీఆకాలితీరినదా?

తీర్చు. కొక్కొడా. జాజానమ్తకొక్కొడా. నీ అప్పుతీర్చు.

తీసుకునిరా. 1 ఉరుజాఇ (మనుష్యులను) 2 పాజాఇ (జంతువులను, వస్తువులను). 3 అర్రోజాఇ (పశువులను) 4. అడాఇ.

తీసుకొనిపో. 1. ఉరుజా (మనుష్యులను.) 2 పాజా (జంతువులను, ప్రాణములేనివాటిని) 3. అర్రోజా. 4. అడా. (పసువులను)తీసివేయు. పోజా అజలన్ పోఇబా = కర్ర లాగివేయండి.సింద్రిపోజా=బట్టలాగివెయ్యి.

తు.

తుంగ. 1. తుంగ(కా). తుంగాడుంపాజ్ = తుంగముస్తెలు (కా.) 2. గఇజ్సర.

తుంచు. 2. సిబ్డజా-తడా

తుండు. 1. రనఇతుజ్. 2. అరా.

తుంపర 1.సిస్సర్. సిస్సగ్లోగబిజోలన్గలో తె=తుంపరగా ఉమ్మి పడుతున్నది. 2. సిర్సర్-డా.

తుట్టపురుగు. తుత్తా-జాడన్ (కా.)

తుడుచు. 1. జోఆ. 2. అర్జోలెత్ర్జోల. అంతా నాశము చేసి.

తుడుము. కడిజన్. తిమక. డగుడు (కా.)

తుడువు. 1. జాజోఆ. జనోబా'తె జాజోయే తె=చీపురుతో తుడిచినాడు 2. అంబోయా

తునక. తనుబ్. 3. అరమ్. (నది, గాలి, అమ్మవారు మొ॥ వాటిని గురించి వాడుతారు.) రోగా-బోజాన్‌కుడుబ్ మంద్రాన్ అర మ్లె పాజే తె=అమ్మవారు అందరిని తుడుచుకొని పోయినది

తుద. మనిజ్. మనేజ్ (చూ॥ కొన) అబ్బఇ=తుదముట్టా.

తునక. తునుజ్.

తునకాలు. బిజ్ సా-డాజ్.

తునియు. అలా కన డజు బాగు తనుబ్ అలా =ఆకర్ర రెండు ముక్కలుగా విరువు. అని న్నా డియా అల్లె సెత్తాఇ=వాని నడ్డి విరిచి వేస్తాను.

తుపాకి. బాడా. పతోఇసి-బాలన్.

తుప్పలు. కుర్రబంజి గజ్జిజ్నా (తుప్పలు కొట్టు, రొడ్డ కొయ్యి) డుల్కానాఇబా=కొండపని సరిపెట్టుదాము రండి. కుర్రబంజి ఆఇనాఇబా=తుప్పలు నరుకు దాము, రండి

తుమ్మచెట్టు కెందు-నేబన్.

తుమ్మి. కెందు

తుమ్ము. తామూఆ

తుమ్మెద. బుజ్ బుజ్-బూ.

తురకలు. తురకాంజి.

తుర్రుమని. పిర్-గామ్లే

తుల. బిం సా-డజ్.

తుళ్లు. ఉర్సుకుజా. ఉజా. ఆబ్ ఓమున్‌గిజే తె=ఇర్ డొడొఇతె (రబ్బరువలె) తుళుతుళ్లుకుపడి చూచినాడు. ఎడికాబా'తె అనిన్ ఇర్ డొడొఇతె=సంతోషముతో గంతులువేస్తున్నాడు.

తూ.

— — బారా అటజ్నాఇ=ఈ రో ఓజైనాఇ = రేపు తూగుతాను. ఎర్ అనోజ్=నాకు తూగు బడిలేదు 2. తూఊక్తైనాఇ తూగుతాను అతుఊజ్ లిజ్=నాకు తూగదు 3 డొఇతె =వేలాడును కనా పోగా కుర్రబ్ డజిజ్ తూడెతె?=పొగాకు ఎంత తూగినది?

తూచు. 1. తూసేయా. (తె.) 2. తుడేయా. తనూడె ఎర్రి=తూకిక తప్పు.

తూడు (తామర). పడోడీ-గాయన్ (పడోడీ + గాయన్, తుంపెడా-గాయ్.

తూనిక. తనూడె.

తూము. మాడి. మాడియన్.

తూరీగ. కెడోప్పేజ్.

తూర్పు. డరుజ్ డుజ్-యోజ్-నా-సేజన్.

తూరుపెత్తు. పుయెజా. సరోపుయెజ్లెండేన్ అపోల్లాజ్ పుయెజైె=ధాన్యము గాలికిపట్టుతే పోల్లు ఎగురుతుంది.

తూలనాడు. సతిగ్గామా సతిగ్గామ్ | కాషా తె =తూలనాడి తిట్టినాడు. (మనసు నొచ్చునట్లు)

తూలు. 1. బిర్సాఇనా (బిర్+సాఇ). సరో బిర్సాఇనేతె= ధాన్యము తూలిపోయినది. 2. పాజ్ సెరా. కొగో పాజ్ సిర్రతె=కందులు తూలిపోయినవి మంద్రాజి పాజ్ సిర్రెజి= మనుష్యులు చెదరిపోయినారు.

తె.

తెంచు. 1. రుఆ. అగురన్ రుఆ. 2. తడా. లుఆడన్ తడేతే = తాడు తెంచినాడు. 3. డజా. ముగ్గ, రోగా, తిత్తీజ్, ఉడా, ఒలాకుడుబ్ డజేతె=పెసలు కందులు, చింతకాయలు, మామిడికాయలు, ఆకులు, కోసినాడు (తెంచినాడు). 4. ఉరా. లుఆడన్ ఉరా=నార విప్పు. 5. ఉంద్రేజా. ఉఊ ఉంద్రేజ్జె=జుత్తు తెంచినావు

తెండా. రికేడన్.

తెగగొట్టు 1. రజా 2. రఇతూజా. కండారన్ రఇ-తూజ్లెన్; తూఆ-గామ్ డకూతె =కొమ్మలుకొట్టివేస్తే వెల్లడిగా ఉంటుంది, అజలన్ రజా=కర్రలు కొట్టు. 3 రరజా.

తెగడు. అఅసుబె.

తెగు అతడా. పనల్-డెజ్ అతల్లె ఎరేతే=కన్నె తెంచుకొని పోయినది.
తెగులు. అసు. అక్కెమార్ = తెగులుగొట్టు వాడు.
తెగువగా ఎగ్బంతొజ్ డీలదె. ఉమజ్ గాల్లె ఉమక్ష్-మగ్=సాహసముగలవాడు ఉయు జ్-సుర్.
తెచ్చిఇమ్ము పజిజ్
తెచ్చుట. పనాజ్
తెట్టు. లల్లర్. (గంజి మొ॥ వాటిమీదిది)
తెడ్డు. 1 లాబోజ్ (ఓడతెడ్డు) 2 కీవొజ్ 3 సత్తుఅ(గరిటలేక తెడ్డు) 4 కునరా ఉరు జన్-బాతె బుజ్ సాజన్ కీ తేజి=నెదురులో తెప్పనడుపుతారు
తెనుగు కాపూ-బె
తెన్ను. తపొ
తెప్ప 1 బుర్నెజ్ 2. తోనా.
తెప్పరిలుట (తెప్పరిలుట) గుజ్ గుజ్ పురాడ తడఇలె గోతేనె తో . యు గుజ్ గుజ్-పు రాడా తె=ఒళ్లు తెలియక పడియుండినాడు గాని ఇప్పుడు తెప్పిరిల్లుచున్నాడు.
తెప్పించు అప్పజ్ పనా ఇ
తెమడ. 1 జుర్రి 2. గెజోల్. గ్రి బొగ్రి పైతె
తెమ్మ. ఒజోగా.
తెర. డొజ్. సిమ్
తెరచు. 1. తుఆడా సనజ్ తఆడా=(విరివిగా) తడక తెరువు 2. రేఅ రేగా తోంన్న రేయా=తడక విప్పు.
తెలకలివాడు. తెలకలి-గర్ తెల్లి (ఓ)(తె).
తెల్లముగ్గి పలు-అగ్గినా
తెల్లపాలచెట్టు. రాఇగ్ డా-సేబ్.
తెలియు. గలమ్నా.
తెలిసికొను. ఒఆలే నా ఉంతాక బుగు ఒఆల్నా =ఆకబురు తెలికొనుగు
తెలివి. గలమ్. అగలమ్. బుద్ధి. ఒగిండి
తెలుపు. 1. పలూ 2. పొల్లజ్-(అడ్డి) తాగ్ డమ్.
తెల్లకలువ. డుంపాలిర్క్కి. పలూలాగ్
తెల్లమోదుగ. గరంబోజ్-సేబ్.
తెల్లవారుగట్టు. 1. ఠగల్డాస్ 2. కస్సిమ్ఊలన్ 3. డుజ్ రొఇలె. (చూ. ఉదయము)
తెల్లవారెను. అసూరె. పలెల్లె. డుజ్ యొల్లె.

తే.

తేగ గనఇ.
తేజస్సు. అగ్నమునుండగోడమొ॥ వాటిమీదపడే సూర్యకాంతికి తద్ధడిఅని పేరు.
తేట. 1. మతిజ్ మతిజ్-డా=తేట నీరు. మతిజ్-మడ్=తేట కన్ను 2. సడిర్ (నీరు మొదలయిన వాటిగు॥)
తేనె 1 ఒడజ్ డా 2 బోగా(పలితేనె) 3 తేనె మ్-డా=ఇంల్ల గోడలు అరుగులు గోటిలో పెట్టే నల్లగూటి తేనె 4 ఒన్ దొడ్డన్ (చెట్ల లోనిది)
తేనెటీగ 1 ఒనాజ్ డజ్ 2 అడజోబ 3. బోఒగ్-బు. 4. కరూణా-బు
తేనెపట్టు. బొఒక్ అడజ్. తేనె. ఒంద్రో డ్జ్.
తేన్ను గాట్
తేరిగాడు తనల్లి గిజా.
తేరుట 1. తిజ్ జొబాల్-డా మర్లి=బుర నీరు తేరినది 2 గనఇ. పెంబెన్నె తె తెంజమ్నె నె డో నమీ గనఇ-గనఇ డేతె= రాయాలపడిపడి ఇప్పుడే తేరుతూ తేరుతూ ఉన్నాడు (తేగవలె పెరుగుచున్నాడు).
తేర్చు. 1 ఋతనా. కడీబఇ అరెఒన్ రిడాన్ రిల్లె అలటీ-బానె డా-లేజన్ మయన్ గయులె డాన్ మతీయా (మతీజా) 2. అగనాయ 3 అబుఖేజ పెంబెమ్నె తే డో అగనాఇలె అబుఖేజా=నీగసించెను; గనుక తేర్చిగట్టవేయుము
తేలిక 1 లియంర్. 2. ఫురొజ్ ఉప్పెజా అంగ్డి ఉంతా మంగ్రా పుయొల్లె డకు=జీలుగు బెండువలె వాడు తేలికగా ఉన్నాడు.
తేలు 1 అపేనా. డా-తేంన్ అపేత్తెనాఇ= నీటిలో తేలుతాను. 2 కుంతుమె. (రూ) కొంతుమె తంకుమా. తుంకిమేడన్ (తేలు అనగా పోట్లేక మండ్రకప్ప)

తో.

తొంగిచూడు. దుడుంలె గిజా. డనుజ్ గుగి=దో బూచి. డద్రూ! డద్రూ! జూజూ! జూజూ! =దో బూచీ! అనిదుట.

తొంగుండు. డీమనా, జీమానా. యగర్ గామ్ డీమానా నిద్రపో).

తొండ. 1. తంకుమన్. 2 తుత్తుమ్. 3 కొత్ర మన్ (కా).

తొండము. తొండమన్. రాఅ-సీ.

తొందర. 1 బయా. బయానా-క్రి. తొందర పడు. 2. డిక్క-డక్క 3 ఇడోగా.

తొంబది. ఉంజి కొడి-గజ్లి.

తొక్క. కుర్రజ్ ఉసాల్

తొక్కు. 1. (క్రి.) ఇడా. తొగిన్ ఇడాన్ ఇా ల్లెండెన్ బూతె=నిప్పు తొక్కితే. కాలు తుంది. 2 రియాడి.(కసవు)సీజ్-బాన్ రియా డిదకూ-గోజ్నెతె ఇంటివద్ద గడ్డి ఉంకూడ డదు

తొగరు.లాడీ-నేబ్.

తొట్టి. డొండూ.

తొట్రుపాడు 1. గఖై (ఇరుకు) 2. ఉయెజ్. 3 రయాబ్. 2 లనఇలుఆడీ రఖైలె=భత్య మునకు (జీవమునకు) తొట్రుబాటుగా ఉ న్నది జంద్రుమ్ ఉయెజ్లె=గింజలకు తొట్ర బాటుగనున్నది డా రయజ్లె=నీళ్లకు ఇబ్బం దిగా ఉన్నది. కల్ కల్ -డెడేలజ్ తేంజి అజెజ్ లఖ్నెతె=కాళ్లతొట్రుపడ్డవి (తడ బడినవి).

తొడబులు. మండిడీ(గు)?

తొడుగు. రఅ. తంగమ్అ. రొతొన్నా (కోటుమొ॥)

తొడి. పొన్న(తె), అనెడ్డారి.

తొడిమె. తొంతి. (ఓ) అజాంగన్.

తొణుకు. 1. ఒఇండ. 2. తొనార్ తడా ఆబరిల్లె డాన్తొనార్తె=చెరువు నిండెను నీరు (అంచులమొయ్యావచ్చి తొణుకు తున్నది.) 1 సలెజ్ ఓఇ(ం)డాతె. డాన్ అంకుడొఇతె. నిండుగాఉన్నది.

తొన. అగొల్ గోలన్.

తొప్పె. కూతి. అలఇ.

తొమ్మిది తింజి. తిమ్జి.

తొర్కె-చెట్టు.కసాకోడి-నేబ్.

తొఱ్ఱ. పతు(కా). పుత్తార్. ఒనుల్-ఊల్= తొఱ్ఱమామిడి.

తొఱ్ఱి.సా-జి(మర్). సాకె-జి-మర్.

తొలకరి. తమ్మె-గుమన్.

తొలగించు. సాడా.

తొలగు. సానా. సా. సాసా=లేతే సాడా.

తొలి. అమజ్.

తొలివెలగచెట్టు కంబల్లి నేబ్.

తొలుత అమజ్ అమజ్ తిడేతె=తొలుత కొట్టెను

తో.

తో(ప్రత్యయము) 1. బా'తె. అనిన్-బా'తె బెర్రెనాఇ=వాడితో మాట్లాడినాను. 2. 3. తుమ్ 4. అంప్రా. 5. సింత్రి.6. మఇలె. 7. తోడూలె 8. రఆన్. 9. త్రుల్లాఇ. (చూ. స-తె-నిఘంటు)

తోక. అలాజ్. లాజ్.

తోకచుక్క అలా-తూజన్

తోచుట. 1 అత్రుక్ ఇ్యాన్ జిజ్జా అత్రుజ న్నా ఆఇ=నాకేమీ తోచలేదు. అమన్ ఏతె త్రుజ్నాతె=నీకేమి తోస్తుంది. 2 అతు క్ నడ్=తోచదు.

తోట తుంత. (ఓ)

తోటకూర. ఎంద్రెయప్.

తోఁటసె. తాడొ.

తోటికోడలు. (అలాఇజి, అల్ కాకీజి=అప్ప చెల్లెళ్లు) జాడి జనాడి (సవతి లేక తోటి కోడిలు) జడూబొఇ, బనింద్రాబ్ =సవతి.

తోడుగా. రఆన్, త్రుల్లాఇ. అనిన్ త్రుల్లా ఇ ఎరా. (చూ. తో.)

తోడు (ప్రమాణము) జజ్జెమ్ జజ్జేప్తేనాఇ= ప్రాణముచేస్తాను.

తోడు. (క్రి) గినా. గిన్డాఅ=నీరుతోడు.

తోడుపడు. తోడూఅ.

తోడేలు. కుల్లు.

తోబుట్టు. బొయాక్. తోనా

తోము 1 గోడా. డంకిన్ గోడా=కుండ తోము. 2. తనాఙ్గినా. పళ్లుతోము. 3 అంబోయా.

తోయు 1. అమమ్మా అ. లంకాన్సిల్లె అమ మ్మాబెతె=మీదనుండి తోసివేసినాడు. గెంటి

వేయము=అల్ రూన్డమ్ రూన్డమ్. అల్
తోసెయా. తోసెయా. అల్ మమ్మా. మమ్మా.
2 తోసెయా 3. రూండమా
తోరణము. *
తోలు. 1. అడా. తజ్లీన్ అడా=అవును తోలు
2 అ్రుజా. 3. ఉసాల్ (చర్మము)
తోలుకొనిపొమ్ము 1. అల్లె పాజా. తజ్లీజి అల్లె
పాజా=పశువులను తోలుకపొమ్ము.అ్రుజా
తోవ. తజోర్. ఈడీతజోర్=కాలిత్రో
వ గో.
తోసివేయు. చూ. తోయు.

త్రా.

త్రాగు(చూ తాగ)

త్వ

త్వరగా.ఇడామ్,బయాలె;లీర్, లడ్డిఇ-గామ్
త్ర.
తృప్తి జెజె.

ద

దంగుడు తనుజజ్. తనుజజ్ రుజ్=దం
గుడు బియ్యము
దంగదు అలబ్ డె. సరో అలబ్డె=ధాన్యము
దంగవు. అలబ్డన్ అసరో గుమ=దంగిన ధా
న్యము చెరుగు. బా ఓరెయొలెబుత్తా ఇ=
నేను వకవాయి, దంచుతాను. తనుజజ్
ఎంద్రజ్ ఎజ్జా=ఇంకా దంగ లేదు.
దంచు 1. తజా డెంకితజ్=డెంకె దంపు,
తండిఇన్ అకిడి జెజ్ నమ్ బాతె అన్ బకి
యొపోజ్=దంపప్పుడు నీకాలితో ఎగతో
య లేవా 2. తజ్ డేజా=నిలబడిదంచు
3. తుజా(రూ) తుజమ్ డీజా=కూర్చుని
దంచు, తుజమ్లిజ్లె, సీనమ్ బాతె బకియా
=కూర్చుని దంచి చేతితో ఎగదోయుము.
దంటు కడ్డ కంబూరా అకడ్డ పాజాఇ=జొ
న్న దంట్లు తీసుకొనిరా.
దండ. డండే-సి
దండకడియము. డండా-కీ-కడు.
దండము. లొమ్లో. (కా.స.), లనోమ్(కా).
లేమ్లెమ్. లనేమ్, గోగోమర్ లేమా=పెద్ద
లకు దండముపెట్టు.
దండించు. తిడా.

దండు. అల్ నూనామర్కి పర్నాక్సి. తురాక్నికి.
దండెము. తొలుగు-డజ్ (తె).
దంతము. జీ. రా-జీ=ఏనుగు దంతము.
దంపతులు. కిమిలింజి.
దక్కుట. పనోండె. పాండె(క్రి॥) జంద్రుమ్
పాండెలె వంటదక్కినది ఇజ్జా అఇజె.ఒన్న
మ్ అల్లాఎ=నీకు పిల్లలు దక్కరు
దగా. పజ్డే.
దగ్గర. 1 అడమ్ 2 తుయా(జ్).
దగ్గు. కొకో. పడిసుల.
దట్టము. కబుజ్లె. తరుబన్ కబుజ్లె డకు=మే
ఘము దట్టముగా ఉన్నది.
దట్టించు. తజా. బాడా తజా=తుపాకి
దట్టించు.
ధనస్సు. ఇజా. ఎనర్ అడేయాజ్ అడేలె,
గినియాజ్ లెజన్ పిల్లె, ఇజా అమ్-బాతె
తూఇూ=నారి ఎక్కుపెట్టి కొటికకు తగి
లించి, కోలతో ఎగుచుము. పనరన్ అడిం
డిజ్ ఉర్రె=నారికొస కట్టువిడి పోతున్నది.
దన్ను. 1 డగజ్నా. సనజన్ డరజ్ నా డకు,
అఇరాఇ=తలుపుకు దన్ను ఉన్నది,రాదు.2
తనుల్ తులా.(క్రి. ప్రా.) సనజన్ గోజ్ట్రె
తులా తనుల్ = తడక పడిపోతున్నది
దన్ను ఉంచు 3 డనజ్.
దప్పి. అర్గాల్.
దబ్బ. బరో (ఊపిరితిత్తి).
దబ్బచెట్టు. తబాబ్.
దమ్మిడి. డమ్మిడీ.
దస్సు. జొబ్బా-బర్.
దయ. సిన్నా. కరమాఇాన్ డకుఅమ్మె, డరమా
ఇాన్ అప్పెసెలె గఇ, డకుఅమ్ తె = నా
మీాద దయ ఉంచండి.
దయ్యము. బత్తోజ్ (పిశాచము). సోనుమ్.
దరి. మనేజ్గో. (ఒడ్డు.)
దరిద్రుడు. బనాగి-మర్
దర్భగడ్డి. అలాజ్, కొయజ్ = దబ్బగడ్డికట్ట.
ధర్మము. డరమజ్.
దళసరి. కబుజ్.
దవడ. డనాజ్ కీతమ్.
దవ్వ. అడుల. గరె.
దస్తావేజు. ఇడోల్-కమ్,

దా

దాక. 1 డాక. 2 (ప్రత్యయము. వంతెకోఇ. ఖాన్ ఎరాఇ పంతెకోఇ=నేను వచ్చేదాకా. సికోక్రా-ఇ.

దాగర. సజోడా.

దాగలి డాగలి.

దాగి. సోలె-(సోనా. క్రి. ప్రా).

దాగు. సనో. సోనా-సోనేతే.

దాచు. సోఆ. ఒస్సాడా, అప్ సోడా.

దానము తని. జిజ్జా తనితె=ఏమీ యివ్వలేదు. బనాగిమర్ అడోజక్ తకిత్లాబెన్ డరమమ్=పేదకు దానము చేస్తే ధర్మము.

దాపు 1. తుయ. 2 అడమ్.

దాపుక్రి. 1 కోడా, 2 పర్దు(గు).

దాయాదులు. సరాకుల్. సరాకుల్ అతునుబ్ అస్మెలె-అల్ సూ తేజి=భాగాదు వంతుకు దెబ్బలాడుతున్నారు

దారము తరేల్, లుఆ, డోరి(కా), తరే (తెల్లది) యగడోర్ (నల్లది)

దారి. తజోర్. గాఇలో

దారిమ్ము. 1. సా 2. సానా. సబ్బాజీ=దారి ఇవ్వండి.

దారికొట్టు. తజోర్ సాలా తజోరన్ అసాల్లాఇ, బెంతా బాన్ ఇత్తెబెనా=దారికొట్టినాము వేటకు-వెళ దాము.

దారు. ఆడేడె.

దారుగా 1 జబల్లె. 2. అడేడే. కుండి-ఖాన్ అడేడె=నాకత్తి వాడిగా ఉన్నది 3 తిగాడేతె=దారు పెట్టినాడు. దారుపట్టు=అగాడా.

దాహము. అర్గల్. అర్గల్ డాతె=దాహము వేస్తున్నది

ది.

దించు. 1. పేడిజా. తెంతెజల్ అబొబ్-సిత్లె పేడిజా=నేత్తిమోపును నెత్తినుండి దించు 2. పేనా. లిగజ్నామ్ పేనా=నీబరువు దించుకో.

దించుకొను. 1. పేడిజ్నా. 2. పేనబా.

దిక్కు. సెవిజన్. డరుజ్ డుక్-సెవిజ్=తూర్పు. బరిజ్ లా-అవేలిడేస=దక్షిణము. బురుబ్బు-ఒయోంజ్=పడమర. జడూలా=ఉత్తరము.

దిక్కుమాలిన. 1. కుంద్రా 2. బనాగి.

దిక్కుమాలి. (నది, వాడు) కుంద్రారి.

దిగంబరిత. ఉద్ది.

దిగదీయు. తాసోడా. కుడాఅజల్ తాసోయేతె=పొయికర్రలు దిగదీసినాడు.

దిగబడెను. [జఇతాన్] లస్సోయేతె.

దిగబెట్టు. జుల్నా. జుంజుజా(కా)

దిగు. లస్సోఆ. లసూన్నా

దిగులు. రికిల్. బంలోజ్. అనుజ్.

దిగువ. జఇతాన్.

దిట్టము. 1 తుక్. తుక్ పుడారా. (ధైర్యము) 2 డడా(గట్టి).

దిడ్డి. గిరిగ్గి

దిద్దు (తప్పు). గ్రఆ. అబ్బుజ్నాఆ.

దినము 1. డిన(తె), నజానమ్ 2 నజె(కా.) (ఈరోజు). నజెతంబాన్ ఇరాఇ=ఈరోజు మధ్యాహ్నము రా. 3 ఒయోంజ్.

దినుసు. జఆతి.

దిబ్బ. 1 పంద్రాజన్ (గంపలలో భేదము)

దిబ్బడవేయు. కరుకరే. ముఖాన్ కరుకరే డేలిఖ్ 2 జెల్ జెల్ మర్=స్థూలకాయుడు

దిమ్మ. అనేగుల్ 2. డనజ్.

దిసమొల. బడోజ్ సూ. సుండాజ్-సూ.

దీ.

దీపము. మలి. మలీ అజూమా=దీపము వెలిగించు. మలీ-ఒగేమా=దీపము ముట్టించు. మలి తాసోడా=దీపము దిగదీయు. డిక్ లోజా=ఎగసనదోయును. మలీ పఖీడా=దీపముఆర్పు.

దీవి. డేనమ్ డేనమ్ లీజ్=నాకు దీవి వేసినది.

దీవన. తలఇబాలె, బూడలె డకొబెంతిజ్; మెఎబెంతిజ్ గామ్తైజి=ముసిలవాడవు అయి వర్థిల్లుదువుగాక.

దు.

దుంగ. అరా. పుత్తుగొల్లారా=?

దుందుపాము. డుండు-జాడన్.
దుందికనెట్టు ముగుఇ.
దుంప. గనాఇ.
దుఃఖము. డుక్కమ్
దుక్కిటెద్దు. ఒర్రో-తాజ్.
దుడ్డు. డంగు.
దున్ను. ఒరా. సాలుఆ=చాలు పోయుము. బాగుఎర్తుబ్ ఇమా=ఇనుమారు దుక్కిపట్టు
దుప్పటి. డోకండి.
దుప్పి. అలేబ్
దుబ్బు. అతుర్జెడన్. సరో ఎంద్రజ్ తుర్జెనె =వరివేళ్లు నాటలేదు. లియాడి తుర్జెడన్ =గరిక దుబ్బు.
దుముకు. 1 తొగి. తొగి-కుమా. 2. అర్జాఇ తొ (అరి+జఇతా+తొగి) దుముకే నిప్పు 3. ఉర్సుకొజా=గెంతు
దుమ్ము. లకిజన్.
దురద. గతగత. గతగతా లజ్నె=దూల వేస్తున్నది.
దురాశ. అఇండమ్ ఆస గిమ. (చూచినది తెమ్మనుట).
దురుసు. మశ్తి. మాసె మశ్తి-మర్=చాలా దురుసు వాడు. అమిడ్డప్ మశ్తి బారా తుబెతే=మిక్కిలి దురుసు పనిచేసినాడు.
దులుపు. 1. తమాడా (నేలమీద). సింద్రిజి, తత్తి, తమాడా=బట్టలు, చాప దులుపు. అనీజన్ లంకా తమాడెబెన్ బొబొసీజంజి అగ్గలో=ఇల్లు మీద దులుపుతేగాని కర దూపపు పట్లు రాలవు. 2. తమ్డాఆ (నీటిలో). తడాసిజ్ డాలెజన్ తమ్డా ఆ=తడిబట్ట నీటిలో జాడించు.
దువ్వ 1. లోఆ(పోడు దువ్వు) ఒరూ లోఆ =కొండ పోడు దువ్వు. 2. పసానా-(తల దువ్వు) బొబ్నమ్ పానా=నీతల దువ్వుకో.
దువ్వెన. సనార్. 2. రనోఇ (రోఇ. కిథా.)

దూ.

దూట (చూ)దవ్వ.
దూడ. బెంబె. కల్లోడి.
దూత. పర్సాసున్. సెసిడియా
దూది. అది.
దూదేకు. యుర్డిఆ. రనీడన్-బాతె అడిన్ రిడాన్రిల్లె, సిఇక్కా యుర్డియన్ యుర్డి తెండెన్, లఆర్డి డెతె. ఉంతా లఆర్డీ తొజ్లెండెన్, డోరీ డుజ్తె=రాట్నముతో పత్తిని విడిచినతరువాత, ఏకితే ఏకులు అవుతవి. ఆఏకులు ఒడికితే దారము వస్తుంది. అడి బజ్నాలె అయూరక్=దూది బాగా ఏకలేదు. అయుయూరా=ఏకించు. యనూర్ డేలె=ఏకడ మయినది.
దూపము. దూపమన్ తూమూఆ.
దూయు. రోజా. రొగా తిత్తిజోల్ రోజా= కందులు, చింతాకు దూయుము. అమిడ్డప్ జాజా రొఇలాఇ=చాలా అప్పదూసినాను చాలాఅప్పు చేసినాను
దూరము. సజాఇ.
దూరివెళ్లు. గన్ సులుఇజా. గన్ సర్రె=ధాన్యపు గింజ దూరినది.
దూర్చు1. ఉబా పాపుర్ బెర్నానమ్ ఉత్లె మ్తాఇ=నీపాత మాటలు తవ్వి చెప్పతాను. (ఉబ్-లేమ్తాఇ.) 2. పసేర్నా. పతూ-లెజన్ సీ పసెరా=కన్నములో చేయి దూర్చు 3 బొనజన్-అ-తో-లేజన్ తరెల్ పసెరా=సూది కన్నములో దారము దూర్చు. 4. సెరా. ఉరుంతా సెరా=వాసము దూర్చు.
దూలము. అరా. కింతా-లంకా రాజ్లజి అరి రాంజి=గోడవయి దూలము వేసినారు.
దూలకంద. బెంతుల్-గాఇ.
దూలగొండి. రుంద్రూల్. జనబ్-గతక్.
దూళి. లకిజన్. దూడి.
దూసికొనుట 1. సనోర్పా (గీసుకపోవుట). ఎబ్బా సనోర్పాలిఙ్=నాకు ముల్లు తగిలిగీసుకొని పోయినది. 2. రనోఇ.రొజేతెకుండి.

దృ.

దృఢము. డడా.
దృష్టి. గిగ్గి. తజ్ తజ్ మడ్. అనిన్ తజ్-తజ్ మల్లిఙ్ డో ఇన్ అ-గాలాఇనా కూడు అమోనె, అలేమె.

దె.

దెంగు. తోయా. తొజా. తోఆ.

వెప్పట. 1 తరాన్. తరాలె అపుజ్ తిఙ్ = నాన్ను దెప్పుతున్నావు. 2. సదూఏలె అప్పుజ్ తిఙ్ పుర్బ్యానా బెర్నా; అమన్ అకెరెడా అమ్ = డెప్పి చెప్పుతూ ఉన్నావు. వెనుకటి మాట మరచిపోయినావు;

దెబ్బ. తిత్తిడన్. 2. తనెడన్ ఞన్-బా'తె సూఇజ్ = న్నాతో దెబ్బలాడు.

దెబ్బలాడు 1. అర్మా డెతి (మెడపట్టు, పట్టుకొ). 2. అల్‌రొడెతి, అల్‌రొడి = కయ్యసూడు.

దెబ్బలాడకుండా. ఎర్మాఁడేలబె.

దే.

దేంద్రవాడు. డేలి-మరన్.

దేవ కాంచన చెట్టు. కింలో-నేబ్.

దేవత. సోనుమ్ (సుమ్, సిమ్), బోనా, ఞోనా, కితుజ్; డైయూ, సున్ని, మన్ని. (చూ. పెద్దలు.)

సవర దేవతల పేరు (అకారాదిగా).—

1. అజడజ్-డైయూ.
2. అయోజ్-బొఇ.
3 అర్గత్తా
4 అర్రిబా.
5 అలాజ్.
6. ఇఞూడా
7. ఇండూగ-రాజ.
8. ఇల్డా-బొఇ. (చూ. ఎల్డాబోజన్).
9. ఎడంగా.
10. ఎర్నానా.
11. ఒయుజ్-సుమ్.
12. కంతియర్.
13. కన్ని-సోనుమ్
14. కరూఆ.
15 కినా-సోనుమ్
16. కుయురీ
17. కులేడజ్.
18. కొర్నొ.
19. గడెజాజన్.
20. గయురా-బుల్లు.
21. గర్నాడా.
22. గల్‌బెత్ (చూ. గల్బెరన్).
23. గుర్బాడీ (చూ. గుర్బాడారాజ.
24 గులుసురాజ.
25 గుసాడా-ఞో (చూ. గొసాడీ.
26. జగంతా (చూ. జగా-బొఇ.)
27. జల్యా.
28. జొడా (చూ. జొడె-బుల్లు).
29 డకుసీజ్-బొఇ.
30 డరమ్మా-బోజన్. (చూ. డరమ్మా-రాజ)
31. డక్‌సెన్నా.
32. డారి-సిమ్.
33. డాలిమ్మ
34. డారులీ
35. డూరి.
36. తిప్పిరి.
37. తుంకరాన్.
38 తుమన్నా.
39. తెతె.
40. తోనఇ.
41 పెడా.
42. పెర్ని-బొఇ
43. బజోజన్. బరు-సోనుమ్
44 గాడా-బోజన్
45 గాబూ-సోనుమ్.
46. బీమా
47. బుర్బుండా
48. బుల్లు.
49. మడ్యా-సోనుమ్.
50. ముండాడా.
51. ముత్తా.
52. రతునా-సోనుమ్.
53. రనా-డైయూ
54 గ్రమా.
55. రాతూర్
56. రింగె-బోజన్.
57. రుజ్-రుజ్.
58. రొగా-బోజన్.
59. లఉసా.
60. లొబా-సోనుమ్.
61. సంక్రు-బొఇ.

62. సంగ్రడా.
63. సమాంతి.
64. సర్డయ.
65. సిక్-బోక్.
66. సండి-అనర్-జో
67 సుత్రా-బోఇ
68. సుమన్ని.
69 సుర్మల్లా. (చూ సొర్మల్లా.)
70 సూర్ జల్బా.
71. సురెండా
72 సోడంగా.

దేవాంగుడు. డయిరి.

దేవుకో 1. సుమా, (రూ)సిఖా. అయో డా. లె జన్ సుమా=చేపలు నీళ్లో దేవు. అతోడ న్-బొలె తక్లిగన్ వసప్ సుద్గాలె జుమితె= ఆవు మూతితో తోడు దేవుకు తిన్నది. 2 సాజాన్ సాఇలె ప [illegible]ఇ=వెదకి[illegible]. 3. అగ్రమా. [illegible] అగ్లె పజ్ [illegible].

దేవుట. సినమ్.

దేవుడు. క్రిస్తుజ్, సోనుక్. [illegible]. జనాక్లో (పంగని బలియిచ్చ [illegible]). సోనుక్-పక్=మీదు [illegible]. చూ దేవు.

దేశము. దేస.

దేశా[illegible]. [illegible] [illegible]=దేశా[illegible] [illegible] నిమిత్తము వెళ్లినాడు.

ధనము. బిల్లి. [illegible]-

[illegible]ము. [illegible]

దొ

దొంగ. [illegible]. [illegible].

దొంగలించు. [illegible]. [illegible].

దొండ. [illegible] ([illegible]).

దొంతర. 1. డింయర. [illegible] ఆ=[illegible]డలు దొంతిగా [illegible]. 2. [illegible]

దొంతి. 1. డింయర్. [illegible] [illegible] దొంతిగా [illegible]. 2. [illegible] [illegible]. [illegible]=[illegible]డలు [illegible] పెట్టినాను.

దొడ్డి. 1. డొడ్డి. 2. అడె. అడె-లెజన్ తక్లిజంజి గన్ లెజి=దొడ్డిలోపశువులు జొరబడినవి. 3. గుడజన్ 3 కొత్తా. గొర్రెలదొడ్డి. (కా. వ.)

దొనికర్ర. మంగ్రడి బంగ్రడి. బనంగ్రడి.

దొన్నె. కొప్పల్. కన్ల.

దొప్ప 1 కొరిమోటి. అసి అజెక్ కొరిగెగొ బ్లె=కాళ్లుచేతులు దొప్పలైనవి. 2. కో ప్పాల్ (దొన్నె). 3 కన్లా.

దొబ్బించుకొన్నాడు. లోడమ్లె.

దొమ్మి దొమ్మి (తె). అల్లుమొడ్లెక్ తుమ్డెక్ ఎర్రెజి.

దొర. గోకుర్మర్ (గోబ్ + కుడతా + మం (త్రా) దొర,-సాఇబో, పలూమర్.

దొరసాని. సాఇబోబోజాన్, పలూబొఇ

దొరుకు ఇ[illegible]. అంగా ఇక్ బాలిక్=నాకు ఉ ప్పను వచ్చినది అసూ ఇక్-[illegible]=ఉప్ప ము దొరికించుకొన్నది [illegible] ఇ[illegible]=డ బ్బులు దొరకినవి

దొర్లిపోయింది 1 [illegible]-[illegible]లె. [illegible] ఆం[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]= బండ (గుండ)వలె [illegible] దొర్లి దొర్లి వెళ్లి నది.

దొర్లు [illegible]. [illegible].

దొలించు. [illegible]

దొలుపు. [illegible]. [illegible] [illegible]లె, [illegible] [illegible] [illegible] దొలిచి [illegible].

దో.

దో[illegible] 1. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-[illegible] [illegible] [illegible] దో[illegible]నారు. 2. [illegible]. [illegible]=దో[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] దో[illegible]న్నాడు.

దో[illegible] 1 [illegible]=దో[illegible] [illegible]రు. 2. [illegible]. [illegible] [illegible]-[illegible] దో[illegible] [illegible]న్నారు.

దో[illegible]. 1. [illegible]. 2. [illegible]. 3. [illegible] (త్రీ.)

దో[illegible]. [illegible].

దో[illegible] 1. [illegible]. 2. [illegible]. ([illegible] నక్షము).

దోసకాయ ఎజుల్ ; ఎల్లూడక్. ములుదోసకాయ. ఎంఁడ్రా.
దోషము డోస. ఎర్సి. పాపమ్. (తె.)అనర్.
దోసిలి డుబ్. దుబ్లె తియా=దోసిలితో తీసియియ్యి 2. డోబ్.

ధా.

ధ్వారము దర్వి. దరన్న. అనోనోక్ (గడప ;) రనుఒన్. (ద్వారబంధముమీది కమ్మి.)
ధాన్యము. సరో. (రూ) సెరో కొండెమ్ (కొండధాన్యము). సుడా సరజ్=పెద్ద ధాన్యము. ఉడా-సర్ (చిట్టడసత్తిగముగములవంటిధాన్యము) గసన్ రజ్-సర్=చులకన - దాన్యము. జంఁద్రుమ్. ధాన్యసంపద.
ధార 1 జకీ డా బీజకీతె=నీరు ధారగాపడుతున్నది. 2 సబీర్ గామ్లె డా ఇరాఇతే జడోర్ గామ్లె డా పేత్తె.
ధాతువచెట్టు. సింజనేబ్.

న.

నంగి. పేము. నంగిమాట. పేమూ-జెర్. పెమూలె బెర్త.
నంచుకొను తోజాలా. తనుజాల్ తోజాలా=కూర నంజుకో తొరజాల్ త్రోజాల్.
నక్కినక్కి లూఇ-లూఇ
నక్క. కల్లు. సుడా బురు=పెద్ద నక్క.
నక్కు 1 నక్కు. (తె). 2 లడా. క్రి కినా లల్లల్లె ఇర్తాఇ=పులి నక్కి-నక్కి వస్తున్నది.
నక్కెరచెట్టు. బారినేబ్.
నక్షత్రము. (కిందను చూడవలెను.)
నగ. రన్దు. రంఁడూ. (రూ.)
నగరు. నోరు. (ఓ.)
నట్రిల్లు డియా-సీజ్.
నడక. అంజేజ్. ఇూనా అని.
నడి. తెరంజ.
నడినెత్తి గరీబోబ్.
నడిపించు. అబన్ జెజా.
నడిరేయి. తుజార్ తోగల్. మిద్దుప్ తోగల్.
నడుపు. అఖ్ ఇూనా. అబ్ అన్ జెజా.

నడుము } డియా
నడ్డి }
నత్తగుల్ల. గొన్ లూ.
నత్తి 1. జొల్లఇ జొల్లఇలె బెర్తె=నత్తిగా మాట్లాడుతున్నావు. 2 రబ్ రబ్-జెర్. రబ్రబ్లె బెర్తేజి=నత్తగా మాట్లాడుతున్నారు 3 తప్తమా-బెర్.తప్తమాలె బెర్తె=నత్తిగా మాట్లాడుతున్నాడు. 3. పెమూ బెర్.
నది. అలూఇ. నఇ.
నపుంసకుడు. ఇన్ సెలూ-మర్. అడెంగీమర్. (కా. స.)
నమలు 1. జలాబా. జల్గాబ్తెనాఇ=నమలుతున్నాను. జలాజ్తేనాఇ=నములుకొంటున్నాను. 2. జబ్డా.
నమ్మకము నమ్మకమన్.(తె.)దనెర్.అమన్ ఎర్ డెర్ డెర్ జియె డేలమ్=నీవు నమ్మతగనివాడవు అయినావు. ఎర్ డెర్ జియె డాగె-నమ్మకము లేనట్టు కనబడుతున్నది.
నమ్మించు అడేడేరా. అడేడేరిక్=నన్ను నమ్మించు.
నమ్ము. డెర్నా. జెర్నానమ్ అడెర్నాఇ=నీ మాట నమ్మను.
నరమామిడిచెట్టు. బొరుడ.
నరము. 1 నతార్. అఁరె. కొస. తార=బుడ్డనరము 2. ఇూఇూజన్. 3. ఎరోబ్.
నరుకు. 1. వాలా. పార్కుబా. (గొడ్డలితో). ఆనేబన్ ఎంజుమ్-బా'తెపాల్-డుబ్బా=చెట్టు గొడ్డలితో నరకండి. 2. పడా (కత్తితో) కడీబాతే ఉంతాసంకాన్ ఎడేతె=పిరంగికత్తితో వానిమెడ నరికినాడు. 3. ఇడా.(గు). అజల్ సకత్తి-బా'తె ఇడా=వంటచెరుకు కత్తితో నరుకు. అనెబ్ ఇడా=చెట్టు నరుకు. మంఁరాన్ ఇడా=మనిషి నరుకు. తక్లిజంజి ఇడా=పశువులను నరుకు4. రజా. రంజా·అరా రెరజా=కఁర ముక్కలుకొట్టు. అజలన్ రరజా=పొయికఁరలు ముక్కలు కొట్టు. 5. గడా (తరుగు). ఉఆబన్ గడా=కూర తరుగు జెలు గడా=మాంసము కొట్టు. 6. గబ్బా అడు. కెఁరెమా జ్తెజి=బకబక నవ్వుతున్నారు.

(కోసివేయు). కిమ్మేడన్ అసంకాన్ గల్లె డో అడేవ;సురికోజన్-బా'తెగ బ్బాతాఇ= మేక మెడ నరికినాడుగాని తెగలేదు. సుర కత్తితో కోసివేస్తాను. 7. తింబాల(చెట్టు మొ॥) 8. తింబ్రసెడా (మొరళ్లు మొ॥)

నలగకొట్టు. అలబ్డా. దంగించు (చూ) అల బ్బడా.

నలగదు. అలబ్డె. అలబన్నె=మెత్తనకాదు

నలుగుట. లనబ్. తనజబ్ (చూ దంగదు.)

నాలుగుదిక్కులు. ఉంజి-సెవజన్.

నలుపు 1. యగ. గయా కాడియ. అలా-సఇ బోజ్. సోఇబోజ్. 2 క్రి. అడేల్నా. బ బ్బల్సె అడిల్నా; అజుమ్బా=కాపినచోళ్లు నలుపు, తిందాము. 3. గసీడా (గడా +స్త్రీ.) (i). చోళ్లు నలుపు. అరో యన్-గిసీడా=నోచును నలిపివేయి లుఅ డన్ గిసెడా=లౌడు పేను. 4 గిుమోయ అలాపున్ గిసిమో ఇలె, బడా దేతె=గడ్డిపే ని తే పని అవుదుంది గిస్నా మెఇలమ్=నిన్ను నలిపి మింగివేస్తాను. 5. లబ్బడి డోజన్ల బ్బడా. 6. గిడా.

నలువది బాగుకోడి.

నలుసు. గుండిమిఇ. (కంటిలో పడేచిన్న జాతి పురుగు)

నల్లగా. సొఇబోజ్లె. యగాలె. జగాలె.

నల్లగుడ్డ. గయా-కాప్. యగా-సీక్.

నల్లచీమ దేసారి-బో. గుఇడా

నల్లజీడి. అలొజన్ ఒలొగన్ (చూ).

నల్లని. యగా. జగాడమ్. ముంరానమ్ యగా లె=నీమొగము నల్లపడినది. డోజ్నమ్ జ గాలె=నీ ఒళ్లు నల్లపడినది.

నల్లపాపిటచెట్టు. కాడుమడ్.

నల్లమందు.

నల్లి. గముల్.

నల్లికళ్లపాము. జలల్, జలడన్, జలర్.

నల్లేరు.

నవ్వు. మాశా. కీమాజ్లోగె మాజ్జె. కెరొఇ లోగె మాజ్జె (నోరు తెగవక నవ్వడము). జల్లామ్తె=ముసిముసినవ్వు నవ్వుతున్నాడు. మాజ్ డమ్నె తె=మనస్సులో నవ్వుకొన్నా

నవ్వులాట. 1. తొక్లా. 2. బుకాయ. 3. బు కాయితీజ్=నన్ను పరిహాసము చేసినాడు. తొక్లాలమ్=నిన్ను నవ్వులాడినాడు.

నశించు. సెపినా. కాశ్ లేజిడోజ్, సెవల్లెజి =తిట్టినారు, గనుక నశించినారు

నష్టము. నస్టి.(తె) సనేడె. జనిడి. సీ-లెజ్-ఇన్ గత్రె. నాచేతికి తగులుకొన్నది. అనగా నష్టము వచ్చినది.

నక్షత్రము. 1. తుఇతుఇ. 2 తుకుజన్. సండి తుఇ=సప్తర్షి మండలము దుక్కు-ఇతుఇ= కృత్తిక. ఖోంసాతుఇ=మృగశీర్ష. కుక్కు- ర్నా అ్రెతుఇ=రోహిణి. సుంక్రాతుఇ. అరుబ్తుఇ. తగల్డాతుఇ. శుక్రుడు. జనుమ్ తార్. కుజుడు. రిసాల్తుఇ=గురుడు. కి నాడ్-తుఇ? కినా-తుఇ? తొగె-తుఇ? గో డూతుఇ. తంబేసాల్-తుఇ. బొఅర్బొఇ-తుఇ జొండోడా-తుఇ.

నా.

నా ఇన్. సెజ్-ఇన్=నా ఇల్లు.

నాకు. 1. (క్ర) జాలా 2. బూజా. ఒస్డేర్-నీ బూజే తే=వెలు కుడిచినాడు అడబ్డా జా లతె= తేనె నాకినాడు. ఇష్. తీష్ =నాకు ఇయ్యి.

నాగలి. ఎర్గుప్.

నాగిలిచాలు. ఒరడా. ఉరా.

నాగనాణెము. సొజ్-నేవ్.

నాగుపాము. నాగా-జాడన్.

నాచు. కులాజన్. డాలెజన్ కూలూఇ-తె.

నాటు. గుఅ.

నాడి. సతార్.

నాడు 1. డేస. 2. మొమె. 3. అంగరో నమీ ఇయాఇతె=నాటికి నేను వచ్చినాడు.

నాది. ఖేన్. ఇనాతె. మిఇన్. (తా. స.)

నానబెట్టు. లుజ్నా లోబో లుజ్జె=మన్ను నా నినది. లుఅడన్ లుజా=నాగ నానబెట్టు.

నానా. ఎరండి.

నాను. లొబొ లుజ్లె. లనుజ్లా=నానినమ న్ను.అ-లుజ్తాల్-బాన్ డకోడోజ్ సె= నానిన గోడవద్ద ఉండకు.

నాయన. ఉఆజ్.
నాయుడు. గొమాజ్ (ఓ). గమాజ్.
నార. దేశ్ దేజ్ (జీలుగుది), రాతి-లూడజ్ (అడ్డనార)
నారి. పనర్ (పర్. ధా.) (వెదురు బద్దతో చేసినది). డిజ్ డిజ్ పనారన్ బద్దనారి. పనర్ గో పక్ డీక్లె, గలీయాజ్ - లెజ్ న్ అన్ డాజా=నారి కొనలు కట్టి కోటికలో ఎక్కించు.
నారింజ. నారజా
నారు. బిసూతా. సిత్రి, సరో బిసూతా బజ్నాలె డకు=చోడి, వరినారు బాగున్నది.
నారుపోయు. బిసూతాఆ
నాలిక అలాజ్. లాజ్.
నాలుగు. ఉంజి. పుంజా ఉంజి సేజన్=నాలుగు మూలలు.

ని.

నిండా. 1. ఆబరి. 2 తబేజ్. 3. లకఇ.
నిండు. బరీనా. తబెజ్నా.
నిందించు. పింతు ఆ. డోసాఆ. అనిన్ డోసా త్రిష్.
నింపాది. 1. జరజర సుక్యా 2. డీర్గాఇ.
నింపు. బరీఆ
నిక్కు. 1. జెలె (పొడవు). పడిక్లె (నిక్కినాడు, నిక్కినది) 2. కింతిజ్-(గర్వము). పడిజ్-మర్.
నిగనిగ. తర్మడి.
నిగురు. కుమాబక్.
నిగ్గు. అ'డా. అడుప్.
నిజము. జడి జడిత్రెన్.
నిచ్చెన. కోడా. తుర్పడా.
నిట్ట. కింజర్. సుండాజ్.
నిట్టూర్పు. తోయేమ్. తోయేమ్‌డాలె. (కా. స.). తోజ్ యేమ్.
నిడివిగ. 1. జలెలె. 2. గరీలె. జలోలె (కా). కనూర్ జలోలె డకు=బొంగు వెదురున్నాడు పుగా ఉన్నది. 3. అయమ్. అయమ్‌తె తిత్తమ్=నిడివిపైని నీకు ఇస్తాను.

నిదానించి చూస్తున్నాడు. ఎర్పిమాల్లె గిత్తె. తనజ్లె గిత్తె.
నిద్ర. 1. మెమె 2 జనిమ్మడ్. 3 డనిమ్మడ్ (2-3 కు నిద్రకన్ను అని అర్థము). మెమె డాతె=నిద్ర వస్తున్నది. మెమె డాయె=నిద్ర రాదు. డీమాడాతె=నిద్రవస్తున్నది. జీమానా=నిద్రపో.
నిన్న. రుబన్.
నిప్పు. తొగి. రడీ-తో. పెద్దనిప్పు. తర్డేజ్-తో (కా స.) తరిచితీసిన నిప్పు=తడజ్-తొ.
నిబద్ధి. జడి; జడీలె.
నిబ్బరమ్. బజ్నా.
నిమిత్తము. 1 అమ్మెలె. ఏతెనమ్మెలె ఇల్లాఇ=ఎందు నిమిత్తము వచ్చినావు ఏతెనమ్మెలె కనాబెర్నా అప్పట్లె=ఏహేతువు-చేత యీ మాట చెప్పినావు. 2. ఆసన్, 3 అప్పెలె
నిమిషము. బొకడిక్యా. బొపడె (కా. స.)
నిమురు. 1. తరోజా మండిడీ-లెజన్ అసూ అమ్మెలె తుజ్ సేడమ్ ఆడుబ్ జాతె తరోజేతె=ముణుకులోని నొప్పికొరకు (?) సాలతో నిమిరినాడు
నిమ్మ. లిమ్మ (ఓ).
నిమ్మళించెను. 1. సీర్రె. మూరె గుర్దా సీర్రె=పుండు చీము కట్టినది. 2 తత్తె. (తడా క్రి.) అసుతిత్తె=బాధపోయినది 3. బసేలె (బజ్నా+సెడ) మూరె బసెల్లె=పుండు నిమ్మళించినది. 4. బజ్ సాడేలె-5 సుక్యాలె.
నిలకడ డసేడె. అనిన్నా బెర్నా అడెడేయె=వానిమాట నిలకడలేదు. ఎర్డ సేడేనా అబెర్నా అడెర్డోజ్‌నె=నిలకడ లేనివాడి మాట నమ్మకు.
నిలవ. డనకు. అమిడ్డప్ అయమ్ అలి అడనకు అడెడెయె=చాలాకాలము కల్లు నిలవకు (నిలవదు) ఉండదు 2. లగ్గు.
నిలివెడు తనజ్. బొతనజ్ జరూ (జ్)=నిలివెడు లోతు.
నిలుచుట 1. డనకు. 2. తనజ్. అనిన్నా పురాడా అతనజె=వాని ప్రాణము నిలవదు.
నిలుపు. అన్ డెడేయా. అత్తనజా.
నిలుపుగా (నిడివి. చూ.)
నిలవబెట్టు. అత్తనజా.

నిలువుగా. 1 తజ్ తూలన్ (నెట్టముగా. కొంచము ఏటవాలుగా)2. తనజ్ లె 3. తడిజ్ తడజ్ లె 4. ఎర్ నడీలబె.

నిషా. 1. అమసాల్. అమ్మసల్లె=నిషాతీరినది మసల్లె=నిషాచేసినాడు. 2. తడాఇ. తడాఇన్ అమ్మేలె గొర్తాఇడిజ్=నిషాచేత నాకు ఒళ్లు తిప్పుతున్నది. 3. తగ్గాల్ (తడ్+అర్ గల్)=దప్పిక తీరడము.

నీ.

నీచుడు. అనర్ మర్.

నీటికాకి. తుబ్బిబ్-డా-తీ.

నీటిదార. ఏజ్-డా. జరీ-డా. (శా) బజోన్. బడోజ్-డా (కా.)

నీటుకాడు. 1.పొజ్గామర్. 2.లాగామర్ తింగ్రొడొఇ. తింకుడొఇ తింకుడోఇ జెర్తె. తింగ్రొఇ జెర్తె, అతరుజ్ నామర్తె=నీటుగా గోటుగా పలుకుతాడు గాని చేతకానివాడు. (గొంతుకూర్చుండి మాటలు చెప్పుతాడు.)

నీడ. లుమ్ము.

నీతి బుద్ధి. గనలమ్.

నీది. అమన్-ఆతె.

నీయొద్దకు. 1. మజ్ నమ్. 2 తెమజ్ నమ్.

నీరసము. 1 సిరసాజ్. (కా. స.) అనిన్ అనూఅమ్మేలె సిరసాజ్లె.సిర్ తార్. 2. జెంజెమ్ (శా). జెంజెమ్తె=నీరసించుతున్నాడు. 3. 3. జంజాడా నేతె 4. తరూజాఇనేతె=ఎముకలు కనపడేలాగు నీరసించినాడు. 5. రడజ్లె.

నీరు. డఆన్. డఆ.

నీరుగట్టె. డఆ-జా.

నీరుడి. అనుమ్.

నీరుపెట్టు. అడడాఆ. సెరొబ అడడాఆ. అడడాలాఇ.

నీరుల్లి. బొరెజ్-అనూన్డా.

నీరెండ. ఉలామ్-డాగా.

నీలి. ఒలఇజ్. (వర్ణము) సొఇబోజ్. సొఇల్. నీలిమందు.

నీళ్లాడు కొబర్.

నీవు. అమన్. అమని (కా). అమ్. (సమాసములో.)

నృ.

నృత్యము. 1. తోజ్ సేజ్. 2. తనోజ్. డెప్తాఇ, తొజా=నాట్యము వాయించుతాను, ఆడుము. అబ్యర్నాఇబా. •అయర్నాఇబా

ను.

నుగ్గు రడి

నుదురు. తనీకాఇ. తనికొ్కాఇ.

నునుపు. జలెమ్.

నుయ్యి. కుఆ.సింఢా.

నురగ. పెంపీడా. (నీటుబుంగ) బుబు.

నులక ఉండాలూ (కా). అనేల్-లూడ్.

నులిపురుగు. కడూ-జా; (లేడికలు)

నులికడుపు. జలాఇగర్. అసు-పోజ్.

నులియు. పొడేనా. లేబు అతిత్తెడో పొడేనెతె = డబ్బులు ఇవ్వడుగదా నులుచుకున్నాడు. పూడీ పోడే తిజ్=నాకు బొద్దునులుస్తున్నది పొడె.పడెత్తెన్=నులుచుకొనిగింజుకొంటున్నాడు.

నులుపు.1 పోడేడా. 2. అల్ దుబా(మెడ మొ॥) 3 రమోయా (జొన్నపొత్తి మొ॥)

నువ్వులు. జాతె. బొరెజ్-జా=ఎర్రనువ్వులు. బరోజా=తురియా నువ్వులు. (ఇవేబంటునువ్వులు.)

నూ.

నూకలు. కుడ్డా-బఇ.

నూగారు. కొరో-జె (కా.స)కొరొ-పోజ్.

నూగు. కొరోజె. ఎంద్రా అ-కసీ-కొరోజెడన్ డేఇజ్జె=దోసపిందె నూగు నాకు తగులుగుకొన్నది. బుడజ్ సింగ (నూగుమీసము). బుడజ్ బుడజ్లె సింగాతె=నూగునూగు మీసము వస్తున్నది.

నూనె. మిఖోల్. సోరూ-మీ(నెయ్యి). కరంజా-మి (కాగునూనె.)

నూనెగోరుపిక్క. గొలైసి.

నూరు. బోసుఅ. బొబంద(కా. స.)
నూర్చు. తెలా, తిలా. సెరో తనేల్వాన్ తెత్తేజి=ధాన్యము కళ్లములో నూరుచారు.
నూరు. 1. అగాడా కుండే అగాడా=కత్తి నూరు. 2. తిగాడా. కుండీతిగాడా. 3. రిడా. (సమ్‌రిడా) సజ్ సజ్ రిడా=పసపు నూరు.
నూలు తరెల్ (తెల్లది). యగాడోర్ - నీలిదారము) (గు). తోడేజ్నా=నూలు వడుకు
నూలుతేగ. బరోగాయి.

నె

నెగ్గు. గెలిసే అ(తె). కోరానా. అడుర్నా.
నెటిక రడ్డోబా (కా.స). రడ్డోబా బక్రియా=నెటిక విరుపు.
నెట్రుము. కొంకోజ్.
నెత్తళ్లు. రెక్తాబా. ఉరోల్-రెరా.
నెత్తి. బోబ్
నెత్తురు. మిఝామ్.
నెమరువేయు. అడుక్ గాబా తజ్లె అడుర్ గాత్తె.
నెమలి. మారా.
నెమలికన్నులు. మరా-బలెజ్.
నెమ్మది. పయమ్.
నెయ్యి. తజ్లి-మి. సరో-మి. గిరా-(ఓ)
నెరసిన (జుత్తు) బాఓల్లె(కా)=జుత్తుపండినది. 2 గుఙ్రోన్నా-ఊ (నెరసినజుత్తు)
నెరవేరెను. డేలె. గడెల్లె.
నెల 1. అజాఇ. అజఇ-తాజ్. అజఇతాజ్ గవల్లె=నెల కనపడినది. 2. అజాఇ. బోఅజాఇ డేలె=ఒక నెల అయినది. నెలలపేర్లు —చైత్రం = డుల్వా-గాఇ (పోడుకాల్చేనెల); 2. వైశాఖం=లోలోన్-గాఇ (పోడుపుల్చేనెల) 3. జ్యేష్ఠం= ? ( ) 4. ఆషాఢం=పుజ్జజ్ లో-గాఇ ( ), రతంగాఇ రథాయాత్ర, 5. శ్రావణం=బురోఇ-అంగాఇ. ( ). 6. భాద్రపదం=రోబొజ్-గాఇ ( ); ఉసా-అంగాఇ ( ) 7. ఆశ్వీజం=దసరా-అంగాఇ 8. కార్తికా-అంగాఇ. 9. మార్గశిరం=కుడంగ్-సాల్-అంగాఇ. 10. పుష్యం=సంక్రాతి-గాఇ 11. మాఘం = తింబుర్ - గాఇ (పోడుకొట్టేనెల). 12. డోలా - అంగాఇ (డోలాయాత్ర నెల)
నెలిమిచెట్టు. రెసా-న్ నేబ్.

నే.

నేడు. నజె. నజా (కా.స.) లమి.
నేను. ఖాన్. ఇఖ్.(సమాసములో). ఖాని. ఇజే (కా.స.)
నేయు. 1. తాఖా. నీజ్ తాఖా=ఇల్లు నేయుము. సింద్రి తాఖా=బట్టలు నేయి. తత్తి తాఖా=చాపఅల్లు 2. ఖేమా. (ఇంటినిగు॥). ఖేమ్‌నేడ్నె తె=ఇల్లు నేసుకొన్నాడు.
నేర్చుకో ఇజాన్నె. ఇజ్ ఇజాన్నె
నేరెడు కుర్గత్ (డ్).
నేరము. పింతా. వంతు. డోసా. నేమ్ (కా. స.)
నేర్పు క్రి. అఖ్ ఇజా.
నేర్పించు. అఖ్ ఇజా.
నేల. లొంబొ. (చూ. భూమి)
నేలతంగెడుచెట్టు. తంజ్‌డి.
నేస్తము. గడి.

నొ.

నొక్కు 1. లడా. జేజన్ లత్తె డోజ్=కాళ్లు గుద్దుతున్నావా, 2. లబాడా, లబానా. (ఆత్మనస్థకము) 3. పాకుబ్బా (కరిచిపట్టు) 4 యోనా (అణుచు).
నొచ్చెను. 1. లల్లజ్. గొజ్జెడో డియానమ్ లడమ్తె=కూర్చుంటివిగనుక నడ్డి నొస్తున్నది. 2. అహూ తనిడ్ అనూతె=దెబ్బ నొస్తున్నది.
నొప్పి. అసూ. అసుగరు (మిక్కిలినొప్పి). డజర్ డజర్! బుడర్ బుడర్.
నొల్లు. కురుడేఅ(ఓ). నొల్లాఅ(తె). కురుడీ. అరా. నొల్లుబల్ల.
నొసలు. తనీకాఇ.
నోరు. తో. తోడన్. తుంతి(ఓ). పక్షినోరు. అన్‌తమ్‌డా లోగ ఎర్తాఇ=నోరు తెరుచుకొని వస్తున్నాడు.

నా.

నాకరి. కంబ్రా-మర్.
న్యాయము. నాయమన్. నియామన్.

ప

పంక్తి. తొత్తొఇ. తంద్రొఇ. అతాగై=ఎదురు వరుస.
పంగటికాళ్లు. అరపా-జేజ్.
పంగిడి. పంగిడి.
పంచ. పన్స్యా(కా). పన్నారోల్. సన్నారోల్ (స్త్రీలబట్ట). ఒల్లియాకాప్ = మగవాళ్లు కట్టుకొనేవి. జతూకాప్=8 అణాలపంచ తుజ్‌సుజ్‌కాప్. 4 అణాలపంచ. రనాకాప్. జలతారు పంచ.
పంచే. } గజ్జి. గజ్జి-నూజ్=ఇంటి పంచ.
పంచాది. }
పంచాయతి. పన్సాఇతి.
పంచు. 1. తుబా. 2. తనుబ్లె తియా. 3. బంతేయా. 4. తుప్‌తుబ్లె తియా.
పంజరము. బుత్తి.
పంట. గంద్రూ(ఊల్). గంద్రూ ఊల్ లె-పండలేదు.
పంటకాలము. గంద్రూ-ఉల్-ఈజన్.
పండబెట్టు. అగ్గారా.
పండు. అగుర్. ఉడా గూర్రె. మామిడి పండినది. ఉడాగూరన్ కొక్కోల్లె జూమా= మామిడిపండు (రెండు చేతులా) పట్టుకొని తిను. క్రి. 1 గుర్-2 లేడా. లే గల్లె (అరముగ్గి).
పండుకొను 1 డీమానా. 2. జీమానా. 3 మెమెడా. 4. ఉంబుజ్జా=కొంచెము సేపు చేదిమీదతలఉంచుకొనిపడుకో.
పడుకోబెట్టు. అన్‌లూడా.
పండుగ. అడుర్. 1 పేకా అడుర్=బొరిగలు పాతి ఎక్కితీసే పండుగ. 2 ఉడా. అడుర్ = మామిడికాయల పండుగ. 3. రొగో అడుర్=కంది పండుగ. 4. తంకొజ్ అడుర్=బెంక పండుగ. 5. సీడీ అడుర్=జీడి పండుగ. 6. కుడాన్‌తుజ్ అడుర్=బొమ్మల పండుగ. 7. సతీడాన్ అడుర్=కూర పండుగ. 8. అబా అడుర్-విప్పమొగ్గ పండుగ. 9. ఒసా అడుర్= అంకుడాకులపండుగ. 10 సిత్రి అడుర్-చోడిపండుగ. 11. కెర అడుర్. 12 గంతియాడుర్. గ బెలపండుగ 13 కొండేమ్-అడుర్ - కొండధాన్యముపండుగ.
పండ్రెండు. మిగ్గల్.
పంతము. 1. బాడె. అల్ - బాడె - బాడేలె రెంజి-పంతము పట్టి పరుగెత్తినారు. 2 లాబా.
పంది. కింబోజ్.
పందికొక్కు. ఒంబోజ్‌తి. (కా. స.) ఒంబోజ్ తఇ
పందిమూతిచెట్టు. కడింబర్-నేప్.
పందిరి. పంజరి. సమండ. (ఓ గు). పల్లాఒ.
పందెము. బాడె. అల్‌బాడె.
పంకొమ్మిది. గజ్జితిమ్జి. మిగ్గల్‌గుజ్జి.
పంపు 1 అపాయా 2. బాఇ. అరిన్ అపాయా = వాణ్ని పంపు ఆబన్ అపాయ=కూర పంపు.
పంపెనచెట్టు. పంపనేనేప్.
పాంకోడు. పండేయక. (ఓ).
పకపకనవ్వెను. మాఆజ్ దమ్మెతె. కెకె గ్గర్ లొగె మాఆజ్జె.
పక్క 1. సరల్లి. సరల్లిలేజన్ లేబూన్ కెరెడాలీజ్=పక్కమీద డబ్బులు మరచినాను. సరల్లిలెజన్ డీమానా=పక్కమీదపడుకో 2 సరల్లిలెజన్ అసూడేలె=పక్కలో నొప్పిపుట్టినది. 2. సెఎజన్. ఒడిత్తా సెఎజన్ సీక్-ఖాన్ డకు=ఆపక్క నాఇల్లు ఉన్నది.
పక్కఎముక. అంద్రొఇ-జజన్. ఒంద్రొఇ-జజ్
పక్కు. 1. కుర్రాజ్. అంబసూ అకుర్రాజ్= పుండు పక్కు. అంబసు కుర్రాజ్ డెలె= పుండు పక్కు కట్టింది. 2. సెమ్మాఅడిజ్. (ముక్కుపక్కు) సెమ్మాఅడల్‌తబా-ముక్కుపక్కుతియ్యి. అజిముర్. పుండుపలుకు.
పక్షి. ఒంతి. ఒంతిడన్. (సమాసములో) తి.
పగ. బేరా.
పగలు. తగ. తగా-తొగల్‌బారానా=పగలు రాత్రి పనే. తంబా (చల్దివేళ). తంబా తొగల్-రాత్రింబగళ్లు
పగవాడు. బేరా-మార్.

పగులు 1. పడార్; పడర్. సనజన్ పడ్రారె=తలుపు బీటలు పడ్డది. కింతల్ పడ్రారె=గోడ పగిలినది. 2. పతడా (క్రి). అంబసు పతల్లె=పుండు పగిలినది.(పాల్+తడ్) 3. పత్తు. కింతాల్ పతూలె=గోడకు కన్నము పడ్డది.

పచ్చ. సోఇాల్ (పసుపురంగు). ఏదూడమ్-ఆకుపచ్చని. కూలిఇ, సాఇమె-ఆడ్డి.

పచ్చడము. కరీయా.

పచ్చడి. రిబ్బిడ్. రిబ్బిడన్ రిత్తాఇ=పచ్చడి నూరుతాను.

పచ్చాకు. పడిమనేబ్

పచ్చి. అమెక్.

పచ్చిక అగాబ్. రియాడి.

పచ్చికాయ. అమెక్-జూ.

పటపట. రడేబ్-రడేబ్-గామ్ కొర్రొక్రె=పటపట కొరుకుతున్నాడు.

పట్టి. కుర్రక్. కుర్రక్ లూజా=తొక్క ఒలువు.

పట్టణము. గడ.

పట్టినవస్తువు. ఇరమ్ఇమ్-అజాతి.

పట్టు. 1.(క్రి.)ఇమా. డోక్ ఇాన్ ఇమా=ఒళ్లు పట్టు. లేబూ ఇమా=డబ్బులు పట్టు 2. లబ్బాదా. జేక్ ఇాన్ లబ్బాడీక్=నాకు కాళ్లు పట్టు. 3. అమ్-నా. రడ్డా అనేబంజి అర్లైమె పాజేతె ప్రవాహము చెట్లనుపట్టుకొని పోయినది 4. పాకుల్లె (గోటకరిచిపట్టు).

పట్టుకొనిరా. పాజాఇ. తకోబా (ఎగరవేసి పండుపట్టుకొనుము).

పట్టుకొనిపో. పాజా.

పట్టెకర్ర రనాక్రాక్.

పట్టెడు. కనమ్. బో కనుమ్ కుమ్=ఒక పట్టెడు ముద్ద.

పడకటిల్లు డీమాబ్బాటీక్. డెరిమ్మాన్నాటిక్.

పడగ. లంజాక్. బబ్-నాగా.

పడవోయు. పపల్లాఆ. పసలా.

పడమర. 1 బురుబ్బొయోక్. 2. ఒరుబ్-బుబ్ యొక్-నా-నేక్.

పడవ. బొక్సక్. బుక్సక్.

పడియా. కిడాలె.

పడిసెము. పడీసుఆ. తామూ-డా.

పడుకొను. డీమానా. డనిమన్; జనిమన్=పడుకొనేస్థలము.

పండుగ అడుర్. అడుర్-అత్తాక్.

పడుచు. 1. డజడా. (పురుషుడు). డజడీ (స్త్రీ) 2. కిడాబొఇ (పడుచుది).

పడు. 1. గోజా. అనెబ్ గోజ్ లె=చెట్టు పడ్డగి. ఇాన్ గోజ్ లిఇ=నేను పడ్డాను. 2. ఒసోజా (రూ) ఊసూజా మాడాన్ డాఇలాఇ డోన్ ఒసోజ్లిక్=అటక ఎక్కినాను గాని పడిపోయినాను. (ఇది మనుషులనుగురించే వాడతారు. 3. గలోనా. కనిమండ్రా ఉడానెబ్ డాజాన్ డఇలె ఉడాన్ దూజెతెడోన్ కండారా అల్డుల్లె, సంప్రాకండారా సంప్రాఉడా సంప్రామండ్రా గలలె=ఈమనుష్యుడు మామిడిచెట్టుఎక్కి మామిడికాయలు కోసినాడుగాని కొమ్మవిరిగి, కొమ్మతో కాయలతో మనుష్యుడు వెంటనే పడిపోయినాడు.(సంప్రా. కా. స) 4. లాఅ(ఒలుకుము) సలెజన్ సిల్లె డా లాలె=కుండనుండి నీళ్లు ఒలికినవి. 5. జతత్తె (వ. క్రి.)డా జతత్తె=నీళ్లు చుక్కలు పడుతున్నవి. 6. ఉయోజా; ఒయోజా (ప్రా), (ఆకు, రాలు). 7. రుయోజ్లె (భూ. క్రి). ఆకులన్నీ రాలినవి. 8. సమ్సమ్లిక్ 9. లత్తిన్లిక్ (గోడ, చెట్టు, దూలము మొ॥) నామీదను పడ్డవి. 10. పలూఅ. కుల్లు కుఆకేజన్ పలోలె=నక్క నూతిలో పడ్డది.

పణుకు. 1. తకోక్. 2. ఒండ్రోక్ తాల్ (కా. స.) అడ్డముగా ఉండె పణుకు. ఒమ్డ్రోజ్ తాల్.

పత్తి. అపి. అడి పతల్లె. పత్తి బోగ-విడిచినది.

పత్తిబోగ. పతడా.

పదపద. మామా. జరాఒఇమా. అందాకాపద.

పదకొండు. గల్లొఇ.

పదహారు. గల్జితుర్రు.

పది. గల్జి.

పదిలము. జాగరత. (తె).

పదిహేడు. గల్జిగుల్జి.

పదిహేను. గల్జిమొల్లొఇ. మిగ్గల్యూగి

పందిముక్కు తేగ. అడబ్-గఇ.

పదును. 1. తర్రజ్ (రూ) తంర్డాజ్. తర్రాజ్. తర్రజా (ప్రా. క్రి) 2. జబ్‌డా-లో. ఒర్రో జబ్‌డాలో సెవ్లె. దుక్కి పదును పోయినది.

పద్దు. డిడి. డని. పడోడి.

పద్నాల్గు. గల్జుంజి. మిగ్గల్ బాగు.

పనస పడస.

పని. 1 బారా. బారాఅతుజ్ తుజా=పని సరిపెట్టు. బారానా (క్రి-ప్రా.) 2. కబ్బాడా. 3. సనజ్జా. 4. సజ్జా. సనజ్జాఅ-సజ్జాఅ. కబాడా అ (క్రి. ప్రా.) 3. కంబ్ర. వెట్టిపని 4. ఎంతకూ తెగనిబరువు. తల పైని, భుజములపైని, వేసికొన్నారు, ఇంకా ఎత్తికోవలసిన వస్తువులున్నవి, అయ్యో!=ఎర్రా బరా-బరా, ఎగ్సబ-సబ అంర్ప్రా, గాఇ, ఏ!

పనిముట్లు. 1. ఇంర్డక్. 2. ఇంర్డమంజి.

పన్ను. జీ. (దంతము) తినాడుజ్ జీ=దవడపళ్లు. అముజ్ జీ=ముందుపళ్లు. పాంగాజీ=కోరపళ్లు తన్ జీనెతె, (రూ) తినాన్ జీనెతె=పళ్లు తోముకొన్నాడు.

పన్ను. బండూడా (కొండసాగుకు కుటుంబము 1 కి రూ. 0-8-0 పన్ను) బొంబేరా. తర్తినా; కరిత్తినా. (కత్తిపన్ను)

పన్నా. సనార్. సనీసార్ (సోగసైనపన్నా) గనోజన్ (కా).

పన్నెండు. మిగ్గల్.

పప్పు. పప్పు. కప్పు. (గు.)

పయనము అడ్డానిక్. ఓన్నెఇడ్డాలె? ఎటు పైన మైనావు? మొయ్యె అఇడ్డానిక్ అమిడ్డప్ మక్ డేలిక్=మొన్నటి ప్రయాణము నాకు చాలా కష్టమైనది.

పయివాడు. యుఒఇ. యుఒజన్. (నవర జాతిలో చేరనివాడు.)

పరక, బాగుపైసా.

పరగడుపు. పంతోఇ (అంటుకపోయినకడుపు). అరికాక్కా-పోజ్.

పరుచు. అర్పా డా. సగల్లి అర్పాడా. పక్క పరుపు. అర్పాతియా. చాపపరుపు. బెలా.

పరదేశము. బిన్నదేస. బెగడదేస. ఎరెర్ దేస.

పరాకు. కరేడా. ఎరెడా.

పరారి తెరేర్ డేసా ఎరేతె=వేరే దేశము వెళ్లిపోయినాడు

పరిగెలు. అయోంజి. అసజ్-యో.

పరిష్కారము. తక్కు. తనుక్కు. తంర్డుక్కు-బెర్. అనిన్ ఇరన్ తక్కూలె బెర్నా=వాడికి నాకూ మాటలు పరిష్కారమైనవి.

పరిహాసకుడు. బుకఇ-మర్. తోక్లా-మర్, గొఇబెర్-మర్.

పర్నింగిచెట్టు=కాంతెత్ని.

పరుగు. యిర్నా. యిర్నెతె=పరుగెత్తినాడు. బాగు ఎర్నా ఎర్నెతె.

పరుచు. 1 బెలా. తత్తి బెలా=చాప పరువు. బీలా (గు). 2. అర్పాడా. సరిగ్గ అర్పాడా=పక్క పరువు. అర్పా తియా=చాప పర్చు.

పరుడు. కజ్జామంర్డా. బెగడమంర్డా. లోకామంర్డా యొఓఇ-మర్. (సవరలు కాని పరజాతులవారు).

పరుపు. అలాల్ లో. (విశాల ప్రదేశము.)

పరువు బారు. ఉడా తత్తిల్ బారోలె మామిడి చింతకాయలు పరువుకు వచ్చినవి. (2) పరుఉఅ. (తె.) పరుఉఅ-ఇరన్ సెవ్లె=నాపరువు పోయినది

పర్యాయము తూగ్ తజోర్. బారె-ఏరె=రెండు మూడుమార్లు.

పర్వతము. బరో. బరు. (సమాసములో బుర్. బొర్)

పలక. సక్కడి. సక్కడిరెజ్=పలకరాయి.

పలకబారు. జొమూఅ. ఉడా జొజొమూతె=మామిడికాయ పలకబారినది.

పలకరించు. 1 ఒలా, ఒఅలా 2. ఒలజ్నా.

పలకసరులు. 1. సుంకాఇత తిల్. 2. తజమన్.

పలవరించు. ఒజోరాయా. ఒజోరాఇ. పలవరింత. ఒజోరాఇలె=వాడు పలవరించినాడు.

పలుకబారెను. 1. బాగోలె. 2. జొమ్మూలె. 3. గూర్రె.

పలుకు 1 అప్పుజా. తెత్తెన్ జితెలజెలె అప్పుజా=అక్కడ యేమిజరిగినదో చెప్పు. 2. బేరా. ఎన్నెగామ్ గామ్లాఇగామ్ బెరా=

నేను ఇలాగన్నానని పలుకు (అను) 3. జా లజా. ఓమంద్రాడా జాలజా=ఓమనుష్యుడా పలుకు 4 అబఇ=గింజ 5 అజిముర్ (కురు పుది).

పలచన. మేతల్.

పల్లకి. పల్లంకి. పాలంకి.

పల్లము. 1 బసెల్. బసెల్‌బాఇ. పల్లపు జాగా వాడు(కా)) సర్గాంజి. పల్లపుసవరలు(రూ) సర్గాబాఇ. దీనికి మధుగ్రామమనిన్నీ అర్థ ముకలదు. 2. జరూ. జరూలంక. జరు జగ్రక్ =మెరకాపల్లము.

పల్లపుపూతికచెట్టు. రోసా.

పల్లు. తనాజీ (దవడపల్లు); జీ సకాల్లె=పళ్లు కరుచు కొన్నాడు

పల్లమైన. జరూ.

పల్లపుతులసి=తుడసి.

పల్లె. గొర్జాజ్.

పల్లేరు.

పల్లెము.

పశువు. తస్సి. (సమాసములో తాజ్.)

పసపు. సక్‌సాక్.

పసురు. ఓలా-డా.

పసిపట్టు. ఇుఇుూఆ. కిన్‌సోరంజి ఇూతెంజి =కుక్కలు పసిపట్టుతవి. ఇనుఇు.

పసిడికంటిక. కింతోర్రి.

పస్తు. ఆనీష్. డోలాంఇబాతె డకాతిక్=అ కలితో ఉన్నాను.

పా.

పాక. ఓక్-సీక్.

పాప. లామా.

పాకుడు. కూలిఇ. అరేజన్ కూలిఇ డేలె. ఎ ర్రెండేన్ జలోతమ్=రాళ్లు పాకుడు పట్టి నవి. వెళ్లితే జారుతావు.

పాగా. పాగాకాప్. పాగా రేనా=పాగా చుట్టు.

పాచి. కారి(తె).

పాట కెంకెనన్.

పాటకుచెట్టు=లబల్.

పాడు. 1 ((క్రి.)కేనా.(క్రి.) పల్లాఆ. 3 ఎర్ని, 4 కెఎ.

పాడైనది. సెవల్లె.

పాత. పాపుర్. పుర్రేడన్ (గొర్జాజ్)

పాతడిచెట్టు. కొడొవ.

పాత్ర. కర్సీ. డుంబిడి.

పాతర. లోఒక్. లోఒక్ సరో తిత్తాజి (గోతి లో) పాతరలో ధాన్యము పాతరవేస్తు న్నారు.

పాతిపెట్టు 1. తిలా. లోజన్ తిత్తేజి=గొయ్యి కప్పుతున్నారు. సుండాజన్ తిత్తేజి= రాట పాతుతున్నారు. 2. సుబా (రాట మొ॥ పాతు) సుండాక్ సుబా;అరేజన్ సుబా=రాయి పాతు. 3 తిబా. సుండా జన్, అరేజన్‌తిబా=రాట, రాయి పాతు

పాదము. ఆనడి, అన్నడి.

పాదు. అన్‌గను. అన్‌గనూ-లేజన్ డా రు ఆ=పాదులో నీళ్లు పోయి.

పానకము పానకము (తె). సద్రాడో. (ఓ.)

పాప 1. అజీతక్ గయామడ్. గయామడ్ =నల్లగుడ్డు అబైమడ్=తెల్లగుడ్డు.2 పసిజన్

పాపము ఎర్ని. ఎర్ను. పాపమన్, డోసా, అనర్.

పాపట. పపాడి.

పాపిటచెట్టు. కాడుమ్న.

పాము. 1 జా, జాడన్. ఒంద్రదూకల్, బం ద్రదూకల్=పసిరికపాము. పూడల్=ఉల్లి పాము. లుడూర్=ఒకజాతి పాము గొండి సా=ఒకజాతిపాము. గోఆజా, సోగ్వా= బైరాగి పాము. తనుల్‌జా=కొండ చిలువ ఒంకెర్-డోసె=ధూళినాగు కడూ-జా= రెండుతలల పాము. 2. (క్రి) అంబోయా అజెజన్ అంబోయా=కాళ్లు పాము.

పాముపార. రపోసాల్-జా.

పార. కుడాడా కుద్దూడా.

పారదోలు. (ఇర్నాలె)అడా.

పారబోయు. సెడా. డా సిల్లేజి=నీళ్లుపార బోసినారు. ఓలా.

పారవేయు. 1 సెడా. 2. సెస్సెడా. 3. లా లా సెడా. 4 రియాడిగాబ్ లాసెడా= తొక్కు పారవేయుము.

పారిపోవు. అడుర్నా ఆరిర్నా; అరిన్నా. డుడుడుఅ. అస్తోర్లజ్తే. కట్టువిడిచి పారిపోతున్నది.
పారు. అన్ జెజా. డా అన్ జెజ్తె-నీరు పారుతున్నది. అన్ జెజా=వడిగానడువుము.
పారువము. వప్పారా.
పాలడాయి అడుబ్-బొఇ.
పాలపిట్ట. అజాల్ రఇడా-తి.
పాలావు. అడుప్-తాజ్.
పాలించు. లుఅ.
పాలు 1 అడుబ్. 2. బొండోడా, బుండోడా (రైతు చెల్లించే పాలు. పన్ను).
పావ. క్త్రాడూ.
పావంచ 1 డపా. 2. అన ఇడాఇమ్.
పావురము. (అడివిది) కుక్కుర్.
పాసిచెట్టు. బొంత్సి.

పి.

పిండి. రిడి.
పిండుట (పాలు-మొ॥) రబా. రడా, రర్రడా.
పిందె. కసి. కసీలె=పిందెదిగెను.
పికిలిపిట్ట. తింకొడొఇ. తింకుడొ.
పిక్క. పాత్తెజెజ్.
పిక్కాసు. పిక్కాసి.
పిగిలిపిట్ట. తింకుడొఇ. తింకుడొ.
పిగులుట. పితిల్. అంబసూ పతిల్లె=ఫుండు పిగిలినది.
పిచ్చి. బాయా(ఓ).
పిచ్చుక 1 జంగ్రుమ్డా-తి. 2 డొండోర్ పియా-తీ=బంగారు పిచ్చుక. 3. పడి=ఉల్లుబిచిక.
పిట్ట. తితిడన్(పిల్లల ముద్దుమాట) ఒంతి. గర్డా-తీడంజి (దూరముగుండి కొన్నికాలములలో గుంపుగా కూడి వచ్చేవి.) అజాజ్-రఇడ-తి= పాలపిట్ట.
పిడక. ఆసుర్-అస్తోజ్.
పిడచ. కనుమ్డప్.
పిడత. సాత్తి. సుత్తి. జరీసూల్=మూతిసన్నపు పిడత.
పిడి. పిడిఅగా(తె).
పిడికిలి. కుమ్సి. కిండుప్. కనుమ్డుప్.
పిడికెడు. బొ-కెండుప్.
పిడుగు. తర్రె, తజేర్. తిర్రె.
పిడుచు. కిన్ రడా. కిర్రిడా. సిర్రిడి కిర్రిత్తె =బట్ట పిడుస్తాడు.
పితపిత. డడా-లె.
పితుకు. రడా. అడుబ్ రత్తెజి=పాలు పితుకుతున్నారు.
పిత్తు. ఆతాఇ. అతాఇ-తిక్.
పితూరి. ఉరిడి.
పినతండ్రి. డాడి. కింబోక్.
పినతల్లి. యాయాజ్.
పిప్పలి. పిప్పిలీజ్.
పిప్పి కుర్రాజ్. అకొల్బజ్.
పిమ్మట. తెతెసిల్లె. (చూ. తరువాత.)
పియ్యి. అస్తోజ్
పిరికి. బంతోజ్ మర్. కకామిమ్మర్, కుంకుమిమ్మర్.
పిలుదు. కుంబిడిసామ్ కుంబీసా తుంబడిసామ్. తుంబీసా. కుంబుజ్ సామ్. తనమ్కుంపిల్.
పిర్యాదీ. మెడియా-పుర్.
పిర్యాదు. మెడియా. పింత.
పిఱ్ఱ (చూ. పిరుదు.)
పిలక ముడాడూ. రెరెడూ. అ-కిడా-డూ.
పిలిపించు. 1 అగూగూఅ. ఖేన్ అగూగూలా ఇ=నేను పిలిపించినాను. 2. గూబొఇగా (కబురుపంపు) ఉఆఇ-గుఅల్ =గట్టిపిలువు.
పిలువు. గుఅ.
పిలుపు. గుఅల్. ఉఆఇగుఅల్ =గట్టిపిలుపు.
పిల్ల. పని. ఓన్-బొఇ=యాక్-బోఇ= పిల్లతల్లి. బార్నోన్-సెలొ=ఇద్దరుపిల్లలతల్లి. ఎర్నోన్ సెలొ=ముగ్గురు పిల్లలతల్లి 2. ఓన్, 3. అరాలి 4 అరాసెలన్. 5. ఓన్నమ్జి ఓన్తె డకు=నీపిల్ల లెక్కడున్నారు.
పిల్లనగ్రోవి. పనెడన్. తిరోడొ-పె.
పిల్లి. రమెజ్.
పిశాచము. కుల్ బాసోనుమ్. బొత్రొజ్. (బూతమ్.)
పిసరు. అజీ-తుబ్-డమ్.

పిసినిగొట్టు. కుడ్రమ్మర్. కుడరజ్ మర్. లోబా మర్(ఓ.) అలిఅయాఇ జ్తె; కుడరమ్తైక్.

పిసుకు. లమా. లబ్బాడా.

పీక. ముర్డొక్క. అగిమ్గిమ్=పీకముడి.

పీ

పీస. పుయా. పుతాజెజ్లె; పాడాజెజ్లె=కాళ్లు పీకినవి. పుడాత్తోలె = నోరుపీకినది. పుడానీలె = చేతులుపీకినవి. అలామన్ రియాడీ, పుయాన్ పుఇలె సెడా=గాబు, చెత్త పీకి పారవెయ్యి.

పిచు. డెండేక్. వఇడానా-ఊ.

పీట పీడ. (తె).

పిసుగు. సియాక్ (పేసుగను ఉంచిన చితి). మోడోఙ్. సియామోడో(ఓ.)

పీల్చు 1 సరూడా (జుర్రడము). సబీర్ సరూడెలె=పులుసు జుర్రినాడు. కదూడా సరూలె=గంజ జుర్రినావు. డా సరూతాఇ=నీళ్లు పెర్చుతాను. డా పోడెలె సరూతె రసడోలే (మడుము వెంబడిని నీరు వెళ్లినప్పుడు) నీరు ఎండాకులను నులిపి పీల్చుతుంది (లాగుతుంది). 2. బెబెడా = నీళ్లుత్రాగు డా గోష్రె మంఢ్రాన్ బెబెలజ్తె=నీళ్లు సుడి పడి మనిషిని పీల్చుతవి (లాగుకొంటవి). బెబెడాతీక్=నాకు దప్పిక వేస్తున్నది. బెబెతాఇ=తాగుతాను. 3 సుంఢ్రూడేవ.

పీల. సరూడా. సరూడమ్మర్.

పిలిక. అతూకాప్.

పింజ. 1. రనబ్. సింఢ్రి రబ్లె తియా=బట్టపింజి పెట్టి ఇమ్ము 2. బలెఆమ్=పింజబాణము.

పు.

పుంజు. కోకతా.

పుంజకొడవలి, బొబ్డొలన్. గగ్గల్ గాలా=చురకలు వెయ్యి.

పుంజెము. ఉంజి.

పుండు. అంబసు. పూసు (ముద్దుమాట). మూరె-గుర్డా=చీము. అజీముర్=పుండులోని పలుకు.

పుక్కిలి. గనుమ్. గుంగుమ్లె బజా=పుక్కిలించి ఉమ్మివేయి.

పుక్కిలించు గుంగుమా.

పుచ్చి 1. గర్గర్ గరా (ప్రా॥క్రి)అరా గర్గ్రె=కర్ర పుచ్చినది. 2. అబొబ్బొ అండారాఇ బొబ్బొబ్లె=వంకాయ పుచ్చినది

పుచ్చుకో 1. జాఅ లేబూ సింఢ్రి జాఅ=డబ్బులు బట్టలు అందుకో. 2. ఇమా. 3 నప్!

పుట్ట. బనుమ్

పుట్టకొక్కు. బతి.

పుట్టచిమ్మచెట్టు. ఇరనోఇ. ఇరడోయి(రూ)

పుట్టపాలచెట్టు. కొర్ డెక్ నేబ్.

పుట్టి. పుత్తి.

పుట్టించు. 1. అన్ఏబా=మొలిపించు 2. ఒంబర్నా=కను. ఉంజి ఓంజి బంబ్రిక్ = నలుగురు పిల్లలను పుట్టించినాను (కన్నాను). 3. అకున్నాఆ కితుజన్ అకున్నాయేతె=దేముడు పుట్టించినాడు.

పుట్టు 1, కుబర్నా. అనిన్ మొఎకు బర్నాతె=మొన్న వాడు పుట్టినాడు. 2. కోడా. రుబన్ ఇనన్ కోడిక్తె=నిన్న నేను పుట్టినాను. కితుజన్ కొఢ్రిక్తె=నన్ను దేవుడు పుట్టించినాడు.

పుడక 1. కడ్డ (కాడ) 2. రంపెడి. ఉంజి రంపిడి ఇఁడాలె పజాఇ =నాలుగు పుల్లలు ఏరితే.

పుణికె. గరి-బొబ్.

పుణ్యము. డరమమ్. పున్నమన్. (తె. ఓ.)

పునాది

పునుగుపిల్లి. జజ్ సూల్

పున్నమి. అబరింగాఇ.

పుప్పి. 1. బొబ్బొ. అండారాఇ బొబ్బొలె=వంకాయ పుచ్చినది. బొబొ-జీలె = పల్లు పుచ్చినవి. 2. గర్గర్ (కర్రపుప్పి).

పురి. 1. పుల్లార్. మారా అలా-బలెజన్ పుల్లారె తోజ్ సెజ్తె=నెమలి పురి విప్పి ఆడుతున్నది. 2 లజార్-(పురివిప్పుట) 3 గిసిమొయా. డెక్ డేక్ గిసిమొఇలె గిడా=నార పురివేసి పేను. (గిసి+మొయా=నలిపి+నులువు) 4. అలాక్ పురి (చోడి మొ॥కుప్పలపైవేసేది.

పురికొల్పు. 1 అబసోయా. (కా.న.) కిన్ సోరన్

అబ్ ఒసోఇలెం డెన్ పండేరన్ ఇమ్తె=కు క్క్_ను పురికొల్పితే చెవులకిల్లను పట్టుకొం టుంది. లక్కి_-సెన్ అబ్బొసోఇలె ముంబా బా-ఖాన్ బుడీ-సెలొన్=లచ్చి నామీాదికి బుద్ధిని పురికొల్పినది. 2 అప్ పుఇసోఆ.

పురుగు. బొబ్బ్. బుబు (గు). ముర్దెక్క్_బొ. అరాబొ=గొండెంపురుగు; లేక వ్రజతుండ పురుగు-సమ్‌లాజ్-బుబ్.

పురుటాలు బంబర్-సేల్

పురుడు. కుఒరన్.

పుర్రె. గరీబొబ్ (గరి=చిప్ప+బొబ్=నెత్తి)

పులకలు. జోరజ్. బంతొజ్ లీజ్ డోన్ జోరజ్జి జ్=భయపడ్డాను గనక (ఒళ్లు) గరుపోడ చినది.

పులి. కినా. సమాసమందు కిల్, కిక్ (కా.స.) అవుతుంది. సుడాకిత్=పెద్ద పులి కిన్ సోర్-కిత్=చిట్లపులి.

పులిమచ్చలు, లేక బగ్గెలు. పుల్ గొ-కెత్ (కా.స.) రగజ్ కిత్.

పులికోస 1. కినామమార్ 2. కనాసి-బ్.

పులిగోరు. కర్సి-కిత్.

పులిగోరు చెట్టు. కినాఆకర్సి నేబ్.

పులిచెవుల చెట్టు. తరేడే సెబ్.

పుష్టిగా. లగిని-బొగిని.

పులి తేన్పు. గారేబ్-సో.

పులిబోను. కినా పేలారుబ్.

పులిసి (పళ్లు). అడేజ్-జీ-లిజ్. (కా.స.) రెడేజీ-లిఖ్.

పులుగు.

పులుము. 1. గోడా. గోడా- బోజ్నె తె=తల పులుముకొన్నాడు. (తలరుద్దుకొన్నా డు.) గోడా కాజ్నె తె-బట్ట పులుముకొ న్నాడు. 2. రీడజా. డిజ్ సీజ్జె రీడజ్ కాజ్నె తె=బట్ట ఉడకబెట్టి ఉదుకుకొన్నాడు. 3. రూకబ్. రూకబ్ సీజ్నె తె. 4. తొత్తోబా (చేతులతో గాని రాతిపైనిగాని ఉప్పళించుట). తొత్తోబ్సీజ్నె తె. అరెజ్ లెజన్ తొత్తోబ్సీజ్నె తె = రాతిపై బట్ట ఉప్పళించుకొన్నాడు.

[illegible]సు. 1. అరజ్ 2. సబీర్ (ఉడికించినది) అరజ్.

పుల్ల కూర.

ల్లగుమ్మడికాయ. ఫఆ-కొ. పుఆ-ఆఇ.

పుల్లబీర. కొసల్లి.

పుల్లేరు. ఒడేరి.

పువ్వు. తర్బ్ (సమాసమందు తార్.) అబా-తాక్=విప్ప-పువ్వు.

పుసి అసాజ్-మడ్=కంటిపుసి.

పూ.

పూకు. అతీజన్. తీ.

పూచెను. రఆలె. (రూ రా'లె). ఉడా రఆలె=మామిడి పూచినది

పూజ. పుప్పర్. పుర్ పుక్. పిర్ పిర్. క్రొరు ఉ ఆల్ (పాలిగోసె పూజించుట). కుడాన్ తుజ్ =ఇంటిపెద్ద గోడలపైని బొమ్మలు వ్రాసి పూ జించుట. ఆడావుర్=గ్రామంమధ్యను అందరూ కూడి చేసే పూజ. ఒసాడుర్= చోడిపూజ.

పూజారి. బోయా. కుడజ్ జన్ని. డెసారి

పూజించు. పురా. (రూ. పిరా.) కొబా.

పూజు. రాజోల్ రాజ్లాఇ=పూజువేసినాను.

పూడుట. తిర్రోజ్. లోజర్ తిర్రో నేతె. డజ్జె ల్లె. (పుండుగాని, గాయముగాని).

పూడ్చు. తిర్రోఆ. లొజన్ తీర్రోఎతె=గొయ్యి పూడ్చినాడు

పూత. 1 జనోడ్. బొర్రెజ్-లో జొల్లెజి=ఎర్ర మన్ను పూసినారు. 2 రనా (చెట్లు మొ॥) 3. బనడ్ (మందు మొ॥).

పూను. 1. డజ్ జోల్. జోడా లెజన్. డజ్ జో ల్నె తె=గడ్డలో పూను వేసుకొన్నాడు. 2. డజా. 3. రస్త్రీయా. కనా బారాఖాన్ డ జ్జాఇ, రషిత్రాఇ=ఆపని నేను పూనుకో గలను.

పూయించు. అజొడాఆ. అగ్గల్లోఆ.

పూయు. 1. గలా. సగడాన్ గలా=బండి పూ యు (ము). గొయాజ్ గలా=ఏరు పూయు (ము). 2. రాజా. గొయాజ్ రాజ్నె తే=ఏరు పూసుకొన్నాడు. 3. జొడాఆ. ఆసోజ్ తాజ్ జొడాఆ=పేడ పూయుము. 4. రా. ఉడా రా'లె. మామిడి పూసినది. 5. బడా. రేగమ్ బడా=మందు పూయుము.

పూరా. బరీలే.
పూరి అలామ్.
పూర్తిఅయినదే. 1. రెజ్లె. గనుర్ రేజ్లె=పర్షము పూర్తిఅయినది. బారా రేజ్లె=పని పూర్తి అయినది. 2. బరిల్లె. తోడోర్ బరిల్లె= గం ప నిండినది.
పూరేడుపిట్ట. గుడి.
పూర్తిచేయు. 1. ఒజ్తుజా. (కా స.) 2 అన్తుజా (పని మొ॥) 3. బరీఆ.
పూర్వము. పుర్బాన్. అమజన్
పూర్వులు జోజోంజి తాతాంజి
పూస. బుబుడా తజమ్(పలకసరి పూసలు) సం కాఇతే-తజ్=మెడ పూసలు.
పూసిపోయినది.

పె.

పెంకితనము. గసియ. గసియానేతె. గసీ-మర్. ఉసీ-మర్ గొఇ-జెర్-మర్ సుల్జీ-మర్ =పెంకివాడు.
పెంకు. గరి. గరీ-సీజ్=పెంకు టిల్లు
పెంచు 1. లుఆ లోఅ.2. కయ్యము పెంచకు= రొడె అన్నైబ్గోజ్.
పెంట. రియాడి.
పెం(టికలు (మేకవి).రోడమై-రాడమై
పెండలము గనఇ. గనాఇ. గనుగాఇ బుత్తి= కాయ పెండలము. అరాగ్=కె(ర పెండల ము. జాతి=చేదు పెండలము
పెండె. గనాబోజ్. గనమ్బోజ్
పెండ్లాడు. 1. సిం(డుజా. 2 పజుక్ ఇనా. 3. సఇ-బొఇ-నా, 4. పంకుఇ-సాల్-నా 5. జిజ్-జిజ్బొఇ-నా. 6. గర్-బొఇ-నా.
పెండ్లాము. డుక్రి. కులమ్-బొఇ.
పెండ్లి. సిం(డుజ్. సి(రుజ్. సిం(డుజ్-బొఇ= పెండ్లి కూతురు. జిజ్జిజ్ తాఇ=పిల్లను అడుగుతాను. పంకుఇతాఇ=పెండ్లి చేస్తాను. పంకుఇతేనాఇ=పెండ్లాడుతాను. పజ్సాల్ తాఇ (పెండ్లికి కల్లు తీసుకువెళ్లుతాను).
పెందలకడ. తగల్డా. కస్సేమ్-ఊలన్.
పెంపుడు. లన్, లనొ. పెంపుడుకుక్క=లనొ-సోర్. అజ(డా. అజ(రా. పెంపుడు పిట్ట.

పెకలించు. 1. పాఆ. పపాతమ్. పనాతమ్= పెకల్చినవోరు. 2. కూడా. అరెజన్ కూడే తే=రాఇ పెకల్చినాడు. తోడన్ కూడేతె =నోరు పెగల్చినాడు.
పెగలు. పానా మాట పెగలదు=?
పెచ్చు. 1. కర్రజ్ కింతల్ అకుర్నైతె=గోడ డపెచ్చు లెక్కుతున్నది. 2 అలా. సరో తరె అలాలె=ధాన్యం కొలత పెచ్చినది.
పెటుకు పెడయర్. కొ(రా.
పెట్ట. అజ(రా.
పెట్టు 1. డకుఆ. 2. ఒసాడా. (కా.స.) 3. సోజా కింతె ఒలా సోజ్తె=అరటిచెట్టు కో టాకు పెట్టినది. కింతేడా సోజ్తె=ఆముదపు చెట్టు గెలపెట్టినది. (గెల, పొట్ట పెట్టి నది.)సనోజ్.((క్రి-వి.)4. ఒరమ్నా (ముందు పెట్టుకొను) రనా ఒరమ్నెడకు=బంగారు ముందు పెట్టుకొనిఉండు. 5. బొట్టు పెట్టు కొన్నది=ఒబొరొతింకాఇనేతె. 6. ఒట్టు పెట్టుకొన్నాడు=జెబ్నేతె, జెమ్నేతె. కూ డూ ఒంమ్నెడకు=అన్నము కనిపెట్టుకొని ఉండు.
పెట్ట. పేలా. పెత్తె.
పెడ. పడి. కంతె-పడె=అరటికాయలపెడ.
పెడయిచెట్టు. పడసికంతా.
పెడసరము. 1. డయర్ డయ(రెగామ్నె=పె డసరముగా మాట్లాడుతాడు. డయర్మర్ =పెడసరమువాడు. 2. పింతా. 3. కొ(రా
పెణక. బలేజ్.
పెత్తండ్రి. తాత తాతాజ్.
పెత్తనము. గమజ్-గోడన్. బోయా-గోడన్.
పెత్తల్లి అంతలఇ.
పెదవి. జఇతాతమ్=కింది పెదవి. లంకాతిమ్= మీది పెదవి.
పెద్ద. సుడా. గోగో. ముడా. బడా. బడ్డో ర్మో=పెద్దముక్కు మొగము.
పెద్దగురుటాకు. కుంబల్-ఓల్.
పెద్దగుమ్మడి=గుమారి.
పెద్దనెల్లి. ఉర్బొండా. (సిరినెల్లికి కూడా ఇదేపేరు).
పెద్దగొట్టెచెట్టు తర్మాండ-నేబ్
పెద్దపులి. సుడాకిత్, కినా.

పెద్దబేగడిచెట్టు. జాలోడా.
పెద్దమానుబెట్టు. ఒయోలేన్.
పెద్దలు —జగాబోజి, సుతరాబోజి; సంత్రు బోజి, పెర్సిబోజి, గుల్బాబోజి; పడాలూ. (ఇవి వివిధమైన పితృదేవతల పేర్లు).
పెద్దవాడు. ముడామర్ గోగోమర్ . సుడామర్.
పెనము. పెనమన్ (తె).
పెనిమిటి. తనోజ్ బా. తలయిబ (హాస్యపు మాట).
పెనుగొన్నది. అఇన్నెతె అజడ్డ లఇనెతె ఉడాన్=మామిడిచెట్టును బద్దు చుట్టుకొన్నది. పసి గులా ఇలఇక్ తెజి=పిల్లలు నన్ను చుట్టుకొన్నారు.
పెనుగులాడు. అల్ రుఇనబా. ఉంతా జాతిన మ్మేలె అల్ రుఇలెజి=ఆవస్తువకోసము పెనుగులాడినారు.
పెయ్య. ఓన్ తాక్. ఆవుపెయ్య. అఓక్ బోజ్=గెదెపెయ్య బెంబె (ముద్దుమాట). కల్లోడి.
పెరడు. పెగిడి. కరూక్ కరూజన్.
పెరుగు 1. తడా (క్రి)=తెగు (ధారము మొ॥) 2. పేలా. అఇత్రాయంజి అమంత్రడాం జల్లా ఇ గాలెడోక్, అపున్ నమి గాత్రెఖ్యేన్; పత్తిలిలేజ్ కూడు పేఏత్తె పోజ్?=వచ్చిన వారందరూ తిని వేసినారు, నీవు ఇప్పుడడుగుతున్నావు, కుండలో అన్నము పెరుగుతుందా? 3 బడ్డేలేజి (పెరిగినారు) 4. మరెజా.
పెళుసు. రయబ్. అసర్ ఓల్ రయబ్-గామ్ డకు
పెల్ల. సప్ప
పెల్లగించు పెయా.
పెళ్లికూతురు. జిజ్ జిక్ బోఇ. సిత్రుక్- బొఇ
పెసలు. ముగ్గ.

పే.

పేగులు. ఒలోఇడా. పూడిక్.
పేడ. అసోక్ తా.
పేడపురుగు. అత్తాజీ-బొ. అసోక్-బొ.
పేడి. ఇన్ సెలొమర్. ఇన్ సెలొ కిమ్మర్.
పేడు. 1. పయ్యా. కోఅపయ్యా=ఆనపబద్ద. ఎల్లాడక్ అపయ్యా=దోసబద్ద 2. అన్ సీనిబ్ ఆరా. అన్ జిఁబ్=కర్రపేడు.
పేదవాడు. బనాగ-మల్, డోలొఇ-మర్
పేను. ఇఈ
పేను. (క్రి.) 1 గిడా. 2. గిసమెయా. (తాడు మొ॥) పేపరువ్వ. రేరే-డాక్
పేయుట (పేత). జేరిక్ డోక్-ఇన్ బే... జ్లీక్=నాకు ఒళ్లుపేసినది.
పేరు. ఆఇమ్. ఇమన్. ఇమ్=పేరు నీపేరు= అఇమ్-నమ్.
పేరుకొను. 1. జీనా. కూడూన్ జీనేతె=అన్నము ముద్ద-కట్టినది. కిమ్మెదన్ అమి ఇామ్ జీనేతె=మేకనెత్తురు పేరుకొన్నది 2 కిమా. మిఇామన్ కిమ్మెతె=నెత్తురు ముద్దకట్టినది.
పేర్చు తుమ్డిజా. పత్తిలింజ తుమ్డిజా=కుండలు పేర్చు. అంగక్ తుమ్డీజా=కర్రలు పేర్చు. అజల్ జజి తేజా, ఉఅబన్ తుమ్ డీజ్నా=కర్రలు మోసి నెత్తిమీద పెట్టుకో, దాని మీద కూర పెట్టుకో (దొంతరగా పెట్టుకో.)
పేలాలు. లయ (ఓ).
పేలుట 1. పర్ పర్. 2. పుర్ పుర్. లయూపుర్ పుర్ లోతె=పేలాలు పేలుతున్నవి. అజల్ పర్ పర్ డేతె=కర్రలు పేలుతున్నవి. 2. బెర్డమ్. కడిక్ గామ్; బెర్డమ్మి=ఊరుకో పేలుతూనే ఉంటావు.
పేల్చు. సోయా. బాడా సోయా=తుపాకి పేల్చు.

పై } లంకాన్.
పైని }
పైపేట. లంబన్నా. లనాంబడ్

పొ.

పొంగించు. అసోస్రా అడాలాఆ.
పొంగు. 1. పుంపుజ్నా. అంబసు పుంపుజ్లె=పుండు పొంగినది. అబాఇ పుంపుంగ్లె=గింజ ఉబ్బినది. 3 డలాఆలె=కల్లు పొంగినది. అంబసు బుడోర్ లోగ డలాలె=పుండు మిత్తనైపొంగినది. 4 లర గాబ్. ధాన్యము, కల్లు, నీరు మొ॥ వా॥ గు॥

పొంచియుండు. లడ కినాలత్తె=పులిపొంచుంది.
పొందు. ఇజా. ఐండమ్ గంద్రా ఇజ్తే. చాలా పంట పొందుతాడు
పొక్కినది. పుంపుజ్లె. పుజ్లె. తోగి గతద్రిజ్, పుంపుజ్లె=నిప్పు నాకుతగిలినది; పొక్కినది.
పొక్కు. కడున్
పొగ. 1. ఉమడ్. ఉపడన్. పొగతాగు= గెమోడా. 2. గేమ్నా.
పొగడు. సిన్నాఆ, సిన్నేఆ.
పొగవేయు. తూమూఆ.
పొగచుట. సనాకుఇ. సర్గాఇ సనెకుఇ. ముర్గుఇ.
పొగమొక్క. పొగ నేబ్.
పొగరు. ముర్రో. ముర్డో-ఉర్డో. ముర్డా.
పొగాకు. పొగ (తె.)
పొటకరించు లడాబా. అనెబన్ లాడాత్తె= చెట్టు-పొటకరిస్తున్నది. అంబసు లడాత్తె= పుండు పొటకరిస్తున్నది.
పొట్ట. 1. కింపోజ్. 2. పుజెబ్ సరో పుజెజ్లె=వరి పొట్టపెట్టినది పుజెబ్సీలె=చోడి పొట్ట పెట్టినది. 3 సనోజ్. (జొన్న మొ॥) 4 పుంతిత్. సరో పుంతిల్లె=వరిపొట్టపెట్టినది.
పొట్టివాడు జఇతామర్. కుతిమిమర్.
పొట్టు. (పేగులు) ఒలొాఇడా.
పొటేలు. మరుకుండిడీ ముకుర్ (గొర్రె, ఆడుది.)
పొట్లకాయ. పొత్తలకాయజ్ (తె.) జా-ముర్లా.
పొట్లము. గగ్గబ్. పొట్లముకట్టు=గబ్బా. క్రి॥ ప్రా.
పొడ.
పొడవు 1. జెలెజ్ 2. డెంకా (ఓ)
పొడి. 1. రిడి. 2. అసర్.
పొడిచేయు. రిడా.
పొడుచు. 1. డుజ్ జారా. తెంతా-బాతే కింబోజన్ రోరో-లెన్ డుజ్ జారేతె=తెంటాతో పందిని పొడిస్తే ఆరుఫాయగా దూసుకొనివెళ్లినది. 2. రోరోనా (కన్నముపొడుచు) ఎతెబారా? ఒలాన్ రోతె=ఎందుకు ఆకులకు కన్నము-పొడుస్తావు. జఇతాలూరోతాఇ=తమ్మెకు కుట్టించుకొంటాను. సుజర్ డజ్-బాతె ఒర్రోతాజ్ రోరోఎతె; సుజేతె=ములుకోలుకర్రతో ఎడ్లను పొడిచినాడు; గుచ్చినాడు. కినా రో ఆ=పులిని పొడువు. 3. సుజా. మంద్రాన్ సుజాన్సుఇలె మమ్మాబా=మనిష్యిని పొడిచి రంటండి. 4. రోఇ-లతజా (నొక్కి-పొడువు).
పొడుము. (పేల్చేది) సుంద్రు-పా, సనుంద్రు-పోడ్.
పొణక సుడా-కోకోర్. కొక్కోర్ (చిన్న దిబ్బ)-డొల్లి.
పొతక చెట్టు. పొతక నెబ్
పొత్తర. కొక్కొయ్యోల్. కొఇకొఇ-ఓల్.
పొత్తికడుపు. జఇతా-పొజ్ బనిలా (గు).
పొత్తిచెట్టు=కాడసి (తార్) నెబ్.
పొత్తిపంచ. గోల్కాప్. సల్కాప్.
పొత్రము. ఆఓనర్.
పొద. కుర్రప్
పొదుగు. మెమె. అతజ్లే ఆమెమెలెజన్ అసుబ్ ఎజ్జా=ఆవు పొదుగులో పాలు లేవు.
పొదుగు. డుండుమా. డనుమ్ఈమ్=పొదిగిన కోడి. డను మంజి=పొదగిన పిల్లలు.
పొదుపు. బజ్నా. గొడోఖార్
పొద్దు ఓమ్మోజ్ డుజ్యోజ్లె=పొద్దు పొడిచెను. గన్యోజ్లె=పొద్దు గుంకినది. గాఇజుమ్=తిండివేళ (చూ. సూర్యుడు).
పొన్న.
పొన్ను.
పొయ్యి. కుడా. మెమె-కూల్=పొయ్యి-పొక్కిళ్లు.
పొర. కుర్రజ్. (పాము) రప్ ఉసాల్. లాబాజత్.
పొరబాటు. పరా. పడో. పడా. ఎర్పరాలె పొరపాటు లేకుండా
పొరుగిల్లు. బారి-సీజ్. ఏరి-సీజ్.
పొరుగువాడు. బారి-సీజ్-మర్. ఏరి-సీజ్-మర్.
పొర్లు. 1- తిల్నా. పేకుర్ కుమాలెజన్ తిల్నెతె=గాడిదె పొయిబుగ్గిలో పొర్లినది. 2. గతుజా (గు)
పొలము. సరోబాన్.
పొలిమేర. (గ్రామములకు) సండి; (పొలములకు) తన్నా. తన్నోడన్.

పొలుసు. పొలుసు (తె). అలాబొరన్. క్రక్ష్-యో.
పొల్లు. ఫుల్లా. తిరమ్. గల్లజ్లె=పొల్లు అయినది.

పో.

పో. మా. ఎరా. ఇరా. ఇయా. సనా. సలోజా.
పోకచెట్టు.
పోతరి జూంజూడీ-మర్.
పోగు. తుంబోజ్ తుంబుబ్. తరెల్ (నూలు).
పోగుచేయు. తుమా. అలామన్ తుమా=గడ్డి పోగువేయుము. లాబా తుమా=నున్ను పోగుచేయి. 2. కుబా. కూడూన్ కుబ్లె గా=అన్నము పోగుచేసికొని తిను. సోమమ్-బాతె ఎరండి కుబ్నె తె=దేవతకు అన్నీ పోగుచేసినాడు 3. రుక్కు-అ. ఉడా రుక్కు-అ=మామిడికాయలు పోగువేయుము. తజ్లిజన్ జి డత్తెకొన్నె ఇరాఇ తేజి, రుక్కు-అ=పశువులు అటూఇటూ చెదిరినవి, మంద వేయండి. మంద్రాంజి రుక్కు-గామ్ దక్కు-లెంజి=మనుష్యులు గుంపుకూడి ఉన్నారు.
పోగొట్టు. సెడా.
పోటి 1 (పని మొ॥) అలసోసెఇ. అలాసాఇ. 2. (కర్ర మొ॥) తులాక్కడ.
పోటు. 1. డజర్-డజర్. లుక్-ఇాన్ డజర్ డజర్ డేతె=నా చెవిలో పోటెత్తినది. 3. అ-మిడ్డమ్ తనాక్ తాజ్లె=గట్టి పోటు పొడుస్తున్నాడు.
పోట్లాడు. అల్ నూనా.
పోడు. అజాల్. అజాల్ అబజ్నాబా=పోడు బాగుచేదాము. డుల్బా నాఇబా =కొండపని సరిపెట్టిరండి. లోలాబా=మవ్విరండి. అర్గడి=కాలుతూ ఉన్నపోడు. తింబర్బా=పోడునరకండి. అజాల్=కొండ పోడు.
పోతు. బొజ్జెల్.
పోతుచెట్టు. బొక్ తేడో.
పోనిమ్ము. జెజారా. ఎజ్జాసోఇ. ఇజారా.
పోయు 1. పిడా. సుంద్రూ లెజన్ రుంజూ పిడా=గంపలో బియ్యము పొయ్యి. అనుమ్ నా=ఉచ్చ పొయ్యి. పేలా లేజన్ లేబూ పిడా = పెట్టెలో డబ్బులు పోయి. బిడార్ లేజన్ అజలంజె పిప్పిడా=కావటిలో క్రలుంచు 2. రుఆ. కూడూ రుఆ=అన్నము పెలుపు 3 రుడా (నీరుపోయి) 4. లాఅ(పోయి). సెరోలా తేజి=ఆకు పోసినాడు. లేక జంద్రు మన్ లాతెజి. కినా పుర్ జంద్రుమున్ అఇలాబా=పులిపూజకు గింజలు వచ్చి వెలపండి (పులిపూజరోటి వద్దచేసి అక్కడగింజలు వెలపండి). 5. రుమా (గంప మొ॥ వాటిలోకి) 6. సుసుడా (ఎత్తుము) 7. గోడా (చేతితో ఎత్తుము).
పోరు. సుసూనా. సను
పోలుగుపిట్ట. డూమల్, డుంబుల్.
పోల్చు అమ్మడా ఇాన్ అఅమల్లాఇ = నేను పోల్చలేదు (అజ్-మక్-లాఇ.
పోవు. ఎరా రూ. ఇరా. సనా. సలోజా. మా. ఇయా.
పోషించు. లుఆ. లొలొమర్-పోషించేవాడు. లనొమర్=సంరక్షణపొందినవాడు.
పౌరుషము.

ప్ర.

ప్రకటనచేయు (కుడ్డబన్) అబ్ అంపజా. అగ్గలమా, అప్పజా.
ప్రకాశిస్తూ. 1. గేడమ్లె. ఒయోంజన్ గేడమె. 2. తార్తె. 3. ఫుంతార్తె 4. బరిజ్ బరజ్లె (మిరిమిట్లు) 5. పెప్పెర్తె. (రూ. పెర్పెర్తె) 6. మలీమలాఇతె.
ప్రజ. పరజ. లోకాంజి. మంద్రాంజి.
ప్రజ్ఞ. బజ్ సా-గనలమ్.
ప్రతి. డీ. డీ డినా=ప్రతి దినము. డీతా=ఎల్లప్పుడూ.
ప్రతిధ్వని. జాకి జాకిల్లె=ప్రతిధ్వని అయినది. జాకీగామ్; జాకిడమ్=ప్రతిధ్వనిగా.
ప్రతిబింబము. 1 ఉస్కుల్ 2. తార్మడి. 3. ఉఇరాల్. ఒయోంజన్ ఆతార్మడి డాలెజన్ గెపక్లె=

సూర్యుడి ప్రతిబింబము నీటిలో కనబడు తుంది.

ప్రత్తి. (చూ) పత్తి.

ప్రత్యేకముగా. తజ్‌బొ-తజ్‌బొ. తంపడా. బెగడాలె.

ప్రభువు. రజా. రాజా. దొర బిసింగన్. గమజ్.

ప్రమాణము. పరమాడా అలా (గడ్డిపరక తెంపి చేసేది) పరమాడా తుబా=ప్రమాణము చేయి. 1. అలా సిడ్డఇలె అప్పుజా=గడ్డి పరక తెంపి చెప్పు. 2 లాంబొ తల్లె అప్పుజా= భూమి తట్టి చెప్పు 3 జెజ్జెల్లె అప్పుజా=మరుగునీళ్లలోఉంచిన రూపాయితీసిప్రమాణము చేసి చెప్పు 4 కినానా ఉసల్ రల్లెఅప్పుజా =పులితోలు కరిచి చెప్పు. 5 ఎజెర్ ఓల్ ఇల్లె అప్పుజా=ఉసిరిఆకుపట్టిచెప్పు (అబద్ధమాడితే ఉసిరికాయలువలెపిల్లలు మొ॥ రాలిపోతారు.) 6. బసి ఇల్లె అప్పుజా= ఉప్పుపట్టి చెప్పు (అబద్ధమాడితేచర్మముఊడిపోయి,మాంసము కరిగిపోతుంది). 7 ఒయొజన్ లేప్లె అప్పుజా=సూర్యుడికి మొక్కి చెప్పు (గొంకితే బుర్రబద్దలవుతుంది.) 8. లుఅజన్ జల్లె అప్పుజా=కాలినఇనుము ముక్క ముట్టుకొని చెప్పు.

ప్రయాణము. అర్రొయాతి. రొయాలె=ప్రయాణము వెళ్లినాడు.

ప్రవాహము. రఙ్గా.

ప్రవేశించు గనా.

ప్రవేశపెట్టు అన్‌గన్‌ఆ.

ప్రశంసనార్థము 1. అడ్డుబర్ 2. ఇంజిడో. 3 బజ్‌సాగఇ.

ప్రసవము. కుబరిన్.

ప్రసవించు. కుయా. (చూ)కొయా.

ప్రసంగము. బనేర్.

ప్రా.

ప్రాకుడుకొరెంటము. రఘె.

ప్రాణము. పురాడా. మేజన్ ప్రాడా.(గు) పుడారా.

ప్రాత. పుప్పర్.

ప్రావు. లొడున్. లనొ.

ప్రాముట 1. గిసిడన్. 2. అంబొయన్. 3. గొసొడా 4 గసిడన్ (గిడా. గిసిడా. అంబోయా (ప్రా.)

ప్రియము. 1. మర్గం (గు). సిత్రి బొఇబొఇ మర్గం డేలె=వోళ్లు చాలాప్రియమయినవి. 2 మన్నామర్. ప్రియుడు. మన్నానమ్ డకుఅ=నీ దయ ఉంచు.

ప్రే.

ప్రేమ.

ప్రేలుట 1. కష్‌కష్ (మనిషినిగురించి). 2. పర్‌పర్ (కర్రగురించి).

ప్రొ.

ప్రొద్దు. ఒయొజన్. ఒయొజ్లె=ప్రొద్దు మీదికి వచ్చినది. డయొజ్నా ఇలె=ప్రొద్దు మీదికి వచ్చినది. బుబ్యొజ్లె=ప్రొద్దుగుంకినది. (చూ. సూర్యుడు.)

ప్రొద్దుపోయెను. అరుజ్లె. ఒరుజ్లె.

బ.

బంక. జగి. జెగి.

బంకమన్ను. జెగి-లొ.

బంగారము. రనా.

బంగారుపనివాడు. రనా సనజ్జా-మర్.

బంగారుపిచ్చుక. డొండొర్‌పిల్లా. బెబెర్ సడుఆర్.

బంటి. బో-డియా-జనరుజ్. మొల(బంటి)లోతు. బో-సంకా-జనరుజ్=మెడ(బంటి)లోతు. బంటికి సమమైనమాట లేకనే వాడుతారు.

బంట్రోతు. 1 కాఇబొ. (బిసోయినౌఖరు) 2. పర్నామ్. 3. తుర్కామర్. 4. పాఇకొ.

బండవాడు. కెర్సుకార్సుమర్. ఎర్సుకుర్సు.

బండి. సగడ

బండికల్లు. సగడ-బొండిజ్.

బండిగులివింద. లుఆడ్-గుంజి.

బంతి ?

బంతిపువ్వు ?

బంధువు మంత్రిబోఇ. మంతరి. (కా.స.) ఇడ్డా-సీజ్-మర్. డయల్మర్. గొజ్‌డామ్ బిరిండాకంత రాజి(బ.వ.)

బక్క. తజ్లి.

బక్కురు. గోడా.

బగ్గి. కుర్రా-సగడ. రింగెసగడ.
బగ్గెలు. సిత్తా
బట్ట. సింౘ్రడి. కాప్, సీక్ (అనిసమాసమందు) గోల్కా్-ప్=పాత్తిబట్ట. పాపే-సీక్. గోచి.
బట్టతల. పాతీబోబ్ (ఆడది) పాతాబోబ్ (మగవాడు)
బట్టె. జడా.
బడలిక. మనజ్జ. ముఆఇ.
బతుకుట. మరేజ్నా (ధా. మేజ్.) జంగాడ. మంౘ్రడెజన్.
బత్తెము. ఉఆడి.
బదిలి. పాడు పనాడు. ఖేన్ అనిన్ పాడు తీజ్=నాకు వాడు బదిలీఉంటాడు.
బదులు. 1. రయా బొఅడ్డా రుంకు రయా తీజ్. ఒకఅడ్డ బియ్యము బదులు నాకెయ్యి 2 అపకారమునకుతిరిగిఅపకారముచేయు=ఒడోలా అమన్ ఒడోల్లిజ్.
బద్ద. పయ్యాజ్ (కా.స) పాపా పనా
బద్ధకము రొండు బొడ్డుఆ పోతరమ్. (తె)
బద్దలగు పలజా పలజ్ డజ్ బద్దలైన కుండ
బద్దలుచేయు. పాఆ. తిరంజీ పాఆ. పలకౘ్ర బద్దలుచేయి
బద్దె. (నడుముకట్టె) డియా-జనిజి.డియా-కాప్.
భయపెట్టు. అబ్బంతోజా. అబ్బత్తోజా. అనిన్ గసియాతె; అబ్బత్తోజా=వాడు పెంకితిన ము చేస్తున్నాడు; భయపెట్టు.
భయము. బంతోజ్ బతోజ్. అపురాడా రుప్ రుప్ గాల్లె డకు = ౘ్రాణము కొట్టు కొంటున్నది. అరజాడాలమ్పా = నీకు భయములేదా ? అజోరజ్-తిజోరజ్-అడే లమ్పా ? అమన్ అనింజి - అ-బి త్తింజ్ ఇల్లె-పాజె=నీకుతోణుకుబెణుకులేదా ? వారివస్తు వులు దొంగలించినావు.
బయలు పడ్డా.
బయట. పడ్డాబాన్.
బయలుదేరుటకుసిద్ధముగాఉండు.ఒస్కాయనా.
బయలుపడు. అమన్ తడీలమ్=నీవు బయలు పడ్డావు.
భరతపిట్ట. డాగా-తి.
భరణికప్పు. సాడా. బర్నె (తె). బుఇడారి. వరసె.
బరణికచెట్టు. సిరోఇంతినేబ్.
బరికె. పర్కె.
బరుకు. గోడా.
బరువు లగ్గి.
బలము. సత్తుత. (తె) కోరా-బలిమి. డోజ్ ఖాన్ కోరా ఎజ్జా=నాదేహములో బలము లేదు.
బలవంతుడు. కోరా-మర్.రడూ-మర్.జెల్-జెల్-మర్
బలివేయుము. పురా. పిరా పిర్పి రా. పుర్ పు రన్-అప్ సెలె కిఎడా.
బలి వేసిన జంతువు=పనిర్-జెల్.
బలిసిన కుప్పా. జెజ్జెజ్. జెల్ జెజ్.
బలుసు చెట్టు
బల్లి. డనాజ్ డజ్ డజ్ బజ్. డడ్డబ్బజ్.
బల్లెము. సిల్లా-డజ్.
బస. బస-పల్లాఅ. (ఆకులతోను రొడ్డతోను కట్టిన సాల)
బహు. అఇంఛమ్. అగ్గడ అబ్బల బొఇబొఇ. మిడ్డప్. (చూ. ఎక్కువ.)
బహుమతి ఇనానున్ సాడీ. సర్దా. అలీగా.

బా.

బాకా. ఫనేడన్.
బాగా. బజ్నాలె. అంజెసె. బల్లూసా (ఓ.) సంౘ్రడూపో !=బాగాఉన్నారా? (ఇదివల కరింపుమాట).
బాగుచేయు. 1. సస్నాలా. (సా + అలాజ్). రియాడీ సస్నాలా=చెత్త (తుడిచి)బాగుచె య్యి. 2. అబ్బజ్నా-ఆ.
బాట. గాఇ-లో. తజార్ ఈడి-తజోర్.
బాటసారి. ఖోనా-మర్.
బాడిదె. తర. తరెబ్. తరెడన్.
బాడిదెచెట్టు. సింసిజ్-నేబ్. రూ-సిమ్సిమ్-నేబ్.
బాణము. ఆమ్. 1 గొగ్గొలుడ్-ఆమ్ 2. బర్జె నేజ్-ఆమ్ 3. పోఇలోజ్-ఆమ్. 4. బియజ్ సఆమ్. ఉడడ్-డజ్ = అలుగులేనికోల.
బాతు. కప్పా.
బాదుట. తనిడ్. తుబబ్-ఆ.లబొబ్-ఆ.
బాధ. అసు.

బాధపెట్టు. అబ్-అసూడా.
బానకడుపువాడు. గొపాక్-పుర్.
బార. ఉంజ-సంతి.
బారు. 1. తొత్తోఇ. అనెబన్ మంద్రాంజి తొత్తఇలె డకోజి=చెట్ల మనుష్యులు వరసగా ఉన్నారు 2. సిక్. (కిజ్.ధా) మంద్రాంజి కెన్మెంజి=మనుష్యులు మూగినారు. బారుకట్టినారు).
బాలుడు. రబలన్. రబారి. రబారిజన్.
బాలింతరాలు ఒంబర్ సేలన్. ఉంతా ఒంబర్ సెలన్ కోకో-పడిసుఆ డెలె=ఆపురటాలికి వద్దు పడిసెము కలిగినది.
బావ. బాఉ. బాఒ.
బావిళ్లు. డొఇడొఇలూ.

బి.

బావురుకప్ప. జిఆఒజ్ బుఆబన్.
బింకము రడొ. డిక్లాఇనోజ్, రడోగాన్లె అనమూనమ్మెలె, అసిజ్ నాఇతె = లాగినానుగాని బింకముగా ఉండడంచేత రాలేదు.
బిందువు 1. జనత్. 2. జతత్. ×నూరిన్ జతత్తె=వానచినుకులు పడుతున్నవి.
బిందె. గరియ.
బింబము మా. ప్రతిబింబము.
బిగపట్టు 1. ఒల్లడా ఉకాటానమ్ ఒల్లల్లె డకూనా=నీజీవిరి (జీవనము) బిగపట్టి ఉంచు 2 సరూఇ. సరూఇలె=బిగిసినది.
బిగి. ఒల్లడ్. సరూఇ. రంద్రడన్.
బిగించు 1. ఇడజా. ఇడక్లె=బిగిసినది 2. లడా. లంద్రడజా.
బిగ్గరగా. కర్రక్లె. కూఆఇలోగె.
బిచ్చము. గక్-ఇర్.
బిడ్డ. పసి. పసిన్ అద్రెసా-ఓన్. అరారిజన్. కొనరెండు మాటలువాత్తిళ్లనున్న బిడ్డఅని అర్థము.
[illegible]ము. చుంకు.
బిరడ [illegible]బ్.
బిరు[illegible]డన్. బిసిజ్-గోడన్.
బి[illegible] జక్కుమ్. జక్కుమ్ కూడు=బిరుసు [illegible]ము.

బిసోఇ. బిసిజన్.
బిళ్ల 1. ఒల్లర్. 2. బద్రీ-నేబ్.
బిళ్లతేగ=పరోగాయి.

బీ.

బీట. అగడ అపలాక్. పడర్ ససజ్ గడాలె, పలాక్లె=తలుపు బీటలుపడినది.
బీడు. అరజ్జుమ్ జన్నొజ్. గరూపా-జన్నొక్.
బీద. బనాగి. డొలఇ-మర్.
బీరకాయ. బిరకాయ (తె.)సిరిండా-జో.
బీరచెట్టు. సిరిండా-నేబ్.

బు.

బుక్కదీసుకొ. పసేరా. పసేర్నా ముఇబొబ్నా. తక్లె పసెర్నెతె. ముఇబోబ్ నేతె ఆవు బుక్క దూర్చుకొన్నది.
బుక్కడునీళ్లు. బోగనుమ్ డా గన్లె బజా=పుక్కిలించి ఉమ్మివేయుము.
బుగ్గ. తనూంసల్. తుసల్ తమేతె=బుగ్గపోటు పొడిచినాడు.
బుగ్గి. లక్కి. లకిజన్. పుగొ.
బుగ్గిబూడిదె పూసుకొని, జుత్తు విరబోసికొన్న వాడు. పుర్గోమర్. పుగో-మర్.
బుజము. కపడా.
బుట్ట. తోడొర్. పల్లలె (కా. స) (తె. పల్లిక?). పెద్దగంప. తుడుర్=తొమ్మిది కుంచములుపట్టేది. డంకడా=పది కుంచములు పట్టేది. లంబిడి=15 కుచములు పట్టేది. సుంద్రడు (కా=) గంప. కొలతబుట్టలు:—

1 సొల్లా (సాడెడు పట్టేది).
2 సుంద్రు ఇ (తూమెడు ,,)
3 లిఇడ్ (ముత్తుము ,,)
4 ఒయేర్ (అయిదు తూములు ,,)
5 తొంపిడిజ్ (ఏడు కుంచములు ,,)
6 తొడొ (ఎనిమిది ,, ,,)
7 డంకడ (పది ,, ,,)
8 మానెతొ (పండ్రెండు ,, ,,)
9 తిగ్గల్ (పుట్టెడు ,, ,,)
10 కొకొక్కర్ (మూడు పుట్లు ,,)
11 మొరొఇ (పది ,, ,,)
12 గాడె (పదిహేను ,, ,,)

13 డోల్లి (మూడుపుట్లు పట్టేది.)

14 ఎన్ సోబ్ (పిల్లలు ఆడుకొనేచిన్నది.)

15 సంగోడా (డాగర).

16 అడెఇ జాంతాంద్ర ఎండవేసేది)

17 తఇంకేల్=తిట్టు. పూజకు వస్తువులుంచుకొనేది.

18 ఉరజ్ పేల్=వెదురుపెట్టె.

బుడవవళర్పాతాలు. బరో.

బుడమకాయ. సుడా మొఇ (పెద్ద బుడమ) మొఇడా (చిన్న బుడమ) బడాసర్ (అడ్డబుడమ). మనమొఇ (తియ్యబుడమ).

బుడపి. పొత్రోల్.

బుడ్డ. అర్రె. అర్రెకడ్.

బుద్ధి. బుడ్డి. (తె).

బుధవారము. బుడారా.

బురద. జొబ్బ. డడా-సోల్. సోల్-డా.

బుజ్జి. బొబ్.

బులుసుచెట్టు. తొతోడిసేబ్.

బువ్వ. బాబా. (ముద్దు-మాట).

బుసకొట్టు. బుస్సుమను. పసుఇలోగె. మంద్రా బంద్రాబ్నా అమ్మైతె పసుఇలోగె డేతె= మనుష్యుడు కోపముచేతను బుస్సుమంటు న్నాడు. జాడన్ పసుఇగామ్తే=పాము బుసకొట్టుతున్నది. పసుఇగామ్లె జీమానే తె=బుసకొట్ట నిద్రపోయినాడు.

బూ.

బూచివాడు. బనతోజ్ మర్.

బూజు. బుబు. అర్గాల్ బుబూతె=చల్ది అన్నము బూజు ఎక్కినది.

బూడిదె. కుమ. కుమాబన్. గయమ్మె=బూడిదె అయినది మోడో గనయమ్ డేతె.

బూడిదెరంగు. జబజ్; పుర్సాల్.

బూతు. ఎర్సె-బెర్.

బూతుపిల్లి. జల్ సూల్.

బూరుగచెట్టు. బుర్జానేబ్. కుమఇనేబ్.

బె.

బెంగ. బింబీరా(తె). పని బింబీరాతె.

బెండ. బెండ (తె).

బెండు. ఒప్పెంగా.

బెంబేరుగ. బెంబెమ్లె. (సిత్తె).

బెత్తము. రేశె.

బెదిరించు. 1. ముర్రాఆ. తజ్లెంజి ముర్రాలేజి=పశువులు బెదిరినవి. 2. ఉజా. తజ్లెంజి మంద్రాంజి ఉజ్లెజి= పశువులూ మనుషులూ బెదిరినారు. 3. తిమ్మర్రె=బెదిరినది. 4 మురొక్కాతె. 5. ఒబ్బొముజ్ తె. తుళుక్కుమని బెదిరినాడు.

బెరడు. కుర్రజ్

బెల్లము. బెల్లమన్. (తె).

బెస్త. అయోమర్

బే.

బేడ. తుర్-తేబు

బేరము. జాతి. జనాతి జతీయేతె=వస్తువు బేరముచేసినాడు.

బై.

బైట. సండాన్. పడ్డాబాన్

బైటకుపోవు. 1. డుజ్నానా. 2. డుక్ రజ్నా

బో.

బొంకు. తల్లు.

బొంగుగొంతుక. బడూజ్ బడేజ్-తో.

బొంగువెదురు. కనూరన్. అరికొక్కా-ఉరజ్.

బొంత. బొంతా-సీజ్ (శా).

బొంది. అడోజన్.

బొక్క. 1 పశు 2. పుతర్.

బొక్కినోటివాడు. కార్వెతో; కొర్వెజీ-మర్; రొడజ్-జీ-మర్, మాడా-జీ-మర్.

బొక్కు. రుమానా. (తినుమని కోపముతో అనుట). నేబూన్ అపాజాఇ, రుమాతెక్=డబ్బుతేవు, బొక్కుతావు.

బొచ్చు. ఉప్పర్.

బొజ్జ. కింపొశ్.

బొటనవేలు. అబొబ్-జేక్ (కాలిబొటనవ్రేలు) ఆబొబ్-కీ (చేతిబొటనవ్రేలు).
బొట్టు. 1. తుక్తుఇ. 2. ఒబొరొ (మొగను బుగ్గలు, గెడ్డము మీద పెట్టుకొనేది). 3. జతడ్-డా-(తర్పణము మొ॥) కిందపడ్డచినుకు. ఒబొరొ తింకొఇనేతె=బొట్టుపెట్టుకొన్నది. 4. జరి(నీరు, కల్లుమొ॥ వాటిది)
బొడ్డచెట్టు. ఉఅ-నేబ్. ఉఅ-గుర్. బొడ్డపండు
బొడ్డు. పూడీ. బొడ్డి(తె.)
బొత్త 1. పకు. 2. పుతార్.
బొత్తిగా అమిడ్డవ్ అండజె: బొత్తిగా వినడు
బొదెంటము. బరేడఆబ్.
బొద్దు. జిజి.
బొప్పి. పొత్తొల్.
బొమ్మ. కుండాఇ, కొండాఇ. ఇడిసిజ్ (చిత్రించిన దేవతలు.)
బొఱ్ఱ. పుతర్. అనెబన్ పుతార్రె=చెట్టు బొర్రవిడిచినది.
బొరిగ. బురు. బొరొ. (గు).
బొల్లిసిత్తర్. సత్తర్. (కా.స) తర్వార్ బొల్లివాడు=తర్వా-మర్.

బో.

బోడి. గిజిక్.
బోధపడు. 1. బయ్యో డమ్నా. ఖేన్ అపుజ్లాయేన్-అబెర్నా బయ్యోడమ్నె తె= నేను చెప్పినమాటకు బోధపడ్డాడు. (ఒప్పుకొన్నాడు). 2. గలమ్-ఆ. 3. మన్నసు-డెఆ.
బోధపర్చు. 1. బయ్యోఆ. అనిన్ ఏతె, బయ్యోఆ=వాడుఏడుస్తున్నాడు, బోధపర్చు. 2. 2. అగ్గలమా.బక్నాలె అగ్గలమిఖ్=నాకు బాగా బోధపరుచు.
బోధపర్చుకో. గన్‌లూడమ్నా. ఉంతాబెర్నాం జల్లాఇ గన్‌లూడమ్నా=ఆమాటలన్నీ బోధపర్చుకో. (చెవిలోదూర్చుకో.)
బోను. 1. కినన్-డా=పులిబోను. 2. డాతుల్ మీటబోను. (డా=ఒగ్గు+తులా దన్ను). 1. లాజర్ రెక్=బల్లరాయి. 2. అనోక్ జాక్=(ఒక్. ధా. భూ. వి. అనోక్+జాక్) ఎరఉండేది. 3 తుల్కాడాక్=దన్నుకర్ర 4. లాబోక్=తెడ్డు 5. జన్నాక్= మీట జన్నాక్ చివరఅనోక్ జాక్ చివర కలిసేచోటుకు అడోడొఇ అనిపేరు. డాతుల్ అన్‌తమ్‌నేతే=బోనుమూత తెరచికొని ఉన్నది. డాతుల్ అతుమ్‌లె. బోను మీట పడినది అనోక్ జాక్-లెజన్ జెలు అక్కాలాఇ=అనోక్ జాక్ అనేకర్రలో మాంసము టెక్కించినాను, అనగాకట్టినాను.
బోయీలు. తంబేమర్జి.
బోరగించు. తుంద్రూడా.
బోరగిలినది. తుంద్రూనేతె.
బోర్లపడుకొను-ఆట. బొంబమ్‌తాల్ (పిల్లలఆట) పసిజన్ బొంబమ్‌తాల్నె తె=పిల్లడు బోర్లాపడ్డాడు.
బోర్లపడు. బొంబమ్‌తాల్నా. మంద్రాంజి బొంబమ్ తాల్లెంజి=మనుష్యులు బోర్లపడుతున్నారు.
బోర్లతోసివేయు. అబ్బొంబమ్‌తాలా.
బోర్లించు. 1. తుంద్రుడా (రూ.) తుంద్రూబ్ 2. తికెడా(రూ) తకెడా (దగుడువేయులేక మూతవేయు)
బోసినోటివాడు. కోర్నొతొ-మార్. (చూ. బొక్కినోరు)

బ్ర.

బ్రతికించు. అమ్మెజా.
బ్రతిమాలు. ఒయా. అనిన్ ఒయొమెలె జాజా ఇజ్లాఇ=వానిని బ్రతిమాలి అప్పుతెచ్చినాను.
బ్రతుకు. మెజా. మరేజా,
భ్రమ. అపాడె (కా స.) మార్‌మడ్. లక్క్యారిపడె అపాడెలమ్ = నీవులక్క్యాడు కాబోలునని భ్రమపడ్డాను.
బ్రహ్మచారి. కిడా-మర్.
బ్రాహ్మణుడు. బంబడా.

భ.

భయమువేస్తున్నది (నాకు). బతోక్ తిఖ్. అబతోక్ ఇఖ్=నాకు భయములేదు.
భయము. బంతోజన్. బతోక్. ఆపురాడా రుప్‌రుప్ గాల్మె డను, బంతోజన్-ఆసన్=వాడిగుండె కొట్టుకొంటున్నది, భయముచేత.

భరణిక. సిరోంతిసేబన్. సిరుర్తి-సేబన్ (రూ).
భరద్వాజపక్షి. జేతక్-డాగా-తి.
భార్యా. ఢుక్రీ. ఇన్ సెలా. కులమ్-బొఇ.
భూమి. లబొ. పల్లము=సరొబా. మెట్టు=గుడ్డక్

మ.

మంగచెట్టు. పతోసనేబ్.
మంగలము. గరఇగాఇ-పడ్ (గాఇ. ధా. గరఇ)
మంగలవాడు కనుక్-మర్.
మంగళవారము. మంఙ్గారా.
మంచము. సండి.
మంచి. బజ్నా. అంబెసె లంగా.
మంచివాసన (సువాసన). సరుమ్. లంగుమ్.
మంచినీళ్ల సముద్రము. జనీడా.
మంచు. కసీడా. మొడా (పొగమంచు) సిన్నా. మొమ్మొరీ, మొరెతె=కొవలికమ్మినది.
మంచె. రంతాల్.
మంజరపుచెట్టు. రొరొనేబ్.
మంట. 1. అలాక్-తొ. అజల్ జొంతూలె డిం డిమ్‌గామ్ ఆలాక్‌తొడన్ ఉయ్యాత్రె= క్రలుకాలి చిటపటమని అగ్గిమంట మీదికి లేచినది 2. ఉంగ్రాడాన్. డొక్-ఇాన్ ఉంగ్రాడాస్తె 3. సతీసబోఇ డేతె=నాఒఖ్ల మండుచున్నది. 4 ఇామజా. (మంట చేయు) తొగి-ఇామజా. అగ్గిమంటచేయు. 3 గనేమ్-గేమన్. చిన్నమంట.
మంటపము. సద్రుం.
మంటిపిల్ల. సుప్ప. డఇ-ణా.
మండ. కెండొక్‌సి. కడుఆ-సీ.
మండగబ్బ. తొంకుమె.
మండిగ. మండీ, మండొరా.
మండినది. సిరజ్లే. సిరజా=రాజుట, జుంపూలె. (కాలినది) ఇామజ్లె=మండినది.
మంత్రము. మంత్రమ్
మంత్రి. మంత్రిమరన్.
మంద. 1 మంద. (తె.) 2 బీడీ-బీడా-మేడంజి= కలమంద. బీడా - తాజంజి=ఆవులమంద 3 కొత్తా. చుట్టూతంచగల ఆవరణ.
మందముగ. జల్లాలె.

మందలించు. 1. బయ్యోఆ (ఓదార్పు) 2. అప్పజా.
మందు. రేగమ్. సుర్తమ్.
మందులమారిచెట్టు. కోతమ్ నేబ్. (పూజపాట లలోమాట.)
మకమక. మలాక్‌మలాక్ మలి మలాక్-మ లాక్ డెతె=దీపము మకమకలాడుచున్నది.
మకిలి. అడీల్.
మక్కువ. సిన్నా. సార్లడ్.
మగ. ఒజేర్.
మగడు. 1 తనోక్‌బా. 2 ఒజెర్. 3 మంగ్రాడా, 4 తలఇబు. (ముసలివాడు.)
మగనాలి. తనోక్‌బాసెలా.
మగ్గము. లనాఇ. (లఇ. ధా).
మచ్చ. 1 గగడన్ 2. గగ్గర్. 3 బల్సోక్ (పుండుమచ్చ).
మచ్చిక. ఉకా. అబ్ ఉకాఆ. మచ్చిక చేసికో.
మచ్చు ఏలాగు ఉంటుందో మాస్తాను కొంచెము ఇయ్యి=ఏంలెగా మ్లెడకు డొగిత్తాఇఖజితిఇ. ఆనమ్మక్.
మజ్జిగ. గోద్రిడా(కా.)
మట్టి. లూబొ.
మట్టించు 1. అక్ ఇాఆ. (ధాన్యము మొ॥ మట్టించుటకు॥) తజ్లీన్ గల్లె సరొ అక్ ఇా ఆ=పశువులను లంకెపెట్టి ధాన్యముమట్టించు. 2. అక్ ఇాడాఆ (మనుష్యులు మొ॥ వారికు॥) తంజ్లీజిబాతె మంగ్రాడాన్ లకి యా అఇాడాయెతె=లక్కియాడు పశువు లచేత మనుష్యుని మట్టించినాడు.
మట్టు. 1. ఇా(ధా) లక్జీగొరాల్ ఇాయెతె= ఎంగిలాకు మట్టినాడు. లజ్లీ ఇాఇజ్లె=ఆవు నన్ను కుమ్మినది. ఇాన్ అఇాలాఇ= నేను కుమ్మ లేదు 2 అనీపాల్ (ఉట్టిమట్టు) అనజన్ అనీపాల్ తర్లె=ఉట్టిమట్లు తెగినవి.
మట్టెలు. ముడ్డి-జేక్.
మడచు. గబా. ఓలా రబా. ఆకుమడుచు.
మడత. రనప్.
మడతపెట్టు. రబా.
మడమ. అన్ డొడొకా జేజ్ 2.డనుకుల్లిజేక్.
మడి. 1 సరోబా

మడుగు. తడా (చెరువు), లొాఓజ్ (గొయ్యి).
మడుచు. రబా.
మడ్డి. కులూఇ కులూఇమె కులూఇసాల్.
మణిబంధము. కడుసీ. కడ్డుసి.
మతి. బుడ్డి. అన్ఒగండి. అగలమ్. మరన్ఆ.
మత్తు. తడాఇ.
మదము. కరీ.
మదురు. కింతాల్.
మద్దిచెట్టు. అర్తన.
మద్దెల. కడీక్.
మధ్య. తరండి.
మధ్యవర్తి. 1. లగ్గామార్ (బేరము, అప్పుమొ॥ వ్యవహారములలో) 2. సఇసఇలఇ-మర్ (దెబ్బలాట ఆపువాడు).
మధ్యాహ్నము. తెక్-బొాచ్-ఒయోాజ్. గరీగాఇ.
మనము. 1. ఎమ్లెన్. 2. మొమ్లెక్ (కా.స) కుడ క్షన్ అఇబా=మనమందరమూ వెళదాము. 3. అమ్లెన్.
మనస్సు. మనసు మన్నఇసు.
మనవి. జరీజ్. మనవిచేస్తాను=జీజ్ తేనాఇ.
మనుషుడు. మంద్రడ. సమాసమందు 'మార్,' 'మర్' అవుతుంది. లంగా-మర్.
మనుగడ. మరేజా. నంద్రడేజ్.
మనుము. 1. జజాడానా. 2. మజ్నా. 3. మరిఒకడితో మనుముపోవు. ఏరేర్ గం డమ్నా.
మన్నన. సిన్నా.
మన్నించు. సిన్నాఆ. సిన్నిఆ.
మన్ను. (క్రి) 1. డీజన్. డజిక్ డినా కనిసింద్రీ డీజె=? ఎన్ని దినములు బట్ట మన్నుతుంది. 2. లొాబొా. సోర్. సోలన్. గత్తమ్సోల్.
మప్పు. ఇజా. అనిన్ తజ్లీజన్ ఒద్రొఅఇజె= నీకు ఎద్దుకు దుక్కిమప్ప లేదు. కెంకెనన్ అఇజా పాట మప్పు. బారాఇజ్లెనాఇ= పని నేర్చుకొన్నాను.
మబ్బు. తురుబ్-తిరుబ్. తురుబ్లె.
మలినము. అడీల్.
మరక కెడా. కనిడ్. సింద్రి ఆకినిడ్-గత్ర్రె= ఒట్టుకు మరకలు తగిలినవి. కెడాజెతె= మరకలైనది కెత్తె, మరకలవుతుంది.
మరుగుజ్జు-పేకల్.

మరదలు ఎరెర్-బొాఇ.
మరది ఎర్రెర్సిజ్ (చిన్నమరది). ఎరెసిక్ కుఇార్బజ్ (భార్య తమ్ముడు).
మరల. బనేర్. బార్, బారా, తికి బారొాకె, ఒకి, మినన్
మరలించు. వియ్యూరా. తజ్లీన్ వియ్యూరా.
మరలు వియ్యూర్నా.
మరి. ఒకి. బార్ఒకె. మినన్ ఒనెర్బార్. తికి
మరుగు. క్రి. 1 ఉక్కాడేఆ. 2 (నీరు మొ.) డా'సో'ర్తె.
మరుగుపరుచుట. సాల
మరుమ కరెడ. కరెడానా. కెరెడాగోజ్ అమ్=మరవకు.
మరునాడు. అన్బియో.
మర్రిచెట్టు. తబిర్. తబర్. తిర్జె=మర్రిఊడ.
మర్దించు. (నూనెతో) గొసోఆ. గోసాడా.
మలక. మండోరా
మలము అసోజ్
మలుగు. కుంబిడీసామ్డియా (కటియొక్కకీలు.)
మశూచికము రుగాబోఇ.
మసి. అసాఇ.
మసిబొగ్గు. అసా-జన్.

మా.

మా. ఎమ్లెన్నా. అమ్లెన్నా, మొమ్లెని (కా.స.)
మాది. మొమ్లెన్ ఆతె (కా స.). ఎమ్లెన్నాతె. అమ్లెన్నాతె.
మాంసము 1. జేలు. 2. సిసిడక్. (పిల్లల ముద్దు మాట.)
మాగుట. లతోజ. అగూరన్ లతోజాఇతె=పళ్లు మాగినవి
మాట. 1. బెర్నా. బేర్ (సమాసమందు). 2. గరమ్గామ్. ఏతా గరమ్గామ్=ఏమన్న మాట.
మాటలాడు. బెరా. రఇన, [చెబె] రజా [రఇ]
మాటమణుగుట. 1. రిజ్ రిజ్. 2. జల్ జల్-రిజ్-రిజ్ లోతె=నిశ్శబ్దముగా.
మాడినది. జగాలె. గయాలె.
మాడ్చు. యగాఆ. జగాఆ. గయాఆ.
మానతివ్వ. దెప్పాడి.

...ము. 1. అమజ్ సెడా. కంబారి అమజ్ ...; ఆస్సెడా సెడా. కంబారిని మన్నిం 2. అసెడా సెడా. 3. అస్సేరా అ అస్సేరా=నొప్పి మాన్పించు.

...1. అరా (దూలము.) క్రి. 2. సెడాఅ ...రి సెడా నె తె=కంబారి మానుకొన్నా (3) బజ్జా డెఅ.

...- 1. ఒరుబ్బెడన్ (సంజ.) 2. ఒ... (రేయి). 3. అడీలె (మురికి) క్రి. ...సెడా. (పోగొట్టు).

...ఇవార్ (భార్యతండ్రి). మామ (మేన...).

ఉడా. ఊల్ (సమాసమందు). సు...ఇల్.

...రుగు. అంబులి (ఓ).

...మాయ (తె). అవగ్గా

...నాడు. పేర్నె తె.

...- అడీలె.

... తూరు (తె.) 2. తజోర్. బారె.

... మార్లు. ఏరె. ముమ్మాయ. యాగ్ త ...=మూడు మార్లు.

పాడోలె.

...జంజాడా. డోబమ్ జంజాడాఇమ్= ...పము మారిపోయినది. అజ్ ఒలో...

...పము. బనార్ తలఇబూసీజ్. గండ ...ఇ సీజ్. ఉంతాసెలో డోజ్-తప్ నేతె. ...ల్పత్.

...ము. 1. బారేతె. 2. పగ్గాలేతె ... జరక్కున్న జండ్రుమ్ పగ్గాలేతె= ...వ విత్తనములు మార్చినాడు.

...నాడా.

...- సస్పెడి. (చచ్చుడి (తె)).

...రాబ.

అజాఇ. (చూ. నెల)

...డీల్. అడీల్ సీజ్=మాసిన బట్ట.

మి.

...ంఆ. మోఆ, మోగాఇ=చంద్రగ్రహ...

... అశ్రె (భూ. ప్ర.) జండ్రూమ ...ప్రె. 2. పల్లె, అయమ్-పల్లె; 3. రజల్లె. గండ్రూ- ఊల్ రఇల్లె; ఉడా అ ఇజె=మామిడిపంట మించినది. మరి వోర కవు. 4. అ-ఇర్తె. అఇర్తె పొట్టిస్లితె సు క్కా బస్సాలె కిత్తె, అఇర్తె.

మిండడు. జుంజాడీపర్.

మిక్కిలి (చూ. ఎక్కువ.) ఆఇండమ్, బాఇ బోఇ, అలా, మిడ్డ, బగరు.

మిగత. లగ్గు. లగ్గో. లనగ్గో.

మిగులుట. లగ్గు.

మిగిల్చుకో. లగ్గోనా.

మిట్ట. 1. అహో (చేపవిశేషము). 2. గడ్డజ్ (మెరక) 3. లంకా-లాబో.

మిడిసిపాటు. కింతజ్.

మిడుత. పప్పక్.

మిణుగురులు. జలిమి. జలిమిలిబో. ఉమర్ర తో.

మితి. కంతు. కనంతు.

మిత్రుడు. గడి. అన్ గడీ లేజి=నేస్తము కట్టుకొన్నాను.

మిద్దె. 1 పెంతా. 2. డుల్బామాల్ (కా). పింతా సీజ్=మిద్దెల్లు.

మినుములు. మును.

మిన్ను. అంబెన్.

మిరపకాయ. మరీస. రజా=మి. సీమ మిరపకాయ.

మిరిమిట్లు. బరీజ్ బరాజ్. ఒయోజ్ గిల్లాలెన్ డెన్ బరీజ్ బరాజ్ తిజ్=సూర్యుణ్ని చూస్తే నాకు (కళ్లు) మిరిమిట్లు అగుతున్నవి.

మీ.

మీ. అంజెన్. సీజ్-జెన్. మీయిల్లు.

మీగడ. లల్లార్.

మీగాలు. కిండోజ్-జెజ్.

మీజెయ్యి. కింత్రోజ్-సీ.

మీట. జన్నాజ్.

మీటు. సిమా=చిమ్ము (తె). పర్డోజా.

మీద. లంకాన్.

మీదట. పూర్బాటె. 1. నమా మిన్న ఎజ్జా, మిన్నున్ తె ఎజ్జా, ఒన్నమ్ తే ఎజ్జా, పూర్బాతె ఇయాఇ=ఈ యేడు, వచ్చేడు ఏడు, మీదటికీలేదు, ఆమీదనురా.

మీదికి. తీకి. వంతిక్కొ ఇ. ఉయ్యార్, సిక్కొ ఇ. తెతెసిత్లె.

మీదుకట్టు. 1. గరీనా జుండార్ పడజ్ గరీనా=చేలికుండను తిన్నగా ఉంచుకో. షొనంపా గరీనేతె=దేవుడే కుండ కట్టినాడు.

మీరు. అంజెన్.

మీరెడు. అకుర్రె. మాటమీరనియ్యకు.

మీసము. సింగ.

ము.

ముంగాలు. తవోకోజ్.

ముంగి. 1 కుంపెడెబ్ 2. కింపెడె. 3. జొన్ సుర్.

ముంచు. 1. తబుడా. 2 డడానా (తడుపు) 3. లుజా=నానవేయి.

ముంజూరు గంర్రోయోల్.

ముండ. జుఆక్గొఇ. జుఆర్ మర్=పెండ్లాము చచ్చినవాడు.

ముంత. ముంత. (తె.)

ముందట. అమజ్. తెమజ్.

ముందుగా అమజ్లె. తెమజ్లె.

ముకుళించు. 1. కొర్ర్యోబా. తర్పా కొర్ర్యొజ్లె; లేక, కొర్ర్యోబ్-తార్రె=పువ్వు ముకుళించినవి. కొర్ర్యోబ్ సిలె=చేతులు ముకుళించెను. 2. సంకొఇట్లె=ఆకులు ముడుచుకొన్నవి సంకొఇతార్రె

ముక్క. తమబ్. పమ్యాజ్ (గుమ్మడికాయ ముక్క).

ముక్కిడి కొర్ర్యోమూ లమ్మా (పురుష); లమ్మి (స్త్రీ) పాపోమూ. పిత్తామూ.

ముక్కు. మూ.

ముక్కుకమ్మి. జఇతా-మూ. కడుపి=చెరమ కమ్మలు.

ముక్కుముస్తె. పప్పామూ.

ముక్కుచెరమలు. మూనా.

ముక్కుదూలము. బజ్ రోర్-మూ.

ముక్కురంధ్రములు. పతూ-మూ.

ముఖము. ముక. (తె) ముంకా.

ముఖ్యుడు. ముడామర్.

ముఖ్యము. ముడా.

ముగించు. సుఆ. బారా సూల్లె=పని ముగిసెను.

ముగియుట. సను. సూలె; ఒనుజ్లె; గడోజ్లె; అజిల్లె. తకొల్లె. గుడీల్లె. రేజ్లె.

ముగ్గవేయు. లిగ్గమా. రూ. లగమా. ఉడాగురన్ లిగమ్లె=మామిడిపళ్లు ముగ్గినవి. కింతె లిగ్గమ్లాఇ=అరటికాయలు ముగ్గవేసినాను. లిగ్గమ్లె=ముగ్గినవి. అలిగ్గమ్లాఇ=ముగ్గవేయించినాను.

ముగ్గుట. లసిగ్గమ్. లనగ్గమ్.

ముచ్చట. ఇడకాబెర్నా. బెర్గాతెంజి-రఇడాతెంజి.

ముచ్చిలిగుంట. అనోడోంగా; గొత్తి.

ముట్టడివేయు. యర్ యర్ డకొనా.

ముట్టి. (చూ. ముట్టె)

ముట్టించు. ఒగేమా (చుట్ట.) అజాబా.

ముట్టు. 1. ఎర్సి 2. వి ఖ్యోల్తి. ఎర్సి డేలెడో డీజాక్పైతె=ముట్టు గుటచేతను బట్టలు ఉతుకుకొన్నది. 4. ఉంతా సెలాఆగజ్ నె.

ముట్టు. 1. ఉబా. 2. జబా. 3. ఖాజా.

ముట్టె. 1. జిజి (మోపు) 2. అమూ (మూతి.)

ముడత. యుయూ; యొ యొ. అనిన్నాడోజ్ యుయూ యొయొలె.

ముడి. 1. తొబాడన్. 2. తనజ్సు.

ముడికట్టు. 1. తమ్సుఆ. తజ్సుఆ (కా). లుఆడన్ తజ్సుఆ=తాడు ముడిబెట్టు. 2. రఇనా. ముడా ఊ రెఇనేతె=జుత్తు ముడివేసుకొనెను.

ముడుకు. గడెజెజ్.

ముడుచుకొని పడుకుంటాను. రెఇలెడీనూంతెనాఇ.

ముడుచుకొను. (నగలు) రెఇనా.

ముడ్డి. డుజ్సాజ్. (గద్ద).

ముతక. జకోమ్. జకోమ్ సీక్=ముతక బట్ట. జకోమ్-డోర్=ముతక నూలు.

ముత్తవతల్లి. బనార్ యోయో.

ముత్తాత. జనార్ జొజా.

ముదలకించు. ఒడోలా.

ముదురు. జడజా. జనడన్ జడజ్లె.

ముద్దచేయు. కొక్కొమా. గనుత్రె, సింర్రడికొక్కొమ్లె ఇను=వానకురుస్తున్నది. (బట్టతడుస్తుంది.) ముద్దచెసి పట్టుకో. లొబొక్కొక్కొమ్లె తియూ=మన్ను ముద్దచేసి యిమ్ము.

ముద్ద. కనిమ్. కొక్కొమ్.

ముద్దు. తెర్దా. కుర్కుర్ తమ్నా. (గు).
ముద్దుబిడ్డ రొక్కా-ఓన్.
ముద్ర. తజా.
మునగచెట్టు. మూరి. మూరిజనేబ్.
మునికోల. 1. సుజర్ డాజ్ (ములుకోల) 2. అర్జోఇడాజ్=(కొరడ).
మునపటి 1. పూర్బా. 2. అమజ్.
మునుపు. అమజ్. పూర్బాన్.
మునుగు. బుబ్బా బుబ్ డా లె=మునిగినాడు.
ముప్పది. బోకొడిగల్లి.
ముప్పు. ఎర్సి. సనెడె. డోసా.
ముమ్మారు. ఏరె. యాగితజోర్.
మురికి. 1. ఆడీల్ 2 గల్లోఆజ్=మురికి కుండ. మరీగామ్, మరీతజ్. నాఒళ్లు మురికిలేకుండా ఉన్నది=మరీడోజ్ లిజ్.
మురిపిండిచెట్టు. జెంజేకి నేబ్.
మురుగులు. కడ్డు.
మురుగుట. ఉఊర్. (మేకల మొ॥ వాసన) సనోఓ. అబా సోఓతె.
ములగచెట్టు మురిగ్గా-నేబ్.
ములుకోలుకఱ్ఱ. సుజర్ డాజ్. ఎబ్బాడాజ్
ముల్లు. ఎబ్బా.
ముల్లుగోరింటచెట్టు. తమ్ డేస నేబ్.
మువ్వలు. పింపీజన్.
ముసలి. తలఇబ(పురుషుడు) డుక్రీబోఇ.(స్త్రీ))
ముసిడిచెట్టు. ముసిడినెబ్(తె). కారా నేబ్. (కా. వ.)
ముసుగు. ఇంకుబ్.
ముసురు. లమ్ తిజ్. ముసురుట. కినిమ్ అగా జన్ కిల్లెజి. మంగ్డాకిల్లెజి=ఈగలు ముసిరిన వి. మనుష్యులు గుంపుగూడినారు.
ముష్టి. గగ్గర్, (యా)గుగ్గుర్. గగ్గర్ గుగ్గుర్ తేరేడా=ముష్టి యెత్తుకో.

మూ.

మూకవాడు. మూగిమర్(తె).
మూగ.1. కిమా.(యా)సుమా. జీనా. తంగ్డోజా.
మూచూడు. ఇుఅ. ఇూలె జొన్లెబెన్ ఇసమ్ అడవు–మూచూచి తింటే విషముఉండదు. ఇూతె-వాసనచూస్తాడు.
మూజినకచెట్టు. కుతమ్ డా.
మూట. గిడ్రా(గు) గిడ్డా. రొగొ గిడ్రాతె=కందులు మూటకట్టెను (జెక్కుల్లె, జిడోక్లె, మొ॥ ఎత్తికోవడములో భేదములు).
మూడిక. తుంతి.
మూడు. యాగి.
మూత. 1. కనికిల్. 2. డనాలన్. 3. రనుబ్.
మూతవేయు 1. డబా(కిన్నముకప్పు) 2. రుబా. కితకీడా. 4 డాలా.
మూతి. మూ. (జంతవుకు) తో.
మూపు. కపడా.
మూయు. 1. రుబా. 2. ఈజ్నా. ఇజొర్నా. సనజన్ ఇజొర్నా=తలుపు మూయుము. 3. పిస్నుడా(కన్నుమూయు) 4. ఈజా.
మూర. సంతి.
మూర్ఖుడు. ఉంపామర్. పోజ్గామర్.
మూర్ఖదేవత. కిన్నిసోనుజ్.
మూల. నేజన్. (అ) డుంకి.
మూలము, మూలిక } అజీడన్.
మూలంటా. కిన్నెబ్. కిన్నెబ్ గడా=మొదలంటా కోయుము.
మూలుగు. తర్బో-నా. (నిద్రలో)తొంగానా.
మూసికో. రుమ్నా. యుంకుమ్నా; యుమ్నా. తోనమ్ రుమ్నా. అకుప్ తమ్నా నోరు మూసికో.

మృ.

మృగము. జనొంతర్. జంతుఅ.
మృదువు. లబాడి(గు) లబాడమ్. లమాడమ్.

మె.

మెండ. ముర్కుండిడీ. ముకుర్ మె.(ఆడగొఱ్ఱె)
మెక్కు. రుమానా. (కోపములో తినును నేఅర్థములో).
మెచ్చు. సెజ్నా. బారా-ఖాన్ సెజ్నెతె=నా పనికి మెచ్చుకొన్నాడు.
మెటిక. సిస్నేనా. రడ్డో. రత్తో.
మెట్ట. బరొ. అనాడి.
మెట్లు-2 గనూల్ డాఇ. అనడి. అన్నాడి (కా. వ.)

మెడ. సంక.
మెడ్డివేసినారు. తిస్ప్రాతేజి. మెడ్డియాలెంజి (కా)ఇజ్ బెరిజ్ తె - ఎదురుజవాబు చెప్పినాడు.
మెతక. జగిగ్-రూ. జగిక్.
మెత్తని. లబాడి. లమాడమ్ (మెత్తగ.)
మెత్తబడుట(పన్ను)లూజ్లె(భూ. ప్ర). లూబో లూజ్లె=మన్ను నానినది, మెత్తబడినది. లు ఆడన్ లూజ్లె=నార నానినది.
మెత్తు. (మిద్దె. మొ॥) దుల్బాడా (గోడలు మొ॥) బడా.
మెదడు. అతజన్.
మెదులు. శతోక్డా.
మెరక-పల్లము (1) లంకా-జకు, (2) తింపోక్ మెతిజ్ఞా 3 గుల్లుజ్-గల్పజ్ (కా.స.)
మెరకభూమి. జిర్రజ్. గుడ్డాజ్ (గు).
మెరియుట. 1 కడుగ్. 2 మొలాజ్. మా. ప్రకాశించు.
మెరిసినది. సిల్లుఇలె. మిల్లాఇలె.
మెరుగుడుపురుగు. జిలిమిలి-బో.
మెరుపు. కడుర్గుమ్ కిల్లాఇగుమ్. మిల్లాఇ. మొల్లాఇ (కా).
మెలి. 1. లత్తుజ్. 2. రనబ్.
మెలుకువ. లిజ్నా. అనేక్.
మెల్లగ. డీర్గాఇ. డీర్మాఇ.
మెల్లచూపు. సెజ్-మడ్.

మే

మేక. కిమ్మె. అయమ్మె=తల్లిమేక. ఓమ్మె=పిల్లమేక. జడోమె. జదూమె(అడవిమేక. మాళ్యామేక). అలేబ్(కొండమేక). ఒజమ్మె=మేకపోతు.
మేకు. మేకు.
మేఘము. తరుబ్. తిరుబ్. (గు).
మేట. తనమ్‌జామ్.తనమ్‌జాజ్. డెప్ప.
మేడ. దుల్బాసీజ్.
మేడి. మెడిక్ (తె).
మేడిచెట్టు. లుఆ-నెబ్
మేఢ్రము. 1. లీ. 2. కూతి. వడ్డిజెతె=మేఢ్రము లేచెను. 3 లఇ 4. లజన్ సామ్ = మేఢ్రము క్రిందినరము.
మేత. అగాబన్.
మేదరవాడు. కిండల్మాక్.
మేనకోడలు. మొస్నెల్.
మేనత్త. అకుఅజ్.
మేనమామ. మామ. (తె)
మేనల్లుడు. మొస్సి.
మేసు డోజన్.
మేపించు. అజ్జుమా. అజ్జుమ్-జామా.
మేము. ఎల్లాన్. ఎలెన్. ఎల్లెని. మొల్లాని (కా. స.)
మేయు. జూమా. జోమా.
మేర. 1. తన్నోడా (భూములు, ఇళ్లు మొ॥) 2. పాడి 3. ఈడి. 4. సండి.(గ్రామములు మొ॥)
మేలు. ఇసోసమ్. బజ్సా.
మేలుకో. లిజ్నా.
మేలుకొలుపు. అలిజ్నాఆ. తర్తారా.

మై.

మైకము. తడాఇ.
మైథునము. తనోఇ. (చెస్తాను)తోఇతాఇ.
మైనము. లమె.
మైలురాయి. అరెజ్.

మొ.

మొండి 1. కొర్రా. కొరా. 2. కింతజ్. 3. రడు.
మొండెము. ముర్దెడఇ. ముర్దె.
మొక్క. పడబ్‌లె(గింజపేలినది). ఖాల్లె (మొక్కమొలిచినది) బుడల్లె (గింజఉబ్బినది).
మొక్కజొన్న. జొన్నపోతా. (తె).
మొక్కు. 1. లేమా. (రూ) లోమా (కా) 2. కొబా.
మొగడు. తల్లఇబ. తనోఇబ. గమమ్. కల్లా (చెవిటివాడు. హాస్యానికివాడుక).
మొగము. ముంకా. (తె)ముకా యేతె. మొగము తిప్పెను.
మొగమాటపడకు. గరోడా-డోజ్. గరోడా-డోజక్-తె.
మొగలిపువ్వు. సోతక్.
మొగి. మఇలె.

మొగ్గ. బొండేడా. (విప్పచెట్టుమొగ్గ) అనీ.
మొట్టమొదటి. కిన్నెబ్.
మొట్టికాయ. రయ్యో.
మొట్టు. రగ్యాఅ.
మొడ్డ 1. కూతి. 2. లి 3. లఇ లజన్
మొత్తము. డని మొత్తమ్. రుక్కు.
మొత్తుకో(ఒుర)తుబాబ్బా పబ్బా (కర్రతో మొత్తండి.)
మొదట. అమజన్. కెన్నె బన్.
మొదటి. 1 పడి. పడిపర్=మొదటి వాడు.
2. ముడా 3. కెన్నెబ్. 4. డుఅ.
మొదలుపెట్టు. కిన్నెబా. మోంకె. ఊనా.
మొదలుకొని. కెన్నెబ్ సిల్లె
మొద్దుగ. గుడి. ఎన్నెతె=దారు మణిగినది.
మొన. పజర్. గడోఙ్.
మొనగాడు. సుడా-పర్. ముడా-పర్.
మొన్న. మెయె.
మొరపెట్టు. గుఅల్ నా.
మొరడు. కుడ్డఙ్. కొత్తల్ల. (కా)
మొర. గుఅరి. మెడియ.
మొల. గిలియాఙ్.
మొలక. బుడెఙ్.
మొలతాడు. గిలియాఙ్-లూ.
మొలువు. బుడజా.
మొవ్వ పొఇరాబ్. సీండిసెబ్ పొఇరాబ్లె =ఈత చెట్టు మొవ్వ పెట్టినది. పోజెతె= నూదిగా మొ. వ్వ లేచెను.
మొసలి. తఖాల్.

మో

మోకారించు. తుర్కుడూనా.
మోకాలు. మండిడీ. మంకిడీగడ. మోకాలి చిప్ప.
మోకు. అర్తా.
మోగు. జాకె. జాకిత్తె. సడ్డాతె.
మోచుట. తంబె. తనంబె.
మోచెయ్యి పమానీ (గు). కువ్వి
మోట. ఉంపా. 2. ఉనీజెర్=మోటమాట.
మోడు. అరీజల్-బోఙ్-బనోఙ్.
మోత. తనంబె.
మోదుగచెట్టు. పడమ్ సెబ్.
మోదు. తిడా. (చూ. బాదు).
మోపు. 1. జిజి. 2. ముత్తయా. (తె) 2. గరె. అసు గరెతె= ఊష్ణము లానైనది.
మోయు 1. (నెత్తిమీదను) తెజా. 2. (భుజముపైని) తంబెఅ. 3. తమ్డానా. 4. తెరేడా (ఒకకేతితో వేలాడు తూ). 5. (చంకలో) అల్లెనా 6. (వీపుమీద) తింగోఅ. 7. అరచేతిలో (డోంసీయా. 8. (వీపు మీద బరువుగా) జిడుజా (ఇగునా).
మోహించు 1. సాక్షడా. లజా - కెలోన్ గిల్లె సాక్షల్లమ్షా?= సొగసు కత్తెను చూచి మోహించినావా? 2. మార్-మడ్. కిఖొరాఇ డేసాఇల్లె, మార్మల్లిఙ్=పాతాళలోకము వెళ్లి, మోహపడ్డాను.

య.

యజమానుడు. సీజ్మర్. గమోఙ్మర్. లూతె నామంద్ర.
యముడు. జముడు.

యా.

యాగాణి. మూడేకాలు.
యాచకుడు. గర్గార్ మర్.
యాత్ర జాతర. (తె.)
యావత్తు. కుడ్డుబ్. అల్లాఇ.
యుప్ప-చూ. విప్ప.
యుద్ధము. సను సనూనా. క్రి(ప్రా).
యోని. తీఇ, తీజన్. అతీజాన్.

ర.

రంకు. జొంజాడి.
రంకుమగడు. జొంజాడితనొజ్బ.
రంకులాడి. జొంజాడి-బోఇ. రూ. జొండెడి-బొఇ.
రంకె. సునూనా. ఒజెర్తాఙ్ సనూనా సాఇతె=ఎద్దు రంకు వేస్తున్నది=(దెబ్బలాట వెదకుచున్నది.) 2. ఉడ్రోతె. 3. తుత్తూతె.

రంగరించు. గోరెయా (ఓ). మయా.
రంగు. రజు. (తె)
రంధ్రము. 1. (చిన్నది) పతు. 2. (పెద్దది) పుతార్.
రంపము. గంల్డాలాజ్.
రక్కు. గుర్రాబా. (గుర్రాబా. రమెజన్ గుర్రా బిత్తె=పిల్లినన్ను రక్కినది.
రక్తము. మిఖామన్.
రగులుకొను. గేమ్మా. తులబన్ గెమ్లెన్.
రజస్సు. ఎర్సి. మిఖాంతి.
రజస్వల. ఎర్సి-బోఇ. మిఖామి-బోఇ. మిఖామ్తిలె ఎర్సిడెలె. అగజ్జాతె. ఈమూడు ముట్టు-అయినది అనుటకు పేళ్లు.
రణభేది. పర్తానేబ్.
రమ్ము. అఇ. ఎరాఇ. జాఇ. సనాఇ (వెంటరా).
రవంత. అజీతుబ్. 2. తోతోమి(ముద్దుమాట).
రసము. అడుబ్. (పాలు) గుర్డా (చీము), డా (నీరు), రసమన్ (ఓ.రసము).
రక్షించు. లుఆ.

రా.

రా. జాఇ. ఆఇ. ఎరాఇ. సనాఇ. సలోజాఇ.
రామబంధు. జొమ్మాజల్. జిరాఅడక్. తూడెజాలన్.
రాకపోకలు. 1. అమాల్. రూ. ఇయాల్. 2. అనియక్-యెనెంజ్. 3. ఎర్నా.ఇన్నా
రాగి. తన్బి, రాగి. (తె).
రాజబెట్టు. 1. బగేమా. 2. తుజాలా.
రాజా. రాజా.
రాట. సుండక్. (రూ) సుండాన్. సొండాక్.గర్జి-సోక్=పంచరాట. సనుక్ సోక్=పాతినరాట.
రాట్నము. తొక్డీక్. రత్తా (కా.) (తె).
రాడు (చూ) రాట.
రాణి. 1. రాజీబోఇ.
రాత్రి. 1. ఒజల్. 2. తొగల్. మిడ్డుమ్, మిడ్డుమ్ జామురాత్రి. బార్డుమ్ తొగల్=రెండు జాముల రాత్రి.
రాత్రింబగళ్లు. తొగల్తగ (పగలు రాత్రి. 2. తంబాతొగల్.
రాపాడు. రిక్ తేజా. రిత్తేజా. అనెబంజి రిక్ తేజి=చెట్లు రాపాడుతున్నవి.
రామఫలము. రాంపాలమ (ఓ)
రాయభారము. అన-పుజ్.గుగూడెక్.కబురు.
రాయి. అరెక్.
రాయు. 1 గోడా. గోడా బొబ్నా=తలరుద్దుకో. 2.జొడా.(పూసుకో) సక్సాక్ జొన్నా = పసుపు రాసుకో. జొమ్మెనా=నూనె రాసుకో.జొడార్నా=నూనె లావు రాసుకో.
రాలు. 1. వి. అరేజన్ 2. క్రి. 1. గలోఆ (బలువైనది రాలినప్పుడు). 2. ఉయోజా (మలకనది రాలినవుడు). 3. రుయోల్లె (ఆకులన్నీ రాలినవి).
రాల్చు. రుయోనా. చెట్టు ఆకులు రాల్చును రుయోల్తాఇ=అకులు రాల్చుతాను.
రావిచెట్టు. ఓన్జన్
రాసి. జొడాన్ జొలె. మిఖోల్ జోడాన్ జొల్లె=చమురు రాసి. మిఖోలన్ జోడాయేతె=చమురు రాసెను. రాశి. రుక్కు. కనివల్.

రి.

రింగుమను (చెవులో) డడిజ.
రిష్మ 1. తడాఇ (నిష)
రీతి. గామ్. అనిన్ ఉంతెనమే తెవస్మెలె కనినగామ్ లుమోనీక్-లెజన్ పిత్తాజి=నీడు అది చేయుటచేత ఈలాగు చీకటియింటిలో (ఖయిదు) పెట్టుతారు కనినగామ్ ఇ కూఇ=ఈలాగు రా. కనినగామ్ అబెర్నా గామ్గోక్=ఈలాటి మాటలాడకు. 2లాగె. అలాలాగె=లావుగా.

రు.

రుచి. మనా (ధా. మఇ). లేజమ్లోతె=రుచిగా ఉన్నది.
రుచిచూడు.మనా మాజా ఉడాగూర్ మానామాజా=మామిడిపండు రుచి చూడు. మఇతాఇ. రుచి చూస్తాను.

రుజూవుపడినావు. తడీలమ్.
రుజువుపెట్టెను. ముకమిర్గేతె.
రుద్దు. 1. గోడా. గోడా బొబ్బా=తలరుద్దుకో. తక్ తజ్బా. (కోముకో, రుద్దుకో). డోజ్బుమ్ మరిగ్గామ్ తక్ తజ్బా=నీ ఒళ్లు సిగ్గులముగా రుద్దుకో.
రుబ్బు. 1 గోడా. మునుఅపప్పు లూజ్లె; ఓనర్ లెజన్ సెల్లా, ఓనర్ బాతె గోడా=మిన ప్పప్పు నానినది; రోటిలోవేసి పాత్రముతో రుబ్బు. తనుజాల్. గోడా=పచ్చడి రుబ్బు.
రుబ్బుపాత్రము. ఓనర్.
రుబ్బురోలు. ఓనర్ గో (ఓనల్+గోడా.)
రువ్వు. అర్జొాఇ.
రువ్వెలు అనక్ తిడ్. అరెజన్ అన్ తిగ్గోక్=రాళ్లు రువ్వెను. అరెజన్ అన్తిలెండేన్ తిత్తాఇ=రాళ్లురువ్వితె కొట్టుతాను.

రూ.

రూఢి. జడి.
రూపాయి. రుప్పా. తంకమన్. పప్పాల్, పాల్పాల్ అర్థరూపాయి పప్పాల్లాఓక్. పావల. తుర్లెబు. బేడ. లేబు. డబ్బు.
రూపు. డోక్స్.

రె.

రెండు. బాగ. బ్రి. బారె(కా). (రెండు మార్లు). బాగు తూర్=రెండు మార్లు. సమాసమందుబార్. బర్తా=రెండు రోజులు.
రెక్క. కప్పా.
రెట్ట. అసోక్. అసర్అ సోక్=ఎండురెట్ట. అమెక్ సోక్=పచ్చిరెట్ట. అసోమీ=పల్చని కోడిరెట్ట. అసోక్జీమ్=కోడి రెట్ట.
రెప్ప.1 ఉడ్డెర్ మడ్. 2. ఉసాల్మడ్. ఉడ్డెర్ మడ్=కనుబొమను. ఉప్పుర్ మమడ్=రెప్ప వెంట్రుకలు. బొమ్మ వెంట్రుకలున్న అగును. ససోమల్లె=రెప్పవత్తి.
రెప్పపాటు. పిమ్మడ్. ఎర్రిమ్మల్లబె=కన్ను మూయకుండా. రెప్ప వేయకుండా.

రెమ్మ. 1 కండారక్. 2. కోప్ (మట్ట) ఒంటె కోప్=ఈత మట్ట. కంబా కోప్=తాటి మట్ట. సల్పం కోప్=సొలప మట్ట.
రెయ్యాలు అమో.
రెల్ల=బారో
రెల్లు. తమూఇ.

రే.

రేకు. ఓల్. ఓలా.
రేగడి జాజ్జాజ్లో= రేగడిభూమి.
రేగుచెట్టు. మూరిసేబ్.
రేచుకుక్క. ఒల్లాసో. కింద్రజ్సో. కిత్తుక్సా.
రేతస్సు డఆ. జమ్మెల్.
రేపకడ. తగల్డా. కన్నీమఓలక. (చూ. సూర్యుడు.)
రేవు. బిమో.
రేపుము. తుత్తూడా. అంబసు తుత్తూడేతె=పుండు రేపినాడు. అనిన్ తుత్తూగోజ=వాణ్ని రేపకు. బోర్దజ తుత్తూగోక్=తేనెటీగలను రేపకు.
రేవటిదూలగొండి. జనగతర్.
రేవటిమునగ. బెజ్జీడాఇ.
రేవు. అరుమానా-గో. డాబాగ (డా+బా+గోడోక్=నీళ్లవద్దకు వెళ్లేమార్గము.)

రొ.

రొంప. తూడప్-మూ.
రొంపి. జొబ్బా.
రొక్కటము. కుండిల్ సీక్. కుండల్ సీక్.
రొచ్చు ఇరాజాలిగ. (మలినముగా.)
రొట్టె. పోపో.
రొడ్డ. కుర్రప్.
రొప్పుము. తుతూడా.
రొమ్ము. మయోక్. ఉగ్గర్.
రొయ్య. కుమాబ్.

రో.

రోకలిబండ. కడిడీక్బా. (కా) బోక్గోబా. బండ్రిక్బో. చుట్టుకునిఉన్న రోకలిబండ.
రోకలి. ఒండ్రిఇక్. కుటిమిరిక్=చిన్న రోకలి.

రోగము. అసు. అక్కమార్, తెగులుగొట్టు వాడు.
రోగి. ఆసుమర్.
రోడ్డు. గాఇలో.
రోత. పింతు (నింద) చూ. రొచ్చు.
రోమము. ఉప్పర్.
రోమాంచము. జోర్రజ్.
రోలు. ఒనల్. ఓనలజ్ (ఒనోలన్.)
రాతు-గోకుర్ మర్

ల.

లంకె గనల్. గలా. తజ్లీన్ అగలా.
లంచము. లమ్సమ్ (తె). తంద్రి. అలీగా
లంజ తేంపాఇ. తెంపాఇలెన్ మెపెజ్తె=రంకు బోయి జీవిస్తున్నది 2. జుంజుడబొఇ. (కా. స.) రూ. జుండెడి
లకుముకిపిట్ట. తుభ్-బుబ్-హాతి.
లక్క. లక్క. (తె), యవు (గ.)
లజ్జ గంద్రొఇ. గంద్రొఇ మోతె=సిగ్గుపుట్టిస్తున్నది.
లత. లు ఆడన్, లక మ్-లు.
లద్దె. ఆపోక్.
లయవేయు. ఆమరె. ఆమరె పెవల్తె=లయ తప్పినది.

లా.

లాగు .1 గామ్, 2 లోకా, 3 దమ్ చేస్తారు. బడుర్ గామ్ ఉఆఇలో. = గట్టిగా, బిగ్గరగా. 4 ఆస్తి-నూ-ఆంపి = వలె.
లాగు. (క్రు) దీజా.
లాడి. పోపెక్.
లాభము. లాభమన్
లాలించు 1. కొకోక్కమా. పసిజన్ కొకోక్కమా=పిల్లను లాలించు 2. ఒయ్యే ఆ.
లావు. ఆలాన్, ఆఇందక్, ఆబ్బాల్, దగ్గడ, ఆడుక్. గడ. (అసంఖ్యము గ) రంకతె. (చూ, ఎక్కువ.)
లుమ్మముట్టు. ఎహా. సింద్రేన్ ఎల్లెతెతెహా=బట్ట బుమ్మ ముట్టి పోయును.

లె

లెంపకాయ. తనాడన్.
లెక్క. డీసమ్, డని.
లెక్కపెట్టు. 1 డిడీయా. 2. డీసమ్నా.

లే.

లేగ. బెంబె-తాజ్, బెంబె-బోజ్.
లేగటిఆవు. ఆయాజ్-తాజ్. అనోజ్-తాజ్.
లేచిపోయెను. డేనేతె.
లేచు 1. డేనా, డెడెనా (లెమ్ము) పడ్డింగె తెమేఘము లేచినది. 2. పడేతె, 3. పుండెబెతె=మొక్క లేచెను. (భూమి పగిలి లేచినది.) 4. ఉయార్. తొగి ఉయార్నె తె=అగ్గిమంట మీదికి లేచినది. 5. తర్సరిజ్ (నిద్రనుండి లేచితిని) 6. పాఇపల్లిజ్ (తెలివి వచ్చినది) 7. ఏమా. (పక్షులు, ఈగలు మొ॥ ఒక్కమారు) పైకి లేచు. ఏమ్లేజి-లేచినది. ఏమ్లెనాఇ=నేను! లేచినాను. (తెలివి వచ్చినది).
లేడి. అడిజ్ అడ.
లేత. బొలోఇ.
లేదు. 1. ఆగాసా 2. ఆంఇ 3. ఒన్నిన్ 4. ఓజడొ (ఎక్కడ) 5. ఎజ్జా.
లేను. (వెళ్ల) ఆర్తి అనియె=వెళ్లలేను. అన్ ఆరి.
లేపు. 1. ఆడేఆ (చేయిపట్టి ఎత్తు.) 2. తర్రా (నిద్రలేపు.) 3. అపాఇమడా. (నిద్రమత్తు మీదనున్న వాడిని).
లేవనెత్తు. అడేఆ.

లొ

లొంగు. లగడా. ఆన్ లగల్లాఇ (వాడిని) లొంగదీసినాను అనిన్ లగడితె=వాడు నన్ను లొంగదీసినాడు.
లొటిపిట. సిసలాఇ.
లొడలొడలాడు. రిడేబొడె. ఉ॥ సీఘేన్ జి రిడేబొడే. డేతిజ్.

లాడితె. 1. బిత్తి. బాగు బిత్తి జాగాతియా=రెండు లాడితెల జాగా ఇస్సు. బొ బిత్తి బారాజా అడేఎ=లాడితెడు పని అయినా కాలేదు. అనగా కొంచెమైనా పనిచేయ లేదు.

లొత్త. లనా. నీముంతాలా నేతె=లోటాలొత్త పడ్డది.

లో.

లో. లోజన్. లేజన్

లోకులు. పరజా. మంద్రాజి

లోకువ. లగడ్. లనగడ్

లోటువచ్చెను. గన్తె. బెబారా-లేజన్ యాగిలేబు గనేతె.

లోతు. జరోజ్. రూ. జరూన్. జనరోజ్.

లోబడుట కొనోకా. కొకోఅ. కొకోడమ్నా.

లోబరుచుకో. అకోకోడమ్నా

లోపల అలోజన్. లేజన్.

లోభత్వము. జాతి-కుడ్డరమ్.

లోభి. జిమ-మర్. లొబా-మర్

లోలుగచెట్టు. కంపడెండ.

లోవ.లోజ్ సోర్డా.

వ.

వంక. 1. కొక్కొ. 2. కోడె. కొక్కొడేలె=వంకరైనది. 3. పాడ

వంకఅయినది, పాడేనేతె.

వంకాయ. అండారాఇ.

వంగు. 1. లడ్డుఇనా. డుడ్గూతాఇ=వంగుతాను. అకిబన్ లడూఇలె=చెట్టు వంగినది. 2. డుజూఅ. 3. కొడేయా(వంకరగా). కుండి కొడెలె=కత్తి వంగెను 4. ఎన్నెఆ. కుండీ ఎన్నెతె=దారు మడిగిపోయినది.

వంచన. పంగిషి.

వంచు. 1. లడ్డూజా 2. డూజా. 3. బురుమ్మా (అదృష్టముచేత మొగము క్రిందకువంచు).

వంట. డనిఙ్.

వంటకల్లు. డిజ్ బాసాల్. (డిజ్+అబ+సాల్); సుండీసాల్.

వంటచెరుకు. అజాల్. సాస్సాఇజల్.

వంటి. 1. గామ్. అమన్నగామ్ మంద్రా ఎజ్జా=నీవంటివాడులేడు 2. డోజన్ అలంగ=వంటి సొగసు 3. జోజ్-జోజ్. 4. ఆడ్డు=సరి అయిన.

వండు. డీఙా.

వంతర. రుపా, లొబొ రుపాలె=భూమి వంతరైనది క్రపా.

వంతు. తనుబ్. తుబా (ప్రా. క్రి.)

వంతెన. డజ్జోల్ (పూను).

వంపు. కొడె.

వగరు. అసజన్.

వగర్చు. సజసిజె. లొకెలొకె.సజెసజెడేతిజే.

వచ్చు. అనేర్. ఎనేర్ ఎరాఇ. సనాఇ. (చూ. రా.)

వచ్చుచున్నది. సతిత్తె. (పురాడా సతిత్తె=ప్రాణము వస్తున్నది. ఎరాఇతె. ఎర్నాఇతె. ఇరాఇతె. అడు ఆఇతె. సనాఇతె.

వట్ట. వట్టకాయ. అర్రెకడ్.

వట్టి. అరిక్క. సుంద్రుఇ అరిక్క=గుల్ల వట్టి ఇజ్జాజా-తె.

వడగలి. అరెల్. అడెల్ (కా.) ఆరేల్ గుమ్=వడగండ్ల వాన.

వడగాలి. ఉసాఇరిజ్. (వేడిగాలి.)

వడకుట. 1. యనూ. 2. కర్కర్ (అనుకరణ) యూనేతె.

వడిగా. 1. లీర్. 2. ఇడాఫ్.

వడపోయుము. వడకట్టు. 1. తఆ. త డాఆ. రియాడిజీ, ఏతెజిడకోజి, డాతడాఆ=చత్రిగిత్త ఉన్నది, నీళ్లు వడపోయి 2. రడీరా.

వడిసె. అనజ్తడ్.

వడుకు. (నూలు) తొజ్డీజా తొజ్డొంన్న ఆంద్రాబాతె డోర తొజ్డోర్నా=కదురుతో నూలు వడుకు.

వడ్డంగి. సస్ప-మర్. సనబ్-మర్ సనబ్-మర్.

వడ్డి. ఒడ్డి.

వడ్డించు. రుఆ. కూడూ రూతాఇ; రుమానా=కూడు వడ్డిస్తాను; బుక్క.

వణుకుచున్నది. యూతె. యూనా. ప్రా.క్రి.

వత్తి. అనోడా. అనోడె.

వదిసె. బొన్ని.

వదిలిపెట్టు. అసెడా. ఉంద్రెజా.ఉరా(విప్పు.)

వదులు. లుపుర్. తనోబాడన్ లుపుర్-లుపుర్=
తడకకట్లు వదులు వదులుగా ఉన్నవి.

వదులు. 1. ఉంద్రేడా. 2. ఉరా. (విప్పు.) 3. సీపా. 4. దక్కోఅ.

వద్ద. బాన్. అంబాన్ (అంబఇ) అమజన్. మజ్ బాబా (కా. స.) రూ. ముంబాబా 1. సీక్ బాన్=ఇంటివద్ద. అఃన్ బా=అతనివద్ద. కితుజన్నా అమజన్=దేవుని వద్ద. ముంబాబా జాన్=నావద్ద. ముంబాబానమ్=నీవద్ద. అముంబాబా=అతనివద్ద. కొమ్మో జంఒ=ఇరువద్ద (కా. స.)

వద్దు. వమ్మో. కడూ వాఇతే వా? కూడు కావలెనా? వమ్మో=వద్దు. లక్కీ బయాఇయ. ఎజ్జా కాకు లక్కీ అసాఏతె=లక్కీ కొండకు వెళ్లు. లేదు, అన్నా లక్కీ (వెళ్లలేదు) వెళ్లనన్నది. అసాలె (వెళ్లలేము.) కూడూ గాలెవా?— అసాలె=కూడు తిన్నావా? అక్కడి లేదు.

వన్నె. రంగు (తె).

వయసు. (గోమ్నా) 1. కిడా. కిడామక్. కిడావాడ. వయసువాడు. వయసుది. 2. ఎన్నుమ్ డీఎమ్నుమ్ దేలె? ఎంతవయసు నీకు?

వరకు. 1. కీత్తె. తెన్నెకీత్తె జాన్. తెత్తెకిత్తె అమన్=ఇంటివరకు రేమా అంతవరకు చెప్పు. తెన్నెకీత్తె ఉడాబాన్ అమన్నాలె=ఇక్కడినుంచి సామికీవరకు నీది. 2. దక్కోఇ. 3. వంచెక్కొఇ.

వరద. ఉన్నా.

వరస. తోత్రోఇ. ఓడూతా తోత్రోఇ గూతే ఓ=వాడు వరసగా ఉమ్ముతున్నారు.

వరికంకి. ఒంద్రాడన్.

వరిగడ్డి అలామ్.

వరుస. ఆంబులి. అంబారాఇ అంబులి=వంగ వరుస.

వర్తకుడు. [illegible] ఇబారామక్. ముమ్తి-మక్ (తె.)

వర్షము. [illegible] మక్. (ముక్, ముమ్. సమానమందు) [illegible] మువున్=వర్షకాలము.

వర్షించును. [illegible] (కా) [illegible] ఓయో [illegible]=వర్షించును.

వల. జాలా. (ఓ).

వలము. జబ్బూడా. జెల్ జెల్. కరీ. రెయో (డోజన్) లెగిని-బొగిని. (మనష్యులుగు॥)

వలచు, సార్మడా. ఉంతా సెలోన్ గిల్లె సార్మల్లాఇ=అస్త్రీని చూచి వలచినాను. అసిన్ బాతె ఇన్ బాతె మనసుడేలిఙ్.

వలన. అమ్మేలె. ఆసన్. అప్సేలె.

వలనుపడదు. అసబాయె. అడ్రోయోజె.

వలసపోవు. యయ్యర్ డేసాఎరా. డేసాపల్లెరా.

వలిఅలు. మరోక్కొ(గు). మారోగ్గా.

వలె. అమ్మి. అంబిడెఇ.

వల్లకాడు. కింతలో. కింతలాబో.

వసులు. లూపుర్ లూపుర్. తనోబాడన్ లూపుర్ లూప్రెరె డరు=కన్నె వసులుగ ఉన్నది.

వస్తువు. జాతి సనజ్జా.

వా.

వాంతి. 1 బబ్బఇ. బఇలాఇ=వాంతిచేసకొన్నాను. బడా గాన్లె బయిలె - సెత్తె బొళ్లుమని వాంతిచేసుకుంటాడు. 2 ఒంబఇ.

వాకిలి. రోంద్రాడి. రోంద్రెడి. రోండె (ముందుది). పిగిడి (వెనుకది).

వాగు. బరియా. కడిజన్ బరిల్లె=మర్రి వాగనది.

వాచుట. 1 పుంపుజ్. పుజ్ జెజ్లె. 2. సనడజ్. సడజ్ లె. 3 డలడల.

వాటము. రాయోజ్. గాంరెండో, నమి ఆరోయోజ్= అడిగినావుగాని, ఇప్పుడు వాటంకాదు. 2. అయెర్బైన్ అడెఎ= వెళ్ల వాటముకాదు. అగిజ్బైన్ అడెఎ=చూడ వాటముకాదు. అతుజ్ బెజ్ అడెఎ=ఎగియుటకు వాటముకాదు. 3. అగడెలె. డాయెర్బైన్ అగడెలె. డెప్పాడమ్ డకు=సిరు వెళ్లుటకు వాటముకాదు. మెకగాఉన్నది.

వాడిగ. 1. జబజ్లె. 2. మజర్ గామ్.

వాడిచేయు. 1 తాజీఅ (కత్తిలోకత్తిని రాసి) 2. తగాడా. తగాడా (రాతిపై).

వాడు. అనిన్. అ. ఉంతా, మెునిన్ (కా. స.)

వాడిపోయినది. రొబోలె. బొలఇఓల్ రొబోలె=చిగురుటాకు వాడిపోయినది. ముంకానమ్ రొబొల్లమ్=నీముఖము వాడిపోయినది

వాడుకొనుట. ఇంద్రడమ్. కనా డంకి ఇంద్రడమ్తాఇ=ఆకుండ వాడుతాను.

వాత. గగ్గల్(చురక).

వాదము. అల్-బసేర్. అల్-రఇడ.

వాది. మెడియలఙ్మర్. పిర్యాదీ.

వాదు. పింతు(నింద). అప్పింతాఇఙ్తె అనిన్=వాడు నామీద నిందవేసినాడు.

వాన. గనుర్. గుర్. గుమ్(సమాసమున).

వానపాము. గుర్జా. గనుర్జా

వాని. అనిన్. అ.

వానిది. అనన్ఆతే.

వాపిరిగొట్టు, రంకామర్.

వాయించు. డెబా. డెబ్డిజా. డెబెబ్-బర్రియా.

వాయింట. గుంతులుమ్-నేబ్.

వాయిదా. ఉఆఇడా. (సె.) కనాంతు.

వారము. బార. అడ్యారా. సోంబార, మంగడార; బుడ్యాగ; లక్కింబార; సుక్రారా; సనియారా.

వారధి. డఙ్జోల్.

వారు. అనింజి. మొనింజి (కా.స.)

వార్చు(గంజి). తరాడా; తనాడా; తడాఆ.

వార్త. కబూరూఙ్(లె) గుఆల్-బెర్నా రఇడా.

వాలుట. గనోఙ్. గొత్తె=వాలుతుంది. డొఇనేతె ఒంతీ=పక్షి వాలినది. తెస్నెతె-(కింతోర్ ఆడ్డి).

వాల్చు. అన్గొజా. ఎడేడా.

వావిలిచెట్టు. ఉఆఇలిసేబన్. (తె)

వాసన. 1 లిజమ్. తర్బా లిజమ్లోగ తిత్తాఇ=పువ్వు మంచివాసన వేస్తున్నది. 2 అనుల్. అనుల్లోతె. ఉర్పెఙ్లోతె=కంపు కొట్టుతున్నది. ఇఘఇూఆ=మూచుడు. వాసనచూడు. తర్బా ఇఘాతాఇ=పువ్వులు వాసన చూస్తాను. లంగు-తార్=వాసనగల పువ్వు. సురుమ్-లోగె=వాసనగా.

వాసనచూడు. ఇఘాఇఘాలె గిజా.

వాసము. ఉరుంతా.

వాసెనగట్టు. తెల్లాడిసూ. జనోండార్ పడఙ్తెల్లాడీలాఇ = కూటికుండకు వాసెనకట్టినాను.

వి

వింత. ఒక్కాఇ! ఒగాఙి! అబ్బా! (ఆశ్చర్యార్థకములు) తమ్మె.

విందు. బోజి(కా). జుమ్జుమ్.

వికటము. 1 గసియ. 2. సాస్సాఇ.

వికసించుట. తనార్. ఊడా బొండేడాలెడొ తారేతె=మామిడిచెట్టు మొగ్గపెట్టెను గనక, వికసించినది.

వికారము. బాయా. గర్మాఇతిజ్, తడఇతిఙ్(ఒళ్లు తిప్పుతూఉన్నది.)సీఅరెన్నామ్! జితెఏతెగామ్ డరకొనానమ్?=ఛీ!:!కారముగానున్నావు-ఎందుకు ఈలాగున్నావు?

విగ్రహము. 1 డోజ్. కెత్తుజన్ ఆడోజ్=వేవుడవిగ్రహము. 2 కుండాఇ-కితుఙ్.బొమ్మదేవత. 3 ముతా-షజ్=జగన్నాథస్వామి విగ్రహము-మొండిదేవత.

విచారము. అనొగండి. దుక్కా. సినింతా.

విచ్చలవిడి. ముఃడిగాషె ఎండుత్తె.

విచ్చిపో 1 రడాయా. ఎన్లూడన్ రడాఇలె=దోసపండు విచ్చిపోయినది. డంకీపడన్ రడాఇలె=కుండ విచ్చిపోయినది. 2 లగాయా(కరుగు; జారు). బరూ లగాఇలె=కొండ జారిపోయినది. డుల్బత్మ్యాల్ లగాఇలె=చిద్దె కరిపోయినది. లబొ లూఙ్లె లగాఇలె=మన్ను నాని కరిగిపోయెను.

విడుచు. ఉరా. తనోబాడన్ ఉరా=కన్నె విప్పు. తఙ్లిన్ ఉరా=ఆవును విప్పు. అంగల్ జిజి ఉరా=కర్ర మోపు విప్పు.

విడుచు. 1. ఒమ్డాఆ. లుఆడన్ ఓమ్గా-ఆ = తాడు ఊంచు. పసిగన్ ఓమ్రాలె-పిల్లను ఊంచివేసినది. 2 సిడా(హూ)సెడా. అలామన్ సిడా. సిడామె=విడచిపెట్టినాడు. 3 ఉంద్రెజా, 4 సిడా. గొర్లాఙ్ సిల్లెవ్రేజి=గ్రామము విడిచిపెట్టి వెళ్లిపోయినారు.

విడుదల 1 సనిడ్డ. 1. అనుంద్రేజన్ అపుల్ (కట్టుకసులుగ) అజల్ జిజి అపుల్ డకు= వంటచెరుకు మోపు విడిపోయి ఉన్నది. రెరెడు అపుల్లె=కొప్పుసుడి విడిపోయినది. సీజన్ పుల్లేజి=ఇల్లు విప్పినారు.

విడిగ. బెగడా; బిన్న-బిన్న; తంపడా.

విడిపించు. 1. సడ్డాయా 2. డబ్బాయా. రమెజన్ కంబులన్ పాకుజ్లె-డకు, సడ్డాయా= పిల్లి ఎలుకను కరిచిపట్టినది ; విడిపించు.

విడిపోవుట. 1. అపుల్. అజల్ జిజి అపుల్ డకు=కర్రమోపు విడిపోయినది. రెరేడు అపుల్లె=జుత్తుముడి విడిపోయినది. సీజన్ పుల్లేజి=ఇల్లు విప్పినారు. పురా(ప్రా.క్రి.)

విత్తనము. జమ్మోల్. జమ్మల్. జంద్రుమ్ జొమ్మాతె=గింజ పలక బారినది.

విత్తనము జల్లు. 1 బిరా. 2 బిడా. జమ్మోల్ బిల్లేజి=విత్తనములు జల్లినారు.

విదలించు. 1. యుయురా. సింద్రి యుయూరా=బట్ట-దులుపు, విదలించు. సీనమ్ యుయ్యూరా=చెయ్యి విదలించు 2. యూర్పిడా (గట్టిగావిదలించు) (ఇవిబట్ట-లు మొదలగు వాటిగు॥) 3 యుయూఅ (పండ్లుదులుపుట) ఉడా యుయ్యూఅ= మామిడి కాయలు దులుపు.4. యూర్జాజా (గట్టిగాదులపుట) తిత్తిజన్ యూర్జాజా= చింత కాయలు దులుపు.

విధవ. జొఆర్ బొఇ. కుంద్రాబోఇ. పెండ్లాము చచ్చినవాడు=జొఆర్ మర్. కుంద్రారి. కుంద్రామర్.

వినబడుట. అనండజ్.

వినికిరిఆయినది. పె మెజేతె.

విను. అండజ్. అమ్డజా(గు). డాలూడా. అన్-అండజ్ బెర్నా=విన్నమాట.

విప్ప. అబా. విప్పపిక్కలు=తోడా.

విప్పు. 1. ఉరా. 2. పిడా. పుడోల్లె, తార్రె= మొగ్గ విడినది. 3. పుడా. 4. ససా. ససామడా=కళ్లువిప్పు.

వియ్యంకుడు. పరూఇ. పాగెర్.
 రాలు. పరూఇబోఇ.
 పరూఇగోడన్.
 తోబాడా. సంకల్లియా. ఉంతా

జుంబుర్ అమ్మేలె-సంకల్లిలెజి-వాడు గనుక విరిచికట్టినారు.

విరియబోయు. బుర్సాజా. ఊ బుర్సాఇ జుత్తు విరబోసికొన్నారు.

విరివి. అలాజ్. అఉర్ (ఇల్లు. పొలము, మొ॥)

విరుగు. అల్ డుజా. డఖు అల్ డుజ్లె విరిగినది అల్ సీజ్ లె=చేయి విరిగి నది. అల్ జేజ్లె=కాలు విరిగిపోయిన

విరిచివేయు. అల్లె సెడా.

విరుగుడు. అనలెడుజ్. రేగమ్ డన్ జ్

విరుచు. అలా. (మెటికలు). బర్రియా, రడ్డ

విరేచనము. డుజ్నా. అసోజ్. నీకు విరేచనము అవుతున్నది?=అమన్ ఏ అసోజ్ తె ?

విరోధము జేరా.

విర్రవీగుట. కింతజ్. కనింతజ్.

విల్లు. ఇజా. రమ్ఇనమ్ (పట్టుకొనేపట్టి గా వింటిమద్యకట్టు).

వివరముగా. తర్రొఇలే.

వివేకము. బుడ్డి. ఒగండి.

వివేకి. బుడ్డి-మర్. ఒగండి-మర్.

విశూచి. రిజెబోఇ.

విశేషము. అలా; అఉర్.

విశ్రమించు. లాలోనా.

విశ్వాసము. ఇసోసమ్(తె)

విషము. ఇస.

విసనకర్ర. ఇన్ రడన్. ఇంద్రడన్.

విసిరికొట్టు. అన్ తిడా. అరెజన్ అన్ రాయి విసిరికొట్టు.

విసిగిపోయినాను. ముఆఇడాలిఞ్.

విసురు. 1. ఇడా. ఇన్ రడన్ బాతె విసనకర్రతో విసురు. సింద్రిబాతె గుడ్డతో విసురు. 2. రిసీనా(చా 3. బిరా. బిర్ బిరా (జల్లు) 4. సెడా ఏరా. (విసిరివేయుము.)

విస్తారము- అలాన్ (చూ. ఎక్కువ)

వీ.

వీగు. కోకోనా. కోకోలాఇ=వీగినావు

వీచు. 1. తిడా. రిజె తిత్తాఇ=గాలి వీస

అరెజన్ తిత్తె =రాయి విసురుతున్నాడు.
2. సడత్తె=విసురుతున్నాడు.
వీడు. కొమ్మోని(కా) కనా. మద్రా.
వీడుట. పనుడ్. పనిడ్. అసుర్.
వీధి. అడోజన్.
వీపు. కిండోజన్.
వీరు. కొమ్మోంజి(కా స.) కనానింజి.
వీరుడు. అల్ సూనామర్. సనూ-మర్.
వీలు (అగును). డేతె కనా బారా డేతె=ఆపని అవుతుంది. చూ. వాటము.

వృ.

వృషణము. అర్రెకడ్.
వృషణనరము.అర్రెకాఇఘన్(కా).డబుసాల్

వె.

వృథా. అసిజేన్
వెంటతిరుము. గోజా.
వెంటను 1 కిండోక్ లె. 2. కిండోక్ బాన్. కిండోక్ బానమ్ ఇర్రాఇ=నీవెంటనే వస్తాను.
వెంటవెళ్లుము. సనడోజా. అనిన్ అనోన్ ఇర్తె; అమన్ సనడోజా=వాడు ఒంటరిగా వెళ్లుతున్నాడు, నీవు వెంటవెళ్లుమూ.
వెంటనే. 1. తాడో. 2 అంద్రా(సమయము) (కా.స.)ఘన్ గొబ్లాఇనా అంద్రా అనిన్ ఇరాఇతె=నేను కూర్చున్న వెంటనే వాడు వచ్చినాడు. 3. తాడో. అంద్రా.
వెంట్రుకలు. ఉడూ (తలమీదివి). ఉప్పుర్ (ఒంటిమీదివి). గలె(పక్షివి)
వెండి. రుప్ప.
వెంబడించు. సన్ డోజా.
వెక్కిరించు. సాసోజా. సాసోఇలె=వెక్కిరించినాడు. ససాజీనేతె. పళ్లు ఇగిలించినాడు.
వెక్కివెక్కి ఏడ్చెను. సగుగ్ సొగుగ్-లాగె ఏ ఏతె.
వెగటు. బకిక్.
వెచ్చగ. పఘమ్. రూ. పుఘుమ్.
వెట్టి. కంద్రా. (సమాసమందు)కమ్. రాజాకమ్=రాజుగారివెట్టి.
వెడలించు. 1. అన్ డుక్ బా. జమ్మోలన్ అన్ డుక్ బా=విత్తనములు వెడలించు. 2. రెయా. సనజన్ రెయా=తలుపు(విప్పు) తీయుము.
3. తూఆడా=బొర్లా తీయుము.
వెడలు 1 డుజ్జా 2. సోజా. కింతే ఓలా సోజె=ఆరటి ఆకు బయలుదేరినది. సనోక్ డెలె=గెలవేసినది.
వెడల్పు. ఉంద్రజ్-లాజ్.
వెతకు. సాజా తజ్లిన్ సాజేతె. ఎద్దును వెతికినాడు 2. తీరజ్జా(చీకటిలో)లుములెజన్ లెబు గలోలె, తీరజ్జె తత్తె=చీకటిలో డబ్బులు పడినవి వెతికి తీస్తున్నాడు. 3. సిమా (దేవడము) డాలెజన్ సిమేతె. నీటిలో దేవినాడు. 4 సఇలె-ముఇలె. వెతికి వెతికి.
వెతికిల. తలాంబర్.
వెదకు చూ. వెతకు.
వెదచల్లు. బిడా.
వెదురు ఉరజన్.
వెదురుబియ్యము. ఉరజ్-రుజ్.
వెనకకు. 1. మడికిండోక్. 2. మడపామక్. 3. డయర్ గూడ్.
వెనుకవడినది 1. కిండోజ్లె. 2. కికిలె 3. మడి కిండోజ్లె.
వెన్న. సాయూ-మె.
వెన్నెల. అంగాఇత్తా.
వెన్నెలరాత్రి. అంగాఇతాతొగల్ (కా).
వెన్ను. కిండోక్.
వెన్నెముక. కింజాజన్.
వెన్నువేసినది. గలెలె. సరో గలెల్లె=వరి వెన్నువేసినది.
వెన్నుపట్టె. అడోజన్.
వెన్నుపట్టెమీదబద్ద. తెక్-బలెజన్. 2. కింజాక్ బలెజన్.
వెరపు. బంతోక్. బతోక్.
వెరసి. కుడ్డబ్. మొత్తము. డని. రుకు...
వెర్రి. బాయా(ఓ)
వెల. జనాతి.
వెలగచెట్టు. కఇతానేబ్(ఓ).
వెలపల. బయారన్, నండాన్.
వెలవెల (బోవు)గలూజ్-బోలుజ్-గె; గగెడా-గె. సోల్డానమ్మితే లెల-ముంకా-డాతె ఆ ముంకా అసద్రె ?;=అఇల్లె.
వెలి. బయారన్, నండాన్.

వెలిగించు. 1. ఒగెమా 2. ఇమజా (మండించు). గామోనా ఒగెమా=చుట్ట వెలిగించు. అనోడె ఒగెమా=వత్తి వెలిగించు. 2. ఇమజా. అనోడె ఇమజా=వత్తి వెలిగించు. తొగి ఇమజా=అగ్గిమండించు. 3. అజుమా. మలీ అజుమా=దీపము వెలిగించు. 4. తేరా. మలీ తెరా=దీపము వెలిగించు. అలాన్ తేరా=దబ్బగడ్డి వెలిగించు. 5. తిర్రిఅ (గు) 6. తిరక్ లె గిజా=(వత్తి) వెలిగించిచూడు.

వెలితి. (కొలపాత్ర) ఆనమ్ ఆమ్తె; గమాక్. గమాక్ అడ్డ=తెలగోసిన అడ్డ. ఆమ్లె బో మాడిన్ తియా=తలగీసి కుంచెడు బియ్యము ఇయ్యి.

వెలిబూడిద. కుమాబన్.

వెలుగు. కొర్తుర్. తొర్తొర్. తుర్తుర్ కుత్తా. కొత్తా.

వెలుగు. 1. గనేమ్-తొ 2. పెప్పెర్ (చుక్కల వెలుగు) పెప్పెర్ రోతె; మగిజన్ సమ్మో =వెలుగుగా ఉన్నది; దీపము వద్దు.

వెలుతురు. 1. పలెబన్ 2. వలెడన్. 3. తార్డమ్ 4. లెసార్డమ్.

వెలుపు. రుమాఅ (నీరు, బియ్యము మొ॥). యొయోజా (బియ్యము మొ॥.) ఇరా (నీరు మొ॥ చిన్న పాత్రతో తీసి)

వెల్లకిలబడెను. 1. తెలక్ చెర్రె గోజ్లె 2. బొండి క్ గామ్.

వెల్లడి. 1. తుఆగామ్. సామండా ఉర్రెద్రో, తుఆగామ్ డకు=పందిరి విప్పినారుగనక వెల్లడిగానున్నది. 2. గజలమ్. 3. అనండాక్ 4. బాయెరా (ఎరెతెబెగ్నా).

వెళ్లు. 1. ఇయా. 2. ఎరా. ఆఇబా. ఆయె=వెళ్లుదాము. 3. సనా. 4. అసోఅ. 5. మా 6. ఇరా. 7. డిమ్మోక్-మా = (ముందుగాపద) 8. జరా-ఒఇ-మ (నేను కలుస్తాను పద). 9. ఒత్తె సెలొక్ లె=అటు వెళ్లినావు.

వెల్లుల్లి. పలు అన్సూడా.

వే.

వేంద్రము. 1. ఉంద్రు. 2. పియాలె. 3 తగె.

వేకువ. సఆర్. తగెల్డాన్. కస్సెమ్ ఉలన్= (చూ. సూర్యుడు.)

వేగము. ఇడామ్. లీర్. బయాలె (ఓ). అకిజన్ సజర్ రీక్, అరీఅరీ (కా),, బయా-బయా.

వేగిరపడు. బయానా.

వేగుచుక్క. సుంక్ర. నార్ తుఇ.

వేగుట. గనాఇ. గాఇ. (ధా) గాజాన్ గాఇలె= వేయించి.

వేట. 1 బెంత. 2 దేజ్జ. పగలు రొప్పే వేట. 3. డొల్లా. రాత్రిమాటు కట్టి వేట.

వేటు. తనిజ్. (తిజ్. ధా)-అనెజన్.

వేడి. తగె. ఉంద్రు. పియాలె.

వేడు. } అబ్బసుయూమ్నా. ఎంగి
వేడుకో } అబ్బసు యుమ్లెనాఇ డో అని నై ఇంతె=ఎంత వేడు-కొన్నా మన్నించ లేదు. ఒఇనా.

వేపచెట్టు. లిమ్మానేబన్ (ఓ).

వేపు. 1 గఇడానా. 2. గాజా. 3. సగ్గాజా.

వేయు. సెడా. సిడా. సిరా. ఇఇార్నా (తలుపువేయు). ఇజన్న (కా). తుఇా (కొలవేయు) (రూ) సనోజ్లె.

వేరు. అజీడన్, అజూడన్.

వేఱగా తంపాడాలె. తంపడాలె. తంపిడ్డాలె (గు). బెగడాలె. బిన్నాలె (ఓ). ఆడెఆడె (డేలెజి) తర్డమ్.

వేరుపాటు. బిన్న బిన్న (మొ॥).

వేరేవేరే. తంపడా-తంపడా. తర్డమ్.

వేళ. 1. అయమ్. 2. అంప్రా. కనా అంప్రా అకిడి అప్రాఇ = ఈ సమయమప్పుడు వచ్చినారు 3 బేడిజన్ (చూ. సూర్యుడు).

వేలకట్టు. డోజా. (ధా. డొఇ+అ).

వేలాడు. డొఇనా.

వేలు. ఒండేర్-సి (చేతివేలు). ఒండేర్-జెక్ (కాలివేలు).

వేషము. 1. సనబ్జా. 2. ఎల్లెన్. కినా ఎల్లెన్=పులి వేషము.

వేసవికాలము. డాగా-ఈక్. డాగా-ఈజన్.

వేసికో. 1. ఒకెన్నా. కూడు ఒకెన్నా=కూడు వేసుకో. 2. అయోబా. సింద్రి అయోబా =వల్లెవాటుగా బట్ట వేసుకో.

వై.

వైపు. సెక్. ఒడిత్తె. ఒడి. ఆవైపు. ఒడిన్నె. ఈ వైపు.

వైద్యుడు. రేగమ్‌మర్. కుడజ్-మర్, ఒడుగుడు మర్.
వైరము. బెరా.

వ్య.

వ్యభిచారము. జాంజుడి. రంతా(కా). ఎర్స్.
వ్యవసాయము. 1 ఒర్రో. 2. బార. 3. తాస
వ్యవహారము. బెబెరా (ఓ). ఇసీ-తనెమ్ (కొనడముఅమ్ముకొనుట).

వ్యా.

వ్యాజ్యము. గుఆరి. మెడియా. పిరాదు.
వ్యాధి. అసు.
వ్యాపించెను.(వ్యాధి, నీరు, గాబు మొ॥) లర్నెతె; లామేతె, (మంట) ఇూర్రె.

వ్రా.

వ్రాయు. ఇడోలా.

వ్రే.

వ్రేలు. చూ. వేలు.

శ.

శక్తి. సత్తుఆ. (తె). కోరా.
శనగలు సనగ.
శనివారము. సనియార.
శపధము. అడాజిడోజ్. గొడాజిడోజ్(ఒట్టు)
శబరి. సోరా-బోఇ.
శబరుడు. సోరా-మర్.
శరణ. లను. లనో. లనో తిల్లిజ్=శరణ ఇచ్చినావునాకు.
శరీరము. డోజన్.
శెలవు. సెలుఆన్.
శవము. మొడో. సియాజ్. సియాజలేతబెరా=చితి పేర్చు.

శా.

శాంతము. సయూ.

శి.

శిక్ష(ఖైదు)తంకుఆ. బొండీ. డండా. జులమాలు.
శిఖరము, బొబన్. అబబలె(కొండ మొ॥).

శీ.

శీఘ్రము. లీర్. ఇ-డామ్. (చూ. వేగము.)
శీల. తజా.

శు.

శుక్రుడు. సుంక్ర. సుక్ర.
శుక్రవారము. సుక్రారా.
శుచి. 1. మరిగ్. పరిగ్గామ్ డకు=నిర్మలముగ ఉన్నాడు. 2. మతిజ్
శుద్ధిచేయు. తజ్‌తజా. డోజ్నమ్ మరిగ్ మత-జ్‌గామ్లె తజ్‌తజా=నీవళ్లు నిర్మలముగా-శుద్ధిచేసుకో.

శూ.

శూల. అసు.
శూలము. డజులాజ్.

శృం.

శృంగారించుకో. తింకుడోఇనా. రూనా. పురుషుడి శృంగారము. సింద్రి జిజినా=ఒట్టుకట్టుకో. తంగమన్ లంద్రూనా = పూసపేర్లువేసికో. ఊవమ్ సార్నా=తలదువ్వుకో. ఖిఖోల్ జొడానా=నూనెరాసికో. పాగా (ఉరుమాల్) రెన్నా=పాగా (రుమాలు) చుట్టుకో. బలె తజ్‌నా = కుచ్చుతగిలించుకో. కుడ్డుబన్ సజ్బానా=అంతా చేసికో. కడూ, డోఇడొఇ లూ రూనా=కడియం, బావిలీధరించుకో. రెరెడూ రెరెనా=నగలుపెట్టుకో. స్త్రీల శృంగారము. పాపానాపానా = పావిడి తీసికో సనేజ్ నెజ్నా=పస్పెతగిలించుకో. కొఇన్నా=కొప్పుపెట్టుకో. తింకఇన్నా= బొట్టుపెట్టు. గొయెమన్నా=కంటికి కాటుక పెట్టు. డనజ్ బోబ్ డజ్ బోబ్ నా-జుట్టు ఒడకుండా తగిలించుకో. జనిడుబ్-జిడి న్నా=గాజుల్లి, కడు, కడూపి, డొఇడొఇ లూ, బొజె-లూ, రొగో-బొబ్, అండోడో క్కా, ముడ్డీజే-జ్, మట్టె ఎస్సి, రనేడ్-సీ.
శృంగారముచేయు. తింద్రోజా.

శె.

శెగ. తగె.

శృం.

శృంగారించుకొన్న పురుషుడు = లంగా-మర్; స్త్రీ=లంగీ-బోఇ.

శై.

శైత్యము. సయూ. రజా.

శో.

శోషించెను. అసర్రె. ఉయ్యేమ్మైనాఇ.

శ్మ.

శ్మశానము. కింతిలాబో. కింతిలోడన్.

శ్రమ. కత్తమన్ (తె) డుక్కా. కఇతమ్.

శ్రే.

శ్రేణి. తొత్తొఇ. అడోక్ష్.

శ్వాసలు. పురాడా. తొజ్‌యమ్మైజ్ పురాడా

ష.

షరతు. కంతు. కనాంతు. సర్తు.

స.

సంకటము. అసు.

సంగీతము. కనేజ్. కేజ్. కెంకెనన్.

సంగోరు. తుజార్.

సంచరించు. ఎండుజ్నా.

సంచి. సన్‌సి. (తె) సిక్కమన్.

సంజవేళ. ఒరుబ్బేడన్నా-ఒయోక్ష్. అస్త మయము.

సంజ్ఞచేసెను. అఇగ్గోలేతె.

సంత. సకంత. సనంత.

సంతన చేయు. అక్కబా. బాగు డంగు అక్కబా.

సంతానము. ఓంజి; పడిపసి=మొదటి చిన్న వాడు. డుఆఓన్=రెండవ సంతానము.

సంతాపార్థకము. ఒగాఇ. అగాఇ.

సంతోషము. ఇడక. సర్దా.

సందడి. ఎగిర్. కుడుబ్ మంద్రా ఎగిర్‌గామ్ రుకూలెంజి = అందరూ సందడిగా కూడు కొన్నారు.

సందేహించు. ఈమెల్. ఈమేల్‌గోక్ష్ (చూడకు)

సంది. సండి.

సంధిచేయు. లగ్గానాబా. ఆలి గాలె లగ్గాలేజి =కల్లు తాగి, జట్టుకలిసినారు.

సంపంగిచెట్టు. సంపెతార్-నేబ్.

సంపద. జంద్రుమ్(ధాన్యసంపద). సపత్తి, బిత్తి.

సంపాదించు. తుర్తుమా రుప్ప రనా తుర్తున్మైజి=వెండి బంగారము సంపాదించినారు.

సంబారు. సంబారుక్ష్ (కా.స.) అతన్‌క్ష్-సన్‌సజ్.

సంభావణ. బెబ్బర్. అల్-బనేర్. రఇడా బెద్దా-రఇడా. బసెన్-రనఇ.

సంవత్సరము మిన్నమ్. నజొమిన్నమ్. నమా మిన్నమ్=ఈ ఏడు. మిన్నమన్=నిరుడు. మిన్నమ్‌తె=వచ్చేసంవత్సరము.

సకిలించు. గూ-నా.

సగము. 1. తుజార్ (కొలతలో) 2 తింపోక్ష్.

సఖ్యము. గడీగో. అల్-గడి.

సరము. జనుల్‌జుల్. జనుల్‌జుల్‌తార్=పూదండ. జనుల్‌జుల్‌తజ్=పూసలతావళము.

సరిపెట్టుకొను. తుల్లానా. తుల్లాతెబడె? సరిపోతుందా?

సరే. ఒడె. ఓ

సణుగు. బెర్-డమ్. బనేర్‌డమ్. గుమ్-గుమ్-బెర్డమ్.

సత్తువ, సత్తుఆ

సత్యము. 1. జడి. 2. జెజెబ్. జెజెబ్‌కేతె=సత్యముచేసినాడు అనగా ప్రమాణముచేసినాడు.

సదా. తొడోక్ష్; డీత; అర్గో(గు).

సదును. గరి. గల్లూజ్ గల్వాక్ష్ (కా.స.) గరియా =మెరకపల్లము సదునుచేయుము. గరీలె డకు=సమానముగా ఉన్నది.

సన్నమైన. 1. సరూడమ్. 2. బజోడమ్. 3. సరూ. 4. సోరూ(గు) 5. సర్‌సరూ. 6. జరి=సన్ననిధార. 7. ముంజోక్ష్ బరు; ముంజోక్ష్ బోబ్=సూదికొండ, సూదితల.

సన్నగిల్లును. సకూడమ్మై రొఇతె (మనిషిగు॥)

సన్నిధి. తెమజ్.

సన్నెకలు. లాజర్.

సన్నెంగి. సిడ్డం.

సన్నె-గొడ్డు. అఓరన్-రేజ్.

సభ. రుక్కు.

సమను. కంబోల్ గుఆల్.

సమము. 1. గరి. 2. సరి. 3. జోజ్‌జోజ్ అఇన్, ఇఇన్, జోక్ష్‌జోజ్ డకూతేలెన్ వాడూ నేనూ సమానముగా ఉన్నాము.

సమకూర్చు. సంజోఆ.
సమర్థ. ఇన్సెలోనా తమ్మెవెర్సె.
సమర్పించు. తియా. కొబా. కనోబా.
సమస్తము. కుడ్డుబ్. అల్లాఇ(శా.స.)
సమానము. జోజ్ జోజ్. సరి.
సమీపము. 1. అడమ్. అడమ్లె=సమీపించినది.
2. తుయా. తుత్తుయ్యాలెడకు=దగ్గరదగ్గర
గా ఉన్నది. తుయాలెడకు=సమీపముగా
ఉన్నది.
సముదాయము. కుడ్డబన్. ముగి(తె మొగి)
సముద్రము. గనుజ్. గనిజ్. (శా)
సమూలము. అకిన్నేబన్. కెన్నెజ్లె. కిన్నెజ్లె
అనేబన్-పెసెడేతె = సమూలముగ చెట్టు
ఎక్కతీసివేసినాడు.
సమూహము. రుక్కు.
సమృద్ధి. అలా. ఆబరి మిడ్డమ్. బెబె. రంక-తె.
సమేతము. అంప్రా. త్రుల్లాఇ. సంప్రా. (శా
స.)
సమ్మతము. అనోడె.
సమ్మెట. సమ్మెతెజ్
సయిరణ. కడ్డబ్. అనిన్ జిజిగాలెండెన్
అపున్ కడ్డబ్=వాడేమన్నా ఓర్చు
సరకు. 1. డినుసు. 2. జంద్రుమ్. 3. డనియ్యార్;
అడనియ్యర్రె, అడియర్రె=లక్షించుదు(గ)
సరసములాడు. 1. గసిఆఅ. అనిన్ గసీఆయేతె
ఉంతా సెలోన్ ఖన్గిల్లాఇ=వాడు దానిని
సరసాలుఆడడం నేను చూచినాను. 2. బు
శాయా (పరిహాసము) 3. ఓసిఆ
సరి. 1. గరి. సరి. 2. బడె. 3. రంక.
సరిగా. సరీగోఇ సరీలె. గరీలె.
సరిసరి. ఒడె. బడె-బడె.
సరిపుచ్చుకో. 1. అర్నా 2. తుల్లాడమ్నా
(శా). డారాఇఅతుల్లా=ఈఅన్నము నాకు
చాలదు. తుల్లాడమ్నా=సరిపుచ్చుకో.
సరిపోయినది. తుల్లాలె. 2. సరిలె. 3 తజలె
(ఊడ్చి వేసినది. తాజడేలె = ఊడ్చివేసి
నావు)తజత్తెజి = సరిపోవజేసినారు. 4.
అణిల్లె.
సరిహద్దు. సాండి. తనిఖాబ్. కనాతులబ్
లిఖబ్లేజి= ఈ అడవికి (రాళ్లుమొ॥)
హద్దువేసినారు.

సరుకు. 1. రంద్రూ (నగలు) 2.
ఇనీన(కొనతగినవస్తువులు).
సరుగుడు. (?)
సరే. ఒడె. ఓ. ఓడోజ్.
సర్కారు. సర్కారన్.
సలసల. అండలాఇ-సుండాలాఇ డా సో త్తె=
సలసల నీరుమరుగుతున్నది.
సలుపు. అసు. బడేర్.
సవతి. 1. బింద్రాబ్. బనింద్రా. 2. గండమ్
బొఇ(తుగులుకొన్నస్త్రీ)).
సవరణచేయు. 1. గ్రీఅ. 2. అబ్బజాన్లఆ.
సవరము. స్లాఊ. సనెల్లె-ఊ. సెల్లెఊ.
సవరలు. సోరాంజి. జాతిభేదములు. 1. కిన్నె.
2. జడు. 3. లుఆరా. 4 కిండాల్. 5. ఆర్సి.
6. బొబిల్లి 7 కుంబి. 8. శాంపు. 9. సర్డా
10. సుడ్డా. (1)గోమాంసము బహిరంగముగా
తింటారు తక్కినవాళ్లు తినరు(6), (8), (10)
పోతు మాంసము బహిరంగముగా తినరు;
తక్కినవాళ్లు తింటారు. అందరూపందులు
మేకలు తింటారు
సవరించు. అబ్బజాన్లఆ.
సవారి. పల్లంకి. కత్తెలె (మంచముసవారి).
డొండో (శా).
ససిగా. బజాన్లలె. కూడూ తిమఇ తిమజేతె=
కూడుకొద్దికొద్దిగా తిన్నాడు.
సహాయముచేసెను. తోడూయేత్తె(తె)
సహించు. కడ్డబ్నా.
సహితము. అంప్రా. త్రుల్లాఇ. సంప్రా.
(శా. స.)
సహోదరులు. శాకు బొయాజ్ జి.

సా

సాఫుగా. జలేమ్గామ్.
సాగుచెట్టు. గుడాఓల్-సేబ్.
సాగు. (వి) 1. ఒర్రో. (క్రి.) 2. అన్ జెజా,
3. లామా. 4 జలేఅ(జలగవలె)
సాగుబడి. ఒర్రో.
సాటి జనోజ్ జోజ్. మొజ్జ జనోజ్ జోజ్
ఖన్ ఎజ్జ=ఎవరు నా సమానముగా లేరు.
సాధువు. లబాడి. లెబడ్డి. లమాడి. లమాడి
అ(క్రి)=సాధుచేను.
సాన. అగాగా

సానపట్టు. అరాగాడా. కుండీంజి అరాగా డా=కత్తులు సాన బట్టు.
సామగ్రి. డీనుసు.(తె). ఖి త్తి.
సామలనారచెట్టు. కొంకొరె, కొక్కోర్రె (రూ).
సాయంతరము. రుబన్. ఒరుబన్. ఒరుబ్బెడన్ (సాయంతరపువేళ) చూ. సూర్యుడు.
సారము. లకూలెక్దీ లూబో లకూలకె డమ= భూమి సారవంతముగా ఉన్నది. రూ. లకుర్-లకేర్.
సారాయి. అలి; అబాసాల్ (విప్పసారాయి); ఓలోఇసాల్ (నల్లజీడి వేసినకల్లు). సల్ఫమ్‌సాల్ (జీలుగసారాయి), అరాసాల్ (జీలుగ సారాయి), స్త్రిసాల్ చోళ్లసారాయి); రుంకుసాల్ (బియ్యపుసారాయి); ఉసుజ్ బాసాల్ (పొంగుకల్లు) డిజ్ బాసాల్ (వంటకల్లు) నిండిసాల్ (ఈతకల్లు); గస్సాల్ (కోతకల్లు) కురుఇ-సాల్ (గంటెలు ముర గబెట్టి వండినది) అగుర్-సాల్ (వరిపిండి ముర గబెట్టి చేసినది ఇది దేవత లకు ప్రియము).
సాల. గుంగూ.
సాలివాండ్రు. సాలియ.
సాహసము. 1. రడ్డో. రడ్డో నేతె=సాహసించెను.
సాహసముగలవాడు. ఉమజ్. ఉమజ్ నేతె. ఉమజ్ మన్. ఎర్బంతోజ్-మర్. ఉయుబ్ మర్.
సాక్షి. సాకీమర్.
సాక్ష్యము. సాకి. జనేర్.

సి.

సింగారము. (చూడు శృంగారము).
సింగినాదము. తెత్తెడూ-పెడ్.
సిగ. ముడాఊ.
సిగ్గు 1. గండ్రోఇ 2. గర్రోఇ. గండ్రోఇమోతె =సిగ్గుపడుతుంది. గండ్రోఇమెల్లె=సిగ్గుకప్పు వేసెను. అంటే సిగ్గువడెను. 3 గెలోఇగా లోఇ=సిగ్గుపడిపోయెను. సిగ్గుపడి వెళ్లెను. 4. గెలోఇ-బాలోఇ.
సిద్ధముగ. అర్రెగామ్. ఒర్రో అర్రె=దుక్కి సిద్ధముగా ఉన్నది.
సిబ్బి. డల్లితనికిక్. రనుబ్. డనాలక్.
సిర్లబడ్డు. అర్రెడ్డా.
సిరి. సిరి.
సివాలాడు. మేర్నా. మేర్నోఇ=సోదెకత్తె.

సీ.

సీతాఫలము. సెలా-గుర్.
సీమ. 1. తర్నోడన్ (హద్దు) 2. డేస. 3. సండి.
సీల. సేలాజ్ (మేకు).
సీలమండ. మమ్మా-సి.

సు

సుఖము. సుక్క. ఇడుకె. సరయూ.
సుగంధి. ఎరెట-నేట్.
సుడి. గొయ్యార్.
సుడిగాలి. గొయ్యా [illegible].
సుత్తి. 1. సుస్కతె. 2. [illegible].
సుద్ద. పలు-బూ.
సున్నబ్రాయి. [illegible].
సున్నము. [illegible].
సుందరము. [illegible] [illegible] తె నక్కాని.
సుందరి. లజే-బోఇ.
సుంసరుసు. లగారి.
సురికత్తి. ముస్యాంగ్.
సురతము చేయు. [illegible] బానా. [illegible].
సులభము. [illegible]. [illegible] గాకు [illegible] [illegible]=సులభముగా [illegible] చేస్తాను.

సూ.

సూటి. తమ్రాజ్ (అస్తుదారమె॥)
సూది. 1. బనోఇ. బనాగ్సు. 2. మూక్ (వాక్).
సూరకత్తి. సిసిముల్లు. సుగుల్లాజ్ (దంపుట్రప క్కలు ద్వారుడుంపేది).
సూర్యుడు. ఒయోష్.
కాలము నిర్ణయించుటకు సూర్యుని గమన మును అనుసరించి వాడుకొనే వాక్యములు:—
1. తిర్నాడేతె ఒడోమాన్. సూర్యుడు రెక్కలు ఆడించుచున్నాడు.
2. జెమోక్తె. ఎర్రబడ్డాడు.
3. సనర్గడోతె. ఆ దుకువచ్చినాడు.

పల్లెలె } తెల్లవారినది.
సాగ్రె }

డుజ్-యోఞ్ లె. సూర్యుడు పైకివచ్చి నాడు.

. డఇ-యోజ్ లె. సూర్యుడు ఎక్కి నాడు.

. జోమ్‌డార్-యోజ్ లె=చల్దివేళ అయినది.

. తో'ర్-యోఞ్ లె=పదిగంటలవేళ అయినది.

. డాగా కరా లె. ఎండ ఎక్కువయినది.

. తంబా-గోజ్ లె }
. గరీ-గోజ్ లె. }
. లదజ్-లెడజ్-గోజ్ లె. } మధ్యాహ్నమైనది.
. లెక్-బోక్-గోక్ లె. }

. సడీ-గోల్లె=వాలినాడు.

. రుబజ్-గోఞ్ లె= మూడుగంటల వేళయి౦ది.

. ఉలమ్-గోజ్ లె } చల్లపడినాడు.
. సుయూ-యోజ్ లె }

. మెసోర్-మెసోర్-యోఞ్ లె=దిగిపోగా దిగిపోతూఉన్నాడు.

0. బుక్-యోలెలె } మునిగినాడు.
1. గయోల్లె. }

2. అరుల్లె. మూలిపడ్డాడు.

3. ఒజోల్లె. నల్లపడినది.

4. అరమ్మడ్-డయిలె-డెలె=చుట్టములను పోల్చలేని దృష్టి కలిగినది.

5. నంకొఇ-ఓ-ల్ లె=ఆకులు ముడుచుకొనువేళ అయినగి.

16. తొగలెలె. రాత్రిఅయినది.

సై.

ఉంద్రు. పియాల్.
1. కంజీక్ బడ్ (ఏదుపందికోల) 2. ఆమ్.
. మమ్మ 4. లూజర్.
త్రి. గత్సాలెకోక్ (కల్లుగీసేకత్తి).
యూట. బరూజేమ్. బరుఅబాబ్‌డా.
వి. గనుడోక్ ఉసాల్ తమ్.
పు. సెలఉ.

సే.

సేన.మరాతి. తుర్కాంజి (కన్‌స్టేబులు).పర్సామంజి (బంట్రోతులు). రుక్క-మరంజి.
సేవ. కంబ్ర.
సేవించు. కంబ్రాల. కమా.

సై.

సైగ. (చేసైగ) 1. అగొఇ. అఇగులె. అగ్గోఇలజ్జె. 2. తరీక్కా అ-కీ-బాతె=చేసైగచే పిలుస్తున్నాడు.

సొ.

సొంపు. ఇడక. లజ. బస్సా
సొగసు. లజ. అమ్మరెలె తింకుడొఇ-అడ్డి.
సొట్ట. సొత్త.
సొన్నాయి. తరెతె.
సొమ్ము. తంకమన్. బిత్తి.
సొమ్ములు. 1. తక్‌లెంజి. 2 బనూంజి. 3 జేలంజి.
సొరొపత్రి. ఒండోర్.
సొలప. సొలపనేబ్.

సో.

సోకు. గతర్. మేర్.సోనుమ్ మెర్రె=దేవత సోకినది.
సోకుడు. పిసాసి.
సోది. తెడుజ్. మేర్బోఇ తెడుజ్జె=సోదికత్తె సోదె చెప్పుతుంది.
సోమరి. రొండూమర్. బద్దుఆమర్. లడుఇమర్. అన్‌పొజ్లామర్.
సోమవారము. సొంబారా.
సోమిదచెట్టు. సోమినేబన్. సొమ్మనేబ్ (రూ)
సోల. సుల్లా.
సోలెను. గోల్లె.

సౌ.

సౌఖ్యము. ఇడక. సుక్క. సంద్రుకత్తె.

స్తం.

స్తంభము. సుండల్. సుండాన్. సుండాజ్.
స్తనము. మెమె. పిల్లలు వాడుకచేసే ముద్దుమాట, మాయోజ్.

స్త్రీ.

స్త్రీ. ఇన్ సెలా. సెలా.

స్థ.

స్థలము. లాబొ. లబొ.

స్థి.

స్థితి. 1. డర్యా్కన. 2. గోడన్.

స్నా.

స్నానము చేయు. ఉమానా. గోడా బోబ్నా=రుద్దుకొని శిరస్నానము చేయు. అబుమా అ=స్నానము చేయించు. అమామ్మా ఆ=పిల్లలకు లాలలు పోయి.

స్నే.

స్నేహము. గడి.గడిగొనీలె=స్నేహము చేసికొని.
స్నేహితుడు గడి.

స్ఫో.

స్ఫోటకము. రుగాబొఇ. రిజెబోఇ (నూకలమ్మ)

స్మ.

స్మశానము. కింతిలా. కింతిలోడన్.

స్వ.

స్వప్నము. గినుమ్ తె. గునిమోల్.
స్వభావము. 1. డర్యా్కన.అనిన్నా డర్యా్కన బజ్నతె=వాని స్వభావము మంచిది కాదు.
2. గుడమ్. (తె.)
స్వరము. సర్రజ్.
స్వల్పము. అసూఇ. అజి. అరి. (తొతోమి. ముద్దుమాట (చూ.చిన్న.)

స్వా.

స్వాధీనము. ముంకాబా (భూమిగాని, పశువులుగాని, వస్తువుగాని) బోతె అముంకాబాన్ డకు=ఎవరి స్వాధీనములో ఉన్నది ?

హా

హాక్కు. అక్కు.
హారాత్తుగా. 1. ఇలుఇగామ్. 2. పుత్సెలె గామ్
హాత్య. అనేడన్. కూని.
హాద్దు తనోన్డన్. పాడి (చూ. పొలిమేర).
హారించు. 1. సుసుడా. తంకా-ఞాన్ సుసూడె తె=నాసొమ్ముహరించినాడు. 2. అసర్.

హా.

హా (అలసినానని అర్థమిచ్చుసంతాపార్థకము)
హాని. క్రియ్యో (మరణము) అసు (నొప్పి) కేజన్ (గాయము).
హాయిగా. ఉలామాతా. సుకా్కలె పుయుక్ డమ్(కా). పళ్ మ్డమ్. సయూగాన్లే.
హారము. జుజ్జుల్ తజ్. జనోల్ జూలెతజ్.

హి.

హింస. క్రియ్యో (చావు)దుకా్క.అల్లగ. అసు.
హింస. క్రియ్యో (మరణము) దుకా్క, అల్లర, అసు.

హు.

హుకుము. బెర్నా. ఐదిల్.

హె.

హెచ్చరిక. ముర్రా. ఇముర్రాబొ=వెళ్లి హెచ్చరిక చేయండి

